

MARK TWAIN
PUSTOLOVINE HUCKLEBERRYJA FINNA
(DRUGA TOMA SAWYERA)

Objašnjenje

U ovoj knjizi upotrijebljeno je nekoliko narječja, to jest, crnačko narječje iz Missourija, krajnji oblik jugozapadnog narječja iz duboke unutrašnjosti, obično narječje iz »okruza Pike«*, i četiri modificirane varijante ovoga potonjeg. Svi ti dijalekti nisu iznijansirani nasumce niti nagađanjem, nego savjesno, uz pouzdano vodstvo i podršku osobnog poznavanja tih različitih načina govora. Sve ovo objašnjavam zato što bi inače mnogi čitatelji mogli pomisliti da sve osobe u ovoj knjizi pokušavaju jednako govoriti ali u tome ne uspijevaju.

PISAC

Opomena

Svi oni koji u ovom kazivanju budu tražili neku pobudu, bit će kažnjeni gonjeni, svi oni koji budu tražili neku pouku, bit će prognjani, a svi oni koji budu tražili neki zaplet, bit će strijeljani.

PO PIŠČEVU NALOGU G. G., ZAPOVJEDNIK TEŠKE ARTILJERIJE v. r.**

* Pike County — okrug u Missouriju, uz rijeku Mississippi, nizvodno od gradića Hannibaia u kojem je Mark Twain odrastao. Stanovnici tog okruga bili su u ono vrijeme djelomice nomadi i često su se parničili među sobom i sa susjedima. (Op. prev.)

** G. G. zacijelo znači General Grant, vrhovni zapovjednik federalne vojske u građanskom ratu i kasniji predsjednik SAD-a, čije je memoare Mark Twain priređivao za tisak u vrijeme kad je pisao ovu knjigu.

Prvo poglavlje

Vi ne znate za mene, ako niste čitali knjigu koja se zove *Pustolovine Toma Sawyera*, al nema veze. Tu je knjigu napiso gosp. Mark Twain i sve je u njoj istina, uglavnom. Nešto je malo nategnuto, al je uglavnom istina. Ma nije to ništa. Ja nisam još bome nikog vidio da baš nikad ne slaže, osim jedino tete Polly, il udovice, il možda Mary. Teta Polly, to vam je Tomova teta Polly, i Mary, i udova Douglas, o svima je njima riječ u toj knjizi, koja je mahom istinita, samo što je, kako rekoh, tu i tamo malko nategnuta.

E, sad, knjiga završava ovako: Tom i ja smo se domogli para koje su razbojnici sakrili u špilji, i tako smo se obogatili. Dobili smo svaki po šest iljada dolara, sve u zlatu. Bilo je to pravo brdo novca, kad smo ga naslagali. E pa, sudac Thatcher uzeo je lijepo te pare i uložio ih uz kamate, i to nam je nosilo svakome po dolar na dan, preko čitave godine, više nego što čovjek može potrošit. Mene je udova Douglas uzela pod svoje i rekla da će me sivilizirat, al je bilo vraški teško živit stalno u toj kući, kad se uzme u obzir kako je udovica u svemu bila dozlaboga uredna i pristojna, pa kad više nisam mogo izdržat, uvatio sam maglu. Obuko sam svoje stare prnje i uvuko se opet u svoju bačvu od šećera i bog te veseli! Ali Tom Sawyeru nije vrag dao mira, pronašo me i reko da će osnovat razbojničku družinu i da će me primit ako se vratim udovici i upristojim. I tako se ja vratio.

Udovica se rasplakala nada mnom i nazvala me sirotim izgubljenim janjetom, i još kojekakim drugim imenima, iako nije time ništa loše mislila. Opet me obukla u ono novo odijelo pa sam se sve preznojavo od muke i osjeće se ko sputan. E, i ondak je opet počela stara pjesma. Udovica me zvala na večeru zvoncem i moro sam doć uvijek na vrijeme. Kad bi čovjek sjeo za stol, nije smio odma jest, nego je moro čekat dok bi ona oborene glave nešto mrndžala nad jelom, iako mu ništa nije falilo. Naime, ništa osim što je svako jelo bilo posebno skuvano. Kanta za smeće, to ti je druga stvar, u njoj se svašta izmiješa i sve ko da pliva u nekom sosu pa nekako bolje prija. Poslije večere izvukla bi svoju knjigu i učila me o Mojsiju u trstici, i bome sam se grdno naznojio dok nisam saznao sve o njemu, al malo, pomalo izbilo je na vidjelo da je Mojsije već odavna mrtav, pa nisam više mario za njega, jer šta me briga za mrtve!

Domalo mi došlo da zapalim, pa sam zamolio udovicu za dozvolu. Al mi nije dala. Rekla je da je to loša navika i da se pušenjem sve zaprlja i da se moram toga odviknut. Eto, takvi su vam ti ljudi. Okomljuju se na nešto o čemu pojma nemaju. Tu me tupi s nekim Mojsijem koji joj nije ni rod ni pomoz'bog i od koga niko živ nema nikake koristi jer je, zna se, mrtav, a meni zamjera što radim

nešto što ima i svoju dobru stranu! Dočim ona šmrče burmut, i to je, dabome, u redu, samo zato što to ona radi.

Upravo se u to vrijeme doselila k njoj njezina sestra, gospojica Watson, dosta slabunjava stara frajla, sa cvikerima, i odma me saletila sa svojom početnicom. Nije mi dala mira dobar sat vremena, sve dok mi se udovica nije smilovala. A ne bi ja dulje ni izdržo. Onda je oko sat vremena bilo dozlaboga dosadno pa sam se uzvrpoljio. Gospojica Watson mi je govorila: »*Skini noge sa stolca, Huckleberry!*« Ili: »*Nemoj tako škripati, Huckleberry, sjedi na miru!*« Pa onda opet: »*Nemoj tako zijevati i protezati se, Huckleberry, zašto se ne ponašaš pristojno?*«

Onda se raspričala o paklu, a ja sam reko da bi volio bit tamo. Nato se ona rasrdila, iako nisam mislio ništa loše. Samo sam zaželio da odem nekud, samo sam se zaželio promjene, svejedno kake. Rekla je da je grehota tako govorit, i da ona ni za živu glavu ne bi tako šta rekla, i da će ona tako živit da dođe u raj. E pa, ja nisam tio da idem tamo kud i ona, pa sam odlučio da se neću ni potrudit. Al nisam joj to reko jerbo bi opet imo samo okapanja, i od toga ne bi bilo nikakve fajde.

Ali sad se njoj razvezo jezik pa je rasprela nadugačko i naširoko o raj. Rekla je da tamo niko ništa ne radi nego se samo povazdan šeće sa harfom u ruci i pjeva bez kraja i konca. To mi se baš nije dopalo, ali joj ništa nisam reko. Pitao sam ju, šta misli, oće li i Tom Sawyer u raj, a ona mi odgovori da neće, ni u kom slučaju. To mi je bilo drago jerbo sam tio da ostanem s njim.

Gospojica Watson i dalje me zadirkivala, pa mi je već dozlogrdilo i postalo dosadno. Najposlije su dovele crnje u kuću i pomolile se s njima, a onda je sve živo ošlo na spavanje. Ja sam se popeo u svoju sobu sa krnjatkom svijeće u ruci i metnuo ju na stol. Onda sam sjeo na stolac do prozora i probo mislit na nešto veselo, al nije išlo.

Bio sam tako osamljen da bi najrađe, da me nema. Zvijezde su sjale, a lišće je u šumi tako tužno šuštal, i čuo sam kako neđe daleko huče sova za nekim pokojnikom, i kako se glasa leganj, i, zavija pas jerbo neko leži na samrti, i vjetar je tio da mi nešto došapne al ga nisam razumio, pa su me podišli ledeni srsi. Onda sam čuo odnekle iz šume glas kakvim se javlja duh kad oće da nešto kaže što ga muči, a ne može, pa neće više mirno da leži u grobu nego mora tako svake noći tumarat okolo i naricat. Toliko sam se sneveselio i prepo, da sam poželio makar kako društvo. Domalo mi se pauk popne na rame, pa ga zvrncem prstom tako da odleti na plamen svijeće, i prije nego što sam okom treno, ležo je već sav zgrčen. Niko mi nije moro kazat da je to loš znak, da ne može bit gori, i da će mi donest neku nesreću, pa sam se tako stresao da umalo što odijelo nije spalilo s mene. Usto sam, okreno se tri puta oko sebe i svaki put prekrižio ruke na prsima, a onda sam si svezao špagom čuperak kose ne bi li se

zaštitio od vještica. Al nisam baš vjerovo da će mi to puno pomoć. To se radi kad izgubiš nađenu potkovu, koju je trebalo pribit iznad vrata, al nisam nikad čuo da možeš nešto učinit da odvратиš nesreću kad si ubio pauka.

I opet sjednem tresući se ko prut u vodi i izvadim lulu da zapalim, jerbo je u kući bila tišina ko u grobu, pa udovica nije mogla ništa saznat. E pa, nakon nekog vremena čujem kako daleko u gradu izbija sat bum-bum-bum, dvanajst puta, a onda opet bude tiho, tiše nego ikad. Domalo čujem kako pucne grančica, dole u mraku među drvećem, čujem kako se nešto miče. Sjedim ja tako mirno i osluškujem kadli začujem odozdol jedva čujno:

"Mi-jaul Mi-jaul..."

"Fala bogu! "

"Mi-jaul Mi-jaul," odazovem se što sam tiše mogo, a onda utrnem svjetlo, iskradem se kroz prozor pa na šupu. Odatle se spustim na zemlju i odšuljam između drveća do mjesta đe me je, dabome, čeko Tom Sawyer.

Drugo poglavlje

Tad se odšuljamo na prstima po stazi između drveća sve do kraja udovičinog vrta, sagibajući se da ne zapnemo glavom za granje. Kad smo prolazili pored kujne, spotaknem se o neki korijen i podignem buku. Obojica smo ostali nepomično ležati na zemlji. Crnja gospojice Watson Jim sjedio je na kujinjskom pragu, vidili smo ga dosta dobro jer je iza njeg gorilo svjetlo. Digo se i istego vrat osluškujući. Onda reče:

"Ko j tu? "

Još je malo osluškivo, a onda nam se prišuljo na prstima i stao između nas, samo što ga nismo mogli dotaknut. E pa, prošlo je valjda ne znam kolko minuta a da glasa čuti bilo nije, iako smo svi stajali tako blizu jedan drugom. Zasvrbilo me na jednom mjestu na gležnju, al se nisam počeo, a onda me zasvrbilo uvo, pa na leđima, između samih plečki. Činilo mi se da ću svisnut ako se ne počšem. E pa, to sam i poslije višeput doživio. Čim si u nekom finijem društvu, il na sprovodu, il kad bi tio da zaspiš, a nisi pospan, daklem, čim si neđe đe nije red da se češeš, zasvrbiće te nefaljeno na iljadu mjesta, od glave do pete. Kad najednoč Jim progovori:

" Ej, ko j tu? Đe s? Nek me vrag odnese ako nijesam nešto čuo. E, borme, sad znam šta ću. Sješću evo vođi i slušat doklen god to opet isto ne čujem."

I tako on sjedne na zemlju između mene i Toma. Nasloni se leđima na drvo i ispruži noge, jednom nogom samo što mi ne dotakne nogu. Tad me zasvrbi nos. Svrbio me toliko da su mi suze udarile na oči. Al nisam se počeo. Onda me zasvrbilo u nosu. Pa onda ispod nosa. Nisam znao kako ću sve to izgurat. Te su

muke potrajale valjda šest-sedam minuta, al se meni činilo da traju kudikamo dulje. Svrbilo me već na jedanajst mjesta. Mislio sam da neću moć izgurati ni časka više, al sam stisnuo zube i upeo se svim silama. Upravo tada Jim počne teško disati, a potom i zahrče, a meni odlane.

Tom mi dadne znak, jedva da je otvorio usta, pa obadvojica krenemo četveronoške dalje. Kad smo se udaljili jedno desetak koraka, Tom mi šapne da bi za šalu najrađe privezo Jima za drvo, al ja nisam tiao ni čuti za to, jerbo bi se mogao probuditi i nadat dreku pa bi se otkrilo da mene nema u kući. Onda mi Tom rekne da nema dosta svijeća i da ćemo se ušuljati u kujnu da ih uzmemo još nekoliko, al sam ja bio protiv toga. Reko sam da bi se Jim mogao probuditi. Ipak, Tomu nije vrag dao mira, pa smo se ušuljali u kujnu i uzeli tri svijeće, a Tom je ostavio na stolu pet centi za njih. Onda smo izašli, ja sam jedva čeko da odmaglimo, al Tom je moro još četveronoške otpuzati do Jima i našaliti se s njim. Poprilično sam ga dugo čeko, bar mi se tako činilo, sve je uokolo bilo sasvim tijano i pusto.

Čim se Tom vratio, udarimo stazom uz vrtanu ogradu i učas se nađemo na vrhu strmog brijega, s druge strane kuće. Tom mi rekne da je skino Jimu šešir s glave i objesio ga na granu iznad njega, Jim se promeškoltio, al se nije probudio. Poslije je Jim pričio da su ga vještice začarale i uspavale pa da su jašile na njemu po čitavoj državi i onda ga opet spustile pod drveće i objesile mu šešir na granu, da mu pokažu čije je to maslo. Kad je drugi put o tom pričio, reko je da su jašile na njemu sve do New Orleansa, a poslije toga, kad god je o tom pričio, išo je sve dalje i dalje, dok na kraju nije reko da su jašile na njemu po čitavom svijetu i izmorile ga nasmrt, i da su mu leđa bila sva izranjavana od sedla. Bio je strašno ponosan nato i skoro da nije više tiao ni pogledati druge crnje. Crnje su izdaleka dolazile da slušaju Jima kako o tom priča, i Jim je bome postao najviđeniji crnja u svom kraju. Nepoznate su crnje stajale i blenule u njega baš ko u kako čudo. Crnje vječito pričaju u mraku kraj kuhinske vatre o vješticama, al kad god bi koji od njih zuci nešto o tom i pravio se da zna sve pod milim bogom, Jim bi ga odma presjekao i reko:

"Ih! Šta ti znadeš o vješticama!" pa bi onaj smjesta ušutio i povuko se u zadnji red. Jim je uvijek nosio oko vrata petak i govorio da je to amajlija koju mu je sam nečastivi dao, rekavši mu da njome može svakog živog izliječiti i dozvati vještice kad god zaželi, samo ako izgovori neke riječi, al te riječi nije nikad nikom tiao odat. Crnje su dolazile sa svih strana i davale mu sve što su imale samo da im pokaže taj petak, al ga ni za živu glavu ne bi dodirnule zato što je došo iz đavoljih ruku. Jim više nije vrijedio ni pišljiva boba ko sluga, toliko je digo nos što je vidio nečastivoga i što su vještice jašile na njemu!

Elem, kad smo Tom i ja stigli na vrh brijega, pogledali smo ogora na selo i vidili svega tri, četiri svjetla kako trepere, valjda kod bolesnika, a zvijezde su

visoko iznad nas prekrasno svjetlucale, dole pokraj sela tekla je rijeka, čitavu milju široka, strašno mirna i velebna. Tad siđemo s brda i nađemo Jo Harpera, i Ben Rogersa, i još dva, tri dečka, skrivena u staroj kožari. Ondak odvežemo jedan čamac i odveslamo oko dvije i pol milje niz rijeku, do velike stijene na obronku, i tu se iskrčamo.

Ondak se zavučemo u grmlje, đe smo se morali pred Tomom zaklet da ćemo čuvat tajnu, pa nam on pokaže jamu u brdu, baš tamo đe je najgušće grmlje. Ondak upalimo svijeće i uvučemo se četveronoške u jamu. Bauljali smo oko dvjesto metara, dok nije pred nama iskrsla špilja. Tom je nešto tražio po okolnim prolazima i najednoč se sagnu ispod zida pećine, đe čovjek ne bi ni primijetio da ima jama. Provučemo se tim uskim prolazom i nađemo se ko u nekakoj prostoriji, svoj mokroj, ljigavoj i ladnoj, i tu stanemo. Tom rekne:

"E, sad ćemo osnovat tu našu razbojničku bandu i nazvat ju Družina Toma Sawyera. Svaki onaj ko hoće da stupi u nju, mora položiti zakletvu i potpisat se svojom krvlju."

Svi su bili za to, pa Tom izvadi papir na kom je bila ispisana zakletva i pročitaju. Svaki se od nas moro zaklet da će bit vjeran družini i da neće odat ni jednu tajnu, a ako iko učini nešto nažao kome u družini, svaki član koji dobije nalog mora ubit dotičnog i njegovu familiju, i ne smije jest ni spavat sve dok ih ne pobije i ne ureže im križ u prsa, što je znak družine. Niko ko nije član družine ne smije se služiti tim znakom, a ako se bude služio, moraće pred sud, a ako to još jednom ponovi, biće smaknut. Ako pak ikoji član družine oda neku tajnu, mora mu se prerezat grkljan i potom lež spaliti i pepeo rasut na sve strane, a ime mu se mora krvlju zbrisat s popisa i nikad više da se spomene u družini, nego da bude prokleta i zaboravljeno za sva vremena.

Svi su rekli da je to zbilja lijepa zakletva i pitali Toma je li ju on sam sastavio. On je odgovorio da je nešto sam sastavio, a da je ostalo uzeo iz gusarskih i hajdučkih knjiga, i da svaka družina koja drži do sebe ima taku zakletvu.

Neki su smatrali da bi trebalo pobit i familije onih članova koji odaju tajnu. Tom rekne da je to dobra ideja, pa uzme olovku i zapiše ju. Tad se javi Ben Rogers:

"Ali evo, Huck Finn, recimo, nema familije, šta ćemo s njim?"

"A zar nema oca? " priupita ga Tom Sawyer.

"Da, ima oca, ali njega je u zadnje vrijeme teško naći. Nekad je lež pijan sa svinjama u kožari, ali ga niko u okolini nije vidio već godinu dana, pa i dulje."

Raspravljali su još o tom i tjeli me isključiti iz družine, rekli su da svaki član mora imat familiju il nekog kog se može ubit, inače ne bi bilo u redu i pošteno spram drugih. Niko se nije mogao dosjetiti ničim pametnom, svi su bili smeteni i mukom su mučali. Ja samo što nisam zaplako, al sam se najednoč nečeg sjetio i ponudio im gospojicu Watson , nek nju ubiju! Svi zagrajaše u jedan glas:

"E, tako može, tako može. Onda ide u redu. Onda Huck može ostat."

Tad se svi ubodu špenadlom u prst da bi se mogli potpisat krvlju, a ja udarim svoj znak na papir.

"A sad da čujemo," reče Ben Rogers, "čime će se sve baviti ova naša družina?"

"Ničim drugim do pljačkom i ubojstvom," odgovori Tom.

"Ali što ćemo pljačkat? Kuće... ili stoku... ili..."

"Koješta! Krađa stoke i tako nečeg nije pljačka, to je obična provala," rekne Tom Sawyer.

"A mi nismo provalnici. To ne bi bilo u našem stilu. Mi smo drumski razbojnici. Mi ćemo, zamaskirani, zaustavljati na cesti poštanska kola i kočije, ubijati ljude i otimati im satove i novac."

"Hoćemo li svakad pobiti sve ljude?"

"Pa, dabome. Tako je najbolje. Neki stručnjaci ne misle tako, ali većina smatra da je najbolje pobiti sve. Osim onih koje ćemo dovesti vamo u pećinu i držati ih zarobljene dok ne budu otkupljeni."

"Otkupljeni? A šta ti je to?"

"Ne znam. Ali tako se to radi. Tako piše u knjigama pa ćemo i mi, naravska stvar, morati tako postupati."

"Ah kako možemo tako postupati kad ne znamo šta je to?"

"Ama, do vraga, moramo tako raditi. Zar vam nisam rekao da tako piše u knjigama? Zar hoćete da radimo drukčije nego što piše u knjigama, pa da sve zabrljamo?"

"Eh, sve je to lijepo, Tome Sawyere, ali kako će, zaboga, ti ljudi biti otkupljeni ako ne znamo kako se to radi? To je ono što bih ja htio znati. E pa, šta ti misliš da bi to moglo biti?"

"Ma ne znam. Ali može biti da to znači da ih držimo tako dugo dok ne odapnu."

"E, to je već nešto. To bi moglo biti. Zašto nisi to odmah rekao? Držati ćemo ih lijepo sve dok ih smrt ne otkupi. Ali, imat ćemo vragovskog okapanja s njima jer će nam sve živo pojest i stalno će gledati kako da nam pobjegnu."

"Šta ti to opet govoriš, Bene Rogerse! Kako nam mogu pobjeći kad ih čuva stražar koji je spreman da ih ustrijeli čim se maknu?"

"Stražar. E, krasno! Neko će dakle morati da sjedi po čitavu noć i da oka ne sklopi, samo da na njih pazi. Ja mislim da je to glupo. Zašto ne bi netko od nas uzeo toljagu i otkupio ih čim ih dovedemo ovamo?"

"Zato što u knjigama tako ne piše, eto zašto. Slušaj ti, Bene Rogerse, hoćeš li ti da radimo sve kako treba ih nećeš, o tome se radi. Zar ti misliš da ljudi koji pišu knjige ne znaju šta i kako treba raditi? Misliš li možda da ćeš ti njih učiti? E, bome nećeš. Ne, gospodine moj, nego ćemo raditi i otkupljivati ljude kako Bog zapovijeda."

"Dobro. Nek ti bude, samo ja bih reko da je to svejedno glupo. Čuješ, a hoćemo li i žene ubijati?"

"E pa, Bene Rogerse, kad bih ja bio takva neznalica ko što si ti, onda bih rađe šutio. Da ubijamo žene? Ne, tako nešto nećeš naći ni u jednoj knjizi. Žene se lijepo dovedu u pećinu i svi su prama njima najpristojniji što mogu bit, i onda se one malo, pomalo zaljube u nas i više neće da se vrate kući!"

"Dobro, ako je tako, nemam ništa protiv toga, ali mislim da to nije pametno. Začas će nam pećina bit krcata ženama, pa i ljudima koji će čekat da budu otkupljeni, tako da neće bit mjesta za nas, razbojnike. Ali, dobro, tjeraj ti samo dalje, ja tu ionako nemam šta za reć."

Mah Tommy Bames bio je dotle zaspo, a kad su ga probudili, prepo se i proplako, i reko da oće da ide kući mami i da više neće da bude razbojnik. Onda se svi počnu sprdat s njim i zvat ga mamina maza, pa se on razljuti i rekne da ide ravno kući i da će odat sve naše tajne. Al Tom mu dadne pet centi da šuti, i rekne da idemo ionako svi kući i da ćemo se sastat idućeg tjedna, pa da ćemo nekog opljačkat i nekoliko ljudi poubijat.

Ben Rogers rekne da on ne može često izbivat iz kuće, nego samo nedjeljom, pa je tio da počnemo tek u nedjelju, al su svi ostali dečki rekli da bi bila grijota to radit nedeljom i na tome je ostalo. Dogovorili smo se da ćemo se sastat i odredit jedan dan čim uzmognemo, a onda smo izabrali Tom Sawyera za harambašu, a Joe Harpera za njegovog zamjenika, i krenuh kući.

U cik zore popeo sam se na šupu i uvuko se kroz prozor u sobu. Novo odijelo bilo mi je sve zamazano i blatnjavo, i bio sam umoran ko pas.

Treće poglavlje

E pa, tog me jutra stara gospojica Watson izgrdila na pasja kola što sam zamazo odijelo, al udovica me nije ispsovala, samo mi je očistila odijelo od voska i blata i bila tako žalosna da sam odlučio da se neko vrijeme ponašam pristojno, ako ikako mognem. Onda me gospojica Watson odvede u komoru i pomoli se Bogu, al to nije ništa vrijedilo. Rekne mi nek se molim svaki božji dan, pa ću dobit sve što zaželim. Al ni to ne stoji. Probo sam. Jednoč sam dobio pecaljku, al brez udica. A što će mi pecaljka brez udica! Tri, četiri puta probo sam izmolit udice, al nikako da ih dobijem. Najposlije sam jednog dana zamolio gospojicu Watson da ona proba mjesto mene, al mi je rekla da sam blento. Zašto, to mi nije objasnila, a ja se nikako nisam mogo sam dosjetit.

Jednoč sam tako sjedio u šumi i premišljo o tom. Mislio sam, ako već neko može izmolit sve što zaželi, zašto onda đakon Winn nikako da dođe do onih para što ih je izgubio na svinji? Zašto udovica ne može povratit srebrenu burmuticu koju su joj ukrali? Zašto se gospojica Watson ne može udebljat? Ne, reknem sam sebi, to su ćorava posla. Govorio sam o tom i udovici, a ona mi rekla da se molitvom može doć samo do »duševnih dobara«. Meni to nikako nije išlo u glavu, al mi je ona rastumačila šta to znači, da moram pomagat drugima, i radit sve što mogu za druge, i stalno mislit na njihovo dobro, a nikad na sebe. Ako sam ju dobro razumio, tu misli i na gospojicu Watson. Ošo sam opet u šumu i dugo, dugo preglavljivo to u glavi, al nikako da u tom vidim neku fajdu za sebe, nego samo za druge, pa sam na kraju zaključio da si neću više time razbijat glavu, nego ostavit sve kako jest. Koji put bi me udovica odvela na stranu i pričala mi tako lijepo o nebeskoj providnosti da bi mi slina pocurila na usta, al sutradan bi me već dovatila gospojica Watson i sve to opovrgla. Sve mi se činilo da postoje dvije providnosti, i da bi s udovičinom providnosti siromak čovjek bio na konju, al čim ga dovati gospojica Watson, jao si ga njemu!

O svemu sam dobro promislio i priklonio se udovičinoj providnosti, ako me ta providnost bude tjela, mada mi nije jasno šta bi ona tim dobila, kad sam ovako neuk, i niska roda, niko i ništa.

Već preko godinu dana niko živ nije vidio mog ćaću, i to mi je bilo po volji jerbo ga nisam želio nikad više vidit. Kad god bi bio trijezan pa bi me uvatio, istuko bi me na mrtvo ime, iako sam obično bježo u šumu kad bi ga vidio. E pa, nekako u to vrijeme našli su ga utopljenog u rijeci, oko dvanajst milja uzvodno, tako su bar ljudi pričali. Mislili su da je on, rekli su da je taj utopljenik upravo njegovog rasta, i da je odrpan, i da ima strašno dugačku kosu, baš ko ćaća, al ga nisu mogli prepoznat u licu jerbo je bio toliko dugo u vodi da mu od lica nije skoro ništa ni ostalo. Rekli su da je pluto u vodi na leđima. Izvukli ga iz vode i pokopali na obali. Al ja nisam dugo imo mira jerbo mi je nešto palo na pamet. Dobro sam znao da muškarac koji se utopi ne pluta poleduške, neg potrbuške. Po tom sam znao da to nije bio ćaća nego neka ženska prerusena u muškarca. I tako opet nisam imo mira. Računo sam da će se stari opet jednog dana pojavit, koliko god ja želio da se to ne dogodi.

Oko mjesec dana igrali smo se razbojnika, i to mi je isprva bilo zgodno, a onda mi se više nije dalo. Ni drugim se dečkima nije više igralo.

Nismo nikog opljačkali, niti smo kog ubili, samo smo sve to zamišljali. Ispadali smo iz šume i navaljivali na svinjare i piljarice koje su u kolima vozile povrće na pijacu, al nikad nikog nismo zarobili. Tom Sawyer nazivo je svinje »zlatnim polugama«, a repu i ostalo povrće »draguljima«, pa smo odlazili u špilju i hvalili se na sva usta šta smo sve napravili i koliko smo ljudi pobili i ožigosali. Al ja nisam u svem tom vidio nikake fajde.

Jednoč je Tom poslo jednog dečka da protrči kroz mjesto sa zapaljenim štapom, što je on zvao »lozinka« (znak za družinu da se ima sastat), pa nam je onda reko da je od svojih uhoda dozno povjerljivu vijest da će se sutradan čitava jedna karavana španskih trgovaca i bogatih Araba utaborit u špilji. Skupljači sa dvije stotine deva, i preko iljadu tovarnih mazgi, sve natovarene dijamantima, a da se oružana pratnja sastoji od svega četiri stotine vojnika, pa da ćemo ih dočekat iza flanjke, kako on reče, i sve ih redom pobit i opljačkat. Reko je da moramo izgancat mačeve i puške i dobro se spremat. Taj ne bi kreno u potjeru ni za kolima natovarenim repom bez nalickanih mačeva i pušaka, iako su to bile obične letve i drške od metle pa si ih mogo lickat koliko oš, a da ipak ne postanu vrednije neg što su bile. Ja nisam vjerovo da bi mi mogli nadvladat toliku silesiju Španaca i Araba, al sam tio vidit deve i slonove pa sam sutradan, u subotu, bio na svom mjestu u zasjedi, i na dogovoreni znak jurnuli smo nizbrdo iz šume. Al od Španaca i Araba nije bilo ni traga, niti od deva i slonova.

Nije bilo ništa drugo nego izlet vjeronaučne škole, i to samo prvog razreda. Raspršili smo djecu i potjerali ih uz dolinu, al smo se dočepali samo nekoliko krafni s pekmezom, Ben Rogers je ugrabio i neku krpenu lutku, a Jo Harper molitvenik i nekaku knjižicu. Tad se umiješo učitelj pa smo sve pobacali i utekli. Ja nisam vidio nikake dijamante i reko sam to i Tom Sawyeru, a on je reko da ih je bilo na bacanje, i da je bilo i Araba, i slonova, i svega. Pito sam ga kako ih onda nismo vidili? A on će meni da sam puka neznalica. Da sam čito knjigu *Don Quijote*, znao bi to i bez pitanja. Reko je da je to sve bila čista čarolija. Reko je da je bilo na stotine vojnika, i slonova, i svakojakog blaga, i tako dalje, al da mi imamo neprijatelje koji se zovu čarobnjaci i koji su sve skupa pretvorili u vjeronaučnu školu za malu djecu, samo da nam napakoste. Onda se ja sjetim da mu kažem, dobro, pa što onda ne navalimo na te čarobnjake? Tom Sawyer mi odbrusi da sam blentav.

"Ma takav čarobnjak može prizvat svu silu duhova koji će te sasjeć na komadiće prije nego što kažeš britva. A visoki su ko drveće i veliki ko crkva."

"Pa dobro," reknem," a kad bi i mi imali duhove koji bi nam pomagali, zar se ne bi onda mogli sa svima njima obračunat?"

"A kako ćeš doć do njih?"

"Ne znam. A kako su oni došli do njih?"

"Pa, oni samo protrljaju neku staru plehnatu lampu ili neki gvozdeni prsten i duhovi nagrnu sa svih strana, uz grmljavinu i munje, obavijeni dimom, i što god im kažeš, oni to smjesta naprave. Njima nije ništa iščupat toranj za lijevanje sačme i raspalit njime ravnatelja vjeronaučne škole po glavi, il bilo kog drugog."

"A ko ih tjera da sve to rade?"

"Pa, ko god protrlja tu lampu ili prsten. Oni pripadaju onome ko protrlja lampu ili prsten, i moraju radit sve što im on naredi. Ako im naredi da podignu palaču dugačku četrdeset milja, od samih dijamanta, i da je napune žvakom ili čim god oćeš, i da mu dovedu carsku kćer iz Kine za ženu, oni to moraju izvršiti, i to prije nego što svane jutro. Pa i više od toga, moraju premještati tu palaču na koje im god mjesto kaže, kopčati?"

"E pa," rekne, "ja mislim da su ti duhovi budale, da im para nema kad ne zadrže tu palaču za sebe, mjesto da se dadu tako vući za nos. Osim toga, da sam ja na njihovom mjestu, prije bi dao da me vrag odnese nego što bi ostavio svoj posao i došao onome samo zašto što je protrljalo neku staru plehnatu lampu."

"Kako možeš tako govoriti, Huck Finn! Pa, moro bi doći, oćeš, nećeš, kad je on protrlja."

"A visok ko drvo i velik ko crkva? Pa, dobro, onda, došao bi, ali bi bome natjeralo tog čovjeka da se popne na najviše drvo u tom kraju."

"K vragu, Huck Finn, s tobom zbilja ne vrijedi raspravljati. Sve mi se čini da ti ništa pod bogom ne znaš, baš si pravi pravcati mamlaz."

Razmišljao sam o svemu ovom dva, tri dana i odlučio da se sam uvjerim je li to istina. Našao sam neku staru lampu i gvozdeni prsten i ošao u šumu, i trljao i trljao sve dok se nisam uznojio kao Indijanac, računajući kako ću podići palaču i prodati ju, ali ništa od toga, nikako se duhovi nisu pojavili. Tada sam uvidio da je to sve skupa još jedna od laži Tom Sawyera.

Možebit on stvarno vjeruje u te Arabe i slonove, ali ja imam o tom svoje mišljenje. Sve mi to malo previše miriše na vjeronaučnu školu.

Četvrto poglavlje

Međutim su prošla tri, četiri mjeseca i bila je već stisla zima. Skoro sam sve vrijeme išao u školu i naučio sricati slova i čitati, pa i pisati pomalo, i jedanput jedan, sve do šest puta sedam je trideset pet, mislim da više od toga ne bi naučio ni kad bi ne znam kako dugo živio. Ionako ne držim ništa do računa.

Isprva mi je škola bila mrska, ali malo, pomalo sam se navikao, tako da sam ju nekako trpio. Kad god bi mi dozlogrdila preko svake mjere, markirao sam, a batine koje bi sutradan dobio dobro bi mi došle i osvježile me. I tako, čim sam dulje išao u školu, bilo mi je sve lakše. Nekako sam se svikao i na udovičine mušice i nisu me više toliko smetale. Bila mi je doduše muka živjeti u kući, i

spavat u krevetu, al prije nego što je zaladilo, katkad bi se iskro iz kuće i spavo u šumi, to mi je bio pravi odmor. Najvolio sam onaj svoj stari život, al sam malo, pomalo zavolio, donekle, i taj novi. Udovica je govorila da se polako al sigurno popravljam i da lijepo napredujem. Govorila je da me se ne mora stidit. Jednog sam jutra slučajno za fruštukom prevno soljenku. Tio sam brže, bolje uzet malo soli i bacit ju preko lijevog ramena, da bi odvratio nesreću od sebe, al je gospojica Watson bila i brža i preduhitрила me:

"K sebi prste, Huckleberry, kakav samo nered uvijek praviš oko sebe!"

Udovica me doduše branila, al sam ja znao da to ne može odvratit nesreću od mene. Poslije fruštuka izašo sam iz kuće zabrinut i uznemiren, pitajuć se svejednako će li će me snać, i kakva će bit, ta nesreća. Neke vrste nesreće možeš predusrest, al ovo nije bila taka, pa nisam ništa ni pokušavo nego sam samo gledo preda se, utučen i spreman na najgore.

Prošo sam kroz bašču ispred kuće i prebacio se preko nogostupa u visokom daščanom plotu. Na zemlji je ležo tanak sloj novog snijega kadli u njem spazim tragove. Dolazili su od kamenoloma, motali se neko vrijeme oko nogostupa i onda vodili dalje uz plot. Bilo mi je čudno što nisu prešli u bašču, kad su se tuda toliko vrzli. Nikako mi to nije išlo u glavu. Bilo je to zbilja čudnovato. Tio sam već poč za njima, al se najprije sagnem da ih promotrim. U prvi mah nisam otkrio ništa naročito, al onda nešto primijetim. Na lijevoj peti bio je križ od velikih čavala, da odvrati nečiste sile.

U tren oka sam se uspravio i sjurio nizbrdo. Obziro sam se na mahove za sobom, al nisam nikog vidio. Dojurio sam do suca Thatchera što sam brže moglo. On mi se začudi:

"Što si se, sinko, toliko zadihao? Jesi li došao po svoje kamate?"

"Nisam, gospodine," rekнем. "A zar ima što kamata?"

"Dakako da ima, baš su sinoć stigle za pola godine. Preko sto pedeset dolara. Za tebe je to pravo bogatstvo. Najbolje će biti da ih ostaviš pa da ti ih uložim uz onih šest tisuća, jer ćeš ih začas potrošiti ako ih podigneš."

"Ne, gospodine," rekнем, "neću ih potrošit. Uopće mi ne trebaju... ni onih šest iljada. Uzmite ih rađe vi, najbolje da ih vi uzmete... i onih šest iljada i sve ostalo."

On se začudi, reklo bi se da ništa ne razumije, pa mi kaže:

"Ama, kako to misliš, sinko?"

A ja ću njemu:

"Molim vas da me ništa ne pitate. Onda, očete li ih uzet?"

A on će meni:

"E pa, ne znam što da ti kažem. Da ti se nije što dogodilo?"

"Molim vas da ih uzmete," rekнем, "i da me ništa više ne pitate, da ne moram lagat."

On časak porazmisli pa mi rekne:

"A-ha! Mislim da te razumijem. Hoćeš da mi prodaš sav svoj imetak, a ne da mi ga pokloniš. To ti je pametno."

Onda nadrlja nešto na papir, pročita mi i rekne:

"Eto, vidiš, tu ti piše »na ime odštete«. To znači da sam ja to od tebe dobio i platio ti. Evo ti jedan dolar. A sad se tu potpiši."

I ja se potpišem i odem.

Crnja gospojice Watson Jim imo je kuglju od dlake veliku ko šaka koju su bili izvadili nekom volu iz četvrtog želuca, i on je sa time znao čarat. Govorio je da se, u tom krije duh koji sve znade. I tako ja odem navečer do njega i rekнем mu da mi je ćaća opet došo, da sam mu vidio tragove u snijegu. Sad sam tio da žnam šta on smjera, i kani li ostat?

Jim izvuče tu svoju kuglju od dlake i promrnda nešto nad njom, pa ju podigne uvis i ispusti na pod. Kuglja padne ko kamen i samo se malko otkotrlja. Jim ju baci još jednoć, pa još jednoć, i svaki put je bilo isto. Onda Jim klekne, prsloni uho uz nju i oslušne. Al badava, reko je da duh neće da progovori! Pokatkad neće da progovori bez para.

Reknem mu da imam neki stari izlizani krivotvoreni novčić od frtalj dolara koji puno ne vrijedi, jer mu mesing proviruje malko kroz srebro, niko ga ne bi uzeo, čak i da se ne vidi mesing, jerbo je toliko izlizan da je pod prstima mastan, i svak odma vidi da ne valja. (Mislio sam da će bit bolje da mu ništa ne govorim o dolaru koji sam dobio od suca.) Reknem mu da, nije bogzna kaki novac, al da će ga kuglja možda primit, jerbo možda ona ne zna za razliku. Jim ga onjuši i zagriže i protrlja i rekne da će već uredit tako da kuglja ne primijeti da novac ne valja. Rekne da će razrezat prijesan krumpir i turit novčić u taj prorez i držat ga u njem svu noć, pa se sutra na njem neće uopće vidit mesing i neće više bit zamazan, i svak će ga u gradu primit, a kamol ne kugla. U stvari, i ja sam već otprije znao da je krumpir dobar za te stvari, al sam zaboravio.

Jim turi novčić pod kuglju, sagne se i opet oslušne. Ovaj put rekne da je kugla voljna da govori. Rekne da će mi proreć svu budućnost ako oću. Dobro, reko. I tad kuglja počme govorit Jimu, a Jim meni:

"Tvoj starina otac jošte ne znade kud će, ni šta će. Čas misli da ode, čas misli da oстане. Najbolje će ti bit, da miruješ i da pustiš staroga da radi šta oće. Dva anđela lete jednako oko njeg. Jedan je od njija bijel i sjajan, a drugi je crn. Bijeli ga navodi na pravi put, neko vrijeme, a onda doleti crni i sve uprska. Niko jošte ne mere znat koji će ga od njija dvojice predobit za se. Al ti ne beri brigu. Ti š imat puno briga u životu, i puno veselja. Koji put ćeš zadobit ljute rane, koji put ćeš bit i bolesan, al ćeš svaki put jopet doć k seb. Oko tebe će se vrtit dvije đevojke u životu. Jedna je od njija plavojka, a druga crnka. Jedna bogata, a druga sirota. Sprva ćeš uzet sirotu za ženu, a potljam onu bogatu. Bjež što dalje od vode, i nemoj se šalit jerbo ti je u knjigama zapisano da š omastit konopac.

Kad sam te noći upalio svijeću i unišo u svoju sobu, u njoj je sjedio, glavom i bradom, moj ćaća!

Peto poglavlje

Zatvorio sam vrata za sobom. Kad se okrenem, a on sjedi preda mnom. Oduvijek sam ga se bojo jerbo me tuko ko vola u kupusu. Učinilo mi se da sam se i sad uplašio, al sam začas uvidio da sam se prevario. Naime, u prvi mah ko da me, štono riječ, grom ošinuo, dah mi se presjeko, kad je tako banuo, al brzo iza toga prođe me taj prvi strah. Bilo mu je oko pedeset godina, i to se vidilo na njem. Kosa mu bila dugačka, raščupana i masna, padala mu preko lica tako da su mu se oči krijesile ko iza vriježa. Bila mu je skroz crna, ni jedne sijede, baš ko i dugačka, čupava brada. Ono malo lica što mu se vidilo bilo je bezbojno, bilo je zapravo bijelo al ne ko u drugih ljudi, nego bijelo da ti se smuči, da se naježiš, bijelo ko kreketuša, ko riblji trbuh. A odijelo, sve sami dronjci. Jednu je nogu prebacio preko druge, cipela mu na gornjoj nozi zjapi i iz nje vire dva prsta kojima ovda, onda miče. Šešir mu leži na podu, star, crn, sa širokim obodom i s udubljenim tuljcem, nalik na poklopac. Stajo sam i gledao u njega, a on je sjedio na stolcu malo nagnutom unazad i gledao u mene. Odložim svijeću na stol i primijetim da je prozor otvoren, znači da se preko šupe uvuko u sobu. Sve me mjerka pogledom od glave do pete, pa će najposlije:

"Pazi ga kako se upicanio. Misliš da si ne znam kaka sila, jelda?"

"Možda jesam, a možda nisam," rekne.

"Šta mi se sad tu prčiš," rekne on. "Nešto si mi jako digo nos otkako te nisam vidio. Ali, spustiću ti ga ja prije nego što odem. I učen si, kažu, znaš čitat i pisat. I sad misliš da si bolji od oca samo zato što on to ne zna, jelda? Izbiću ja to već tebi iz glave. Ko ti je reko da se petljaš u take visokoparne budalaštine, a? Ko ti je reko da se tim baviš?"

"Udovica. Udovica mi je rekla."

"Udovica, a? A ko je toj udovici reko da zabada nos u nešto što se nje ne tiče?"

"Nikad joj niko nije reko."

"E, naučiću ja nju kud da zabada nos. I pazi vamo, da si ostavio tu školu, čuješ li? Naučiću ja pameti te ljude koji uče dijete da se pravi važno pred rođenim ocem i da se pretvara, da je bolje od njega. Da mi više nisi ni prismrdio u tu školu, čuješ li ti mene? Mater ti nije znala ni čitat ni pisat sve do svoje smrti. Niti ko drugi u našoj familiji, sve do svoje smrti. Pa ni ja ne znam, a sad si se ti našo da se tu kočoperiš. Ja nisam čovjek koji će to trpit, da znaš! Ajde da te čujem kako čitaš."

Uzmem knjigu i počnem čitat nešto, o generalu Washingtonu i o ratovima. Nisam čito ni pol minute kadli on lupi šakom po knjizi tako da odleti preko cijele sobe, i rekne:

"Zbilja je istina. Znaš čitat. Nisam ti baš vjerovo kad si mi reko. A sad pazi vamo, nemoj da mi se više praviš važan. To ti kod mene ne prolazi. Pripaziću je dobro na tebe, pametnjakoviću balavi! Ako te uvatim blizu škole, izmlatiću te ko vola u kupusu. Još ćeš mi otić u bogomoljce. Ko je vidio tako nešto!"

Pa dovati neku plavo žutu sličicu na kojoj su bile narisane krave i neki dečko i upita me:

"A šta ti je ovo?"

"To sam dobio što dobro učim."

A on podere sličicu i rekne:

"Daću ja tebi nešto bolje... daću ja tebi korbačem."

Časak je sjedio mrndžajući i gundajući nešto, a onda će opet:

"Posto si pravi namirisani fićfirić, a? Krevet, i posteljina, i špiگل, i tepih na podu... a rođeni otac nek ti spava sa svinjama u kožari! I to mi je neki sin! Al izbiću ja tebi te mušice iz glave, pazi šta ti kažem! I kažu mi da to još nije sve, da si se i obogatio. A? Je l to istina?"

"Lažu, to nije istina."

"Slušaj ti, pazi kako govoriš sa mnom. Još malo pa ću izgubit strpljenje, nemoj da se šališ sa mnom. U ova dva dana kolko sam u gradu, stalno slušam priče o tvom bogatstvu. Čuo sam o tom još tamo dole na rijeci. Zato sam i došo. Sutra ćeš mi dat te pare, trebaju mi."

"Nemam ja nikakvih para."

"Lažeš. Znam da su kod suca Thatcherera. Uzmi ih od njega. Trebaju mi."

"Kad ti kažem da nemam nikakih para. Pitaj suca Thatcherera, on će ti to isto reć."

"Dobro. Pitaću ga, al daće on meni te pare il će mi morat položiti račun o njima. A reci mi kolko imaš u džepu? Trebam sve što imaš."

"Imam samo jedan dolar, i treba mi za..."

"Nije važno za šta ti treba... daj ga vamo."

Uzme ga i zagriže da vidi je l pravi, a onda rekne da ide u grad da si kupi malo viskija, jerbo cijeli dan nije okusio ni kapi. Kad je već bio na šupi, proviri ponovo kroz prozor i izgrdi me što se pravim važan i oću da budem bolji od njega, a kad sam već mislio da je ošo, vrati se i opet zaviri u sobu i reče mi da se okanim škole, jer da će paziti na mene i da će me izdevetat ako ju ne ostavim. Sutradan je bio pijan i taki je ošo do suca Thatcherera, grubo ga napo i pokušao izdrančit od njeg pare, al nije uspio pa se zakleo da će ga prisilit nato sudskim putem.

Sudac i udovica ošli su na sud i zatražili da me sud oduzme ćaći i preda na brigu jednom od njih dvoje, al je baš nekako u to vrijeme došo neki novi sudac

koji nije poznavo moga starog, pa je reko da se sud ne smije pačat u obiteljske stvari i razdvajat članove familije, osim u krajnjem slučaju, i da on rađe ne bi rastavljo dijete od ćaće. I tako su sudac Thatcher i udovica moraše odustat od svog nauma. Stari se tom toliko obradovao da nije mogo k sebi doć. Reko je da ću bit plav ko šljiva od batina ako mu ne pribavim para.

Uzajmio sam od suca. Thatchera tri dolara i dao ih ćaći, a on se napio pa je galamio, psovo i tjero kera po cijelom mjestu, i išo okolo s nekom plehnatom tavom, skoro do polnoći. Onda su ga uapsili i sutradan izveli pred sud i osudili na nedjelju dana zatvora. Al je reko da je on sasma zadovoljan, i da je on gazda svom sinu, i da će mali još vidit svog boga.

Kad je izašo iz zatvora, novi sudac je reko da će napravit od njega čovjeka, pa ga je odveo k sebi kući, obuko ga od glave do pete, zadržo ga da s njegovim familijom doručkuje, ruča i večera i bio s njim dobar da ne može bit bolji. Poslije večere govorio mu je o trezvenosti i sličnim stvarima dok se stari moj nije rasplako i reko kako je bio budala, i kako je protratio svoj život, kako će sad okrenut novi list i bit čovjek koga se niko više neće stidit, i kako se nada da će mu sudac pomoć i da ga neće prezret. Sudac rekne da bi ga najrađe zagrljo, pa se i on rasplače, a za njim i njegova žena. Ćaća rekne kako njega niko nikad nije razumio, a sudac će nato da mu vjeruje. Stari rekne kako je čovjeku koji je propo potrebno sažaljenje, a sudac potvrdi da je to istina, pa su se opet rasplakali. A kad je došlo vrijeme spavanju, stari ustane, ispruži ruku i rekne:

"Pogledajte svi ovu ruku, gospodo i gospođe, uzmite ju i stisnite. Ovo je bila ruka jedne svinje, al sad više nije, sad je to ruka čovjeka koji započinje nov život i koji će rađe umrit neg da živi opet ko nekad. Pazite što sam vam reko, nemojte zaboravit ove moje riječi. Ovo je sad čista ruka, stisnite ju... ne bojte se!"

Svi su se redom rukovali s njim i svi su plakali. Sučeva mu je žena čak i poljubila ruku. Onda stari potpiše zavjet, to jest metne križić na papir. Sudac rekne da je to za njeg najveći blagdan u životu, il tako nešto. Onda su starog smjestili u jednu lijepu sobu, gostinsku. U neko doba noći stari je jako ožednio, sišo na krov od trijema, spustio se niz stup i dao svoj novi kaput za flašu brlje, pa se opet popeo u sobu i napio ko zemlja. Neđe pred jutro opet se iskro iz sobe i, onako trešten pijan, skotrljo se niz trijem, slomio lijevu ruku na dva mjesta i umalo što se nije smrzo prije nego su ga u rano jutro našli na zemlji. A kad su pogledali u gostinsku sobu, imali su šta i vidit.

Sucu nije bilo lako pri srcu. Reko je da bi se staroga moglo jedino puškom natjerat da se popravi, da on bar ne zna za drugi način.

Šesto poglavlje

E pa, stari je ubrzo opet bio na nogama i tjero dalje svoje, tužio je suca Thatcheru što mu ne daje one pare, a mene što se nisam ispiso iz škole. Uvatio me par puta i izmlatio, al sam ja svejedno i dalje išo u školu, ponajčešće sam uspijevo da ga izbjegnem il da mu uteknem. Ranije baš nisam volio ić u školu, al sad sam baš išo za inat ćaći. Parnica se otegla, reklo bi se da joj nikad neće bit kraja, pa sam ovda, onda uzajmljivo od suca po dva, tri dolara za ćaću, da me ne tuče. Kad god bi dobio pare, napio bi se, a kad bi se napio, napravio bi rusvaj u mjestu, a kad god bi napravio rusvaj, dopo bi zatvora. Al to njegov nije ništa smetalo, takav mu je život bio po volji.

Stalno se moto oko udovičine kuće, pa mu je ona najposlije rekla da će se loše provest ako ju ne ostavi na miru. E pa, ko kaže da nije bio lud! Reko je da će on svima pokazat ko je gazda Huck Finnu. I tako je jednog dana u proljeće vrebo na mene, i uvrebo me, i odveo u čamcu oko tri milje uz rijeku, prebacio me preko, na obalu države Illinois, đe je bilo šumovito i nije bilo kuća, samo jedna stara brvnara na mjestu đe je bila toliko gusta šuma da ju niko ne bi našo ko ne zna za nju.

Stalno me držo na oku tako da nisam imo prilike da mu umaknem. Živili smo u toj staroj brvnari, uvijek je zaključavo vrata i noću meto ključ sebi pod glavu. Imo je pušku koju je sigurno nekom ukro, pa smo lovili i ribarili i tako se prehranjivali. Katkad bi me zaključo i ošo u dućan, kod skele, tri milje nizvodno, đe je trampio ribu i divljač za viski, donao ga kući i opijo se i dobro se zabavljao, a mene tuko.

Udovica je nekako saznala đe sam pa je poslala nekog čovjeka da me odvede k njoj, al ga je ćaća otjero puškom. Nije prošlo puno vremena a ja sam se sviko da tako živim i dopo mi se taj život, samo mi se batine nikako nisu dopadale. Bilo je zgodno izležavat se tako po cijeli božji dan, pušit i pecat, daleko od knjiga i od učenja. Prošlo je već dva mjeseca, pa i više, i odijelo mi se zamazalo i poderalo, i nikako mi nije bilo jasno kako mi je moglo bit dobro kod udovice, đe sam se moro prat, i jest iz tanjura, i češljat se, i vazda u isto vrijeme lijegat i ustajat, i neprestano muku mučit sa knjigama, i vječito slušat prodike stare gospojice Watson. Nisam se više ni tio tamo vraćat. Kod udovice sam se bio okanio psovanja, jerbo ona to nije volila, a sad sam opet psovo do mile volje, jerbo mi ćaća nije branio. Kad se uzme sve u obzir, nije mi bilo loše tamo u šumi.

Al s vremenom je ćaća počeo malo prečesto posezat za batinom, pa to više nije bilo lako izdurat. Bio sam plav ko šljiva. I sve je češće odlazio i zaključavo me. Jednom me zaključo i nije ga bilo tri dana. Bilo mi je strašno pusto. Već sam mislio da se utopio i da se nikad više neću izvuć iz te brvnare. Uplašio sam se. Moro sam smislit neki način kako da izađem. Više puta sam pokušavo da

pobjegnem iz brvnare, al niđe nije bilo izlaza. Nije bilo toliko velikog prozora ni da se pseto provuče kroz njega. Nisam mogo pobjeć ni kroz dimnjak jerbo je bio preuzak. Vrata su bila od debelih i čvrstih hrastovih dasaka. Čaća je pazio da ne ostavi u brvnari nož il šta drugo kad bi odlazio. Valjda sam stotinu puta pretražio čitavu kolibu, skoro sam ju stalno pretraživo, jerbo ionako nisam imo drugog posla. Konačno sam nešto našo. Našo sam neku staru zahrđalu pilu bez drške, ležala je između krovne grede i šindre. Podmazo sam ju i privatio se posla. U dnu kolibe, iza trpeze, bila je na brvnima pribijena neka stara konjska deka, bio je to zaklon od vjetra koji je pirio kroz pukotinu i gasio svijeću. Podvuko sam se pod stol, odigo deku i počeo pilit najdoljnje debelo brvno kako bi napravio rupu kroz koju ću se provuć. E pa, bio je to vraški pipav poso, al sam bio već pri kraju kad začujem iz šume ćaćinu pušku. Brže bolje uklonim tragove svog posla, spustim deku i sakrijem pilu prije nego što je došo ćaća.

Nije bio dobre volje, ko i obično. Reko je da je bio u mjestu i da sve ide naopako. Advokat mu je kazo kako misli da će dobit parnicu i pare, ako ikad dođe do suđenja, al da ima raznih načina da se parnica zavlači unedogled, a sudac Thatcher zna kako se to radi. I još rekne kako ljudi pričaju da je pokrenuta i druga pamica da me oduzmu od njeg i predaju na brigu udovici, i da će ona navodno ovaj put dobit tu parnicu. Ovo me prilično potrefilo jer nisam više tio da se vraćam udovici, da me tamo opet sputaju i civiliziraju, kako to oni zovu. Onda je stari počeo psovat, psovao je sve i svakog kog se mogo sjetit, pa onda iznova sve redom, da bude siguran da nije kog preskočio, i na kraju je sve zaokružio jednom jedinom zajedničkom psovkom u koju je uključio i povelik broj ljudi kojima nije znao imena, nazvavši ih, kad je do njih došo, »kako-se-ono-zovu«, pa onda opet sve isponova.

Reko je, da bi volio vidit kako će to udovica doć do mene, i da će otvoriti četvore oči, a ako budu pokušali da mu doskoče, on zna za jedno mjesto, šest, sedam milja dalje, đe me mogu tražit kolko oće, al me neće nać. Te su me njegove riječi još više uznemirile, al samo načas jerbo sam odlučio da neću sjedit skrštenih ruku dok se njemu ukaže takva prilika.

Stari mi naredi da odem do čamca po stvari koje je nabavio. Bila je tu vreća od pedeset funti kuruznog brašna, tabla slanine, nešto municije, demižon viskija, neka stara knjiga i dvoje novine za nabijanje puške i malo kućine. Prenesem nešto od toga, vratim se i sjednem na pramac da se odmorim. Porazmislim o svemu i naumim da uzmem pušku i nekoliko pecaljki, kad budem bježo, i da se sklonim u šumu. Nisam se mislio zadržavat na jednom mjestu nego samo ić pravo kroz cijelu zemlju, uglavnom preko noći, prehranjivat se lovom i ribolovom i otić tako daleko da me više ni stari ni udovica ne mogu nać. Nakanio sam da, još iste noći prepilim ono brvno ako se ćaća bude opio, a

računo sam da oće. Toliko sam se bio zanio da nisam primijetio koliko sam tako osto dok nije stari digo dreku i upitao me jesam li zaspo il se utopio.

Kad sam sve stvari doneso u kolibu, bio je već pao mrak. Dok sam kuvo večeru, stari je potego dva,tri dobra gutljaja i pomalo se zagrijo pa je opet počeo svašta lupetat. Bio se napio u mjestu i svu noć proležo u jarku, bilo ga je strašno i pogledat. Čovjek bi pomislio da je Adam, tako je bio blatnjav. Kad god bi mu piće udarilo u glavu, skoro bi se svagda okomio na vlast. Ovaj put je ovako govorio:

"I to se zove vlast! Ama, ajde reci kaka je to vlast. Kakav je to zakon po kom se ocu može oduzet sin, rođeni sin koga je on uz velike muke, brige i troškove podigo na noge. Da, baš kad je čovjek konačno dočekao da mu sin stane na noge, da se osposobi za rad i da može radit za njega i da čovjek može malo danut dušom, eto ti zakona koji mu ga otimije. I to oni zovu vlast! Al ni to još nije sve. Zakon ide na ruku onom starom sucu Thatcheru i pomaže mu da mi otme ono što meni pripada. Eto šta radi zakon. Zakon tjera čovjeka s kapitalom od šest iljada dolara, pa i više, u ovaku jednu staru bajtu da u njoj živi i da oda u odijelu koje nije ni za svinje i to oni zovu vlast! Pod takom vlašću čovjek nikako ne može doć do svojih prava. Katkad mi bome dođe da odem iz ove zemlje jednoć zauvijek. Tako sam im i reko, skreso sam to starom Thatcheru u brk. Svi su me čuli i mogu potvrdit šta sam reko. Za dva bi centa, reko, ostavio ovu prokletu zemlju i nikad više ne bi ni primiriso u nju. Uprav sam im tako reko. Evo, pogledajte mi šešir, reko, ako se ovo može nazvat šešir, gore mi glava viri a dole obod pada do ispod brade, kakav je to vražji šešir, prije bi se reklo da mi je glava u sulunaru. Pogledajte ga samo, reko, zar je to šešir dostojan mene, dostojan jednog od najbogatijih ljudi u ovom mjestu, samo kad bi došo do svojih prava?

E, da, krasna je to vlast, zbilja krasna! Slušaj samo ovo. Bio tamo jedan crnja slobodnjak iz Ohia, mulat, skorom bijel ko bijelac. Nosi najbjelju košulju koju si možeš zamislit, i najsajjniji šešir, u cjelom mjestu neš nać čovjeka tako lijepo obučena, a nosi i zlatni sat na lancu, i štap sa srebrnim drškom,baš ko najveća budža u državi. I šta misliš? Kažu da je profesor na nekom koledžu i da znade sve moguće jezike, da svašta znade. I to još nije ono najgore. Kažu da tamo kod kuće ima i pravo glasa. E, tu mi je prekipilo. Kud srlja ova zemlja, pitam se ja. Baš je bio dan izbora pa sam se spremio da odem na glasanje, ako ne budem previše pijan, al kad sam čuo da u ovoj zemlji ima jedna država u kojoj taj crnja ima pravo glasa, digo sam ruke od svega. Reko sam da više nikad neću glasat. Upravo sam tako reko, svi su me mogli čut, ova zemlja može i propast što se mene tiče, al ja više glasat neću dok sam živ. Da si samo vidio tog crnju kako se drži,ne bi se taj makno meni s puta da ga nisam odgurno. Pitam ja njih zašto tog crnju ne odvedu na dražbu i prodaju? To bi tio da znam. I šta misliš, šta su

mi odgovorili? Odgovorili su mi da ne može bit prodat dok ne proboravi šes mjeseci u ovoj državi, a još nije tu tako dugo. Eto vidiš kako se to radi. I to mi je neka vlast koja ne može prodat slobodnog crnju ako nije u državi proveo šes mjeseci. Eto, to ti je ta nazovi vlast koja bi tjela da bude prava vlast, i misli da je neka vlast a sjedi skrštenih ruku punih šes mjeseci prije nego što ščepa za vrat jednog probisvijeta, lupeža, jednog vražjeg crnju slobodnjaka u bijeloj košulji i..."

Ćaća se toliko raspalio da nije ni primijetio kud ga nose stare ukočene noge te padne naglavce u kacu s usoljenom svinjetinom i oguli obje cjevanice. Ostatak njegove govorancije sastoji se od najžešćih psovki,najviše je psovo onog crnju i vlast, iako je ovda,onda spominjo i kacu.

Skakuto je tako po brvnari, najprije na jednoj nozi pa na drugoj, držeć se prvo za jednu cjevanicu pa za drugu, a na kraju je iznenada zamahno svom snagom nogom i tresno njome po kaci. Al u zao čas jerbo je to bila baš ona noga iz čije su mu cipele virila dva prsta, pa je nado takvu dreku da mi se digla kosa na glavi, a onda se izvalio na zamazani pod i valjo se po njemu držeć se za prste na nozi. Psovke koje su tada zaređale nadmašile su sve one ranije. I sam je to, poslije, potvrdio. On je nekad slušo starog Sowberry Hagana kako psuje, al kaže da je i njega nadmašio. Ipak, možda je tu malko i pretjero.

Poslije večere ćaća je uzeo flašu i reko da sad ima dosta viskija za dva pijanstva i jedno alkoholno ludilo. Tako je uvijek govorio. Računo sam da će kroz sat vremena bit pijan ko majka, pa da ću onda ukrast ključ,il prepilit do kraja onaj balvan, il jedno il drugo. Pio je i pio dok se nije svalio na svoje deke, al mi nije posrećilo. Nikako da zaspi ko klada, bio je nemiran. Dugo je stenjo i ječo i bacako se amo,tamo. Najposlije sam i ja zadrijemo, nisam ni uz najbolju volju mogo držat oči otvorene. Prije nego što sam se snašo, zaspo sam ko top, a svijeća je i dalje gorila.

Ne znam koliko sam spavo kadli me probudi strašan vrisak. Skočim na noge i ugledam ćaću kako izbezumljeno đipa po kolibi amo,tamo i više nešto o zmijama, da mu tobože pužu uz noge, pa odjednom poskoči i vrisne da ga je jedna tobož ugrizla za obraz,a ja ne vidim nikake zmije. Jurio je okolo,naokolo po brvnari i dero se:

"Skloni ju! Skloni ju! Grize me za vrat! "

Nisam još vidio čovjeka da tako mahnito zvjera. Domalo je posusto i srušio se na pod daščuć,a onda se počne valjat na sve strane,tako hitro da je sve prevrno oko sebe, mlatarajuć rukama po zraku i vičuć kako mu vragovi ne daju mira. Malo,pomalo se izmorio i načas smirio, pa i procvilio. Ondak se sasma smirio i nije davo više glasa od sebe. Čuo sam izdaleka, iz šume, sove i vukove, a u kolibi je bilo tijano ko u grobu. Ležo je mirno u čošku. Najednom se pridigne i oslušne, nakrivi glavu na jednu stranu i tiho prozbori:

"Tap-tap-tap, to su mrtvaci, tap-tap-tap,dolaze po mene, al ja ne idem... Uh, evo ih! Ne dirajte me... Nemojte! Dalje ruke od mene... ladne su vam, pustite me... Uh, ostavite siromaka čovjeka na miru! "

Onda je počeo puzit na sve četiri moleć mrtvace da ga pušte na miru, pa se umoto u deku i valjo u njoj ispod starog stola od jelovine svejednako ih moleć, a onda je i proplako. Čuo sam ga kroz deku kako plače.Zatim se izvuče iz deke i skoči na noge gledajući sumanuto oko sebe, pa spazi mene i krene za mnom. Vijo me po čitavoj kolibi, sa džepnim nožem u ruci, zvao me Anđelom smrti* i govorio kako će me zaklat, i kako mu onda više neću moć naudit. Preklinjo sam ga i govorio mu da sam ja samo Huck, al se on nato samo kreštavo nasmijo, zaurlo i opsovo nešto, pa me uzeo opet ganjat. Jednom, kad sam naglo stao i provuko mu se ispod ruke, zgrabio me za kaput između plečki, već sam pomislio da sam gotov, al sam se munjevito izvuko iz kaputa i tako se spasio. Domalo je smalakso, svalio se na pod, naslonio se leđima na vrata i reko da će se malo odmorit, a onda da će me zaklat. Nož je spremio ispod sebe i reko da će se naspavat i okrijepit, a potom ćemo vidit pošto je oka šljiva.

Uskoro je zadrijemo. Tad ja polako dovatim stari pleteni stolac i popnem se na njeg što sam tiše mogo, da ga ne probudim, i skinem pušku. Turim šipku u cijev da se uvjerim da je nabijena, a onda ju položim na kacu s repom, uperim ju u ćaću i sjednem iza kace čekajući da se on samo makne. Uh, kako je vrijeme sporo i polako prolazilo!

* Pučko vjerovanje prema kojem će onaj tko ugleda duha što se tako zove uskoro umrijeti. (Op. prev.)

Sedmo poglavlje

"Diž se! Šta ti je to?"

Otvorim oči i pogledam oko sebe ne bi l razabro đe sam.Bilo se već razdanilo, a ja sam još spavo ko zaklan. Ćaća stoji iznad mene, nekako kisel, vidim da mu je muka. Pita me:

"Šta ćeš s tom puškom?"

Vidi se da nema pojma šta je sve radio, te mu velim:

"Neko je tio da uniđe, pa sam se spremio da ga dočekam."

"A zašto nisi mene probudio?"

"Pa budio sam te, al me nisi čuo, nisam te mogo ni pomaknut."

"No, dobro, dobro. Nemoj mi sad tu blebetat čitav dan, rađe izađi da vidiš je l se uvatila koja riba za fruštuk. Evo mene odma za tobom. Otključa mi vrata, a ja brže, bolje pođem uz rijeku. Primijetim kako po rijeci pluta polomljeno granje, iverje i komadi kore. Po tom sam znao da je rijeka počela nadolazit. Pomislim

kako bi mi sad bilo lijepo u mjestu. Lipanjske poplave svakad su mi dobro dolazile, jerbo voda čim nabuja donša sa sobom cjepanice i dijelove splavi, pokatkad i po desetak vezanih balvana, pa treba samo da ih povataš i prodaš drvarama il pilani.

Išo sam uz obalu motreć jednim okom s koje će strane naić ćaća, a drugim šta bi još rijeka mogla donest. Kad najednoč eto ti čamca, četiri,pet metara dugačkog, đe plovi ponosito ko patka. Poletim glavačke u vodu ko žaba, onako obučen, i zaplivam za čamcem. Sve sam mislio da u njemu neko leži, jerbo mnogi tako rade da nasamare ljude, čekaju da im se ko primakne, pa se onda pridignu i nasmiju. Al ovaj put nije bilo tako. Bio je to stvarno čamac što ga je nosila struja, pa sam se popeo na njeg i zaveslo prama obali. Mislio sam kako će se stari obradovat kad ga vidi,vrijedio je najmanje deset dolara. Al kad sam pristo uz obalu, ćaće nije još bilo na vidiku, a dok sam sprema čamac u dražicu koja je bila sva obrasla divljom lozom i vrbama, padne mi na pamet nešto drugo, da ga tu sakrijem, pa da se, mjesto da se držim šume kad pobjegnem, otisnem niz rijeku i otplovim jedno pedeset milja, i da se onda na nekom zgodnom mjesto utaborim, a ne da se zamaram odanjem kroz šumu.

Bilo je to dosta blizu kolibe pa mi se sve činilo da čujem starog kako dolazi za mnom, al mi ipak pođe za rukom da sakrijem čamac. Tek što sam izašo iz njega i promolio glavu kroz vrbovo granje, spazim starog kako na stazi upravo gađa neku ticu. Nije daklem ništa opazio.

Kad je stigo do mene, ja sam imo pune ruke posla oko »strukova«. Malo me izgrdio što sam tako spor, al mu rekнем da sam pao u vodu i da sam se zato toliko zadržo. Znao sam da će primijetit da sam mokar i da će me onda potanko ispitivat. Skinuli smo pet, somova s udica i vratili se u kuću.

Kad smo poslije fruštuka prilegli, jerbo smo obadvojica bili poprilično umorni, pomislio sam kako bi bilo sigurnije da nekako spriječim ćaću i udovicu da me traže, neg da se pouzdam samo u sreću da ću odmaknut dosta daleko prije nego što primijete da me nema, jerbo, znate, svašta se može dogodit. E pa, dugo mi ništa pametno nije padalo na pamet, sve dok se ćaća opet nije digo da popije još jedan bokal vode i usput mi dobacio:

"Drugi put, kad se bude neko ovuda smuco, da si me odma probudio, jesi l čuo? Taj čovjek nije imo ništa dobro na pameti! Ja bi njega glatko ubio. Drugi put me probudi, je l čuješ?"

Onda se izvali i ponovo zaspi, al to što mi je reko dalo mi je ideju šta da radim, Rekнем u sebi da ću sve tako udesit da nikom neće past na pamet da me traži. Oko podne izađemo i pođemo opet uz rijeku.

Rijeka je naglo bujala i nosila sa sobom svu silu drvlja. Uskoro naiđe i komad jedne splavi,devet vezanih balvana. Isplovimo čamcem i dovučemo ih na obalu. Onda smo ručali. Svaki bi drugi, na ćaćinom mjestu prosjedio cijeli dan na obali

da navata što više drvlja, al ćaci to nije bilo ni nakraj pameti. Devet balvana bilo mu je dosta za danas, moro je odma s njima u mjesto da ih proda. Neđe oko pola četiri me zaključa, uzme čamac i odvuče splav.

Računo sam da se te noći neće ni vraćat. Pričekam još malo da odmakne, a onda izvučem pilu i nastavim pilit brvno. Stari još nije bio stigo na drugu stranu a ja sam već bio vani. On i splav bili su još samo flekica tamo daleko na vodi.

Uzmem vreću kuražnog brašna i odnesem ju do mjesta na kojem sam sakrio čamac, razgrnem divlju lozu i granje i utovarim ju u čamac. Isto tako učinim s tablom slanine, i sa flašom viskija. Uzmem i svu kavu i šećer, i svu municiju, uzmem kućinu za naboje, uzmem kantu i tikvu, uzmem zaimaču i plehnatu šoljicu, i staru pilu, i dva pokrivača, i tavu, i lonac za kafu. Uzmem pecaljke i šibice i koješta drugo, sve što je bar nešto vrijedilo. Ispraznio sam brvnaru. Trebala mi je i sikira, al nije bilo druge osim one na drvljaniku, a nju sam znao zašto ostavljam. Dovatim pušku ,sad sam bio spreman.

Provlačeć se kroz rupu i iznoseć tolike stvari, bio sam izgazio svu zemlju oko nje. Poravno sam ju izvana koliko sam mogo i nabaco prašinu na izgaženo mjesto i na pilovinu. Onda izvađeni dio balvana vratim na mjesto, metnem ispod njega dva kamena a trećim ga poduprem, jerbo je balvan na tom mjestu bio malo grbav i nije dodirivo zemlju. Kad bi čovjek stajo na dva metra od njega a ne bi znao da je prepiljen, ne bi ništa primijetio. Osim toga, bila je to stražnja strana kolibe i nije bilo vjerojatno da će se tuda ko motat.

Do čamca je bila sve sama trava, pa nisam ostavio nikakog traga za sobom. Obišo sam sve još jedanput da se uvjerim. Zašto sam na obali i pogledo preko rijeke. Sve je bilo u redu. Onda uzmem pušku i odem malo u šumu ne bi l ulovio koju ticu kadli spazim divlju svinju, svinje brzo podivljaju u tom kraju kad pobjegnu nekom s farme. Ustrijelim to prase i odnesem ga do brvnare.

Uzmem sikiru i razvalim vrata, prilično sam ih gadno razbio i isjeko. Unesem svinju, bacim ju na pod skoro do samog stola, zasječem joj sikirom grkljan i pustim da joj krv teče po zemlji, kažem zemlji jerbo je zaista bila zemlja, nabijena, bez podnica. Onda uzmem jednu staru vreću i natrpam u nju puno krupnog kamenja ,koliko sam god mogo nosit, spustim ju do svinje i odatle počnem vuć vreću prama vratima, pa kroz šumu sve do rijeke, i tu ju bacim u vodu i ona začas netragom nestane. Lijepo se moglo vidit da je neko vuko nešto po zemlji. Poželio sam da je Tom Sawyer sa mnom, znao sam da bi on uživo u ovakom poslu i da bi se jamačno još ponečem dosjetio. Niko nije ravan Tom Sawyeru kad treba nešto iskitit.

Na kraju još iščupam par dlaka iz kose, dobro zakrvavim sikiru, prilijepim dlake na ušicu sikire i bacim ju u čošak. Onda podignem svinju sa zemlje, umotam ju u svoj kaput (da joj putem ne curi krv), odnesem ju prilično daleko od brvnare i bacim u rijeku. Tad mi još nešto padne na pamet. Odem do čamca,

izvadim iz njeg vreću s brašnom i staru pilu i odnesem ih u kolibu. Vratim vreću na njezino mjesto i rasporim joj dno pilom, jerbo u kući nije bilo noževa ni vilica, ćaća je sve rezo džepnim nožem, kad je nešto kuvo. Onda odnesem vreću stotinjak koraka kroz travu i kroz vrbik istočno od kuće, do plitke bare oko pet milja široke i pune trstike, pa i pataka, moglo bi se reć, kad im dođe vrijeme. Iz bare je vodio nekaki rukavac il potočić na drugu stranu, nekoliko milja dalje, ne znam pravo kuda, al nije u rijeku. Brašno se prosipalo iz vreće i ostavilo uzak trag sve do bare. Tu odbacim i ćaćin brus, da izgleda ko da ga je neko izgubio. Onda špagom podvežem rupu na vreći da se brašno više ne prosipa, pa odnesem vreću i pilu natrag u čamac.

Bilo se već smračilo, te gurnem čamac niz rijeku pod vrbe što su se nadvile nad obalu, da pričekam dok ne izađe mjesec. Privežem čamac za jednu vrbu, a onda nešto čalabrcnem i izvalim se u čamac da popušim lulu i smislim šta ću dalje. Rekнем u sebi, oni će sigurno ić za tragom vreće s kamenjem sve do obale i tražit me u rijeci. A onda će poć za tragom brašna do bare pa će pretraživat potočić koji otjeće iz nje, ne bi l pronašli razbojнике koji su me ubili i odnijeli stvari sa sobom. U rijeci će tražit samo moju lešinu. Ubrzo će im to dodijati pa se više neće ni truditi da me pronađu. Odlično, moći ću se zadržati đe god oću. Ne treba mi ništa bolje od Jacksonovog otoka,taj otok znam dosta dobro, a niko živ ne dolazi na njega. Onda se mogu preko noći čamcem prebaciti do gradića, prošvrljati naokolo i pribaviti sve što mi treba. Jacksonov otok, to je pravo mjesto za mene!

Bio sam dosta umoran i zaspo sam, ne znam ni sam kako. Kad sam se probudio, u pravi mah nisam znao đe sam. Malčice prestrašen, sjeo sam i pogledo oko sebe. Onda se svega prisjetim. Učini mi se da je rijeka milje i milje široka. Mjesec je tako svijetlio da sam mogo izbrojiti klade što su, crne i tihe, klizile na stotine metara daleko od obale. Posvuda je vladala grobna tišina, činilo se da je jako kasno, čak je i mirisalo na kasno. Znaće već šta oću da kažem, ne znam pravo kako da se izrazim.

Čestito sam zijevnuo i protego se, i baš sam tio da odvežem čamac i krenem kad začujem neki šum od rijeke. Oslušnem. Domalo razaberem šta je to. Bio je to jednoličan, odmjereni šum od vesala kad se u tijanoj noći okreću u svojim rašljama. Provirim kroz vrbovo granje i spazim u daljini čamac kako sijeće vodu. Nisam mogo razabrati koliko je ljudi u njemu. Brzo mi se primico, a kad je bio usporedo sa mnom, primijetim da je u njemu samo jedan čovjek. Pomislim da je možda ćaća, iako mu se još nisam nado. Struja ga zanese malo niže od mene, a onda on zavesla njišuć se na mirnoj vodi i prođe tako blizu mene da sam ga mogo dodirnut puškom. Jest, zaista je to bio ćaća,i to trijezan, sudeć po tom kako je veslo.

Nisam časio ni časa. U idućem trenu pustim se niz struju, tiho al brzo, u sjeni obale. Plovio sam tako oko dvije i pol milje, a onda sam veslo još oko frtalj milje prama sredini rijeke jerbo sam se približavo pristaništu za skelu, pa su me ljudi mogli opaziti i zazvat. Našao sam se među drvljem što ga je nosila voda, pa sam lego na dno čamca i pustio da me voda nosi. Tako sam ležao i lijepo se odmarao pušeći lulu i gledajući u nebo na kojem nije bilo ni oblačka. Nebo uvijek izgleda tako duboko kad ležiš poleduške na mjesecini, nisam to do tada znao. I koliko se samo daleko čuju glasovi na vodi u takoj noći! Čuo sam ljude kako razgovaraju na pristaništu. Čuo sam i šta razgovaraju, razumio sam svaku riječ. Jedan je čovjek rekao kako su sad dani sve dulji a noći sve kraće. Na to će drugi kako njemu ova noć ne izgleda baš tako kratka, pa se obojica nasmiju, i on ponovi te riječi pa se opet nasmiju, a onda probude trećeg čovjeka i reknu mu to isto i nasmiju se, al se ovaj ne nasmije, nego samo nešto masno opsuje i rekne nek ga ostave na miru. Onaj prvi rekne kako to mora ispričati svojoj staroj, njoj će se to dopasti, iako to nije ništa spram svega onoga što je on nekad znao izvaliti. Čuo sam kako jedan čovjek kaže da će skoro tri sata, i kako se nada da će valjda već jednoć svanuti. Poslije toga se razgovor sve više i više udaljava pa više nisam mogao razumjeti šta govore, al sam još čuo žamor i od vremena do vremena smijeh, koji ko da je dopirao iz velike daljine.

Već sam bio prošao skelu. Pridignem se i ugledam pred sobom, na oko dvije i pol milje, Jacksonov otok, obrasto gustom šumom, kako se diže iz sredine rijeke, golem, taman i masivan, ko kakva neosvijetljena lađa. Od prednjeg spruda nije bilo ni traga, bio je sav pod vodom.

Nije mi trebalo puno vremena da stignem do njega. Struja je bila tako jaka da sam pored rta proletio ko strijela, a onda sam zašao u mrtvaju i pristo na strani okrenutoj Illinoisu. Pritjeram čamac u duboku uvalu za koju sam otprije znao, moradnem razgrnut vrbovo granje da mogu proći, a kad sam privezao čamac, niko ga više izvana nije mogao primijetiti. Izadem na obalu i sjednem na kladu na samom vrhu otoka, pa se zagledam u veliku rijeku i u crno drvlje što po njoj plovi i u gradić tri milje dalje, u kome žmirkaju tri, četiri svjetla. Ogromna splav natovarena drvenom građom, oko jedne milje uzvodno, plovila je prama meni, s fenjerom u sredini. Gledao sam ju kako klizi niz struju, a kad je već bila skoro naspram mene, začujem kako neki čovjek vikne:

"Ej ti, na krmi! Skreći oštro udesno! "

Čuo sam te riječi tako jasno ko da čovjek stoji kraj mene.

Uto se na nebu pojavi sivkasta pruga, pa zađem dublje u šumu i legnem da prije fruštuka malko odspavam.

Osmo poglavlje

Kad sam se probudio, sunce je bilo visoko odskočilo pa sam znao da je već prošlo osam sati. Ležao sam u hladovini u travi i razmišljajući o svem i svačemu i osjećajući se fino, odmoren i zadovoljan. Sunce je provirivalo na jedno ili na dva mjesta, ali je oko mene bilo samo veliko drveće pa je pod njim bilo prilično mračno. Dje god je sunce prodiralo kroz krošnju, nastajale su na zemlji sjajne pjege koje su pomalo treperile i odavale da gore pirka povjetarac. Dvije vjeverice sjedile su na grani i nešto kvocale gledajući me prijateljski.

Bio sam nekako lijen i opušten, nije mi se dalo da ustajem i spravljam fruštuk. I opet sam zadrijemo kad mi se učini da izdaleka s rijeke čujem snažan prasak »bum!« Prenem se, nalaktim i oslušnem, i uskoro začujem, to isto, pa poskočim i provirim kroz krošnju i opazim daleko gore, neđe oko skele, pramen dima na vodi. Vidim i skelu nakrcanu ljudima kako polako plovi niz vodu. Sad sam znao šta je posrijedi. »Bum!« S jedne strane skele sukne dim. Pucali su, znate, iz topa iznad vode ne bi li moja lešina kako isplivala na površinu.

Bio sam poprilično ogladnio, ali nikako nisam smio naložit vatru jerbo bi oni sa skele mogli primjetiti dim. I tako sam tamo sjedio, gledao kako se vije dim iz topa i slušao paljbu. Rijeka je na tom mjestu milju široka i uvijek je u ljetno jutro prelijepa, pa sam uživo gledajući ih kako tragaju za mojim tijelom, samo mi je još falilo nešto da prezagajim. E, tad se slučajno sjetim kako svagda među živu u štruce kruha i onda bacaju taj kruh u vodu zato što on uvijek ide ravno do lešine utopljenika i nad njom stane. E pa, rekoh, baš da vidim, ako naiđe koja štruca, javiću joj se. Pređem na onu stranu što je okrenuta Illinoisu da vidim kakve ću bit sreće, i nisam se pokajao. Naiđe velika dupla štruca i umalo da ju dovatim dugačkim štapom, ali se poskliznem i ona otplovi dalje. Naravski da sam stao na mjesto dje je matica najbliža obali, to je jasno ko pekmez. Ali malo zatim eto ti opet štruce, ovaj put sam bio bolje sreće. Izvučem iz nje čep, istresem ono malo žive i zagrizem. Bio je to »pekarski kruh«, koji jedu samo bogati, a ne neki bijedni kuružnjak. Nađem zgodno mjesto ispod krošnje i sjednem na kladu žvaćući kruh i promatrajući skelu, i šta mi je falilo! Tad se nečeg sjetim. Eto, pomislim, sigurno je udovica, ili pastor, ili neko drugi molio Boga da me ovaj kruh pronađe, i zbilja me pronašo. Prema tome, ipak ima nešto u tom. Naime, ima nešto kad se moli neko ko što je udovica ili pastor, ali kad se ja molim, to ništa ne vrijedi, sve bi reko da vrijedi samo kad se mole oni pravi.

Pripalim lulu i potegnem koji dobar dim gledajući i dalje šta se zbiva. Skela je plovila maticom pa sam računao da ću imati priliku da vidim ko je sve na njoj jerbo će proći blizu mene, kraj onog mjesta kud je i kruh prošo. Kad se skela već približila, ugasm lulu i odem do onog mjesta dje sam ulovio kruh, pa legnem iza jedne klade na maloj čistini uz obalu. Provirim kroz rašlje na kladi.

Skela se domalo, nošena strujom, tohko primakla da su mogli prebacit dasku na obalu i iskrcat se. Ko sve nije bio na njoj! Čaća, i sudac Thatcher, i Bessie Thatcher, i Joe Harper, i Tom Sawyer, i njegova stara tetka Polly, i Sid i Mary, i mnogi drugi. Svi su naklapali nešto o umorstvu, al ih kapetan presiječe u riječi: "Sad dobro pazite, ovdje je matica najbliže obali, možda ga je tu neđe izbacila pa se zapleo među šibljie uz sam kraj. Bar se nadam da je tako."

Ja se opet nisam nado da je tako. Svi se sjate na tu stranu i nagnu se preko ograde, samo što mi se nisu unijeli u lice, i netremice se zagledaju u vodu. Ja sam ih sve lijepo mogo vidit, a oni mene nisu. Tad kapetan vikne:

"Sklonite se u stranu! "i top opali uprav preda mnom tako jako da sam oglušio od pucnja i malne obnevidio od dima, već sam mislio da sam gotov. Da je u topu bila kugla, sve bi reko da bi najposlije došli do lešine koju su tražili. Ipak, fala bogu, vidio sam da nisam ranjen. Brod je dotle otplovio dalje i zamako za rt na otoku. Čuo sam kako ovde ,onde i dalje puca, iz sve veće daljine, a nakon sat vremena nisam više ništa čuo.

Otok je tri milje dugačak. Računo sam da su došli do drugog kraja i odustali od daljnjeg traganja. Al nisu još. Obišli su i doljnji vrh otoka i zaplovili pod punom parom s druge strane, koja je okrenuta Missouriiju, pucajuć usput s vremena na vrijeme. Predem na tu stranu da vidim šta rade. Kad su opet stigli do vrha otoka, obustavili su paljbu, pristali uz obalu Missouriija i ošli u grad.

Sad sam znao da mogu bit brez brige. Niko me više neće tražit.Iznesem svoje stvari iz čamca i lijepo se utaborim u gustoj šumi. Od deka napravim neku vrstu šatora i sklonim pod njeg stvari da mi ne kisnu. Ulovim jednog soma i rasporim ga pilom, a pred večer naložim logorsku vatru i povećeram. Onda bacim struk da ulovim koju ribu za doručak.

Kad je pao mrak, sjednem uz vatru i pripalim lulu. Bilo mi je bog bogova, samo što mi je malo, pomalo postalo nekako pusto pa sam ošo na obalu, sjeo na zemlju i slušo kako matica šumi, brojo sam zvijezde, klade i splavi što ih nosi voda,a onda pođem na spavanje, jerbo nema boljeg načina za prekratit vrijeme kad si osamljen, tako to nekako najlakše prebrodiš.

I tako prođu tri dana i tri noći. Nikake promjene, uvijek jedno te isto. A onda pođem da istražim malo otok. Na njem sam sad ja bio goso, pripado je čitav meni, da tako kažem, pa sam tio da ga dobro upoznam, al najviše mi je bilo do toga da nekako utučem vrijeme.Našo sam puno svakakih jagoda, zrelih i ukusnih, i zelenog divljeg grožđa, i zelenih malina, i zelenih kupina koje su se tek počele zametat. Sve će mi to danas, sutra dobro doć, mislio sam.

I tako sam lunjo kroz duboku šumu sve dok mi se nije učinilo da sam neđe pri kraju otoka. Nosio sam pušku sa sobom, al nisam ispalio ni metka, nosio sam ju za svaki slučaj, mislio sam ubit nešto od divljači tek u blizini svog tabora. Umalo što ne nagazim na poveliku zmiju, koja mi zatim umakne kroz travu i

cvijeće, pa krenem za njom ne bi l ju ustrijelio. Trčeć tako, odjednoč naiđem na pepel od logorske vatre koja se još dimila.

Srce mi je tjelo iskočit. Nisam se pravo ni obazro, samo sam otkočio pušku i krenuo na prstima natrag što sam brže mogo. Svaki čas sam zastajkivo među gustim lišćem i oslušljivo, al sam tako dahto da ništa drugo nisam čuo do svoj dah. Odšuljam se još malo dalje pa opet oslušnem, i tako sve dalje i dalje. Kad bi spazio kakav panj, pričinilo bi mi se da je čovjek, a kad bi stao na neku grančicu i slomio ju, bilo mi je ko da mi je neko presjeko dah nadvoje i ostavio mi samo polovicu, i to onu kraću.

Kad sam došo do svog tabora,nisam se baš osjećo ko neki junak, va je hrabrost bila isparila iz mene,al sam reko sam sebi da nije vrijeme da dangubim. I tako opet potrpam sve svoje stvari u čamac da ih ne bi ko vidio, pa ugasim vatru i prospem pepel naokolo da izgleda ko neka stara, lanjska vatra, ter se popnem na drvo.

Proveo sam valjda sva sata na tom drvetu, al nit sam šta čuo nit vidio,samo mi se pričinjalo da svašta vidim i čujem. Ipak, nisam mogo dovijeka ostat na tom drvetu, pa najposlije siđem, al sam se stalno držo guštare i bio furt na oprezu. Jedino što sam imo za jest bile su jagode, i ono što mi je ostalo od fruštuka.

Pred večer sam bio jako ogladnio, pa kad se skroz smrklo, prije no što je izašo mjesec, izvučem čamac iz skloništa i odveslam do obale Illinoisa, nešto oko četvrt milje dalje. Odem u šumu i spremim sebi večeru, i baš sam nakanio da tu provedem čitavu noć kad začujem klipa-klap, klipa-klap i pomislim konji, a odma zatim začujem i ljudske glasove. Opet potrpam sve u čamac što sam brže mogo, pa se odšuljam kroz šumu da vidim šta se zbiva. Nisam daleko odmako kad začujem kako jedan čovjek kaže:

"Najbolje da ovdje neđe udarimo logor ako nađemo zgodno mjesto, konji su nam premoreni. Da razgledamo malo okolicu!"

Nisam oklijevo, nego odma izguram čamac i tiho odveslam natrag. Privežem ga na staro mjesto i odlučim da u njemu prespavam.Nisam dugo spavo. Nekako mi se nije spavalo, svakojake misli, vrzle mi se po glavi. Kad god bi se probudio, pričinilo bi mi se,da me neko ščepo za vrat.I zato mi san nije baš puno pomogo. Najposlije reknem sam sebi, ne mogu ovako dalje, moram izvidit ko je to još sa mnom na otoku, il ću ga pronać il propast. Poslije toga mi je odma bilo lakše.I tako dovatim veslo i otisnem se korak,dva od obale, a onda pustim čamac da plovi u sjeni niz vodu.Mjesec je sjao, pa će god nije bilo sjene, bilo je svijetlo ko po danu. Plovio sam tako oko sat vremena, a sve je oko mene bilo tiho i u dubokom snu.Konačno sam stigo skoro do samog kraja otoka.Voda se bila namreškala od friškog povjetarca, a to je značilo da je noć na izmaku. Skrenem veslom čamac i zarijem mu kljun u obalu, uzmem pušku i odšuljam se do ruba šume. Tu sjednem na neku kladu i provirim kroz krošnju. Mjesec je zalazio a

mrak pado na rijeku. Al još malo pa se iznad vršika drveća pojavi blijeda pruga, po kojoj sam znao da svanjava. Onda uzmem pušku i oprezno pođem prema onom mjestu đe sam bio naišo na vatru, zastajkujuć svako malo da oslušnem. Al nekako nisam imo sreće, nikako da pronađem to mjesto. Ipak, nakon nekog vremena primijetim, borme, između drveća vatru. Pođem prema njoj, oprezno i polako. Malo, pomalo približim se toliko vatri da vidim kako na zemlji leži neki čovjek. Podiđu me žmarci. Čovjeku je glava bila omotana pokrivačem i samo što mu nije ležala u vatri. Čučim ja tako iza nekog grma, oko dva metra od njega, i netremice ga gledam. Polako se danilo. Domalo onaj zijevne, protegne se i zbacila se sebe pokrivač, kad tamo, bio je to Jim gospojice Watson! Možete si misliti koliko sam se obradovao. Pozdravim ga:

"Zdravo, Jime!" i izađem na čistinu.

On poskoči i iskolači oči na mene. Onda padne na koljena, sklopi ruke i obrati mi se:

"Ne diraj me, ako boga znaš! Ja nisam nigda ništa nažao učinio duovima! Uvijek sam volio pokojnike i činio za njija sve što sam mogao. Odi ti lijepo nazad u rijeku, đe ti je i mjesto, i nemoj da šta naudiš Jimu, koj ti je uvijek bilo prijano."

Dabome, nije mi trebalo puno vremena da ga uvjerim da nisam mrtav. Bilo mi je strašno drago što vidim Jima. Sad više nisam bio sam. Rekнем mu da se ne bojim da će on nekom kazati đe sam. Dugo sam mu svašta pričao a on je samo sjedio na zemlji i gledao me, nije ni riječi progovorio. Najposlije mu rekнем:

"Već se uvelike razdanilo. Ajde da doručujemo. Naloži pošteno tu vatru."

"Kakva fajda ložiti vatru, da na njoj kuvaš same jagode i slično zelenje? Al ti imaš pušku, jelda? Onda moš doći i do nečeg boljeg od jagoda."

"Jagode i slično zelenje?" rekнем. "Zar samo od toga živiš?"

"Kad nijesam mogao doći do ničeg drugog," rekne on.

"Pa dobro, Jime, koliko si već dugo na otoku?"

"Došao sam odmah prve noći iza tvoje smrti."

"I odonda si, ovdje?"

"Pa da."

"I ništa drugo nisi jeo do tih trica?"

"Jok, gospodine moj, ništa drugo."

"Pa onda skapavaš od gladi, jelda?"

"Mislim da bi mogao pojest čitavog konja. Bog i borme. A koliko si na otoku?"

"Od one noći kad sam ubijen."

"Ma nemoj! Pa od čega si živio? Al u tebe je puška. E pa da, u tebe je puška. To je dobro. Ajd ti sad nešto ubi, a ja ću naložiti vatru."

I tako obadvojica odemo do mog čamca i, dok je on ložio vatru na travnatom proplanku, ja donesem brašno, i slaninu, i kafu, i lonac, i tavu, i šećer, i plehnate

šoljice. Crnčuga se zabezekno, mislio je da je sve to neka čarolija. Još sam ulovio i jednog lijepog velikog soma, a Jim ga svojim nožem očistio i ispržio.

Kad je ručak bio gotov, izvalimo se na travu i najedemo se dok se jelo još pušilo. Jim je jeo ko mećava, bio je strašno izgladnio. Kad smo se dobro natrpali, ostali smo još malo ležkarit na travi.

Najednoć će Jim:

"Je l, Huck, a ko j onda ubijen u onoj bajti kad nis ti?"

Tad mu ja sve lijepo redom ispričam, a on rekne da je to bilo lukavo od mene. Rekne da ni Tom Sawyer ne bi smislio bolji plan. Onda ja njega priupitam:

"A otkle ti, Jime, ovdje, kako si dospio vamo?"

On se nađe u neprilici i u prvi mah mi ne odgovori ni riječi. Napokon rekne:

"Bolje da ti ne kažem."

"Zašto, Jime?"

"Pa zato. Al ti mene ne b izdo kad bi ti ja reko, je l da ne bi, Huck?"

"Proklet bio, Jime, ako te izdam."

"Pa dobro, vjerujem ti, Huck. Ja... ja sam pobjego."

"Jime!"

"Al pazi, reko si da me neš izdat, znaš, Huck, reko si da me neš izdat."

"Pa da da sam reko. Reko sam da neću, i neću. Časna riječ. Pa nek me prozovu i podlim, kukavnim abolicionistom*, i nek me prezru, svejedno. Neću te izdat, a osim toga se ne vraćam više tamo. A sad mi lijepo sve redom ispričaj."

"E pa, evo vidiš, vako je to bilo. Stara gospojica, to jes gospojica Watson, furt me peckala i bila j dost gruba sa mnom, al je stalno govorla da me neće prodat u Orleans. Al sam u zadnje vrijeme primijetio da se oko kuće stalno mota neki trgovac robovima i nekako nijesam imo mira. Elem, jedne večeri, prilično kasno, prikućim se ja vratima, a vrata nisu bila sasvim zatvorena, i čujem ja staru gospojicu kako veli udovci da ć me prodat u Orleans, da ne b baš ćela, al da može dobit za mene osam stotina dolara, a da su to take pare da im ne može odoliti. Udovca ju je odgovarala od tog, al ja nijesam čeko do kraja da sve čujem. Pobjego sam što me noge nose, mogu ti reć. Sjurim ti ja nizbrdo do rijeke, mislim, ukrašču kaki čamac neđe na obali više mjesta, al ti je tamo bilo još puno svijeta, pa sam se sakrio u staru, ruševnu bačvarsku radionu na obali dokle se svijet ne razide. E pa, tamo sam ti proveo cijelu božju noć. Furt se onuda neko moto. Neđe oko šest sati izjutra počeli su i čamci prolaziti, a oko osam il devet svi su u čamcima što su, prolazili govorili o tom kako je tvoj ćaća došo u grad i javio da je tebe neko ubijo. Zadnji čamci bili su puni gospoja i gospode što su išli prijeko, da vide to mjesto. Koji put bi stali na obali da se odmore prije no što krenu prijeko, pa sam iz njiovi riječi saznao sve o tom kako si ubijen. Bilo mi je jako žavo, Huck, što si ubijen, al sad više nije."

Proležo sam ti tamo pod strugotinama cijeli božji dan. Bijo sam gladan al se nijesam ništ bojo, jer sam znavo da ć stara gospojica i udovca odmak potljam doručka krenit na crkveni zbor i da jih neće bit čitav dan, a one znadu da ja ćeram blago rano u zoru pa me neće tražit nit će primijetit da me nema sve do navečer. Ni ostala posluga neće ništ primijetit jerbo će se i oni razić svaki na svoju stranu čim nema starih gazdarica kod kuće.

E, kad je pao mrak, a ja ti lijepo krenem po cesti uz rijeku i idem tako jedno dvije milje, ako ne i više, sve dok ne prođem i zadnje kuće. Već sam bijo smislio šta ću i kako ću. Znaš, ako bježim pješke, uvatiće me ćukci, a ako zdipim čamac da se prebacim prijeko, vidiće, znaš, da nema čamca, pa će odmak znat đe sam se iskrco na drugoj obali i đe će mi uć u trag. Pa sam vako reko sam sebi, splav je ono šta meni treba, iza nje neće ostat nikaki trag.

Kad, vidim ja kako dolazi njeko svjetlo iza okuke, pa ti skočim u vodu, uvatim se za neki trupac i preplivam ti skoro pola rijeke, doplivam međ drvlje što ga voda nosi, a sve držim nisko glavu i reko bi da plivam protiv struje dok ne naiđe splav. Onda ti ja otplivam do kraja splavi i uvatim se za nju. Domalo se naoblačilo i skorom sasma smrklo, pa ti se ja lijepo popnem i legnem na daske. Ljudi se svi iskupili daleko u sredini, oko fenjera. Rijeka je nadolazila i struja je bila jaka, pa sam računao da ć neđe oko četir sata izjutra bit jedno dvajst pet milja nizvodno, pa da ć opet skočit u vodu malo prije neg svane, i da ću isplivat na obalu i dovatit se šume na ilinojskoj strani.

Al nijesam imo sreće. Kad smo već bili prošli kraj gornjeg vrha otoka, neki čojek pođe prama men sa fenjerom u ruci. Vidio sam da nemam šta čekat, pa klisnem u vodu i zaplivam spram otoka. Mislijo sam si, da ću moć isplivat đe god oću, al vraga, bila je prestrma obala. Došo sam tako skoro do samog kraja otoka dok nisam našo zgodno mjesto. Zađem u šumu i zareknem se da se neću više tako zezat sa splavima kad na njima odaju s fenjerom vamo, tamo. Imo sam sa sobom u škrljaku lulu i nješto malo krdže i šibice, koje se nijesu smočile, pa mi i nije bilo tako loše.

Abolicionist — pristaša društveno-političkog pokreta za ukidanje ropstva, osobito u SAD-u u prvoj polovici XIX st. (Op. prev.)

"I za sve to vrijeme nisi okusio ni mesa ni kruva? A što nisi uvatio koju kornjaču?"

"A kako da ju uvatim? Ne moš joj se prikrašt i zgrabit ju, a šta joj moš kamenom? I šta moš po noći? A po danu se nijesam smijo pokazivat na obali."

"Da, imaš pravo. Dabome da si se sve vrijeme moro držat šume. A jesi l čuo kako pucaju iz topa?"

"Kako da ne. Znavo sam da to tebe traže. Vidijo sam ja njija kad su ovuda prolazli, gledao sam ja njija iz grmlja."

Doleti nekoliko mladih tica, letile su po korak, dva pa bi opet stale. Jim rekne da je to znak da će bit kiše. Tako i mladi pilići lete pred kišu, pa misli da će isto

tako bit i sa mladim ticama. Tio sam da ulovim koju od njih, al mi Jim nije dao. Rekne da to donša smrt. Tako je i njegov otac jednoć ležo teško bolestan i neko je od njih ulovio jednu ticu, pa im je baka rekla da će im otac umrt, i stvarno je umro.

I još je Jim reko da ne smiješ brojit stvari koje ćeš kuvat za ručak, jer to isto donša nesreću. Isto tako ne valja istresat stolnjak poslije sunčevog zalaska. I još je reko, ako čovjek ima košnicu pa umre, onda se to mora javit čelama prije nego što sutradan izađe sunce, jerbo će inače sve čele malaksat, prestat radit i pocrkati. Reko je i da čele ne bodu glupane, al ja u to ne vjerujem jerbo sam se višeput uvjerio da meni neće ništa. Ponešto sam od ovoga bio već i ranije čuo, al ne baš sve. Jim je poznavo svakojake znake. Reko je da ih skoro sve pozna. Reko sam mu kako se meni čini da svi znaci pod milim bogom najavljuju neku nesreću, pa sam ga pito nema li i znakova koji najavljuju sreću. On mi odgovori: "Ima jih al jako malo, i nikom ne koriste. A što će ti da znadeš kad će doć sreća? Da je se čuvaš? "I nadoda:

"Ako imadeš dlakave ruke i rutava prsa, to ti je znak da š bit bogat. E pa, od takog znaka još imade neke fajde zato jerbo na to treba obično dugo čekat. Vidiš, moraš recmo prvo bit dugo vremena siromak pa moš klonut duhom i ubit se kad ne bi po tom znaku znavao da š se malo, pomalo ipak obogatit."

"A imaš li ti, Jime, dlakave ruke i rutava prsa?"

"Što me pitaš? Zar ne vidiš da imadem?"

"A jesi l bogat?"

"Nijesam al sam jedamput bio bogat, i opet ću bit. Jednoć sam imo četrnajst dolara, al sam špekuliro i sve izgubijo."

"Kako si to, Jime, špekuliro?"

"Pa, prvo sam trgovo blagom."

"Kakim blagom?"

"Pa živim blagom. Stokom, znaš. Uložio sam deset dolara u jednu kravu. Al više bome neću reskirat svoje pare na blago. Krava mi je krepala na rukama."

"I tako si izgubio svojih deset dolara?"

"Ne, nijesam ih sve izgubio. Izgubio sam okruglo samo devet dolara. Prodo sam kožu i loj za dolar i deset centi."

"I ostalo ti je još pet dolara i deset centi. Jesi l i dalje špekuliro?"

"Jesam. Znadeš li onog crnju što imade jednu nogu, onog od starog gospodina Bradisha? E pa, taj ti je osnovo banku i reko da će svaki ko uloži dolar dobit na kraju godine još četr dolara. E pa, sve su mu crnje dale svoje pare, samo što nijesu puno imali. Ja sam jedini imo puno para, pa sam tražio za dolar više od četr dolara, i reko sam, ako ne dobijem više, da ću sam osnovat svoju banku. I dabome, taj crnja nije ćeo da mu ja kvarim poso, reko je da tu nema posla za

dvije banke, i da ako ja uložim kod njega svojih pet dolara, da će mi on isplatiti trijest pet dolara na kraju godine.

I ja pristanem. I sjetim se da tih trijest pet dolara uložim smjesta u nešto, da mi ne stoje badave. Našo se tu jedan cmja po imenu Bob koji je uvario jednu velku splav, a njegov gazda nije za to znao, pa sam kupijo od njega tu splav i reko mu nek uzme onih trijest pet dolara kad dođe kraj godine, al je njeko te iste noći ukro splav, a onaj crnja sa jednom nogom reče sjutradan da je banka propala. I tako niko od nas nije više vidijo svoje pare."

"A šta si, Jime, uradio sa onih deset centi?"

"E pa, mislijo sam jih potrošit, al sam usnio jedan san, i u snu mi je rečeno da ih dadnem crnji koji se zove Balam, li ko što ga kraće zovu, Balamov magarac, to ti je jedan od onih tikvana, znaš. Kažu da je sretne ruke, al zato ja nisam sretne ruke. U snu mi je rečeno da dadnem Balamu deset centi da jih uloži pa da ću dobro zaradit. I tako Balam uzme moje pare, a kad je bijo u crkvi, čuo je popa kako kaže da svaki onaj ko sirotinji daje pozajmljuje Bogu, i da će mu novac bit stostruko vraćen. I tako Balam udijeli mojih deset centi sirotinji i stane čekat da vidi šta će bit od toga.

"I šta je, Jime, bilo od toga?"

"Nikad ništa. Ja nikako nisam više mogo izvuć te pare, a ni Balam. Neću više nikom pozajmljivat pare ako ne dobijem kako jamstvo. I još pop kaže da će ti sve bit vraćeno stostruko! Kad bi mogo samo svojih deset centi dobit nazad, bio bi sretan, puna šaka brade."

"Kako bilo da bilo, Jime, sve je to u redu jerbo ćeš opet kad tad bit bogat."

"Da, a kad se pravo uzme, bogat sam i sad. Imadem sebe, a ja ti vrijedim osam stotina dolara. Samo da su mi te pare, ne b mi trebalo ništa više."

Deveto poglavlje

Tio sam da razgledam jedno mjesto u samoj sredim otoka na koje sam bio naišo kad sam istraživo otok. I tako pođemo i domalo stignemo do njeg, jerbo je otok bio svega tri milje dugačak i frtalj milje širok.

To je dosta strma uzvišica il brežuljak, oko petnajst metara visok. Jedva smo se nekako uspentrali do vrha jerbo su obronci strmi, a grmlje jako gusto. Šalabazali smo i verali se po njem, dok nismo na kraju otkrili poveliku špilju u stijeni skoro ispod samog vrha, na onoj strani što gleda na Illinois. Špilja je bila velika ko dvije, tri sobe zajedno, i Jim se čak mogo i uspraviti u njoj. Unutri je bilo fino ladno. Jim je bio za to da tu odma sklonimo naše stvari, al ja sam reko da se ne bi isplatilo da se svaki čas pentramo i silazimo.

Jim rekne da kad bi sakrili čamac na neko zgodno mjesto i kad bi nam stvari bile u špilji, da bi se mogli sklonit u nju čim neko dođe na otok, i da nas nikad ne bi pronašli bez pasa. Osim toga, rekne, one su male tice najavile kišu, a ja valjda neću da nam stvari pokisnu?I tako se vratimo, sjednemo u čamac, dovedemo do ispod špilje i prenesemo u nju sve naše stvari. Onda nađemo u blizini, u vrbiku, zgodno mjesto za čamac i tu ga sakrijemo. Poskidamo nekoliko riba s udica i ponovo bacimo udice u vodu, pa se počmemo spremat za ručak.Ulaz u špilju bio je toliko širok da bi kroz njeg i bačva mogla proć, a s jedne strane bilo je tlo malo izdignuto i ravno tako da se tu fino mogla naložit vatra, pa je i naložimo i spravimo ručak.

Po podu prostremo deke mjesto tepiha i lijepo poručamo. Sve ostale stvari razmjestimo u dnu špilje, da nam budu pri ruci. Domalo se nebo naoblači, počme grmit i sijevat, tice su daklem dobro pogodile. Za koji čas izlije se kiša ko iz kabla. Nikad nisam vidio taki vjetar, bila je to prava pravcata ljetna oluja. Tako se smrklo da je vani postalo sve nekako zagasitomodro, i divno, a kiša je šibala u toliko gustim mlazevima da je drveće u blizini bilo sve nekako mutno, i kanda obavijeno paučinom, ter se pod naletom vjetra drveće savilo do zemlje i otkrilo blijedu doljnu stranu lišća, pa se od snažnog vihora granje zavitalo ko da je pomahnitalo, a onda, baš kad je vani bilo najmodrije i najcrnje, *fiju*“, sine svjetlo ko sunce tako da si mogo vidit vrške drveća kako se povijaju tamo daleko u oluji, stotine koraka dalje nego što se do tada vidilo, i za tili čas zavlada opet mrak ko u rogu i pukne grom sa strahovitim treskom pa se počme valjat, tutnjat i štropotat niz nebo prema doljnjem kraju svijeta, ko kad se prazne bačve kotrljaju niz skaline, niz dugačke skaline na kojima, znate, silno poskakuju.

"Ala je ovo fino, Jime ,,"reknem. "Ne bi sad tio bit niđe druđe. Dodaj mi još jedan dobar komad ribe i malo vruće proje."

"E pa, ne b vala bijo ovdikarce da nije bilo starog Jima, već bi bijo tamo dole u šumi bez ručka, i skroz,naskroz moka, bome bi, diko. Znadu pilići kad će kiša, a znadu vala i tice, mali moj."

Jedno deset,dvanajst dana rijeka je stalno nadolazila dok se na kraju nije izlila iz korita. Na nekim je mjestima na otoku voda bila preko metar duboka, a isto tako i na obali Illinoisa.Na toj strani prostirala se nekoliko milja u širinu, dočim je spram Missourija osto isti razmak, pola milje jerbo je tu obala visoka i stjenovita.

Po danu smo krstarili čamcem po čitavom otoku. Duboko u šumi bilo je ladno i sjenovito, čak i kad je bila najjača pripeka. Vrludali smo između drveća, a poneđe je divlja loza bila toliko gusta da smo se morali vraćat i tražit drugi put. Na svakom starom srušenom stablu bilo je zečeva i zmijsa i sličnih stvorova, a kad je otok bio već dan,dva pod vodom, gladne životinje postale su toliko

pitome da si mogo doć do njih čamcem i vatat ih rukama ako si tio, sve osim zmija i kornjača koje bi odma klisnule u vodu. Brežuljak na kom je bila naša špilja bio je pun tih zvjerki. Mogli smo ih lako pripitomit da smo baš tjeli.

Jedne smo noći uvatili komad splavi za prevoz drvene građe, devet lijepih borovih dasaka. Splav je bila četiri metra široka i pet, šest metara dugačka, a površina joj je bila petnajstak centimetara iznad vode, pravi drveni pod. Koji put smo po danu vidili i pilanske trupce kako plove niz rijeku, al ih nismo dirali jer se preko dana nismo tjeli pokazivat.

Jedne druge noći, pred samu zoru, kad smo bili na gornjem kraju otoka, doplovila je do nas sa zapadne strane čitava jedna drvenjara. Bila je katnica i sva nagnuta na jednu stranu. Doveslali smo do nje i ušli u nju, popeli se kroz prozor na katu. Al bilo je još odviše mračno da se šta vidi, pa smo privezali čamac za nju i sjeli u njeg da pričekamo da se razdani.

Još prije nego što smo stigli do kraja otoka, počelo se danit. Tad zavirimo kroz prozor. Ugledamo krevet, stol i dva stara stolca i puno svakojakih stvari razbacanih po podu, a na zidu je visila neka roba. U najdaljem ćošku ležalo je nešto nalik na čovjeka. Jim vikne:

"Ej, ti!"

Al se onaj ni ne pomakne. Onda se i ja proderem, a Jim mi rekne:

"Taj borme ne spava neg je mrtav. Ti čekaj vođi, a ja idem da vidim."

On uđe, sagne se i pogleda pa mi dobaci:

"Mrtav je. Jes, borami, mrtav i gol. Ubijen s leđa. Reko bi da je već dva, tri dana mrtav. Odi, Huck, al mu ne gleda u lice, to ti je užas jedan! "

Nisam ga ni pogledo. Jim je bacio na njeg neke stare krpe, al nije trebo jerbo ga ja nisam ni tio pogledat. Po podu su ležale razbacane hrpe starih masnih karata, i stare flaše od viskija, i dvije maske od cmog platna, a posvuda po zidovima bile su nevješto našarane ugljenom kojekake riječi i slike. Na zidu su visile i dvije prljave cicane oprave, i ženska kapa, i nekoliko komada ženskog veša, i nešto muške odjeće.

Na podu je ležo i stari, uflekani dječji slamnati klobuk, pa sam i njeg uzeo. Bila je tu i flašica u kojoj je nekad bilo mlijeko, začepljena krpom da dijete može sisat. Uzeli bi i tu flašicu, al je bila napukla. Bila je tu i neka rasklimana stara škrinja, i neki stari kofer od neštavljene kože na kom su šarke bile polomljene. Zjapili su širom otvoreni, al u njima nije bilo ničeg iole vrijednog. Po tom kako su sve te stvari bile razbacane, zaključili smo da su ih ljudi ostavili u žurbi i da nisu imali vremena da ponesu sa sobom veći dio svoje imovine.

Uzeli smo i jedan stari plehnati fenjer, i mesarski nož bez drška, i novi novcati džepni nož za koji bi platio frtalj dolara u dućanu, i puno lojanica, i plehnati svijećnjak, i tikvu, i plehnatu šoljicu, neki bijedni stari jorgan, i torbicu za pletivo s iglama i špenadlama, voskom, pucetima, koncem i sličnim stvarčicama, i

sikiricu i nekoliko čavala, i povraz debel ko moj mali prst, a na njem nekoliko ogromnih udica, i smotak jelenske kože, i kožnatu pseću ogrlicu, i potkovu, i nekoliko flaški lijeka na kojima nije ništa pisalo, a kad smo već odlazili, ja sam našo i prilično dobru češagiju, a Jim neko ofucano staro gudalo i nečiju drvenu nogu. Remenje je na njoj bilo potrgano, al inače je bila još sasma dobra noga, samo što je meni bila predugačka, a Jimu prekratka, a nikako nismo mogli nać drugu, iako smo ju posvuda tražili.

I tako smo, sve u svemu, imali dobar ulov. Kad smo se spremili da krenemo nazad, bili smo već oko frtalj milje daleko od otoka i bio je bijeli dan, pa sam reko Jimu nek legne na dno čamca i nek se pokrije jorganom, jerbo da je osto sjedit, ljudi bi već izdaleka vidili da je cmčuga. Odveslo sam preko, do obale Illinoisa, a dotle me voda zaniжела skorom pola milje. Zatim sam polagano veslo uz obalu po mrtvaji, bez ikakih nezgoda, nikog nisam niđe sreo. Sretno smo stigli kući.

Deseto poglavlje

Poslije fruštuka tio sam razgovarat sa Jimom o onom mrtvacu i o tom kako je ubijen, al Jim nije tio. Reko je da bi nam to doneslo nesreću, a osim toga, reko je da bi nas još mogo proganjat, da se čovjek koji nije pokopan lakše povampiri nego čovjek koji je saranjen i mirno leži u zemlji. To mi je izgledalo dosta razumno, pa nisam više reko ni riječi, al nisam mogo da ne razmišljam o tome i da se ne pitam ko ga je ubio, i zašto.

Pretražili smo svu onu robu koju smo ponijeli sa sobom, i u podstavi jednog starog mantla, našli osam dolara u srebru. Jim rekne da su ljudi iz te kuće sigurno ukrali taj mantl, jerbo da su znali da su u njem pare, ne bi ih valjda ostavili. Rekнем da su možda i tog čovjeka ubili, al Jim nije tio da o tome priča. Onda ću ja Jimu:

"Eto, ti sad opet misliš da to donaša nesreću, a šta si ono reko kad sam ja prekjucher donio zmijsku kožu koju sam našo na vrhu brijega? Reko si da najveća nesreća pogađa svakog onog ko dirne zmijsku kožu. E pa, eto ti sad te nesreće! Dočepali smo se svih ovih stvari i još našli osam dolara. Da nam je bar, Jime, svaki dan ovaka nesreća!"

"Ništa za to, diko, ništa za to. Nemoj samo previše dizat nos. Doće još to. Paz šta ti kažem, doće još to."

I došlo je. U utorak smo o tom razgovarali, a u petak poslije ručka, dok smo leškarili na travi na gornjem kraju brežuljka, ponestalo nam duvana. Odem ja u špilju po duvan i naiđem tamo na čegrtušu. Ubijem ju i smotam da leži ko živa do nogu Jimovog ležaja, misleć kako će bit veselo kade ju Jim nađe. E pa, do

večeri sam zaboravio na zmiju, i kad je Jim lijego na svoj ležaj a ja pripaljivo svjetlo, ugrize ga mužjak ubijene ženke koji je doplazio za njom.

Jim vrisne i skoči na noge, a prvo što smo pri svjetlu ugledali bila je otrovnica, sklupčana i spremna za još jedan skok. Učas sam ju umlatio štapom, a Jim dovatio tatinu flašu viskija i počeo ju izljevati u sebe.

Bio je bos i zmija ga je ugrizla za petu. A sve se to dogodilo zbog moje gluposti, što se nisam sjetio da kad ostaviš mrtvu zmiju na jednom mjestu, da uvijek njezin parnjak dođe za njom i vrzma se oko nje. Jim mi rekne nek odsiječem zmiji glavu i bacim ju, a onda nek ju oderem i ispečem komad njezinog mesa. Tako i učinim, a on pojede to meso i rekne da će mu to sigurno pomoć. Pa mi onda rekne nek skinem s nje čegrtaljku i svežem mu je oko ruke. Mislio je da će mu i to pomoć. Onda se ja tiho izvučem i bacim obadvije zmijske u grmlje, jer nisam tio, ako ikako mogu to spriječit, da Jim sazna da sam svemu tomu ja kriv. Jim je potezo i potezo iz flaše, onda bi pomahnito, bacako se i jauko, al kad god bi došlo k sebi, opet bi potezo iz flaše. Stopalo mu je poprilično nateklo, pa i čitava noga, al malo, pomalo piće je počelo djelovati, pa sam znao da će bit sve u redu, iako bi ja lično rađe da me ugrize zmija neg tatin viski.

Jim je odležo četiri dana i četiri noći. Dotle je otekline splasnula i opet je stao na noge. Ja se zareknem da nikad više neću dirat zmijsku kožu, jerbo sam se sad uvjerio šta se sve može iz toga izleć. Jim rekne da ću mu valjda drugi put vjerovat. I još doda kako svakom onom ko dirne zmijsku kožu prijeti taka strašna nesreća da možda ovo još i nije kraj. I da bi on iljadu puta rađe pogledao na mlađak preko lijevog ramena nego što bi uzeo u ruke zmijsku kožu. E pa, sad sam i ja tako nekako mislio, iako sam oduvijek držo da je gledanje mlađaka preko lijevog ramena jedna od najvećih gluposti i lakoumnosti koje čovjek može počinuti. Stari Hank Bunker je to jedamput učinio i još se tim falio, al nije prošlo ni dvije godine, a on se napio i strovalio s tornja za lijevanje sačme i raspljesko se ko palačinka, tako rekuć, pa su ga mjesto u lijes položili među dvojica štalska vrata i tako ga pokopali, kažu, al ja to nisam vidio. To mi je čaća pričo. Al, kako bilo da bilo, to je starog snašlo samo zato što je onako gledao u mjesec, budala jedna!

I tako su prolazili dani i rijeka se opet vratila u svoje korito. Jedna od prvih stvari koje smo učinili bila je da na jednu od onih velikih udica metnemo oderanog zeca ko mamac i bacimo ga u vodu, pa smo ulovili soma velikog ko čovjek, bio je skoro dva metra dugačak i oko sto kila težak. Dabome da ga nismo mogli izvuć iz vode jerbo bi nas odvuco do Illinoisa. Samo smo sjedili i gledali kako se koprca i batrga sve dok nije crko. U želucu smo mu našli jedno mesingano puco, okruglu loptu i kojekako smeće. Kad smo raskolili loptu sikiricom, nađemo u njoj špulu. Jim rekne da je ta špula vraški dugo morala bit u njemu kad se na njoj toliko toga navatilo da se pretvorila u loptu. Sve mislim

da je to bila najveća riba koja je ikad ulovljena u Mississippiju. Jim rekne da nikad nije vidio veće ribe. Za nju bi dobili lijepe pare preko, u našem mjestu. Ovaku ribu prodaju na pijaci na kile i svi ju kupuju, meso joj je bijelo ko snijeg i dobro se prži.

Sutradan ujutro spopala me neka dosada i čamotinja pa poželim da se nečim zabavim, bilo čim. Rado bi se prebacio preko rijeke da vidim šta se tamo zbiva. Jim nije imo ništa protiv, samo je reko da moram pričekat dok se ne smrači, i da pazim šta radim. Onda malo porazmisli pa rekne kako ne bi bilo zgoreg da uzmem neku od onih starih oprava i da se obučem ko cura. To je bila zbilja dobra ideja. I tako smo potkratili jednu od onih cicanih oprava, a ja sam onda podvrno nogavice od hlača do koljena i obuko opravu. Jim ju je ostraga pritego udicama tako da mi je sasma lijepo stajala. Metnem na glavu onu žensku kapu i podvežem ju pod bradom, tako da bi se svako ko bi tio da mi zaviri u lice moro sagnut, ko da gleda u sulunar. Jim rekne da bi me i po danu bilo teško prepoznat. Cijelog sam dana vježbo nosit tu robu i malo, pomalo sam se naviko na nju, samo što mi je Jim reko da ne odam ko cura, i da se moram odviknut da zadižem opravu da bi turo ruku u džep od hlača. Poslušao sam ga i pripazio na to.

Čim se smrklo, otisnem se čamcem prama obali Illinois. Krenem malo niže od pristaništa za skelu, a matica me odnese do samog kraja mjesta. Privežem čamac i pođem uz obalu. U jednoj kolibi u kojoj odavno niko nije živio gorilo je svjetlo, pa sam se pito ko li se tu nastanio. Prišuljam se kući i zavirim kroz prozor. Unutri je sjedila neka žena četeresetih godina i plela uz svijeću što je gorila na borovom stolu. Nisam ju poznavo, mora da se nedavno vamo doselila jerbo u mjestu nije bilo lica koje mi nije bilo poznato. To je bila sva sreća jerbo sam već bio izgubio kuražu i pokajo se što sam došo, ljudi su me mogli prepoznat po glasu i raskrinkat me. A ako je ova žena provela makar samo dva dana u ovako malom gradu, znaće mi kazat sve što me zanima, pa pokucam na vrata i podsjetim samog sebe da ne smijem zaboravit da sam cura.

Jedanaesto poglavlje

"Naprijed," reče žena i ja uniđem. "Sjedi!"

Ja sjednem. Ona me odmjeri od glave do pete svojim sjajnim okicama i upita:

"Kako se zoveš?"

"Sarah Williams."

"A otkud si? Iz susjedstva?"

"Nisam, gospoja, nego iz Hookervillea, sedam milja nizvodno odavle. Cijeli sam put propješačila i jako sam umorna."

"A bit će i da si gladna. Dat ću ti nešto da pojedeš."

"Ne, gospoja, nisam gladna. Bila sam toliko ogladnila da sam morala navratit na jednu farmu dvije milje odavle, pa sad više nisam gladna. Zato sam i došla ovako kasno. Majka mi kod kuće leži bolesna, brez para i brez ičega, pa idem da to javim mom ujaku Abneru Mooreu. Rekla mi je da on stanuje na drugom kraju mjesta, a ja još nikad nisam ovdje bila. Poznate li vi njega?"

"Ne poznajem ga, ali ja i inače još ne poznajem sve ovdašnje ljude. Nema ni dva tjedna kako sam ovdje. Do drugog kraja mjesta ima još dobar komad puta. Najbolje će bit da ovdje prenoćiš. Skini kapu."

"Neću," rekoh, "samo ću se malo odmorit, a onda idem dalje. Ne bojim se ja mraka."

Ona rekne da me neće pustit da idem sama, al da će joj uskoro doć čovjek, možda za sat i pol, pa da će me on otpratit do mog ujaka. Onda je razvezla o svom čovjeku, i o svojoj rodbini gore na rijeci, i o svojoj rodbini dole na rijeci, i o tom kako su nekad puno bolje živih, i kako su pogriješili što su se doselili vamo, mjesto da su lijepo ostali tamo đe su bili i tako dalje, i tako bliže, sve dok se ne pobjah da sam i sam pogriješio što sam došo do nje da se raspitam šta se zbiva u mjestu, al malo, pomalo došla je na mog ćaću i umorstvo, pa sam bio voljan da ju pustim da blebeće koliko oće.

Pričala je o tom kako smo ja i Tom Sawyer došli do šest iljada dolara (samo što ih je ona povisila na deset iljada), pa sve o ćaći, o tom kakva je on ništarija, i kakva sam ja ništarija, i najposlije o tom kako sam ja ubijen. Onda ju ja upitam:

"A ko ga je ubio? Mi smo dole u Hookervilleu puno slušali o svemu tomu, al ne znamo ko je zapravo ubio Huck Finna.

"Eh, ima i ovdje sva sila ljudi koji bi htjeli da znaju ko ga je ubio. Neki misle da ga je ubio sam stari Finn."

"Ma nemojte!"

"U prvi mah su skoro svi tako mislili. Taj neće nikad ni saznat koliko je malo trebalo da ga linčuju. Ali još prije nego što je pao mrak, predomislili su se i zaključili da je to učinio neki odbjegli crnja po imenu Jim."

"Zašto bi on..."

Ušutim pomislivši da će bit bolje da držim jezik za zubima. Ona nastavi dalje a da nije ni primijetila da sam ja nešto reko.

"Taj je crnja odbjego one iste noći kad je Huck Finn ubijen, pa su raspisali nagradu za onoga ko ga uhvati, tri stotine dolara. A raspisali su nagradu i za onoga ko uhvati starog Finna, dvije stotine dolara. On je, znaš, došo u mjesto sutradan ujutro poslije ubojstva, i javio što se dogodilo, i pošo s ljudima na skelu da traži leš, a odmah zatim se izgubio. Još su istog dana htjeli da ga linčuju, ali je, eto, nesto. A sutradan je izbilo na vidjelo da je i crnja nesto, saznalo se da je zadnji put viđen u deset sati one noći kad je ubijen Huck. I tako

je, vidiš, pala sumnja na njega, a dok su svi sumnjali na crnju, sutradan se vrati stari Finn i digne dreku kod suca Thatcheru da mu dadne novce kako bi mogao tražiti crnju po cijelom Illinoisu. Sudac mu je dao nešto novaca, a on se iste večeri napio i moto se po mjestu do iza ponoći sa dvojicom jako sumnjivih tipova, i onda nešto skupa s njima. I odonda ga nema i niko ne vjeruje da će se vratiti dok se ne slegne prašina, jerbo ljudi sad misle daje on sam ubio sina i sve udesio tako da izgleda ko da su ga ubili razbojnici, da bi došli do Huckovih para bez puno natezanja sa sudom. Ljudi kažu da je taj kadar svašta uraditi. Izgleda da je to stari lisac. Ako se ne vrati za godinu dana, neće mu se ništa dogoditi. Ništa mu se, znaš, ne može dokazati, a dotle će se sve lijepo smiriti i on će se dokopati Huckovih para bez po muke.

"Da, biće da je tako, gospoja. Niko mu ništa neće moći. A niko više ne misli da je crnja ubojica?"

"A ne, to se ne bi moglo kazati. Mnogi još misle da je to njegovo maslo. Ali uskoro će oni njega uloviti pa će možda izvući od njega priznanje."

"Što, zar ga još traže?"

"E, alaj si ti naivna, bože mili! Zar misliš da tri stotine dolara svaki dan leže na cesti? Neki misle da crnja nije daleko odmaklo. I ja tako mislim, ali nisam o tome nikom ništa rekla. Neki dan sam razgovarala s jednim starim čovjekom i ženom koji žive u susjednoj brvnari i koji su mi slučajno u razgovoru spomenuli da skoro niko nikad ne odlazi na onaj otok prije, na Jacksonov otok. Pa zar tamo niko ne živi, pitam ih ja. Ne, niko, vele oni. Nisam više ništa rekla, ali sam si mislila svoje. Skoro sam sigurna da sam dan, dva ranije vidjela dim neđe tamo pri vrhu otoka, pa sam mislila da je lako moguće da se crnja tamo skriva. Kako bilo da bilo, pomislila sam, možda bi vrijedilo pretražiti taj otok. Odonda više nisam vidjela dim, pa mislim da je možda i otišao ako je bio tamo, ali muž će mi svejedno skoknut prije, da vidi, s još jednim čovjekom. Muž mi je bio otišao gore uz rijeku, ali se danas vratio pa sam mu to rekla čim je došao prije jedno dva sata."

Toliko sam se uzrujo da nisam mogao sjediti na miru. Morao sam nešto raditi rukama, pa uzmem iglu sa stola i pokušam udjenuti konac u nju. Ruke su mi se tako tresle da nikako nisam mogao uraditi kako treba. Kad je žena ušutjela, ja podignem glavu i vidim da me nekako čudno motri i pomalo se smješka. Ostavim iglu i konac i napravim se da me zanima to što priča, a i zanimalo me je, pa joj velim:

"Tri stotine dolara, to su borme velike pare. Dobro bi došle i mojoj majci. A oće li vaš muž još noćas preko?"

"Pa da. Otišao je u mjesto s tim čovjekom o kome sam ti pričala, da potraže neki čamac i da možda posude još jednu pušku. Krenut će neđe iza ponoći."

"Pa zar ne bi bolje vidjeli kad bi pričekali dok ne svane?"

"Bi, ali zar ne bi i crnja onda bolje vidio? Iza ponoći će crnja sigurno spavat, a oni će mu se moć lijepo prišuljat kroz šumu i lakše primijetiti u mraku vatru, ako ju je naložio."

"Na to nisam mislila."

Žena me i dalje nekako čudno gledala pa mi nije bilo baš lako pri duši. Odjednom me priupita:

"Kako si ono rekla, diko, da se zoveš?"

"M... Mary Williams."

Nekako nisam bio siguran da sam maloprije reko Mary, pa se nisam usuđivo da ju pogledam, činilo mi se da sam reko Sarah, našo sam se u neprilici i pobojo se da ona to ne primijeti na meni! Jedva sam čeko da opet progovori, čim je dulje šutila, sve mi je teže bilo pri duši. Napokon mi rekne:

"Ali, diko, meni se čini da si rekla, kad si ušla, da se zoveš Sarah?"

"Pa i jesam, gospoja Sarah Mary Williams, Sarah mi je prvo ime. Neki me zovu Sarah, a neki Mary."

"A, tako, dakle?"

"Da, gospoja."

Sad mi je već bilo lakše, al sam svejedno jedva čeko da odem. Još se nisam usuđivo da ju pogledam.

Tad žena razveže o tome kako su nastala teška vremena, i kako ona sa svojim čovjekom siromaški živi, i kako se tu štakori slobodno kreću, ko da su oni gospodari u kući, i tako dalje, i tako bliže, pa sam se opet smirio. Imala je pravo što se tiče štakora. Svaki čas bi koji od njih izvirio njušku iz rupe u ćošku. Rekla je kako uvijek mora imat nešto pri ruci da baci na njih kad je sama, inače ne bi imala mira od njih. Pokaže mi olovnu šipku svinutu u čvor i rekne kako njome obično dobro gađa, al je prije dan, dva istegnula ruku pa nije sigurna da bi sad pogodila cilj. Ipak je vrebala na priliku i, čim je spazila štakora, hitnula se na njega, al ga je promašila i jauknula: "Jo! "jerbo ju je zabolila ruka. Onda rekne meni nek ja pokušam. Ja sam tio da odem prije nego što joj se vrati čovjek, al, naravska stvar, nisam tio da to pokažem. Uzmem dakle onu šipku i bacim ju na prvog štakora koji je pomolio njušku, i da je štakor osto na istom mjestu, loše bi se proveo. Žena rekne da je to bio majstorski hitac i da ću slijedećeg sigurno potrefiti. Onda ona ode po onu olovnu šipku i donese ju skupa s povjesmom pređe, pa me zamoli da joj pomognem da ju namota. Ispružim obje ruke, a ona metne pređu na njih i nastavi raspredat o sebi i o svom čovjeku. Al ubrzo prekine pričanje i rekne mi:

"Daj pripazi malo na štakore. Najbolje da ti ovo olovo bude u krilu pri ruci.

I baci mi istog časa onaj komad olova u krilo, a ja stisnem noge da mi ne ispadne. Ona nastavi pričati, al samo nakratko. Odjednom mi skine pređu s ruku, pogleda me pravo u oči, al sasma prijazno, i rekne mi:

"A sad mi lijepo reci... kako se ti zapravo zoveš?"

"M... molim, gospoja?"

"Kako se zapravo zoveš? Zoveš li se Bili, Tom, ili Bob? Ili kako drukčije."

Biće da sam se sav stresao, nisam znao šta da radim. Ipak, rekнем:

"Nemojte se, molim vas, gospoja, sprdat sa siroticom ko što sam ja. Ako sam vam na smetnju, ja ću..."

"Ne, nećeš. Sjedi samo s mirom i ostani đe si. Neću ja tebi ništa, niti ću te odat. Samo mi reci svoju tajnu i pouzdaj se u mene. Čuvat ću je i, štaviše, pomoći ću ti. A pomoći će ti i moj stari, ako hoćeš. Vidim ja da si ti samo šegrt koji je pobjego od majstora, ništa drugo. Nije to ništa strašno. Nema u tome ničeg lošeg. S tobom su loše postupali pa si odlučio da staneš tome na kraj. Bog s tobom, dijete moje, neću te odat, ne boj se. Ispričaj mi sve kako je bilo, budi tako dobar!"

Onda ja rekнем da nema smisla da se i dalje pretvaram, da će mi bit lakše kad joj sve priznam, samo ako ona održi svoje obećanje. Pa joj rekнем da su mi majka i otac umrli, i da mi je sud odredio za skrbnika nekog škrtog starog farmera u zabiti, trideset milja od rijeke, i da je taj tako loše postupio sa mnom da više nisam mogao izdržati, pa kad je otišao nekud na dva dana, iskoristio sam priliku, ukro nešto stare odjeće od njegove kćeri i uvatio maglu, za tri noći prevalio sam trijest milja. Putovo sam noću, a danju sam se skrivao i spavao, torba sa krevom i mesom koju sam ponio sa sobom dotekla mi je do kraja puta i ništa mi nije falilo. Rekнем kako se nadam da će se moj ujak Abner Moore pobrinuti za mene, pa sam se zato i uputio vamo, u Goshen.

"Kakav Goshen, dijete? Pa ovo nije Goshen, ovoj je St. Petersburg. Goshen je još deset milja dalje uz rijeku. Ko ti je rekao da je ovo Goshen?"

"Pa neki čovjek kog sam sreo jutros u zoru, baš kad sam tamo da skrenem u šumu na spavanje. Reko mi je, kad dođem do prvog raskršća, da moram udariti desno i da odande ima još pet milja do Goshena."

"Valjda je bio pijan. Uputio te na sasvim krivu stranu."

"Pa i izgledao je pijan, al sad nije važno. Moram ići dalje. Do zore ću stići u Goshen."

"Čekaj malo. Dat ću ti da poneseš nešto za jelo. Može ti zatrebat."

I donese mi nešto za jelo, pa me pripita:

"Je li, kad krava leži, na koje noge prvo ustane? Odgovori brzo, nemoj sad da razmišljaš. Na koje noge prvo ustane?"

"Na stražnje noge, gospoja."

"Dobro, a konj?"

"Na prednje, gospoja."

"A na kojoj strani najviše raste mahovina?"

"Na sjevernoj."

"A ako petnajst krava pasu na jednom brijegu, koliko je njih okrenuto na istu stranu?"

"Svih petnajst, gospoja.

"E pa, rekla bih da si stvarno živio na selu. Pomislila sam da si opet htio da me nasamariš. A sad mi reci kako se zapravo zoveš?"

"George Peters, gospoja."

"E, pazi sad dobro, George. Nemoj zaboravit što si reko, pa da mi kažeš, prije nego što odeš, da se zoveš Alexander, a kad te uvatim u laži, da mi se opet izmotavaš da se zoveš George-Alexander. I nemoj zalaziti među žene u toj staroj cicanjoj haljini. Prlilično slabo izigravaš curicu, al muškarca ćeš možda i moć zavarat. I Bog s tobom dijete, kad udijevaš konac u iglu, nemoj držat konac mirno, a iglu nabadat na konac, nego iglu drži mirno i uvlači u nju konac, tako žene obično rade, a muškarci rade obratno. A kad se bacaš na štakora ili na nešto drugo, propni se na prste i zamahni rukom iznad glave što možeš nespretnije, i gledaj da promašiš štakora za jedno dva, tri metra. Bacaj ukočenom rukom iz ramena, ko da ti je u ramenu stožer oko koga ti se ruka okreće, tako bacaju curice, nemoj bacat iz zgloba i lakta rukom ispruženom u stranu, ko što bacaju dečki. I pazi, kad curica hoće da uhvati nešto u krilo, onda raširi noge, a ne sastavi ih, ko, što si ti uradio kad sam ti dobacila onaj komad olova. Ama, primijetila sam ja da si ti dečko kad si udijevao konac u iglu, a sve sam ono ostalo navlaš izvela samo da te iskušam. A sad bježi k tom svom ujaku, Sarah Mary Williams George Alexander Peters, a ako zapadneš u kakvu nepriliku, obavijesti o tome gospođu Judith Loftus, tako se ja zovem, pa ću ja učinit što mogu da te izvučem iz nje. Drži se samo ceste što vodi uz rijeku, a drugi put kad se otisneš u skitnju, obuj cipele i nazuj čarape. Cesta je uz rijeku kamenita i bojim se da ćeš izranjaviti noge dok stigneš u Goshen."

I tako ja odem oko pedeset koraka obalom uz rijeku, a onda se vratim i odšuljam do mjesta đe mi je bio privezan čamac, podalje od kuće. Uskočim u njega i otisnem se što sam brže mogu. Veslo sam uz vodu toliko da mogu pristat na vrh otoka, a onda zaplovim preko rijeke. Skinem kapu s glave jer mi sad više nisu trebali naočnjaci.

Kad sam bio neđe na sredini, začujem sat kako počima izbijat, pa zastanem i oslušnem, otkucaji se preko vode čuli slabo al razgovijetno, jedanajst sati. Kad sam pristo uz sam vrh otoka, nisam stao da se ispušem iako sam bio zadihan, nego odjurim pravo u šumu đe sam se ranije bio utaborio, i naložim veliku vatru na suvom i sigurnom mjestu.

Onda uskočim opet u čamac i zaveslam prama našem skloništu milju i pol niže, što sam brže mogu. Pristanem i pojurim između drveća i uzbrdo do naše špilje. Jim je ležo na zemlji i spavo ko zaklan. Probudim ga i reknem mu:

"Diž se, Jime, spremaj se! Ne smijemo gubit ni časka. Za petama su nam!"

Jim ništa nije pito, niti je riječi izustio, al po tome kako je zdušno radio u idućih pola sata vidilo se koliko se prepo. Za tih pola sata sva naša imovina prebačena je na splav, koja je bila spremna da se otisne iz vrbovog zaklona,đe je bila sakrivena. Najprvo smo bili ugasili vatru u špilji, a nakon toga nismo više ni svijeću zapalili.

Ja se prvo otisnem čamcem od obale i pogledam oko sebe, al sve da je u blizini i bilo kakvo plovilo, ne bi ga vidio jerbo se u tami pri svjetlu zvijezda slabo šta vidi. Onda izvučemo splav i u sjeni obale pustimo se niz rijeku, pokraj sasma tihog kraja otoka, šuteć ko zaliveni.

Dvanaesto poglavlje

Mora da je bilo već blizu jedan sat kad smo napokon ostavili otok za sobom, i činilo mi se doista da splav odmiče strašno sporo. Da je naišlo koje plovilo, prešli bi u čamac i zaputili se prema ilinojskoj obali. Sva sreća što niko nije naišo jerbo se nismo uopće sjetili da metnemo u čamac pušku ni pecaljku niti šta za jest. Bili smo u prevelikoj žurbi da bi mogli na sve to mislit. Nije bilo pametno što smo sve potrpali na splav.

Ako su ona dvojica došla na otok, mora da su našli vatru koju sam bio naložio, pa će cijelu noć vrebat Jima. Kako bilo da bilo, nisu pošli za nama, a ako ih moja vatra nije zavarala, tome nisam, bio ja kriv. Ja sam se svojski potrudio da ih povučem za nos.

U cik zore pristanemo uz sprud na velikoj okuci na ilinojskoj strani, nasiječemo sikiricom granja s kanadskih topola i njima pokrijemo splav tako da je izgledala ko jama obrasla zelenilom. Sprud je obično pješčani plicak na kom je kanadska topola isto tako gusta ko zubi na drljači.

Na mizurijskoj obali dižu se brda, a ilinojska je obrasla šumom, pa vodeni put na tom mjestu vodi uz mizurijsku obalu tako da se nismo bojali da će ko naletit na nas. Tu smo ležali cijeli dan i gledali splavi i parobrode kako klize niz vodu pokraj mizurijske obale, i kako se parobrodi koji plovo uzvodno bore s maticom u sredini rijeke. Ispričo sam Jimu šta sam sve naklapo s onom, ženom, a Jim rekne da je to neka lukavica. Da, je ona slučajno krenula u potjeru za nama, ta ne bi sjela i čekala kraj vatre,ne bi, gospodine moj, ta bi povel psa sa sobom. Pa dobro, onda, rekнем ja, zar nije mogla reć mužu da povede psa? Jim rekne da bi se okladio da se ona tom dosjetila kad su muškarci već bili spremni za polazak, i da su se oni po svoj prilici vratili u mjesto ne bi li našh kakog psa, te da su tako izgubili puno vremena, inače mi ne bi bili ovdje na sprudu šesnajst,sedamnajst milja nizvodno od našeg gradića ,o ne, već bi obojica bili u

tom istom gradiću. A ja ću na to da mi je svejedno zbog čega nas nisu uvatili, glavno da nisu.

Kad se počelo smrkavat, izvirimo iz guštika i pogledamo na sve strane, ničeg nije bilo na vidiku, pa Jim povadi iz splavi par gornjih dasaka i podigne udoban vigvam da nam se stvari ne smoče. Napravi i pod u vigvamu, podigne ga za tridesetak centimetara iznad površine splavi, tako da su nam sad pokrivači i sve prnje bili izvan domašaja valova što ih dižu parobrodi. Na samoj sredini vigvama nanijeli smo sloj blata debel petnajstak centimetara i ogradili ga daskama da se ne pomiče, kako bi po ružnom ili hladnom vremenu mogli naložit vatru koja se izvana neće vidit. Napravili smo i rezervno veslo za kormilarenje, jer se moglo dogoditi da nam koje veslo pukne kad naiđemo na greben ili tako nešto. Pričvrstili smo i kratku račvastu motku da na nju objesimo fenjer, jerbo ćemo uvijek morat palit svjetlo kad opazimo da niz rijeku dolazi parobrod, da ne bi naletio na nas. Međutim, za brodove koji plove uzvodno nećemo morat palit svjetlo osim ako se ne nađemo na mjestu koje se zove »prelaz«*, jerbo je vodostaj bio još prilično visok i obala je na nižim mjestima bila još preplavljena, pa brodovi koji su plovili uzvodno nisu uvijek plovili maticom nego su tražili mirniju vodu.

* Mjesto u rijeci đe brodovi prelaze s jedne strane na drugu tražeći najpouzdaniju struju. (Op. prev.)

Te druge noći plovili smo oko sedam, osam sati nošeni strujom čija je brzina iznašala preko četiri milje na sat. Lovili smo ribu, pričali i od vremena do vremena plivali da odagnamo san. Bilo je nekako svečano ploviti tako niz veliku mimu rijeku, ležat na leđima i gledat u zvijezde, nije nam se mililo govoriti i malokad smo se smijali, samo smo se ponekad tijano smijuckali. Općenito uzev, imali smo zbilja lijepo vrijeme i ništa se nije dogodilo te noći, ni iduće, ni one iza nje.

Svake smo noći prolazili pokraj naselja, neka su od njih bila daleko na crnim brdima i vidili su se samo blistavi snopovi svjetla, nisi mogo ni jedne jedine kuće razabrat. Pete noći prošli smo pokraj St. Louisa, tu ko da je cijeli svijet bio obasjan. U St. Petersburgu se govorilo da u St. Louisu živi dvajest ili trijest iljada ljudi, al ja u to nisam vjerovo sve dok nisam vidio to čarobno more svjetla u dva sata te tihe noći. Ni glasa nije bilo za čut, svi su spavali.

Svake večeri oko deset iskro bi se ja nekud na obalu i u najbližem zaselku kupio za deset, petnajst centi brašna ili slanine ili šta drugo za jest, a katkad bi digo i neko pile koje se još nije bilo dobro smjestilo u kokošinju. Čaća je uvijek govorio, uzmi pile kad ti se pruži prilika, jerbo ako tebi ne treba, lako će se nać neko kome će zatreat, a dobro se djelo nikad ne zaboravlja. Ne sjećam se doduše ni jedne zgode da njemu nije trebalo pile, al, uglavnom, tako je govorio. Izjutra, pred zoru, zašo bi međ kuruze i posudio koju ljubenicu, dinju, tikvu, ili koji klip mladog kuruza, ili nešto slično tome. Čaća je uvijek govorio da nije

nikako zlo posuđivat ako misliš vratit, bilo kad, al je udovica govorila da je to samo ljepše ime za krađu i da nijedan čestit čovjek to neće učinit. Jim je reko da on misli da udovica ima u jednu ruku pravo, al da u drugu ruku i ćaća ima pravo, pa da bi najbolje bilo da izbrišemo s popisa dvije, tri stvari i da njih nikad više ne posuđujemo, a onda neće bit nikakvo zlo ako one druge posuđujemo.

O tom smo raspravljali čitave jedne noći ploveć niz rijeku, nikako da se složimo oko toga čega da se odrekemo, ljubenica, il dinja rebrača, il običnih dinja, il čega drugog. Ipak, pred zoru smo povoljno riješili to pitanje tako što smo odlučili da se odrekemo divljih jabuka i mušmula. Nije nam bilo lako dok nismo našli to rješenje, al sad je opet bilo sve u redu. Ja sam bio jako zadovoljan što je na kraju tako ispalo, jerbo jabuke ionako ništa ne vrijede, a mušmule će sazret tek za dva, tri mjeseca.

Ovda, onda ustrijelili bi đekoju vodenu ticu koja bi izjutra odveć poranila il navečer ne bi ošla rano na spavanje. Kad se sve sabere, živili smo bog bogova.

Pete noći nakon što smo prošli St. Louis zavatila nas je neđe iza ponoći snažna oluja s jakom grmljavinom i sijevanjem, a kiša je lila ko iz kabla. Zavukli smo se u vigvam, a splav pustili nek ju voda nosi. Kad bi munja bljesnula, ugledah bi pred sobom široku ravnu rijeku, a s obje strane visoke stjenovite obale. Odjednom rekne ja Jimu:

"Ej, Jime, pogledaj ono tamo!" bio je to parobrod nasukan na podvodnu hrid. Voda nas je nosila ravno na njeg. Munje su ga lijepo obasjavale. Bio je nagnut na jednu stranu, dio gornje palube stršio mu iznad vode i lijepo se moglo vidit svako uže na njemu, i stolac kraj velikog zvona, a na njegovom naslonu stari škrljak sa širokim obodom.

U to doba noći, sred oluje, sve je na tom brodu djelovalo tako tajnovito da sam osjetio ono što bi osjetio i svaki drugi dečko pred tom olupinom što leži tako tužno i osamljeno usred rijeke. Poželio sam da se popnem na nju i prošvrljam po njoj, da vidim čega sve na njoj ima. Stoga rekne ja Jimu:

"Ajde, Jime, da pristanemo uz brod."

Al Jim u prvi mah nije tio ni da čuje. Rekne mi:

"Šta da tumaram po tamo njeakoj olupini! Dobro nam je đe smo, bolje da ne vučemo vraga za rep, ko što veli Sveto pismo. A biće da ima i njeka straža na toj olupini."

"Kaka vražja straža!" rekne ja. "Nema tu šta da se čuva osim oficirskih kabina i kormilarnice, a misliš da će iko stavit glavu na kocku radi oficirskih kabina i kormilarnice po ovakoj noći, kad se svaki čas može sve raspast i otplovit niz rijeku?" Jim nije imo šta da odgovori na to pa je šutio.

"A osim toga," nastavim, "mogli bi iz kapetanove kajite posudit kaku vrijednu stvarčicu. Kladim se da ima cigara... koje koštaju, ko brat bratu, po pet centi komad. Brodski kapetani uvijek su bogati ljudi, zarađuju po šezdeset dolara

mjesečno, i kad im se nešta dopadne, ne pitaju za cijenu. Metni svijeću u džep i ajde sa mnom, neću imat mira dok ne pretražimo taj brod. Misliš da bi Tom Sawyer ikad propustio ovaku priliku? Ne bi ni za šta na svijetu. On bi reko da je to pustolovina, baš bi tako reko, i popeo bi se na ovaj nasukani brod sve kad bi znao i da će to glavom platit. I kako bi to samo izveo! Šta sve ne bi izmislio! Držo bi se u najmanju ruku ko Krištofor Kolumbo kad je otkrio kraljevstvo nebesko. Da je sad bar Tom Sawyer s nama! "

Jim je još malo gundō, al je onda popustio. Reko je da ne smijemo govorit više nego što je prijeko potrebno, i to što tiše možemo. Munja nam još jednoč rasvijetli brod, u pravi čas, pa se uvatimo za vitlo na desnoj strani i privežemo splav za nju.

Paluba je bila s te strane visoko nad vodom. Spustimo se niz nju puzeć u mraku na lijevu stranu, do oficirskih kabina. Pipali smo polako nogama pred sobom i pružali ruke da ne zapnemo za užad, jerbo je bio taki mrak da ih nismo mogli vidit. Tako se nekako dovučemo do prednjih okanaca u palubi i popnemo se na njih, još jedan korak i eto nas pred vratima kapetanove kajite, koja su bila otvorena, kad, trista mu jada, tamo na kraju ganjka ugledamo svjetlo! I u isti mah kanda začujemo odanle nečije tihe glasove.

Jim mi šapne da je njemu zlo i predloži mi da se vratimo. Dobro, rekнем ja i zakoračim da krenem natrag, al baš tad začujem kako neko za pomaže:

"Ama, nemojte, ljudi, ako boga znate, kunem se da neću nikom ništa kazat!"

A neko će nato glasnije:

"Lažeš, Jime Tumeru. Nije ti to prvi put. Uvijek tražiš više nego ti pripada od plijena, i uvijek si dobio više zato što si prijetio da ćeš nas izdat ako ne dobiješ. Al ovaj put si prekardašio. Ti si napodlije i najpodmuklije pseto u čitavom ovom kraju."

Dotle je Jim već bio otišo na splav, a ja sam gorio od znatiželje, pa rekнем u sebi, Tom Sawyer se ne bi sad povuko, pa neću ni ja, baš da vidim šta se tu zbiva. Pa pođem četveronoške kroz uski prolaz, bauljo sam po mraku prama krmi sve dok nije između mene i poprečnog ganjka bila još samo jedna kabina. Tad spazim na podu optužena čovjeka, vezanih ruku i nogu, i još dvojicu kako stoje nad njim, jedan je od njih držo u ruci mutan fenjer, a drugi pištolj, uperen u glavu čovjeka na podu, i govorio mu:

"Najrađe i bi! I trebalo bi da te ubijem, smrdljivog gada! " Čovjek na podu se sav skvrči i rekne:

"Ama, nemoj, Bille, ako boga znaš, neću nikad nikom ni pisnut." Kad god bi on to reko, onaj što je držo fenjer u ruci samo bi se nasmijo i dobacio:

"Pa da da nećeš! Nikad bome nisi reko veću istinu od ove." Jedamput je reko i ovo:

"Pazi ga kako sad cvili! A da ga nismo zgrabili i svezali, ubio bi nas obadvojicu. A zašto? Nizašto! Samo zato što smo tražili svoja prava, eto zašto. Al sve bi reko, Jime Turneru, da više nikom neš prijetit. Makni taj pištolj, Bille!"

A Bili će mu nato:

"Neću, Jake Packarde. Ja sam za to da ga ubijemo... zar nije on isto ovako ubio starog Hatfielda... i zar nije zaslužio da ga ubijemo?"

"Al ja neću da ga ubijemo, i znam zašto neću."

"Bog te poživio za te riječi, Jake Packarde! Neću ti to zaboravit dok sam živ
"progovori čovjek na podu.

Packard se nije obazirao na te njegove riječi nego objesi fenjer o čavao, mahne glavom Billu i pođe prema meni, u mrak. Ja brže, bolje uzmaknem korak, oko dva koraka, al je brod bio tako nagnut da se nisam mogao na vrijeme sklonit, pa da ne nagaze na mene i ne uvate me, zavučem se u kabinu na uzdignutom dijelu. Onaj je pipo u mraku, a kad je Packard došo do moje kabine, rekne mu:

"Ajde vamo!"

I on uđe, a Bili za njim. Al prije nego što su ušli, ja sam se već bio popeo na gornji ležaj i stisno se u kut kajuć se što sam uopće dolazio vamo. Stajali su i razgovarali držeć se rukama za rub ležaja. Nisam ih vidio, al sam po zadahu viskija znao đe su. Bio sam sretan što nisam i ja pio viski, iako je sad to bilo svejedno, ne bi me nikako nanjušili jerbo nisam tako rekuć ni diho. Premro sam od straha. Osim toga, kako bi čovjek diho dok sluša taki razgovor! Govorili su tiho i ozbiljno. Bili je tio da ubije Tumera. Upravo je govorio:

"Reko je da će nas izdat, i izdat će nas. Kad bi mu mi sad dali i oba naša dijela, to ne bi više ništa vrijedilo, poslije ove naše svađe i sveg ostalog što smo napravili. To ti je sigurno ko bog, da će nas prijavit da izbjegne kaznu, vjeruj mi. Ja sam za to da ga maknemo."

"Pa i ja sam." reče Packard sasma tiho.

"K vragu, a ja sam već mislio da nisi. E pa, onda je sve u redu. Ajde da svršimo s njim."

"Čekaj malo, nisam još reko sve što mislim. Slušaj me dobro. Metak u glavu nije loša stvar, al se mi njeg možemo riješit i bez velike buke, kad već moramo. Evo šta ja mislim, zašto da srljaš glavom u omču kad to što si naumio možeš isto tako dobro obaviti na drugi način a da se ne izlažeš nikakvoj opasnosti? Nije l tako?"

"Dabome da jeste. Al kako ćeš to udesiti u ovom slučaju?"

"E pa, evo kako, ajde da se promuvamo još po kabinama i pokupimo sve što je preostalo, pa na obalu, da sakrijemo plijen. I da onda malo pričekamo. Ja ti kažem da neće proć ni dva sata, a ova će se podrtina raspasti i sve će voda odnest. Razumiješ? On će se utopiti i niko mu neće biti kriv neg on sam. Ja mislim da je to kudikamo bolje nego da ga ubijemo. Ja nisam za ubijanje ako

postoji neki drugi način da to isto postigneš, ubijanje nije pametno, a nije ni ljudski. Reci, zar nemam pravo?"

"Da... mislim da imaš? Al šta će bit ako se brod ne raspadne i ne odnese ga voda?"

"Pa, možemo valjda pričekat dva sata da vidimo šta će bit?"

"Dobro, onda, ajmo."

I oni izađu, a ja šmugnem napolje, sav u jednoj vodi, i odbauljam dalje. Bio je mrak ko u rogu, pa zovnem Jima promuklim šaptom, a on mi se odazove odnekale izbliza, samo što ne jekne.

"Brže, Jime," rekнем mu, "nije vrijeme za prenemaganje i kukanje, tu je unutra jedna razbojnička banda, pa ako se ne domognemo njihovog čamca i ne pustimo ga niz vodu, tako da oni ne mogu pobjeć s broda, jedan će se od njih nać u gadnom škripcu. Al ako im nađemo čamac, stjeraćemo ih sve u gadan škripac jer će past šerifu u ruke. Ajde, požuri! Ja ću pregledat lijevu stranu, a ti pregledaj desnu. Pođi od splavi..."

"O, bogo moj, bogo moj! Splavi? Nema više splavi, otkinula se i ošla! A mi vodi ostali visit!"

Trinaesto poglavlje

Presjeko mi se, borme, dah, umalo što se ne onesvijestim. Ostatak zatočen na nasukanom brodu s takom bandom! Al nije bilo vremena za žalopojke. Sad smo morali pronać taj čamac, trebali smo ga za sebe. Drhtali smo i klecali dok smo se šuljali desnom stranom broda, išlo je to strašno sporo, reklo bi se da je prošlo tjedan dana dok smo došli do krme. Niđe ni traga čamcu. Jim rekne da on ne može dalje, da mu je od silnog straha ponestalo snage. Al ja mu rekнем, idemo dalje, ako ostanemo na ovoj podrtini, onda smo zbilja nadrljali. I tako produžimo polako dalje. Potražimo stražnju stranu oficirskih kabina, nađemo ju i odbauljamo dalje do okanaca u palubi, držeć se za kapke na njima, jerbo im je doljnji rub bio u vodi. Kad smo već bih blizu vrata poprečnog ganjka, naiđemo na čamac, naravska stvar! Jedva sam ga u mraku opazio. Kako sam bio zahvalan sudbini! Začas bi se našo u njemu, al se baš u taj čas otvore vrata. Jedan od one dvojice pomoli glavu kroz njih, na pola metra od mene, i ja pomislim da sam propo, al se on naglo povuče i dobaci:

"Skloni taj prokleti fenjer, Bille, nemoj mi tu svijetliti"

I on baci u čamac punu vreću pa se i sam spusti u njega i sjedne. Bio je to Packard. Zatim i Bili izađe i ukrca se. Packard mu potihom rekne:

"Gotovo, tjeraj!"

Jedva sam se držo za kapke, toliko sam bio iznemogo. Al tad se opet oglasi Bili:

"Čekaj malo... Jesi li ga pretreso?"

"Nisam. Zar nisi ti?"

"Nisam. Znači da je njegov dio još kod njega."

"Pa dobro, ajde da se vratimo, nema smisla da ponesemo stvari, a ostavimo pare."

"Čuj... a da on ne posumnja nešto?"

"Možda, al moramo to uzet, pošto, poto. Ajdemo."

Pa izađu iz čamca i vrate se na brod.

Vrata se za njima zalupe jerbo su bila na nagnutoj strani. U tren oka nađem se u čamcu, a Jim se skotrlja za mnom. Izvadim nož, prerežem užu i odosmo!

Nismo ni taknuli vesla, nit smo govorili šta nit šaputali, jedva da smo i dihalo. Brzo smo klizili niz vodu, sasma nečujno, pored velikog kotača i pored krme, za koji tren bili smo već stotinjak metara iza nasukanog broda, a onda ga obavije tama, jedva se naziro, bili smo spašeni, i znali smo da smo spašeni.

Kad smo bili odmakli tri do četiri stotine metara, opazimo kako se na ulazu u oficirske kabine načasak pojavi fenjer ko iskra. Po tom smo znali da su lupeži primijetili da su ostali bez čamca i da im pomalo sviće da su u istom sosu ko i Jim Tumer.

Tad Jim dovati vesla pa krenemo u potjeru za našom splavi. Tek sam se tad prvi put zabrinuo za te ljude, valjda nisam do tada imo za to vremena. Padne mi na pamet kako je užasno, čak i za ubojice, kad se nađu u takom škripcu. Rekнем sam sebi da se nikad ne zna neću li i sam jednog dana postat ubojica, pa kako će onda men bit? Stoga rekнем Jimu:

"Kad ugledamo prvo svjetlo, pristaćemo stotinjak metara iznad ili ispod tog mjesta, đe se može dobro sklonit čamac i ti u njemu, a ja ću onda otić do tih ljudi i izmislit nekakvu priču, i nagovorit ih da pošalju nekog po one razbojнике i spasu ih, kako bi mogli da završe na vješalima kad im dođe vrijeme."

Al od tog nauma nije bilo ništa jerbo je uskoro opet izbila oluja, i to gora nego ikad. Kiša je lijevala i niđe nije bilo nikakog svjetla, valjda su svi spavali. Jurili smo niz rijeku i pazili nećemo li ugledat kakvo svjetlo il našu splav. Nakon puno vremena kiša je jenjala, al su oblaci ostali, munje su i dalje parale nebo dok odjednoč jedna od njih ne rasvijetli pred nama nešto crno što plovi niz rijeku, pa pojurimo na tu stranu. Bila je to naša splav. Našem veselju nije bilo kraja kad smo se opet našli na njoj. Uto opazimo i neko svjetlo u daljini, na desnoj obali. Ja rekнем da ću tamo. Čamac je bio dopola pun plijena kojeg su se oni razbojници bili domogli s nasukanog broda. Brže, bolje prebacim sve to na splav. Rekнем Jimu nek on plovi dalje, i nek upali fenjer kad vidi da je odmako oko dvije milje, i nek ga ne gasi dok ga ne sustignem. Tad dovatim vesla i zaputim se prama onom svjetlu. Kad sam mu se približio, pojave se gore na brijegu još tri, četiri svjetla. Bio je to neki zaselak. Primaknem se obali poviše onog prvog

svjetla, odložim vesla i pustim da me voda nosi. Kad sam došo sasma blizu, vidim da je to fenjer što visi na koplju za zastavu na nekoj velikoj skeli. Oplovim skelu da vidim će je čuvar, pitajući se će li je zadrijemo, kadli ga spazim kako sjedi na bačvi, glave oborene na koljena. Priđem mu, prodrmam ga dva, tri puta za rame i udarim u plač.

On se prene, malko prestrašen, al kad vidje da sam to samo ja, junački zijevne i protegne se te me upita:

"Ej, šta ti je? Ne plači, mali. Šta se desilo?"

Ja mu odgovorim:

"Ćaća, i mama, i seka, i..."

Tu me izda glas. On mi rekne:

"Ama, do vraga, de, nemoj sad tu cmizdrit, svi mi imamo svoje jade pa će i tvoj jad proć. Što je to bilo s tvojima?"

"Oni su... oni su.... jeste l vi čuvar na ovoj skeli?"

"Jesam ,"odgovori on borme prilično zadovoljno."Ja sam ti i kapetan, i vlasnik, i prvi oficir, i kormilar, i čuvar, i mornar, a koji put sam i sam teret i putnici. Nisam tako bogat ko stari Jim Hornback, i ne mogu bit tako široke ruke i dobar prema svima odreda ko što je on, niti mogu tako razbacivat pare ko što ih on razbaciva, ali sam mu svejedno višeput reko da se ne bi mijenjo s njim, jer za mene, rekoh, nema života do mornarskog, vrag me odnio ako bi ja tío živit dvije milje od grada će se ništa pod bogom ne dešava, ne bi bome ni za sve njegovo blago, pa čak ni za dvaput više od toga. Velim ja njemu..."

Ja ga presiječem u riječi:

"Oni su vam svi u grdnoj nevolji i..."

"Ko to?"

"Pa ćaća, i mama, i seka, i gospojica Hooker, pa kad bi vi otišli tamo sa svojom skelom..."

"Kuda to? Će su to oni?"

"Na nasukanom brodu."

"Na kakvom nasukanom brodu?"

"Pa samo je jedan."

"Što, ne misliš valjda da su na Walteru Scottu?"

"Da, uprav na njemu."

"Za ime božje! Pa što rade tamo, tako ti boga?"

"Ma nisu se oni tjeli ukrcat na njega."

"Dabome da nisu! O, bože moj, pa njima nema spasa ako se što prije ne izvuku odande! Ali kako su, zaboga, uopće upali u tu klopku?"

"Sasvim jednostavno. Gospojica Hooker bila je u gostima, u onom mjestutamo ."

"Da, u Booth's Landingu, pa onda?"

"Bila je u gostima tamo, u Booth's Landingu, i baš je pred večer krenula preko na skeli sa svojom crnkinjom, da prenoći kod svoje prijateljice, gospojice, ne znam kako se zove, zaboravio sam joj ime, al su izgubili kormilo pa su se okrenuli i plovili naopačke oko dvije milje, i tako su naletili na taj nasukani brod, i svi su stradali, i lađar, i crnkinja, i konji, samo se gospojica Hooker uspjela nekako uvatit i popet na brod. Neđe oko sat vremena pošto je pao mrak, naišli smo i mi na našoj deregliji, a bio je taki mrak da nismo opazili nasukani brod sve do zadnjeg časa, pa smo i mi naletili na njega, al smo se svi spasili osim Billa Whipplea, a kakav je to bio čovjek, duša od čovjeka! Volio bi da sam ja strado mjesto njega, vjerujte mi."

"Ti bokca! Ovako nešto nisam još u životu čuo! I što ste onda napravili?"

"Pa derali smo se i dozivali u pomoć, al je rijeka tako široka da nas niko nije čuo. Onda je ćaća reko da se neko od nas mora dočepat obale i dovest pomoć. Ja sam jedini znao plivat pa sam skočio u vodu, a gospojica Hooker je rekla, ako ne nađem pomoć ranije, da nek dođem vamo i potražim njezinog ujaka, a on će već učinit sve šta treba. Isplivo sam na obalu oko jedne milje niže od ovog mjesta i odonda, evo, lutam okolo i molim ljude da nešto poduzmu, al mi svi odgovaraju: »Šta, u ovakoj noći i po ovako jakoj struji? To bi bila prava ludost. Idi rađe do pame skele!« Pa ako bi vi tjeli..."

"Jesen ti bigulicu, ja bi vrlo rado, nije da ne bi, al ko će to platit, gajde mu njegove? Misliš ti da bi tvoj tata..."

"Što se toga tiče, budite bez brige. Gospojica Hooker mi je rekla, izričito, da će njezin ujak Homback..."

"Sto mu gromova! Zar je on njezin ujak? Pazi vamo, kreni sad prema onom svjetlu tamo, vidiš, a kad dođeš do njega, skreni na zapad i za jedno frtalj milje doći ćeš do krčme, reci im tamo nek ti pokažu kuću Jima Hombacka, a on će već podmirit račun. I nemoj da se zezaš okolo, on treba da to što prije sazna. Reci mu da ću mu ja dovest nećakinju živu i zdravu prije nego što će on stić u grad. A sad kifeli, ja idem odma tu iza ćoška da probudim svoga mašinistu."

Potrčim prama onom svjetlu, al čim je on zamako za ćošak, vratim se i uskočim u čamac, izgrabim vodu iz njega i odveslam oko šest stotina metara uzvodno po mirnoj vodi, pa se sakrijem među neke drvarice, jerbo nisam imo mira dok ne vidim da se skela otisnula. Kad se sve sabere, bio sam ipak prilično zadovoljan što sam si dao toliko truda da pomognem onim razbojnicima, jerbo ne bi to baš svak učinio. Poželio sam da udovica za to dozna. Mislio sam da bi ona bila ponosna na mene što sam pomogao tim bitangama, jerbo udovici i svim drugim dobrim dušama ponajviše je stalo upravo do bitangi i propalica.

Ne prođe puno vremena kad eto ti one olupine, mračne i sumorne, kako klizi niz vodu! Podiđu me ledeni srsi, al se zaputim prama njoj. Bila je već duboko u vodi i začas sam uvidio da nema puno izgleda da je neko na njoj osto živ.

Čitavu ju oplovim i oglasim se al nema odgovora, grobna tišina. Bi mi malo teško oko srca zbog tih razbojnika, al nije opet previše, jerbo sam tako računao, ako su oni to mogli izdržat, izdržaću i ja.

Uto naiđe i skela, pa zaveslam prama sredini rijeke sjekuć ukoso maticu, a kad sam mislio da me više ne mogu vidit, odložim vesla, osvrnem se i vidim kako skela obilazi oko olupine tragajući za tijelom gospojice Hooker. Uskoro skela odustane od traganja i zaplovi prama obali, a onda seja prihvatim vesala i jumem niz rijeku.Činilo mi se da mi je trebalo vraški dugo dok nisam spazio Jimovo svjetlo, a kad sam ga ugledo, izgledalo je da je iljadu milja daleko. Kad sam najposlije stigo do njeg, nebo je već počelo blijedit na istoku, pa se dovatimo nekog otoka, sakrijemo splav, potopimo čamac, legnemo i zaspimo ko zaklani.

Četrnaesto poglavlje

Kad smo se digli, počnemo pregledavat plijen kojeg su se razbojnici bili domogli na nasukanom brodu, bilo je tu čizama, i pokrivača, i odjeće, i svakojakih drugih stvari, i puno knjiga, i durbin, i tri kutije cigara. Ni kad nismo bili tako bogati, ni Jim ni ja. Cigare su bile odlične. Čitavo smo popodne plandovali u šumi i razgovarah, ja sam i knjige čito, ukratko, bilo nam je lijepo. Ispričo sam Jimu šta se sve dogodilo na nasukanom brodu, i na skeli, i reko da su to bile prave pustolovine, a on će meni da njemu nije više do pustolovina. Pričo mi je kako je premro od straha kad sam ja ošo u oficirske kabine, a on otpuzo natrag do splavi i vidio da je nema, mislio je da je sad s njim svakako svršeno, ma šta se poslije dogodilo, jer ako se ne spasi, utopiće se, a ako iznese živu glavu, ko ga god bude spasio, vratiće ga kući radi nagrade, a onda će ga gospojica Watson sigurno prodat na Jug. I imo je pravo, skoro je uvijek on imo pravo, Jim je zbilja bio jako bistar za jednog crnju.

Puno sam čito o kraljevima, i o vojvodama, i o grofovima, o njima sličnima, i o tom kako su se gizdavo odijevali, i kako su se fino ponašali, i zvali jedan drugog, mjesto gospodine, vaše veličanstvo, i vaša visosti, i vaše gospodstvo, a Jim je samo bečio očima, to ga je zbilja zanimalo. Rekne mi:

"Nijesam imo pojma da jih je tolko bilo. Nijesam čuo ni za jednog od njija izim za onog starog kralja Salamana, ako ne računamo sve one kraljeve na kartama. A kolko li zarađuje jedan kralj?"

"Zarađuje? "reknem."Pa, oni ti mogu zarađivat i iljadu dolara mjesečno ako oće, mogu dobit koliko oće, sve ti je ionako njihovo."

"Blago njima! A šta moraju radit, a, Huck?"

"Ništa ti oni pod bogom ne rade! Ma kakvo je to pitanje! Lijepo sjede i ni briga ih nije."

"Ma nemoj, je l zbiljam?"

"Pa kad ti kažem. Sjede i baš ih briga. Osim možda kad izbije rat, onda idu u rat. Al inače samo ljenčare, il idu u lov sa sokolovima lsamo love i pijuckaju..."

"Pst! Jesi l čuo?"

Skočimo na noge i izvirimo, al nije bilo ništa, samo kloparanje točka na brodu koji je dole obilazio rt, pa se vratimo na svoja mjesta.

"Da "reknem," a koji put, kad im je dosadno, natežu se s parlamentom, a ako ko ne sluša kralja, on mu jednostavno otfikari glavu. Al najčešće se zadržavaju u haremu."

"Đe to?"

"U haremu."

"Šta j to arem?"

"To ti je mjesto đe kralj čuva svoje žene. Zar nisi nikad čuo za harem? Solomon je imo harem, on ti je imo oko milijon žena."

"A, pa da, jes, jes, to... to sam čisto zaboravijo. Arem je valjda nješto ko neki pansijon. Mora da jim je u dječijoj sobi gadna galama. I sve bi reko da jim se žene puno svađaju, a od toga je ondak još veća galama. Pa ipak vele da j Salaman bio najmudriji čojek na svijetu. Al ja ti ništ ne držim do njega. Evo zašto, zar b jedan mudar čojek čeo živit sve vrijeme usred take paklenske galame? Bome ne b. Mudar čojek bi rađe podigo fabriku kotlova, a kad bi se čeo odmorit, mogo bi je lijepo opet zatvorit."

"Ipak, kako bilo da bilo, bio ti je on najmudriji čovjek, tako mi je bar rekla sama udovica."

"Baš mene briga šta veli tvoja udovica, ja t kažem da to nije bijo mudar čojek. Taj ti se nekad zbiljam čudno ponašo. Je l znaš za ono dijete što ga je čeo raskolit popolam?"

"Znam, udovica mi je pričala o tom."

"E, pa eto ti! Zar to nije nješto najluđe što čovjeku može past na pamet? Paz vamo, samo malo. Evo, ovaj vođi panj, to ti j jedna žena, evo, vođi s ti, ti s druga žena, a ja sam Salaman, a ovaj dolar, vođi, ova novčanica, to ti je dijete. Vi obadve išćete to dijete. I šta ć ja da radim? Da idem međ komšije i raspitam se čij je ovaj dolar, pa da ga dadnem onoj čij je, čitavog, u komadu, ko što bi uradijo svak ko ima bar malo soli u glavi? A, jok, ja uzmem novčanicu i poderem ju popolam, pa jednu polovicu dadnem teb, a drugu polovicu onoj drugoj ženi. Tako j i Salaman čeo da uradi š onim đetetom. A sadeka ja pitam tebe, šta ti imaš od te svoje polovice? Šta moš kupit s njom? I kakva ti fajda od pola đeteta? Ja ne bi dao ni prebite pare za čitav milijon prepolovljene dece."

"Ma, do vraga, Jime, ti si ošo skroz ukrivo, ošo si, bome, načisto ukrivo."

"Ko? Je l ja? Ma ajde bjež! Nemoj m sad tu solit pamet. Valjada ja znadem kad vidim da je nješto pametno, a tuj ne vidim ama baš ništ pametno. Žene se nijesu sporile oko pol deteta, neg su se sporile oko čitavog deteta, a onaj ko misli da spor oko čitavog deteta može riješit samo jednom polovcom, to ti je dupe glava. Nemoj ti meni, Huck, više dolazit sa tijem tvojim Salamanom, ja njeg čitam ko Bibliju."

"Al velim ti da nisi razumio u čemu je tu vic."

"Kaki vražji vici. Ja znadem šta znadem. I paz šta ti kažem, pravi vic nije u tom, neg je još puno dublje. Vic ti je u tom kako se taj Salaman ponaša. Uzmi samo čojeka koj ima jedno il dva deteta, šta misliš oće l se taki čovjek razbacivat đecom? Ne, vala neće, taj si to ne mere dozvolit. Taj zna da cijeni đecu. Al ako uzmeš čojeka koj ima oko pet milijona dece što mu vazda jurcaju po kući, to ti j već druga pjesma. Taj će raspolutit djete ko mačku, dočim jih ima na bacanje. Jedno il dva đetića više il manje, to ti je Salamanu svejedno, vrag ga njegov odnijo!"

Takvog crnju još nisam bome vidio. Kad si jednoć taj nešto utuvi u glavu, ne moš mu to ničim izbit iz glave. Nisam još nijednog crnju vidio da se tako okomio na Solomona. Zato mu počnem pričat o drugim kraljevima, a Solomona pustim na miru. Pričo sam mu o Luji Šesnajstom kom su nekad davno ofikarili glavu u Francuskoj, i o njegovom malom sinu delfinu* koji bi i sam posto kralj da ga nisu šćapili i bacili u tamnicu, a neki vele da je tamo i umro.

* »Delfin« umjesto »dofen« (izvorno »dauphin«), prestolonasljednik u Francuskoj. (Op. prev.)

"Siroti dečko."

"Al neki vele da se izbavio i uteko, i da je poslije došo u Ameriku."

"Fala bogu! Al mora da mu je vođi jako pusto, kad kod nas nema kraljeva, jelda, Huck?"

"Nema."

"Onda si ne mere nać ni posla. Šta će taj da radi?"

"Pa, ne znam. Neki od njih zaposle se na policiji, a neki od njih uče ljude francuski."

"Pa, dobro, Huck, zar Francezi ne govore ko mi?"

"Ne govore, Jime, ti ne bi razumio ni riječi od njihovog govora, ni jedne jedine riječi."

"Uh, bogamu, šta mi to govoriš? A otkale im to?"

"Ne znam, al tako je. Našo sam jednom nešto od njihovog frfljanja u jednoj knjizi. Što bi ti, recimo, reko kad bi ti prišo čovjek i reko *Poli vu franci*?"

"Šta b reko, zvizno bi ga po glavi. To jes, ako ne b bijo bijelac. Ne b nijednom crnji dozvolio da mi tako nješto kaže."

"Makar šta, nije to ništa loše. To samo znači je l znaš govorit francuski."

"Pa što mi onda ljucki ne kaže?"

"Pa kaže ti. Tako Francuzi to kažu."

"Ma to je zbiljam smiješno, tako govorit, neću više ni da čujem o tom. To j čista besmislica."

"Pazi vamo, jime, je l mačka govori ko mi?"

"Jok, mačka ne govori ko mi."

"Dobro, a krava?"

"Jok, ni krava ne govori ko mi."

"A je l mačka govori ko krava, a krava ko mačka?"

"Jok, ne govori."

"I normalno je i pravo da svaka od njih govori drugačije?"

"Jakako."

"I zar nije normalno i pravo da mačka i krava govore drugačije od nas?"

"Pa jašta da je normalno."

"Pa dobro, onda, zašto ne bi bilo normalno i pravo da Francuz govori drugačije od nas? Ajde, sad mi odgovori."

"Čuješ, Huck, a je l mačka isto što i čojek?"

"Nije."

"Pa dobro, onda ne b imalo smisla ni da mačka govori ko čojek. A je l krava isto što i čojek? Il je krava isto što i mačka?"

"Ne, nije ni jedno ni drugo."

"Pa dobro, onda ona nema šta da govori ko jedno il drugo. A je l Francez čojek?"

"Jest."

"E pa, onda? Zašto onda, boga mu njegovog, ne govori ko čojek? To ti meni sad reci"

Vidim ja da ne vrijedi dalje trošit riječi, ne moš ti jednog crnju naučit pameti. Ma nek ga voda nosi!

Petnaesto poglavlje

Računali smo da ćemo za tri noći stić do Caira, na doljnjem kraju Illinoisa,đe utječe rijeka Ohio, što nam je i bio cilj. Tu smo mislili prodat splav, ukrcat se na parobrod i otić uz Ohio u slobodne države, đe nam niko ništa ne može.

E,al druge noći počela se spuštati magla pa smo skrenuli spram otočića obraslog zelenilom da tu pristanemo, jerbo ne bi valjalo ploviti po magli, al kad sam odveslo naprijed u čamcu, da najprvo njega privežem užetom, na obali su bile sve same mladice. Bacim uže oko jednog drvceta, na samom rubu strme obale, al je tu struja bila jaka ko vrag i splav dojuri niz vodu toliko brzo da iščupa drvce iz korijena i otplovi dalje. Gledao sam kako ju guta magla i spopadne me takva muka i strah da se valjda pola minute nisam mogao maknut

s mjesta ,začas više nije bilo ni traga od splavi, nisi mogo vidit dalje od dvajst metara. Uskočim u čamac, zgrabim veslo sa krme i zaveslam, al čamac, ni makac. U onoj sam žurbi zaboravio da ga odvežem. Ponovo iskočim da ga odvežem, al sam bio toliko uzrujan i ruke su mi se tako tresle da sam bio tako rekuć nemoćan.

Čim sam odvezo čamac, krenem u potjeru za splavi, uznojen i zabrinut, držeć se i dalje otočića. Bilo je dobro dok sam plovio uz njeg, al on nije bio ni šezdeset metara dugačak i, tek što sam projurio pored njegovog kraja, uletim, u gustu bijelu maglu. Nisam više imao pojma đe sam ni kud me voda nosi.

Pomislim da ne vrijedi veslat, jer bi mogo lako naletit na obalu il na kakav otočić il na šta drugo, bolje da sjedim s mirom i pustim nek me voda nosi. Al nije bome lako u takom položaju sjedit skrštenih ruku. Oglasim se i oslušnem. Odněkale izdaleka začujem slabašan odziv i odma se ohrabrim. Jumem u tom smjeru i naćulim uši ne bi l još šta ćuo. Kad sam po drugi put to isto začuo, pojmem da se ne približavam nego da se udaljavam od toga nekud na desnu stranu. A slijedeći put sam se opet udaljavo nekud naliјеvo, i nisam se puno tomu primako jerbo, dok sam se ja okolo moto, skreto tamo,amo, on je stalno plovio ravno.

Da se bar blento sjetio da uzme plehnatu tavu, pa da udara u nju, al će bi se on toga sjetio! Najviše su me uznemiravali upravo ti razmaci u njegovom dozivanju. Ipak, junački sam i dalje veslo kad najednom začujem dozivanje iza sebe. Sad sam se tek smeo. Il se to javlja neko drugi, il sam se ja okrenuo na drugu stranu?

Odložim veslo. Opet začujem dozivanje, još uvijek iza sebe, al sa drugog mjesta, neprestance je dozivanje dopiralo do mene i neprestance iz drugog pravca, a ja sam se neprestano odzivo, sve dok ga opet nisam ćuo ispred sebe, po ćemu sam znao da mi je struja okrenula kljun čamca niz vodu i da je opet sve u redu, samo ako to više Jim, a ne neki drugi splavar. Nisam mogo lućit glasove u magli, jerbo u magli ništa ne izgleda normalno, nit zvući normalno.

Dozivanje se nastavilo, a nakon otprilike jedne minute naletim na strmu obalu na kojoj je visoko drveće bilo nalik na sablasti od dima, al me struja baci ulijevo i ponese uz obalu, među upoprijećena debla, đe je silno hućalo, jerbo se matica žustro probijala između njih.

Za koji ćas bila je opet oko mene gusta bijela magla i tišina. Sjedio sam nepomićno u ćamcu oslućkujuć kako mi srce lupa, ćinilo mi se da je otkucalo stotinu puta dok sam samo jedamput udahnuo.

Onda sam naprosto digo ruke od svega. Znao sam šta je na stvari. Ta strma obala pripada nekom otoku, a Jima je voda odnesla na drugu stranu. To nije bio otočić pokraj kojeg možeš proć za deset minuta. To je bio otok na kojem raste veliko drveće, možda je i pet, šest milja dugaćak i preko pola milje širok.

Mirovo sam tako valjda oko petnajst minuta, naćuljenih ušiju. Plovio sam, naravski, niz vodu jedno ćetri, pet milja na sat, al to jedva da primjećuješ. Ama, reko bi da se ne mićeš s mjesta, i kad krajićkom oka spaziš kako promine neko stablo u vodi, ne pomisliš koliko brzo ti ploviš, nego suspregneš dah i pomisliš, bože, kako to štablo juri! Ako mislite da nije jezivo i pusto ovako plovit u noći, sam, kroz maglu, probajte jedamput pa ćete vidit.

Zatim sam oko pola sata dozivo od vremena do vremena, kad najposlije začujem izdaleka odziv i pokušam se zaputit prama njem, al mi to ne poće za rukom. Pomislim da sam upo među niz otoćića jerbo su mi s obje strane promicali njihovi mutni obrisi, katkad ih je dijelio tek uzak prolaz, neke od njih nisam ni vidio, al sam znao da su tu, jerbo sam ćuo kako voda šumori kroz suvo granje i vriježe što vise nad njihovim obalama. Uskoro više nisam ćuo nikakvo dovikivanje među tim otoćićima. Uostalom, nisam se baš ni trudio da ga ulovim, jerbo je to bilo teže nego ulovit lutajući plamen. Ko bi reko da glasovi mogu tako izmicat, i tako brzo i ćesto mijenjat mjesto!

Ćetri, pet puta moro sam se naglo odgurnut ćamcem od obale da se ne bi nasuko na kojem otoćiću, a po tom sam znao da i splav mora tako svaki ćas da udara u obalu, jer bi inaće dalje odmakla i ne bi više ćuo dovikivanje ,plovila je tek nešto brže od mene.

Konaćno mi se učinilo da sam opet izbio na otvorenu rijeku, al svejedno nisam ćuo niće nikako dozivanje. Mislio sam da je Jim možda zapo za neku zapreku u vodi i da mu nema spasa. Bio sam mrtav umoran pa sam lego na dno ćamca i reko sam sebi da se više neću sekirat. Dabome da nisam tio da zaspim, al sam bio toliko pospan da se nisam mogo othrvat snu, pa sam odlućio da malo pridrijemam.

Al se to moje drijemanje izgleda poprilićno oteglo, jerbo kad sam se probudio, zvijezde su blistale punim sjajem, od magle više nije bilo ni traga, a ćamac je, okrenut naopaćke, jurio niz veliku okuku. U prvi mah nisam znao će sam, mislio sam da sanjam, a kad sam se počeo prisjećat šta se desilo, bilo mi je sve mutno, ko da je to bilo prije nedjelju dana. Rijeka je na tom mjestu bila strahovito široka, opasana jako visokim i gustim drvećem s obje strane, baš ko nekim tvrđim zidom, koliko sam mogo vidit na mjesećini. Pogledam niz vodu i opazim na njoj neku crnu toćku. Zaputim se za njom, al kad sam došo do nje, vidim da su to samo dva vezana pilanska trupca. Onda opazim još jednu toćku i pojurim za njom, pa još jednu, al ovaj put se nisam prevario. Bila je to naša splav.

Kad sam stigo do nje, Jim je sjedio i spavo, s glavom među koljenima, a desnu je ruku držo na veslu za krmanjenje. Drugo je veslo bilo slomljeno, a ćitava je splav bila pokrivena hšćem, granjem i blatom. Ni Jimu dakle nije bilo lako.

Privežem čamac za splav i legnem tik do Jima, pa počnem zijevat, protezat se i gurat šakama Jima govoreć mu:

"Ej, Jime, jesam li ja to zaspo? Što me nisi probudio?"

"Za boga miloga, Huck, jes to ti? Jesi l živ... nisi se utopio... vratijo si se? To je previše lijepo, dušo, da b moglo bit istina. Daj da te pogledem, zlato moje, da te opipam. Pa da, zbiljam si živ! Vratijo si se, živ i zdrav, isti otaj stari Huck, isti stari Huck, fala dragom Bogu!"

"Šta ti je, Jime? Da nisi pijan?"

"Pjan? Da nisam pjan? A đe bi se napijo?"

"Pa šta onda buncaš?"

"Kako to misliš da buncam?"

"Kako? Pa eto, govoriš nešto o tom kako sam se vratio, i kojekake druge besmislice, ko da sam nekud ošo."

"Huck... Huck Finn, pogled me u oči, pogled me u oči. Zar ti nisi niđe bijo?"

"Đe bi bio? Ama, kako to, do bijesa, misliš? Nisam niđe bio. Đe bi mogó bit?"

"Čuj, pazi vamo, gazda, tuj nješto ne štima, bome ne štima. Je l sam ja ja, il ko sam ja? Je l sam ja vođi, il đe sam ja? Eto, to b ćeo da znadem?"

"Pa ja mislim da si ovđe, to je bar jasno, al mislim, Jime, i da si stara smušena budala."

"Jelda, jelda? E pa, odgovor mi ondak na ovo. Zar nijesi uzeo štrik i prešo u čamac da ga privežeš za adicu?"

"Jok, nisam. Kaku adicu? Ja nisam vidio nikaku adicu."

"Nijesi vidijo nikaku adicu? Pazi sad vamo, zar nije štrik puko i splav odletila niz vodu, a ti osto sam u čamcu i u magli?"

"Kakoj magli?"

"Pa u magli. U magli koja se čitave noći nije dizala. I zar nis ti mene dozivo, a ja tebe, sve dok nijesmo zabludili med adicama i jedan se od nas izgubijo, a i drugi samo što se nije izgubijo, jerbo nije imo pojma đe je? I zar nijesam ja naletijo na masu tijeħ adica, i bijo na velikim mukama, i malo je falilo da se ne utopim? Eto, zar nije bilo tako, gazda, zar nije bilo tako? Reci i sam!"

"Slušaj, Jime, ovo je već malo previše. Ja nisam vidio nikaku maglu, nikake adice, nikake neprilike, ništa od svega toga. Svu sam noć prosjedio s tobom evo ovđe dok ti nisi prije desetak minuta zaspo, a valjda sam i ja. Dotle se ipak nisi mogo napit, pa znači da si sve to sanjo."

"Ama, kako sam, k vragu, mogo sve to sanjat u deset minuta?"

"Ma idi do vraga, nego šta da si sanjo kad se ništa od svega toga nije dogodilo!"

"Ali, Huck, men je sve to tako jasno pred očima..."

"Sasma je svejedno koliko je to tebi jasno, to nema veze. Valjda ja znam kad sam sve vrijeme bio ovđe."

Jedno pet minuta Jim nije reko ni riječi, samo je sjedio i premišljó. Onda rekne:

"Pa dobro, onda, Huck, možebit sam zbiljam sanjo, al nek me vrag odnese ako sam ikad išta življe sanjo. I nijedan me san nije nigda tako izmorio ko ovaj."

"Pa sad, to je lako moguće, san može čovjeka izmorit ko i sve drugo. Al taj ti je san zbilja nešto ekstra, ispričaj mi ga, Jime."

I Jim se poduhvati da mi ispriča sve upravo onako kako se zbilo, samo što je čitavu priču poprilično iskitio. Onda rekne da mora mućnut glavom i »protumačit« taj san, jerbo nam je poslat ko opomena. Rekne da onaj prvi otočić znači čovjeka koji će tjet da nam učini neko dobro, a da je struja drugi čovjek koji će nas odvuć od njeg. Dovikivanja su pak opomene koje će nam stizat od vremena do vremena, a ako se ne budemo upeli svim silama da ih shvatimo, donešće nam samo nesreće, mjesto da nas očuvaju od njih. Onaj niz otočića, to su neprilike u koje ćemo upast sa svađalicama i kojekakim tipovima, al ako budemo gledali svoja posla, ako im ne budemo odgovarali i ako ih ne budemo ljutili, spasićemo se i izać iz magle na veliku bistru rijeku, a to su slobodne države đe više nećemo imat nikakih neprilika. Kad sam došo na splav, jako se bilo naoblačilo, al se sad opet počelo razvedravat.

"U redu, Jime, sve si ti to dosta dobro protumačio," rekнем, "a šta ti znači ovo ovđe?"

I pokažem mu na ono lišće i smeće na splavi, i na slomljeno veslo. Sad se sve to lijepo vidilo ko na dlanu. Jim pogleda u onaj krš, pa u mene, pa opet u krš. On je taj san bio tako sebi zabio u glavu da ga se u prvi mah nije mogo otrest i postaviti stvari ponovo na svoje mjesto. Al kad je napokon shvatio šta je posrijedi, pogleda me netremice, ozbiljno, i rekne:

"Šta ovo vođi znači? Sad ću ti ja kasti. Kad sam bijo iznemogo od posla i od vikanja i kad sam zaspo, srce mi je bilo tako rekuć skršeno zato što si se ti izgubijo i nijesam više mario šta će bit od mene i od splavi. A kad sam se probudijo i ugledo tebe kraj sebe, živa i zdrava, udarle mi suze na oči i najrađe b klekno i poljubijo t noge, tolko sam bijo sretan. A ti s mislijo samo na to kako š starog Jima lažima namagarčit. Ovo vođi, to j đubre, a đubre su i svi oni koji se bacaju blatom na svoje prijatelje i sramote jih."

Onda se polako digne, ode do vigvama i uđe u njeg a da nije više ni riječi prozborio. Al i to je bilo dosta. Bio sam tako posramljen da bi skoro najrađe ja njemu izljubio noge, samo da opozove svoje riječi. Trebalo mi je petnajst minuta da natjeram sam sebe da se ponizim pred jednim crnjom, al sam to ipak učinio i nikad se nisam zbog tog pokajo. Nisam nikad više tjero s njim sprdnju, a ne bi bio ni ovo učinio da sam znao koliko ću ga s otim ojadit.

Šesnaesto poglavlje

Prespavali smo skoro cijeli dan, a kad je pala noć, krenuli smo dalje i obreli se iza jedne strašno dugačke splavi koja se vukla ko kaka procesija. Imala je po četiri duga vesla na svakom kraju, pa je na njoj po našem računu moralo bit najmanje trijest ljudi. Bilo je i pet velikih vigvama, razmještenih daleko jedan od drugog, u sredini je gorila velika vatra a na svakom kraju stajalo je po jedno visoko koplje za zastavu. Bilo ju je šta za vidit. Nije mačji kašalj bit splavar na takoj grdosiji.

Upravo smo ušli u jednu veliku okuku, nebo se naoblačilo i bilo je sparno. Rijeka je bila jako široka i opasana s obje strane gustom šumom ko kakim zidom, skoro da nisi mogo vidit u njem neku pukotinu il svjetlo. Pričali smo o Cairu i pitah se očemo l ga prepoznat kad dođemo do njeg. Ja rekнем da po svoj prilici nećemo, jerbo sam čuo da tamo nema više od desetak kuća, a ako slučajno ne budu osvijetljene, po čemu ćemo znat da prolazimo kraj naselja? Jim rekne da će se ipak morat vidit kako se tamo slijevaju dvije velike rijeke. Al ja reko da nam se može učinit da prolazimo kraj nekog otoka pa da i dalje plovimo istom starom rijekom. To je zabrinulo Jima, a i mene. Postavljalo se dakle pitanje šta da radimo. Ja rekнем da će najbolje bit da ja odveslam do obale čim se pokaže neko svjetlo, pa da kažem kako tobože ćaća dolazi za mnom na deregliji, al da ne pozna ovaj kraj pa da bi tio znat koliko još ima do Cairu. Jim je smatro da je to dobra ideja, ter smo na račun toga popušili lulu i dalje čekali.

Sad je trebalo samo dobro pazit na naselje, da nam ne promakne. Jim rekne da je on siguran da će ga primijetit, jer onog trenutka kad ga Ugleda postaće slobodan čovjek, a ako mu promakne, ostaće i dalje u ropstvu, brez izgleda da se dočepa slobode. Svaki čas bi skočio i uzviknuo:

"Eno ga!"

Al nije bio. Bio je to lutajući plamen il krijesnica, pa bi opet sio i zapiljio se u tamu ko i do tada. Rekne da ga trese groznica što je tako blizu slobodi. E pa, mogu vam kasti da sam se i ja treso ko u groznici slušajući ga, jerbo mi je počelo svitat da će on stvarno skoro bit slobodan, a kome to ima zafalit?

Meni, bome. Počela me peć savjest i nikako da se riješim tog osjećaja. To me stalo toliko mučit da si nisam mogo nać mira, da se nisam mogo skrasit na jednom mjestu. Dotle mi nije uopće padalo na pamet šta ja to zapravo radim. Al sad mi je puklo pred očima, i to me sve više proganjalo i peklo. Pokušavao sam uvjerit samog sebe da ja tu nisam ništa kriv, jerbo nisam ja odvuko Jima od njegove zakonite vlasnice, al zaludu, savjest mi se bunila i svaki put mi odgovarala: *»Dobro si znao da bježi na slobodu i mogo si lijepo odveslat do obale i prijavit ga«*. To je bila istina... to nikako nisam mogo poreć. To je bilo ono što me žderalo. Savjest mi je govorila: *»Šta ti je skrivila ona sirota gospojica Watson da mirno gledaš kako joj crnja bježi tebi ispred nosa, a ti ni da bi pisnuo?*

Šta ti je skrivila ta sirota starica da si tako brezdušan prema njoj? Pa ona se bar trudila da te nauči čitati, trudila se da te nauči kako da se ponašaš, trudila se da ti bude dobra koliko je god mogla. Eto, to ti je skrivila.»

Tako sam se osjećao jadan i kukavan da bi najrađe u zemlju propao. Moto sam se amo, tamo po splavi i grdio samog sebe, a Jim se opet moto oko mene. Ni jedan ni drugi da si nađemo mira. Kad god bi on zaplesao oko mene i poviko:

"Eno Caira! "mene bi nešto štreknulo i pomislio bi da ću svisnut od jada ako je to zbilja Cairo.

Dok sam ja razgovarao sam sa sobom, Jim je stalno govorio na sav glas. Pričao je kako će mu prva briga biti kad dođe u slobodnu državu da špara novce, da ne potroši ni jedan jedini cent, a kad dosta ušpara, da si otkupi ženu sa farme blizu kuće gospojice Watson, a onda će njih dvoje skupa raditi da otkupe svoje dvoje djece, a ako njihov gazda ne bude tko da ih proda, naći će nekog abolicionistu da ih ukrade i dovede njima.

Sledio sam se slušajući take priče. Nikad se ranije ne bi Jim usudio tako govoriti. Eto koliko se promijenio čim je pomislio da će uskoro biti slobodan! Baš ko što veli ona stara uzrečica: *»Daš li crnji prst, on bi odma čitavu ruku«*. Eto ti, rekнем u sebi, kad ne misliš dalje od nosa. Ovaj crnja, kom sam ja tako rekuć pomogao da pobjegne, meni sad u lice govori da će ukrasti svoju djecu, djecu koja pripadaju čovjeku kog ja i ne poznajem, čovjeku koji mi nikad ništa našao nije učinio. Bilo mi je krivo što je Jim to rekao, što se tako nisko srozo. Savjest mi se pobunila žestice no igda dok joj najposlije ne odbrusim: *»Pusti me na miru... nije još kasno... odveslaću do obale čim ugledam prvo svjetlo i prijavim ga.«* Baš ko da mi je pao kamen sa srca, poslije toga sam bio sretan i lagan ko perce. Nestade svih mojih briga. Napeto sam zurio neću li spaziti kako svjetlo, samo što nisam zapjevao. Napokon se pojavi neko svjetlo. Jim klikne:

"Spašeni smo, Huck, spašeni smo! Skačider na noge i veseli se, evo konačno dobrog starog Caira, siguran sam da je to on!"

A ja ću mu nati:

"Jime, idem ja da vidim. Možda i nije, znaš."

On skoči da mi pripremi čamac, prostre svoj stari kaput da sjednem na njega i pruži mi veslo, a dok sam se otiskivao, dobaci mi:

"Još malo pa ću pjevati od veselja i svakom ću reći da to sve imam zafaliti Hucku, sad sam slobodan čojek, a nigda ne bi bio slobodan da nije Hucka, to je njegovo djelo. Jim ti to nigda neće zaboravit, Huck, ti si najbolji prijatelj kog je Jim igda imao, i ti si jedini prijatelj kog stari Jim još ima."

Ja sam dotle veslo i jedva čekao da ga prijavim, al kad je ovo zadnje rekao, nekako sam klonuo. Produžio sam polakše i nisam bio sasvim načisto je li mi drago što sam krenuo ili nije. Kad sam odmakao jedno pedeset metara, još mi dobaci:

"Idi samo, stari moj, vjerni Huck, jedini bijeli gospar koji nigda nije prevarijo starog Jima."

Upravo mi se smučilo. Al svejedno reknem u sebi, moram to učinit... nema mi druge. Uto naiđe jedan čamac a u njem dva čovjeka s puškama, oni stanu, ja stanem. Jedan me od njih zapita:

"Šta je to tamo?"

"Splav , "odgovorim.

"Jesi li i ti s nje?"

"Jesam, gospodine."

"Ima li na njoj ljudi?"

"Samo jedan čovjek, gospodine."

"E pa, noćas je odbjeglo petoro crnaca ozgora, iza ove okuke. Je li taj čovjek bijelac il cmac?"

Nisam odma odgovorio. Tio sam al su mi riječi zapele u grlu. Čas,dva skupljo sam hrabrost da kažem istinu, al nisam imo petlju,prepo sam se ko zec. Vidio sam da sam se pokolebo, pa sam digo ruke od svega i propento:

"Bijelac."

"Ipak, bit će najbolje da sami pogledamo."

"To je lijepo od vas,"reknem," jerbo je to moj ćaća, pa bi mi mogli pomoć da pritjeramo splav obali, tamo će gori ono svjetlo. On vam je bolestan, a bolesna mi je i mama, i Mary Ann."

"Uh, do vraga!Nama se, dečko, žuri. Ali moramo ti ipak pomoć. Hajde... prihvati se vesla pa da krenemo."

Ja se privatim vesla, a oni prionu na svoja. Poslije dva,tri zaveslaja reknem:

"Mogu vam kasti da će vam ćaća bit zbilja zafalan. Svak pobjegne, koga god zamolim da mi pomogne pritjerat splav obali, a opet ne mogu sam."

"To je zbilja sramota. I čudno. Čuj, dečko, a šta je zapravo tvom ocu?"

"Pa, ovaj... kako da vam kažem... nije mu skoro ništa."

Oni prestanu veslat. Bili smo već sasma blizu splavi. Jedan od njih reče:

"Lažeš, mali. Šta je zapravo tvom ćaći? Hajde, reci nam pošteno, bit će ti bolje."

"Oću, gospodine, oću, poštenja mi... al nemojte nas sad ostavit, molim vas. To vam je... to vam je... gospodo, kad bi se samo još malo primakli pa da vam dobacim uže, nećete ni morat blizu splavi... dajte, molim vas."

"Okreći, John, okreći! "vikne jedan od njih. I oni zaveslaju natrag.

"Miči se, mali... u zavjetrinu. Prokletstvo, sve bih reko da vjetar puše baš od splavi prema nama. Tvoj ćaća ima boginje i ti to jako dobro znaš. Zašto nam to nisi odmah reko? Zar hoćeš da nas sve zaraziš?"

"Pa, ovaj,protužim ja , "svima sam dosad to odma kazo al su onda svi bježali i ostavljali nas."

"Siroti moj dečko, nije ni čudo. Nama je zbilja žao tebe, ali mi... ama, do vraga, nećemo valjda da dobijemo boginje, razumiješ. Slušaj, reći ću ti šta da radiš. Nemoj ni pokušavat da sam pristaneš, jer ćeš razbit čamac na komadiće. Nego, tjerajte vi dalje niz vodu još dvadesetak milja pa ćete doć do jednog grada na lijevoj obali. Dotle će već bit bijeli dan, a ti kad zatražiš pomoć, lijepo reci da svi tvoji leže u groznici i da ih trese zimica. Nemoj opet bit tako lud da puštaš ljude nek nagađaju što je posrijedi. Mi ti samo želimo dobro, a ti budi tako dobar i lijepo otplovi još tih dvadeset milja. Ne bi ti vrijedilo da pristaneš tamo đe gori ono svjetlo... to ti je samo neka drvara. Slušaj... otac ti je sigurno siromah, i valja priznat da zbilja nema sreće. Evo... metnut ću ti na ovu dasku zlatnik od dvadeset dolara, a ti ga uzmi kad dođe do tebe. Znam da nije pošteno što te ovako ostavljamo, ali shvati, bogamu, da s boginjama nema šale, razumiješ?"

"Stani malo, Parkere," rekne onaj drugi, "evo i od mene dvadeset dolara. Zbogom, mali, uradi samo kako ti je reko gospodin Parker i sve će bit u redu."

"Tako je, mali... i zbogom, zbogom. Ako sretnoš neke odbjegle crnje, potraži pomoć i uhvati ih pa ćeš zaradit koju paru."

"Zbogom, gospodine," reknem, "ne bojte se, neću pustit nijednog odbjeglog crnju, samo ako ga budem mogo zadržat."

Oni odu a ja pređem na splav, osjećajući se kriv i jadan, jerbo sam dobro znao da sam se loše ponio. Vidio sam da ne vrijedi ni pokušavat da postupam kako treba, jerbo svaki onaj koji odmalena ne pođe pravim putem nema nikakih izgleda da se popravi, kad zapadne u škripac, nema na šta da se osloni i da ustraje, pa onda mora podleć. Onda malko promislim i reknem sam sebi, čekaj malo... recimo da si se ponio kako treba i da si izdo Jima, je l bi se onda osjećo bolje nego sada? Ne, odgovorim sam sebi, osjećo bi se isto ovako gadno ko i sad. E pa, dobro, onda, kakvog ima smisla da učiš činit šta je pravo kad je tako teško činit pravo, dočim činit zlo nije ni najmanje teško, a nagrada ti je uvijek ista? Tu sam zapeo, nisam znao na ovo pitanje odgovorit. Stoga odlučim da si neću više razbijat tim glavu, već da ću ubuduće uvijek radit onako kako mi bude najzgodnije. Uđem u vigvam, al u njem nema Jima. Obazrem se na sve strane, nema ga ni od korova. Zovnem:

"Jime!"

"Evo me, Huck. Jesu l ošli? Nemoj govorit tako glasno."

Bio je u vodi, ispod vesla na krmi, samo mu je nos virio iz vode. Reknem mu da im više nema traga pa se on popne na splav i rekne:

"Slušo sam ja sve što ste pričali, klisno sam u vodu i mislijo sam otplivat do obale ako dođu na splav. A onda, kad odu, da doplivam nazad. Al kako si ih ti, Huck, majstorski nadmudrijo! To si lukavo smislijo! Velim ti, diko, da si opet spasijo starog Jima... i stari Jim neće ti to, zlato moje, zaboravit dok je živ."

Onda smo pričali o novcu. Bila je to lijepa svotica, po dvajst dolara za svakog. Jim rekne da ćemo sad moć putovat parobrodom, trećom klasom, i da će nam ti novci doteć da putujemo dokle god oćemo po slobodnim državama. Rekne da dvajst milja nije baš daleko kad se putuje na splavi, al da bi ipak volio da smo već tamo. Neće pred jutro pristali smo uz obalu, a Jim se posebno potrudi da dobro sakrije splav. Zatim je čitav dan spremno stvari u zavežljaje da bude sve spremno kad ju budemo napuštali.

Te smo noći oko deset sati opazili iza okuke na lijevoj strani svjetla nekog grada.

Otputim se čamcem da se raspitam. Uskoro naiđem na čovjeka koji je iz čamca bacio strukove. Približim mu se i upitam ga:

"Jelte, gospodine, je li ono tamo Cairo?"

"Cairo? Jok. Ti mora da si s kruške spao."

"A koje je to onda mjesto, gospodine?"

"Ako baš hoćeš da znaš, idi pa pitaj. A ako me budeš još pola minute ovdje tento, dobit ćeš ono što nisi tražio."

I ja se vratim na splav. Jim je bio strašno razočaran, al ja mu rekнем nek ništa ne brine, Cairo će sigurno bit prvo iduće mjesto. Prije nego što je svanulo, naiđemo na još jedno naselje i ja tjednem opet da se izvezem čamcem, al je obala bila strma pa sam odustao. Jim mi rekne da kod Caira obala nije strma. Na to sam zaboravio. Preko dana smo se sklonih na jedan otočić dosta blizu lijeve obale. Meni je bilo sve nešto sumljivo. A i Jimu. Rekнем mu:

"Da nismo mi možda one noći po magli prošli pored Caira?"

A on će meni:

"Nemojmo sad o tom, Huck. Sirote crnje nemaju nigda sreće. Ja sam si mislijo da će nam ona zmijska koža još vraški zapaprit."

"Kamo sreće, Jime, da nisam nikad vidio tu zmijsku kožu... kamo sreće da mi nikad nije pao pogled na nju."

"Nis ti, Huck, tomu kriv. Nemoj sad sebe krivit zarad toga."

Kad je svanulo, s jedne je strane tekla bistra voda Ohia, o tom nije bilo dvojbe, a s druge strane valjao se stari muljeviti Mississippi! Znači, zbogom Cairo!

Uzmemo pretresat naš položaj. Uz obalu ne vrijedi pristajat, a zna se da sa splavi ne možeš plovit uz vodu. Nema druge nego da pričekamo da padne mrak pa da onda okušamo sreću i krenemo čamcem natrag. I tako prespavamo čitav taj dan u guštari od kanadskih topola da prikupimo snagu za posao koji nas čeka, al kad se u sumrak vratimo do splavi, čamcu ni traga!

Dugo nismo ni riječi progovorili. Tu nije bilo što da se kaže. Obadvojica smo znali isuviše dobro da je to još jedno djelo one zmijske kože, pa šta onda vrijedi govorit? Još bi izgledalo da prigovaramo, a to bi nam doneslo još više nesreće... i donašalo bi nam nesreću sve dok se ne bi naučili da se ne bunimo.

Počmemo se dogovarati šta ćemo i kako ćemo, i vidimo da nam nema druge nego da produžimo dalje na splavi dok nam se ne ukaže prilika da kupimo čamac kojim ćemo se vratiti uz rijeku. Nećemo ga posuđivati dok nikog nema u blizini, ko što bi čača uradio, jer bi tako mogli navesti ljude da krenu u potjeru za nama. I tako, kad padne mrak, produžimo na splavi dalje. Ko god još ne vjeruje, poslije svega ovog što nam je zmijska koža učinila, da ne valja uzimati u ruke zmijsku kožu, povjerovaće kad bude dalje čito i vidio koliko nam je još napakostila.

Čamci se obično mogu kupiti kod skela privezanih uz obalu. Ali niđe nismo vidili privezane splavi, pa smo plovili još dobra tri sata. Noć je bila mračna i dosta tmasta, a to je, poslije magle, najgora stvar. Nit vidiš kud rijeka teče nit vidiš išta u daljini. Bilo je već dosta kasno i mimo kad uz rijeku naiđe neki parobrod. Upalimo fenjer računajući da će ga oni s parobroda primijetiti. Brodovi koji su plovili uz vodu obično nisu prolazili blizu nas, jer izbjegavaju maticu i drže se više kraja tražeći mirniju vodu, ali po noći ko što je ova bila rađe plove sredinom rijeke i protiv najjače struje.

Čuli smo ga kako lupa lopaticama, ali ga nismo dobro vidili dok nam nije došao sasvim blizu. Ustremio se pravo na nas. Počesto tako rade i gledaju koliko blizu mogu proći a da se ne očešu, koji put točak odgrize poneko dugačko veslo, pa onda kormilar pomoli glavu i smije se misleći da je ne znam šta napravio. Brod je dakle nailazio i mi smo mislili da oće da prođe što bliže naše splavi a da nas ne dotakne, ali on je išao ravno na nas. Bio je to velik brod i naglo nam se primicao, nalik na čm oblačen okićen rojevima kriješnica, ali iznenada se naduo, golem i strašan, sa dugim nizom širom otvorenih ložišnih okanaca na peći nalik na užarene zube, i nadviše se nad nas svojim golemim pramcem i branicima. Neko nam odozgor nešto dovikne, zazvone zvonca da se zaustave mašine, razlegnu se nerazumljive kletve i pištanje pare i Jim skoči u vodu na jednu stranu, ja na drugu, a parobrod presiječe splav popolak.

Zaronim, nadajući se da ću doći do dna, jer je točak koji je sežao deset metara pod vodu trebalo da pređe preko mene, a tiao sam da mu dam što više mjesta. Oduvijek sam mogao ostan pod vodom po jednu minutu, ali mislim da sam ovaj put osto minutu i pol. Tad brže, bolje izronim na površinu jerbo sam mislio da ću se raspuć. Izdignem se do pazuha iz vode, ispušem vodu iz nosa i odahnem. Dabome da je tu struja bila vrlo jaka, i dabome da su na brodu ponovo pokrenuli mašine deset sekundi nakon što su ih bili zaustavili, jerbo oni nikad mnogo ne mare za splavare. Brod je i dalje brekto ploveć uz vodu, nisam ga više vidio u tmastoj noći, ali sam ga svejednako čuo.

Zovnuo sam Jima desetak puta, ali ne bi nikakva odgovora, pa se uvatim za dasku koja je naišla dok sam »dupke« plivo, a onda zaplivam prema obali

gurajući ju pred sobom. Međutim, primijetim da me struja zanaša prama lijevoj obali, što znači da tu matica skreće, pa okrenem i ja na tu stranu.

Bilo je to jedno od onih dugih, kosih skretanja matice, pa mi je trebalo dosta vremena da se dovatim obale. Sretno sam isplivo i popeo se na brijeg. U mraku sam slabo vidio, al sam svejedno tapko po neravnom zemljištu oko frtalj milje il nešto više, a onda nabašem na neku veliku starinsku duplu brvnaru. Tio sam da prođem i odem dalje, al odnekud se stvori čopor pasa koji počnu zavijati i lajat na mene, al sam ja bio toliko pametan da sam stao ko ukopan.

Sedamnaesto poglavlje

Za jedno pola minute neko progovori kroz prozor a da ne pomoli glavu:

"Dosta tamo! Tko je to?"

"Ja ," rekнем.

"Tko ja?"

"George Jackson, gospodine."

"A što hoćeš?"

"Ništa ja neću, gospodine. Oću samo da prođem, al mi psi ne daju."

"A što se smucaš ovuda u ovo doba noći, a?"

"Ne smucam se ja, gospodine, nego sam pao s broda u vodu."

"Aha, pao si s broda, je li? Dajte tamo upalite svjetlo. Kako si ono rekao da se zoveš?"

"George Jackson, gospodine. Ja sam još dečko."

"Slušaj ti, ako govoriš istinu, ne moraš se ništa bojati, nitko ti ništa neće. Ali, da se nisi makao s mjesta, ostani tu đe si. Hajde, probudite Boba i Toma, i donesite puške. George Jacksone, imaš li još koga sa sobom?"

"Ne, gospodine, nemam nikog."

Začujem kako se ljudi muvaju po kući i opazim svjetlo. Čovjek se prodere:

"Makni tu svijeću, Betsy, budalo stara, zar nemaš ni zeru pameti? Metni je na pod iza ulaznih vrata. Bobe, ako ste ti i Tom spremni, zauzmite svoja mjesta."

"Spremni smo."

"A sad mi reci, George Jacksone, poznaješ li ti Shepherdsonove?"

"Ne poznám, gospodine... nikad nisam čuo za njih."

"E pa, možda je tako, a možda i nije. A sad, svi dobro pripazite! Kreni naprijed, George Jacksone. I pazi, bez žurbe... kreni sasvim polako. Ako vodiš još koga sa sobom, neka taj ostane na mjestu... ako se pokaže, ode mu glava. Hajde sad, prilazi. Samo polako, gumi sam vrata... tek toliko da možeš proći, čuješ li?"

Nisam se žurio, nisam mogo, sve da sam i tio. Odo sam polagano, korak po korak, niotkud glasa, tek mi se činilo da čujem srce kako mi lupa. Psi su utihnuli

ko i ljudi, samo što su išli u stopu za mnom. Kad sam došo do tri ulazne stepenice od trupaca, začujem kako otključavaju vrata i skidaju prečku i zasun. Metnem ruku na vrata i malko ih odgurnem, pa još malo, dok mi neko ne rekne:

"Dobro, dosta... proturi glavu unutra! "

Ja proturim glavu, al pomislim da će mi ju skinut s ramena. Svijeća je gorila na podu i oko frtalj minute svi su gledali u mene, a ja u njih. Tri krupna čovjeka držali su puške uperene u mene, tako da sam se, da vam pravo kažem, lecnuo, najstariji je od njih bio sijed i moglo mu je bit šezdeset godina, ostaloj dvojici tridesetak il nešto više, sva trojica zgodni i pristali ljudi i još jedna ljupka sijeda stara gospoja, a iza nje dvije mlade žene koje nisam baš dobro vidio. Stari gospodin rekne:

"Dobro... mislim da je sve u redu. Ulazi!"

Čim sam unišo, stari gospodin zaključa vrata, namakne prečku i zasun, i rekne onoj dvojici mlađih da pođu naprijed s puškama, pa svi uđu u velik salon u kom je na podu bila prostrta nova krpara i stanu u ćošak, daleko od prednjih prozora, na toj strani nije ni bilo prozora. Uzeli su svijeću, dobro me promotrili i složili se:

"Ne, ovaj nije Shepherdson... nema na njemu ničeg od Shepherdsonovih. "

Onda starac rekne da im neću valjda zamjerit ako me pretresu da vide jesam li naoružan, time ne misle ništa zlo... samo da provjere. I nije mi kopo po džepovima nego ih je samo opipo izvana, i reko da je sve u redu. Kaza mi nek se osjećam slobodno, ko kod kuće, i nek im ispričam sve o sebi, al stara gospoja rekne:

"Bog s tobom, Saule, siroti dečko je moker kao miš, a možda je i gladan?"

"Pravo kažeš, Rachel... na to sam zaboravio. " Stara gospoja nastavi:

"Betsy , "to je bila crnkinja,"poteci što brže možeš i donesi siročiću nešto za jelo, a jedna od vas djevojaka neka probudi Bucka i kaže mu... Ah, evo i njega. Buck, odvedi ovog malog došljaka i pomози mu da skine sa sebe tu mokru odjeću i daj mu nešto od svoje suhe robe da obuče."

Buck je bio otprilike mojih godina, trinajst, četrnajst, tako nekako, iako nešto viši od mene. Imo je na sebi samo košulju i bio je sav raščupan. Ušo je zijevajuć i jednom rukom trljajuć oko, a drugom vukuć za sobom pušku. Priupita:

"Šta, nema nikog od Shepherdsonovih?"

Odgovore mu da nema, da je bila lažna uzbuna.

"E, da je došo koji od njih, mislim da bi bar jednoga ucmeke."

Svi se nasmiju, a Bob mu rekne:

"E, moj Buck, dok si ti stigao, mogli su nam svima skinut skalpove."

"E pa, kad nitko nije došo po mene, a to zbilja nije pošteno. Ja sam uvijek zapostavljen, ne date mi nikad prilike da se iskažem."

"Ništa za to, Buck, sinko," rekne starac, "imat ćeš ti još dosta prilike, sve u svoje vrijeme, ne brini ti zbog toga. A sad lijepo idi i učini kako ti je majka rekla."

Kad smo se popeli u njegovu sobu, dadne mi jednu svoju košulju od grubog platna, hlače i kratak kaputić. Dok sam se presvlačio, upita me kako se zovem, al još prije nego sam mu mogao odgovoriti, počme mi pričati o nekoj plavoj šojki i o zečiću koje je prekjučer ulovio u šumi, i upita me će je bio Mojsije kad se ugasila svijeća. Kažem mu da ne znam, da ništa nisam čuo o tome, da nemam pojma.

"Pa hajde pogađaj," rekne mi.

"Kako mogu pogađati kad nikad nisam čuo za to?" kažem mu.

"Pa zar ne možeš pogoditi? To je bar lako."

"A kaka to svijeća?"

"Pa bilo kakva," rekne on.

"Ne znam će je bio," kažem mu, "će je bio?"

"Pa bio je u mraku! Eto će je bio!"

"Pa dobro, kad znaš će je bio, zašto mene pitaš?"

"Ama, do bijesa, zar ne vidiš da je to zagonetka? Je li, a koliko ćeš ostati ovdje kod nas? Ostani zauvijek. Bit će nam famozno... sad nema škole. Imaš li možda psa? Ja imam jednog... da ga vidiš kako skače u vodu i kako mi donosi trijeske kad mu ih bacim. Voliš li se ti češljati nedjeljom i sve one druge gluposti? Meni je to smrt, ali moram, radi mame. K vragu i ove stare hlače, morao bih ih obući, a najradije ne bih, kako je vruće. Jesi li gotov? Dobro... stari, idemo sada!"

Ladnu proju, ladnu usoljenu govedinu, putar i mlaćenicu, sve su to iznijeli pred mene kad sam došao dole, ništa bolje u životu nisam okusio. Buck, njegova mati i svi ostali pušili su lule od kuražnog klipa, osim stare crnkinje koja je bila otišla, i dviju mladih žena. Svi su pušili i pričali, a ja sam jeo i pričo. Obje su se mlade žene bile umotale u pokrivače i raspustile kosu. Svi su me svašta ispitivali pa sam im ispričo kako smo ćaća, ja i cijela familija živili na jednoj maloj farmi tamo na kraju Arkansasa, i kako je moja seka Mary Ann pobjegla od kuće i udala se pa više o njoj nismo ništa čuli, i kako je Bili ošao da ih traži pa ni o njem više nismo ništa čuli, i kako su Tom i Mort umrli pa smo ostali samo ja i ćaća, i kako je ćaća svisnuo od jada, i kako sam ja, kad je umro, uzeo ono što je ostalo, jerbo farma nije bila naša, pa sam krenuo brodom uz rijeku, trećim razredom, i pao u vodu, i tako stigo do njih. I onda mi oni reknu da mogu ostat kod njih koliko oću. Uto je već počelo svitat i svi su ošli na spavanje, pa sam i ja ošao s Buckom, a kad sam se ujutro probudio, zaboravio sam, bogamu, kako se ono zovem. I tako sam ležao skoro sat vremena i pokušavo se prisjetiti, a kad se, Buck probudi, upitam ga:

"Znaš li ti, Buck, sricati slova?"

"Znam." odgovori on.

"Kladim se da ne bi znao izgovorit moje ime slovo po slovo ,"reknem.

"Kladim se u što god hoćeš da znam ,"rekne on.

"Dobro ,"reknem ,"da čujem."

"G-o-r-g-e J-a-x-o-n... eto vidiš da znam."

"Dobro,"kažem mu ja ,"svaka čast, nisam vjerovo da ćeš znat. Nije mačji kašalj izgovorit moje ime slovo po slovo... ako te ko ne pouči."

Zatim pribilježim kredom to ime jerbo bi se neko još mogo sjetit da me pita kako se pišem, pa sam tio da ga dobro naučim, da ga znam ko vodu pit.

Bila je to jako zgodna familija, i jako zgodna kuća. Nisam dotle vidio tako zgodnu i tako gospodsku kuću na selu. Na ulaznim vratima nije bilo željezne kvake, ni drvene s kožnatom trakom, nego mesingana koja se okreće, ko na gradskim kućama. U salonu nije bilo kreveta niti ičeg sličnog krevetu, dočim u gradovima ima u mnogim salonima kreveta. Tu je bio velik podzidan kamin, a cigle su bile čiste i crvene jerbo su ih stalno polijevali vodom i strugali drugom ciglom, koji put su ih premazivali crvenom farbom što se zove španska smeđa boja, ko što rade u gradu. Pokraj kamina stajo je velik mesingani preklad na koji je mogo stat čitav trupac. Nasred ploče nad kaminom bio je sat, a na doljnjoj polovici staklenog poklopca bio je naslikan grad i u sredini mjesto sunca krug, a kroz staklo se vidilo klatno kako se njiše. Bila je milina slušat taj sat kako kuca. Ponekad, kad bi naišo koji pokućarac i dobro ga očistio i dotjero u red, počeo bi izbijat sate i odbio bi po sto pedeset puta prije no što bi osto brez sape. Domaćini se za nikakve pare ne bi rastali od njega.

S obje strane sata stajala je po jedna velika neobična papiga napravljena od neke vrste krede i šareno obojena. Pokraj jedne od njih sjedila je glinena mačka, a pokraj druge glineni pas, a kad ih pritisneš, onda cvile, al ne otvaraju gubice nit se šta promijene nego gledaju isto onako ravnodušno. Cvile odnekale odozdol. Iza svega ovoga bile su raširene dvije lepeze od krila divljeg purana. Na stolu u sredini sobe stajala je prekrasna glinena košarica, a u njoj su bile poslagane jabuke, i narandže, i breskve, i grožđe, sve puno crvenije i žuće i ljepše nego pravo, a nije bilo pravo jerbo tamo đe je bilo oguljeno vidila se bijela sadra il nešto slično tome od čega je bilo napravljeno.

Stol je bio pokriven predivnim stolnjakom od voštanog platna na kom je bio naslikan crveno plavi orao raširenih krila, pa i porub je isto tako bio ofarban. Rekli su mi da je sve to dobavljeno čak iz Philadelphije. Na svakom čošku stola bilo je po nekoliko knjiga, lijepo i uredno poslaganih. Jedna je od njih bila velika obiteljska Biblija puna slika. Druga se zvala Hodočasnikovo putovanje, o nekom čovjeku koji je ostavio svoju familiju, a nije rečeno zašto. Iz te sam knjige ovda, onda ponešto pročitao. Zanimljiva al teška priča. Treća je bila Darovi prijateljstva, puna krasnih priča i pjesama, al pjesme nisam čitao. Četvrta su bili Govori Henryja Claya, a peta Kućni liječnik od doktora Gunna, đe piše

sve što treba da se radi ako se ko razboli il umre. Bila je tu i jedna crkvena pjesmarica i još mnogo drugih knjiga. Bilo je i zgodnih pletenih stolica, sasma čitavih, nisu bile u sredini ulegle i potrgane ko kakva stara korpa. Na zidovima su visile razne slike, sve neki Washingtoni i Lafayetti, i škotske Marije, i jedna što se zove *Potpisivanje Deklaracije*. Bilo je tu i nekih slika koje oni zovu pastelima i koje je naslikala jedna od njihovih ćeri što je umrla kad joj je bilo tek petnaest godina. Te su slike bile drugačije od sviju koje sam dotad vidio, nekako crnije nego obično. Na jednoj je bila neka žena u tijesnoj crnoj opravi, opasana ispod samog pazuha, s nadutim rukavima u sredini poput glavica kupusa i s velikim crnim lopatastim šeširom s kojeg je visio crni veo. Bijeli tanki gležnjevi bili su joj unakrst obavijeni crnom trakom, ha nogama je imala majušne crne papučice nalik na dlijeta, desnim se laktom zamišljeno naslonila na nadgrobni kamen, ispod žalosne vrbe, u drugoj spuštenoj ruci držala je bijelu maramicu i torbicu za pletivo, a ispod slike je pisalo: »*Jao zar te nikad više vidjet heću*«. Na drugoj je slici bila jedna mlada dama s kosom spletenom u punđu navrh glave, a iza punde joj je bio usađen češalj nalik na naslon stolice, ženska je lila suze u maramicu, a u drugoj joj je ruci ležala prekoprcnuta mrtva tica s nogama u zraku, i ispod slike je pisalo: »*Jao nikad više tvoj slatki cvrkut čuti neću*«. Bila je tu još i slika neke mlade dame na prozoru kako gleda u mjesec, a suze joj cure niz obraze, u jednoj ruci drži otvoreno pismo s pečatom od cmog voska na rubu, a drugom pritiskuje na usta medaljon s lančićem, a ispod slike piše: »*Jao zar tebe više nema da tebe više nema*«. Sve su te slike jamačno bile zgodne al se meni nekako nisu dopadale, jerbo, kad god sam bio malo potišten, od njih mi je bivalo još teže. Svi su žalili za njom, jerbo je kanila naslikat još puno takvih slika, a po onom što je napravila svak je mog vidit šta su njom izgubili. Al ja sve nešto mislim da je njoj, s tom njezinom naravi, ipak bolje u grobu. Kažu da je upravo radila na svojoj najvećoj slici kad se razbolila, i da se molila Bogu danju i noću da joj dadne snage da još nju dovrši, al joj nije bilo dano. Bila je to slika jedne mlade žene u dugačkoj bijeloj haljini koja stoji na ogradi mosta i sprema se da skoči u vodu, raspuštena kosa pada joj niz leđa, pogled je uprla u mjesec i suze joj teku niz lice, dvije ruke prekrížila na prsima, dvije ispružila ispred sebe, a dvije podigla spram mjeseca, slikarica je tjela da vidi koji će par ruku najbolje pasat slici, pa onda izbrisaat druge ruke, al ko što reko, umrla je prije nego što se odlučila, pa su sad tu sliku držali iznad čela kreveta u njezinoj sobi i na svaki njezin rođendan kitili ju cvijećem. Inače je bila pokrivena malom firangom. Mlada žena na toj slici imala je zgodno, ljupko lice, al toliko ruku da me nekako previše podsjećala na pauka.

Ta je djevojka, dok je još bila živa, imala album u koji je lijepila osmrtnice i izvještaje o nesretnim slučajevima i primjerima strpljive patnje izrezane iz Prezbitarijanskog glasnika, pa je o svem tom sama iz svoje glave sastavljala

pjesmice. Evo što je napisala o jednom dečku koji se zvao Stephen Dowling Bots i koji je pao u bunar i utopio se:

ODA POK. STJEPANU DOWLINGU BOTSU

*Nije li naš mladi Stjepan bolovo,
Nije li naš mladi Stjepan umro?
Nije li nam u srcu ko olovo,
Nije li dah od plača nam zamro?*

*Nije, jer ne bješe tako suđeno
Mladom Stjepanu Dowlingu Botsu;
Prem toliko srca bješe sleđeno,
Od boljke ne umre on u hropcu.*

*Ne uguši se od kašlja užasna,
Niti mu šarlah zavme gr'ocem,
Drukčije postupi sudba pregnusna
S vrlim Stjepanom Dowlingom Botsom.*

*Ne slomi čupavu glavu prekrasnu Ljubav spram
nekoj okrutnoj djevi, Niti se čir u utrobi rasprsnu
Stjepanu Dowlingu Botsu-Stevi.*

*Ne. Svatko u plač brizne i protrne Kad sazna će
poginu on glupo. Njegova duša u nebo otrpne,
Jer u bunar nesretnik je upo.*

*S njim brže van i s vodom iz želuca; Ali, jao, bijaše već kasno;
Duša mu sad prostranstvom se
potuca Će sve je uzvišeno i krasno.*

Kad je Emmeline Grangerford znala sastavljat takve pjesmice još prije nego što je navršila četrnajstu, ko zna će bi joj bio kraj da je ostala živa. Buck mi je reko da je sipala pjesme ko iz rukava. Nije morala ni mislit. Reko je da bi bacila na papir jedan stih, pa kad ne bi našla rimu, jednostavno bi prekrižila taj stih, načrčkala drugi i tjeraj dalje! Nije bila izbirljiva, pjevala je o svemu što bi joj ljudi zadali ko temu, samo da bude žalosno. Kad god bi neki čovjek umro, il neka žena, il dijete, ona bi se javila svojim »prilogom« još prije nego što bi se pokojnik oladio. Ona je to sama nazivala prilozima. Susjedi su govorili da bi se

prvo javio doktor, pa onda Emmeline, pa onda pogrebnik, pogrebnik je jedan jedini put preteko Emmelinu, kad je izgubila previše vremena tražeć rimu za prezime pokojnika koji se zvao Whistler. Poslije toga se naglo promijenila, nije se na ništa tužila al je nakako venula i uskoro je umrla. Sirotica, ja sam često, kad bi me njezine slike ražalostile pa kad bi se zbog toga malko na nju naljutio, odlazio gore, u sobicu koja je nekad bila njezina, pa sam uzimao onaj njezin jadni stari album i listo ga. Zavolio sam cijelu tu familiju, i mrtve i žive, i nikako nisam tio da se između nas šta ispriječi. Sirota Emmeline sastavljala je pjesmice o svim pokojnicima dok je bila živa, i činilo mi se da nije pravo što se nije niko našo da nju opjeva kad je umrla, pa sam ja pokušao da iscijedim koji stih za nju, al mi nekako nije išlo od ruke. Njezinu su sobu držali čistu i urednu i ostavili sve stvari u njoj da stoje onako kako je ona volila da stoje dok je bila živa, i niko poslije nje nije spavo u njojzi. Stara je gospoja sama vodila brigu o njoj, iako je u kući bilo crnja koliko oćeš, obično je tamo šivala i čitala Bibliju.

Nego, da se opet vratim na salon, tamo su na prozorima bili lijepi zastori, bijeli, a na njima naslikani dvorci obrasli vinovom lozom i blago što silazi na pojilo. Bio je tu i jedan stari mali klavir, u kom su valjda bile plehnate tave, ništa nije bilo ljepše nego slušat mlade dame kako pjevaju »*Prekinu se i posljednja spona*«, il kako sviraju na njem »*Boj kod Praga*«. Zidovi su po svim sobama bili ukrašeni gipsom, i skoro su u svima na podu bili tepisi, i cijela je kuća izvana bila ofrajkana. Kuća se sastojala od dva dijela, a veliki prolaz među njima bio je natkrit i popločen, katkad bi tu o podne postavili trpezu pa su svi lijepo sjedili u ladovini. Ništa ljepše od toga. A kako se samo dobro kuvalo, i koliko je tu jela bilo, bogo moj!

Osamnaesto poglavlje

Pukovnik Grangerford bio je, znate, pravi gospodin. Bio je gospodin od glave do pete, a takva mu je bila i familija. Bio je plemenita roda, kako se ono kaže, a to kod čovjeka vrijedi koliko i kod konja, tako je bar govorila udovica Douglas, a nikad niko ne bi mogo zanijekat da ona pripada najvišoj aristokraciji u našem mjestu. Pa i ćaća je uvijek tako govorio, iako je on sam bio od najnižeg soja što može bit. Pukovnik Grangerford bio je jako visok i jako vitak, tamnoblijede puti, bez najmanjeg traga riđe boje, svakog mu je jutro mršavo lice bilo glatko izbrijano, a imo je sasma tanke usnice i sasma tanke nosnice, dug nos i guste obrve, i sasma crne oči, tako duboko usađene da ti se činilo ko da te gledaju iz neke špilje, ako se može tako reć, čelo mu bilo visoko, a crna i ravna kosa padala mu na ramena. Šake mu bile dugačke i tanke, a svakog bogovetnog dana nosio je čistu košulju i kompletno odijelo od tako bijelog platna da bi te oči zabolile gledajuć ga, a nedeljom bi obuko frak s mesinganim pucetima. Nosio je i štap od mahagonija sa srebrnim drškom. Nikad nije bio ni najmanje

neozbiljan nit je ikad povisivo glas. Bio je dobar ko kruv... to se, znate, nekako moglo osjetit, i ulijevo je čovjeku povjerenje. Ponekad bi se nasmiješio, i to je bilo lijepo za vidit, al kad bi se ukrutio ko proštac i kad bi mu ispod obrva počele sijevat munje, čovjek bi gledao kako da se popne na najbliže drvo, pa tek onda da pita šta je na stvari. Nikad nikog nije moro opominjat da se pristojno ponaša... svi su pred njim bili pristojni. I svak je volio da bude s njim u društvu, skoro je uvijek sjao ko sunce... oću da kažem da je izgledalo ko da donša lijepo vrijeme. Kad bi se namrgodio, sve bi se smračilo na pola minute, i to je bilo dosta, niko ne bi onda po tjedan dana ništa krivo učinio.

Ujutro, kad bi on i stara gospoja sišli, čitava bi se familija digla na noge i poželila im dobro jutro, i niko ne bi ponovo sjeo prije nego što bi oni sjeli. Onda bi Tom i Bob otišli do kredenca u kom su stajale brušene flaše, izmiješali čašicu gorkog likera s vodom i pružili mu je, a on bi ju onda držo u ruci dok Tom i Bob ne bi sebi izmiješali piće, naklonili se i rekli: "Živjeli, gospodine i gospođo."

Zatim bi i njih dvoje ovlaš naklonili glavu i zafalili se ter bi sva trojica ispili piće, onda bi Bob i Tom izlili kašikicu vode na šećer u svojim čašicama i malčice viskija il jabukovače i dali ih meni i Bucku, pa bi i mi nazdravili starima. Bob je bio nastariji, onda je dolazio Tom, visoki, naočiti muškarci, širokih ramena i preplanula lica, duge crne kose i crnih očiju. Bili su odjeveni u bijelo platno od glave do pete, ko i stari gospodin, i nosili su panamske šešire sa širokim obodom.

Za njima je dolazila po redu gospojica Charlotte, njojzi je bilo dvadeset pet godina, bila je visoka i ponosita i gospodstvena, al dobra da ne može bit bolja, sve dok se ne raspali, a kad bi se raspalila, streljala bi oko sebe pogledima ko i njezin otac, bježi joj s očiju! Bila je lijepa. Lijepa je bila i njezina sestra, gospojica Sophia, al nekako drugojačije. Bila je umiljata i slatka ko golubica, a bilo joj je tek dvajst godina. Svako je od njih imalo svog crnju koji ga je posluživio, pa i Buck. Mom je crnji pala sikira u med, jerbo ja nisam bio naviko da neko drugi radi mjesto mene, al je zato Buckov bio stalno u pokretu. Eto, to je bila čitava familija, ali ih je nekad prije bilo više, još tri sina, koji su poginuli, i Emmeline, koja je umrla.

Stari je gospodin imo više farmi i preko stotinu crnja. Koji put bi dolazilo u goste čitavo društvo na konjima iz okolice udaljene deset do petnajst milja i ostajalo po pet-šest dana, gostilo se posvud unaokolo i na rijeci, danju su plesali i odlazili na izlete u šumu, a noću priređivah balove u kući. Sve je to uglavnom bila njihova rodbina. Muškarci su dolazili s puškama. Bio je to fin i otmjen svijet, šta da vam pričam.

U okolici je živilo još jedno gospodsko pleme pet, šest familija, čiji su se članovi mahom zvali Shepherdson. Bili su isto tako otmjeni i visokog roda, bogati i dostojanstveni ko i Grangerfordovi. Shepherdsonovi i Grangerfordovi su se

služili istim pristaništem na rijeci, oko dvije milje uzvodno od naše kuće, pa sam višeput kad sam odlazio tamo s našima viđao i Shepherdsonove, na njihovim lijepim konjima. Jednog dana, kad smo Buck i ja lovili po šumi, začujemo konjski topot. Baš smo prelazili cestu, i Buck mi rekne:

"Brže! Bježi u šumu! "

Sklonimo se mi u šumu i izvirimo kroz krošnju na cestu. Domalo se pojavi naočit mladić vojničkog držanja, pustio na volju konju i jaši galopom. Preko sedla drži pušku. Već sam ga i ranije vidio. Bio je to mladi Harney Shepherdson. Odjednoč mi Buckova puška opali kraj samog uha, a Harneyju odleti šešir s glave. On dovati pušku i krene ravno prama mjestu đe smo mi bili sakriveni. Al nismo ga dočekali, već udri trkom kroz šumu. Šuma nije bila gusta pa sam se obziro ne bi l izbjego metak, i vidio sam kako je Harney dvaput ciljo na Bucka, a onda je odjaho odakle je i došo, valjda da pokupi šešir, i nisam ga više vidio. Trčali smo sve do kuće.

"Šta je to krvna osveta?"

"Pa čuješ, đe si ti odrastao? Zar ne znaš što je krvna osveta?"

"Nikad nisam čuo za to... reci mi šta je to."

"Pa evo šta je krvna osveta," rekne Buck. "Jedan se čovjek posvadi s drugim čovjekom i ubije ga, onda brat tog drugog čovjeka ubije njega, onda ostala braća, s obje strane, rade jedni drugima o glavi, onda se umiješaju i rođaci... i malo, pomalo se svi poubijaju i onda više nema krvne osvete. Al to ide dosta sporo i treba puno vremena."

"A je l ova vaša, Buck, već dugo traje?"

"Nego šta! Počelo je to prije trideset godina, tako nekako. Zavadili su se bili oko nečega i povelj parnicu da to riješe, i presuda je bila na štetu jednog od njih, a on ni pet ni šest nego ubije onoga koji je dobio parnicu... što je sasvim prirodno. I svaki bi drugi to učinio."

"A oko čeg su se zavadili, Buck? Oko zemlje?"

"Pa valjda... ne znam."

"A ko je koga prvi ubio? Je l Grangerford Shepherdsona il obratno?"

"Bože sveti, otkud da ja to znam? Bilo je to tako davno."

"Pa zar niko ne zna?"

"Ma zna, bit će da tata zna, pa i neki drugi stariji ljudi, al ne znaju više oko čega su se prvo zavadili."

"Je l ih puno izginulo, Buck?"

"Jest... bio je već lijep broj sprovoda. Al ne gine se baš svaki put. Tata nosi u sebi nešto krupne sačme, al njega to ne smeta jer ionako nije težak. Boba su malo isjekli lovačkim nožem, a Tom je jedanput ili dvaput bio ranjen."

"Je l poginuo kogod ove godine, Buck?"

"Jest, mi smo ubili jednog i oni su ubili jednog. Prije otprilike tri mjeseca moj bratić Bud, dečko od četrnaest godina, jahao je kroz šumu, s druge strane rijeke, nije imao nikakvog oružja sa sobom, što je bila čista ludost, i na jednom pustom mjestu začuje iza sebe konjski topot i ugleda starog Baldyja Shepherdsona kako juri za njim na konju, s puškom u ruci, a bijela mu kosa vijori na vjetru, i umjesto da skoči s konja i udari kroz guštaru, Bud je mislio da će mu uteći, i tako su se ganjali punih pet milja, pa i više, al stari mu se sve više primicao i na kraju, kad je Bud vidio da mu nema spasa, stao je i okrenuo se kako bi ga, znaš, metak pogodio sprijeda, i stari mu lijepo priđe i ustrijeli ga. Al nije dugo uživao u svojoj sreći, naši su ga još istog tjedna ucmekali."

"Ja mislim, Buck, da je taj stari bio kukavica."

"Ja ne bih rekao da je bio kukavica. Ni govora. Nema među Shepherdsonovima kukavica... ni jednog jedinog. A nema ih ni među Grangerfordovima. Taj se isti starac jednog dana borio pola sata protiv trojice Grangerfordovih i ostao pobjednik. Svi su bili na konjima, on je sjahao i sklonio se iza naslaganih drva, a konja je držao pred sobom da ga štiti od metaka. Grangerfordovi su ostali na konjima i obigravali oko njega, i prašili po njemu, a on po njima. I on i njegov konj vratili su se kući poprilično izrešetani i izranjavani, ali Grangerfordove su morali nositi... jedan je od njih poginuo, a drugi je umro sutradan. Jok, gospodine moj, ako tko traži kukavice, taj će izgubiti vrijeme tražeći ih među Shepherdsonovima, jer se takva sorta kod njih ne rađa."

Idućeg smo tjedna svi odjašili na konjima u crkvu, oko tri milje od kuće. Muški su ponesli sa sobom puške, pa i Buck, i držali ih među koljenima il prislonjene uza zid da im budu pri ruci. Shepherdsonovi su isto tako uradili. Propovijed je bila sasma obična, sve nešto o bratskoj ljubavi i sličnim dosadnim stvarima, al su svi govorili kako je bila dobra propovijed i pričali o njoj na povratku kući, i svak je imo nešto da kaže o vjeri, i o dobrim djelima, i o samilosti, i o volji Božjoj, i ne znam o čemu još sve ne, tako da mi je to bio jedan od najzamornijih tjedana u životu. Otprilike sat vremena poslije ručka svi su oko mene drijemali, neki na svojim stolcima, neki u svojim sobama, i bilo mi je poprilično dosadno. Buck i njegov pas ispružili su se po travi na suncu i spavali ko zaklani. Odem u našu sobu da i ja malko odrijemam. Usput naiđem na ljupku gospojicu Sophiju kako stoji na vratima svoje sobe, što je bila do naše. Ona me pozove k sebi i sasma tiho zatvori vrata za mnom, pa me zapita da li ju volim a ja rekнем da ju volim, pa me zapita da li bi učinio nešto za nju al da nikom ništa ne govorim, a ja rekнем da bi. Onda ona rekne da je zaboravila Evandjelje u crkvi na klupi đe je sjedila, između dvije druge knjige, pa ne bi li se ja iskro i ošo tamo po njeg, al da nikom ništa ne kažem. Rekнем da bi. I tako se ja iskradem i odjurim cestom, i nikog ne nađem u crkvi osim možda jednu il dvije svinje, jerbo se vrata nisu mogla zaključat, a svinje se vole ljeti valjat po drvenom podu koji ih ladi.

Možda ste primijetili da ljudi idu u crkvu samo kad moraju, al za svinje ne vrijedi to pravilo.

Mislim si ja, tu nešto nije u redu, nije normalno da se jedna djevojka toliko sekira zbog jednog Evanđelja, pa ga zato malo prodrmam i iz njeg ispadne papirić na kom je olovkom bilo napisano »U pola tri«. Pretražim čitavu knjigu, al ne nađem više ništa. Nije mi bilo jasno šta te riječi predstavljaju pa vratim papirić u knjigu, a kad sam se vratio kući i popeo na kat, zateknem gospojicu Sophiju kako me opet čeka na vratima svoje sobe. Povuče me unutra i zatvori vrata za mnom, a onda počme pregledavat Evanđelje dok ne nađe onaj papirić. Bila je sva sretna kad ga je pročitala, i prije nego što sam se snašo, zgrabi me i privije uza se, i rekne da sam najbolji dečko na svijetu, samo nek nikom ništa ne govorim. Sva se bila načas zajapurila, oči joj se zakrijesile, bila je upravo prelijepa. Ja se čisto začudim, al kad sam opet došo do daha, zapitam ju kakav je to papirić. Ona mene upita jesam li pročitao šta piše na njemu, ja rekнем da nisam, a ona me onda zapita je li znam čitat pisana slova, a ja rekнем da ne znam, nego samo štampana, onda ona meni kaže da ona tim papirićem samo obilježava mjesto đe je stala, i da sad mogu ić da se igram.

I ja odem na rijeku premišljajući o tom, al ubrzo primijetim da me moj crnja prati. Kad nas niko više iz kuće nije mogao videti, on se osvrne načas pa dotrči do mene i rekne mi:

"Gosn Jawge, ako ćete da odete sa mnom dole do bare, pokazaću vam leglo voden zmija."

To je zbilja čudno, pomislim, to mi je i jučer reko. Moro bi već dečko znati da niko toliko ne voli vodene zmije da bi išo u potragu za njima. Šta li to smjera? Pa mu rekнем:

"Dobro, ajde naprijed."

Išo sam tako za njim jedno pola milje, a onda on zagazi u baruštinu pa smo još pola milje gacali po blatu do gležanja. I tako dođemo do malog zaravanka koji je bio suv i sav obraso drvećem, grmljem i vinjagama, i tu mi on rekne:

"Ođite još samo koji korak naprijed, gosn Jawge, tamo su vam one. Ja sam njija već vidijo i meni nije više do toga."

I okrene se i ode i uskoro se izgubi među drvećem. Ja zađem malo dublje i izbijem na mali proplanak, velik ko spavaća soba, sav obavio vinjagama, i nađem na čovjeka kako spava na zemlji, kad tamo, sto mu gromova, bio je to Jim!

Probudim ga misleći kako će se on iznenaditi kad me ugleda, al nije. Umalo što nije proplakao od radosti, al nije se iznenadio. Rekne mi kako je one noći plivao iza mene i kako je čuo kad sam ga dozivao, al da se nije odazivao jerbo nije tadio da njega neko izvuče iz vode i vrati ga u ropstvo. Kaže on meni:

"Malo sam se udarijo i nijesam mogo brzo plivat, pa sam na kraju puno zaosto za tobom, a kad s ti isplivo na obalu, mislijo sam da ć te stić na suvu brez da te zovem, al kad sam vidijo onu kuću, nijesam se žurijo. Bijo sam previše zaosto pa nijesam mogo razumit šta t oni govoru... a bojo šam se i ćukaca... al kad se jope sve smirilo, i kad sam već znava da s u kući, zašo sam u šumu da pričekam dok svane. Rano izjutra naiđe par crnja, išli su u polje, pa me dovedu vamo, tu mi ćukci nijesu mogli uć u trag zbog radi vode, i svake su mi noći donašali ranu i pričali mi kako je teb tamo."

"A što nisi, Jime, ranije reko Jacku da me dovede vamo ?"

"Zato, Huck, jerbo nije vrijedilo da te bantujem dok ne mognemo nešto zbiljski započet... a sad bi ja reko da je sve u redu. Ja sam ti kupovo lonce i tave i ranu kad sam gođer mogo, a po noći sam popravljio splav kad..."

"Kaku splav, Jime?"

"Pa našu staru splav."

"Pa zar se naša stara splav nije razmrskala na komadiće?"

"Jok, nije. Bila je gadno razlupana... pogotovo jedan kraj... al nije bilo na njoj velke štete, samo što smo ostali skorom brez sviju stvari. Da nijesmo nako duboko ronli i nako dugo plivali pod vodom, i da nije bila naka mrkla noć, i da se nijesmo nako prepali, i da nijesmo glave izgubili, kako se ono veli, mogli smo još i vidit splav. Al ništa zato što ju nismo vidli, jerbo je sad jope skorom ko nova, a došli smo i do puno novijeh stvari mješte onijeh brez kojih smo ostali."

"Ama, kako si, Jime, opet došo do splavi... jesi l ju ulovio?"

"Kako b ju ulovio kad sam bijo u šumi? Ne, neg su je njeke crnje našle kako se zakvačila za jedno srušeno deblo, tu neđe na okuki, pa su ju sakrili međ vrbe u jednom potočiću, i tolku su dreku digh oko tog kom treba da pripane da sam i ja brzo saznao za to, pa sam se javijo i presjeko otaj njihov spor, reko sam da ne pripada nikom od njija, već teb i men, i pito sam ji oće l fakat da prisvoje nješto što pripada jednom mladom bijelom gospodnu pa da izvuku batine? Onda sam jim dao svakom po deset centi, i bili su više neg zadovoljni, i poželili su da naiđe još koja splav pa da se jope obogate. Te su mi crnje zbiljam bile dobre, i što gođer jim, diko, kažem da naprave, ne moram ji dvaput molit. Taj Jack je dobar crnja, i dosti bistar."

"Da, to je istina. Nije mi uopće reko da si ti tu, reko mi je da pođem s njim da mi pokaže leglo voden zmija. Ako se šta desi, on nije u ništa umiješan. Može slobodno reć da nas nikad nije vidio skupa, neće slagat."

Ne bi sad tio da puno pričam o onom što se desilo sutradan. Biću sasma kratak. Probudio sam se neđe u zoru i mislio sam da se prevrnem na drugu stranu i opet zaspim, kadli primijetim kako je sve oko mene tiho...ko da nema niđe ni žive duše. To mi je bilo čudno. Onda primijetim da nema Bucka. Onda se i ja

dignem, začuđen, i siđem dole... al niđe nikog, niotkud ni glasa. Isto tako i vani. Šta li mu to znači, mislim si ja. Istom dole kod drvljanika naiđem na mog Jacka i pitam ga:

"Šta se to desilo?"

A on će meni:

"Pa zar ne znate, gosn Jawge?"

"Ne znam , "reknem , "otkle bi znao?"

"Pa, eto, pobjegla je gospojica Sophia, bog i borme! Pobjegla je neđe u noći... niko pravo ne zna kada...pobjegla da s uda za onog mladog Harneyja Shepherdsona...tako se barem priča.U kući to primijetili prije otprilike pol sata... možda nješto više... i vjerujte mi da nijesu gubili vrijeme. Ne merete ni zamislit kako su brzo dovatli puške i sjeli na konje! Ženskinje su ošle da jave rodbini, a stari gosn Saul i momci uzeli puške i odjašli gore cestom uz rijeku ne bi l uvatli tog momka i ubli ga prije neg što se prebaci preko rijeke s gospojcom Sophijom. Mislim da će bit vraški gadno."

"Buck je ošo, a mene nije probudio."

"Jes, nego šta!Nijesu ćeli da vas u to petljaju.Gosn Buck je nabijo pušku i zareko se da će, il doćerat kuć jednog Shepherdsona, il zaglaviti. E pa, biće njija tamo kolko oš i ja vjerujem da će jednog ukebat, samo ako će imat prilku."

Potrčim cestom uz rijeku što me noge nose. Odjednoč začujem odnekale izdaleka kako prašte puške. Kad sam došo do mjesta otkle se vidi drvara i naslagana drva đe pristaju brodovi, prikradem se ispod drveća i žbunja do jednog zgodnog mjesta, pa se uzverem među rašlje jedne kanadske topole koja je bila izvan puškometa i pogledam šta se zbiva. Malo ispred tog drveta bila je naslagana drvena građa, pa sam u prvi mah pomislio da se iza nje sakrijem, al možda je bilo bolje što nisam.

Tamo na čistini, ispred drvare vidim četvoricu,petoricu kako na konjima jurcaju tamo,amo, psuju i viču na dvojicu momaka što čuče iza naslaganih drva uz brodsko pristanište, al im ne mogu ništa. Kad god bi se koji od njih pokazao na obali, opalila bi puška na njeg. Ona dvojica su čučala iza drva okrenuti jedan drugom leđima, tako da su pazili na obadvije strane.

Najednoč su oni konjanici prestali jurcat naokolo i vikati. Krenuli su pravo na drvaru, al tad se jedan od one dvojice momaka pridigne, nasloni pušku na drva, nacilja i obori jednog od onih iz sedla. Ostali poskaču s konja, dovate ranjenika i da će s njim prama drvari, a istog se časa ona dvojica dadnu u bijeg. Došli su već bili napol puta do drveta na kom sam ja bio kad su ih oni tamo primijetili da bježe. Tad oni opet pojašu konje i krenu za njima. Počmu ih sustizati, al im to nije puno vrijedilo jerbo su momci bih već daleko odmakli i stigli do naslagane građe ispred mog drveta, sklonili se za nju i opet stekli

lijepu prednost. Jedan je od te dvojice bio Buck, a drugi je bio neki mršav dečko od svojih devetnajst godina.

Konjanici su se još neko vrijeme tuda muvali, a onda su odjašili. Čim su se oni izgubili iz vida, ja se javim Bucku i reknem mu da su otišli. Njemu u prvi mah, kad je začuo moj glas s drveta, nije bilo ništa jasno. Strašno se iznenadio. Reko mi je nek dobro pazim, i javim mu kad se oni tamo opet pojave, i još je reko da sigurno smišljaju opet neku psinu i da će se jamačno brzo vratit. Požalio sam što sam se popeo na to drvo, al sad se nisam usuđivo sić s njega. Buck se rasplače i razgalami, i zarekne se da će se on i njegov bratić Joe (to je bio onaj drugi dečko) osvetit još za današnji dan. Rekne mi da su mu otac i oba brata poginuli, al i dvojica, trojica njihovih, i da su ih Shepherdsonovi dočekali iz zasjede. Rekne da su otac i braća trebali pričekat da im stignu rođaci u pomoć, jerbo su Shepherdsonovi bili prejaki za njih same. Zapitam ga šta je bilo s mladim Harneyjem i gospojicom Sophijom. Odgovori mi da su se prebacili preko rijeke i da im se ništa nije desilo. Meni je to bilo drago, al da ste čuli Bucka kako se živcira što mu nije pošlo za rukom da ubije Harneyja onog dana kad je puco na njegov, tako šta nikad još nisam čuo.

Kad najednoč: bum! bum! bum! opale tri,četiri puške, oni su se odanle bili došuljali okolo kroz šumu i zašli im za leđa bez konja! Dečki jurnu prama rijeci, obadvojica ranjeni, a dok su plivali niz vodu, oni su ljudi trčali niz obalu, pucali na njih i derali se: "Ubij ih, ubij ih!"

Tako mi se smučilo da umalo što nisam pao s drveta. Neću vam sad pričat šta se još sve dogodilo... opet bi mi se smučilo kad bi vam to pričo. Kamo sreće da nisam one noći isplovio na obalu i sve to vidio! Nikad se nisam mogo toga oslobodit... često i sanjam o tom.

Osto sam na drvetu sve dok se nije počeo vatat mračak, bojo sam se da ranije sađem. Ovda, onda čuo sam pucnjavu iz šume, a dvaput sam vidio grupice ljudi kako jure kraj drvare s puškama u ruci, pa sam znao da se borba još vodi. Bio sam strašno potišten, i odlučio sam da više ne idem blizu one kuće, jerbo sam mislio da sam i ja u neku ruku kriv svemu tomu. Dosjetio sam se da je ono što je pisalo na papiriću značilo da gospojica Sophia treba da se sastane neđe s Harneyjem u pola tri pa da pobjegne s njim, i mislio sam da je trebalo da kažem njezinom ocu za taj papirić, i kako se čudno držala, pa bi ju onda on možebit zaključo u sobu i ne bi došlo do ove straote.

Kad sam sišo s drveta, odšuljam se kroz šumu niz rijeku komad puta i nađem dva leša kako leže u plicaku, pa ih malo, pomalo izvučem na obalu, a onda im pokrijem lica i odem brže, bolje s tog mjesta. Malo sam i zaplako dok sam pokrivo lice Bucku, jerbo mi je on bio zbilja jako dobar.

Dotle se bilo sasma smrklo. Nisam uopće išo blizu onoj kući, već udarim kroz šumu i zaputim se do baruštine. Jima nije bilo na njegovom otočiću, pa

odgacam brže, bolje do potočića, probijajuć se kroz vrbik, jedva sam čeko da skočim na splav i odem iz tog strašnog kraja, al splavi nije bilo! Bogo moj, kako sam se uplašio! Skoro jednu minutu nisam mogo doć do daha. Onda viknem. Odazove mi se nečiji glas, ni deset metara daleko od mene:

"Bože sveti! Jesi l to ti, diko? Nemoj galamit!"

Bio je to Jimov glas, nikad mi ništa nije ljepše zazvučalo. Potrčim malo uz obalu i skočim na splav. Jim me uvati i zagrli, presretan što me vidi. Rekne mi:

"Bog te blagoslovijo, sinko, bijo sam već siguran da si jope mrtav. Došo je vamo Jack da mi kaže kako misli da s te ubili, jerbo da se više nisi vraćo kuć, pa sam baš mislijo da izvučem splav iz potoka i da budem spreman da krenem na put, kad eto ti jope Jacka i kaže mi da je sigurno ko bog da si pogino. Bože, kako sam sretan, diko, što te jope vidim!"

A ja ću njemu:

"Dobro, to je baš dobro, neće me nać i misliće da sam poginuo i da me voda odnesla... ima tu malo dalje još nešto zbog čega će povjerovat da je baš tako... i zato nemojmo sad gubit vrijeme, Jime, već izguraj tu splav na rijeku što brže mogneš."

Nisam imo mira sve dok nismo odmakli jedno dvije milje i dovatili se sredine Mississippija. Tad izvjesimo naš signalni fenjer jerbo smo računah da smo opet slobodni i na sigurnom. Od jučer još nisam bio ništa okusio, pa Jim izvuče malo proje i mlaćenice, svinjetine s kupusom i ostalim povrćem, ništa na svijetu nije tako dobro, kad se dobro skuva i dok sam ja večero, pričali smo i bilo nam je lijepo. Bio sam presretan što sam ostavio krvnu osvetu za sobom, a Jim je bio presretan što se riješio one baruštine. Rekli smo da ipak nema bolje kuće no što je splav. Svuda je sve tako pretrpano i zagušljivo, samo na splavi nije. Na splavi se osjećaš tako slobodan, tako ti je lijepo i ugodno.

Devetnaesto poglavlje

Prođu dva, tri dana i noći, skoro da bi bolje bilo kasti da su protekli, tako su mirno i lako prolazili. Evo kako smo provodili vrijeme. Rijeka je tamo dole strahovito velika, koji put je milju i pol široka, noću smo plovili a danju se zaustavljali i skrivali. Kad bi noć bila na izmaku, prekidali smo plovidbu i vezali splav, skoro uvijek u mrtvaji ispod nekog otočića, a onda bi nasjekli mladih topola i vrba i njima pokrili splav. Potom bi bacili udice, pa bi skočili u vodu malo plivali, da se osvježimo i razladimo, a onda bi sjeli u plićak, na pjeskovito dno, đe je voda do koljena, i gledali kako svanjiva. Niotkud ni glasa, posvemašnja tišina, baš ko da vascijeli svijet spava, tek ako tu i tamo zakrekeće koja žabetina. Prvo što bi opazili gledajuć preko vode bila je tek jedna mutna pruga, to je bila

šuma na drugoj obali, ništa drugo nisi mogo razabrat, onda bi na jednom mjestu nebo počelo blijedit, pa se to bljedilo dalje širilo, pa bi se rijeka u daljini malko osvijetlila i nije više bila crna nego siva, i mogo si vidit sitne tamne fleke kako tamo daleko promiču, dereglije i slična plovila, pa dugačke crne trake splavi, koji put bi čuo veslo kako zaškripi, ili nerazgovijetne glasove, sve je tako tiho i zvukovi dopiru izdaleka, izdaleka, nejednoč opaziš na vodi brazdu po čijem izgledu možeš razabrat da neko stablo leži u matici što se na njemu lomi i tako stvara tu brazdu, i vidiš kako se magla izvija iz vode i istok rudi, pa i rijeka, a na okrajku šume, tamo daleko na drugoj obali, razaznaš neku brvnaru, po svoj prilici kakvo skladište drva, koja su naslagana tako da se svuda može pseto provući kroz njih, onda pirne isprijeka ugodan povjetarac i hladi te fino ko lepeza, tako prohladan i svjež, i mirišljav, od šume i cvijeća, a ponekad i nije takav jerbo ribari ostavljaju na obali krepanu ribetinu, iglice i sličnu ribu koja se ne jede, pa ponekad poprilično zaudara, i najednoč se razdanilo, i sve se veseli na suncu, i ptice pjevice pjevaju sve u šesnajst! Malo dima u to doba ne može se primijetiti pa skinemo po neku ribu s udice i skuvamo topal fruštuk. Nakon toga zurimo u pustu rijeku i nekako se ulijenimo, pa malo, pomalo i zadrijemamo. Poslije nekog vremena se probudimo i obazremo oko sebe da vidimo šta nas je to probudilo, i ugledamo recimo neki parobrod kako sopće uz vodu, toliko daleko na drugoj strani da se vidi samo je li mu točak na pramcu ili sa strane, onda oko sat vremena ništa pod bogom ne vidiš, sve je oko tebe pusto. A onda spaziš tamo preko splav kako klizi niz vodu, i možda nekog momka na njoj kako cijepa drva, jerbo se to na splavi najčešće radi, vidiš sikiru kako bljesne i spusti se, al ništa ne čuješ, onda opet vidiš sikiru kako se diže, i baš kad je momku više same glave, odjednom začuješ: k'lank! Toliko vremena treba zvuku da stigne preko vode. Tako smo eto provodili dane u ljenčarenju, osluškujuć tišinu. Jednoć je bila tako gusta magla da su na splavima i svemu što je plovilo niz rijeku lupali u plehnate tave da parobrodi ne bi naletili na njih. Neka dereglija ili splav prošla bi tako blizu nas da smo čuli ljude kako pričaju, psuju i smiju se, lijepo smo ih čuli, al nismo ništa od njih vidili, pa smo se upravo ježili, regbi da duhovi putuju zrakom pokraj nas. Jim je vjerovo da su to fakat duhovi, al ja mu kažem:

"Ama, ne bi dusi valjda govorili: »Prokleta magluština!«"

Čim padne noć, a mi dalje. Kad bi se dovatili sredine rijeke, pustili bi da nas matica nosi kud god oće. Onda zapalimo lule, spustimo noge u vodu i pričamo o svem i svačem, vazda smo bili goli, dan i noć, koliko smo mogli od komaraca, novo odijelo koje su mi sašili Buckovi ljudi bilo je prelijepo da bi čovjeku u njem moglo biti ugodno, a uostalom, ionako ne držim puno do odjeće.

Đekad bi čitava rijeka zadugo bila samo naša. Lijevo i desno od nas bile su onkraj vode obale i otoci, i možda đekoja iskrica, bila je to svijeća što se vidila

kroz prozor kolibe ,a đekad bi vidili nekoju iskricu i na vodi ,na splavi ili deregliji, znate, a mogla se čut i svirka il pjesma s kakog plovila. Divota je živit na splavi! Nad nama visoko gore nebo osuto zvijezdama, a mi ležimo na leđima i gledamo u njih i raspravljamo o tom je l ih ko napravio il su nastale same od sebe. Jim je tvrdio da ih je neko napravio, a ja sam tvrdio da su nastale same od sebe, mislio sam da bi trebalo previše vremena da se naprave tolike zvijezde. Jim je reko da ih je možda mjesec izlego, pa sad, to mi je izgledalo prilično razumno i nisam se tom usprotivio, jerbo sam vidio kako žaba izlegne skoro isto tolko jajašca, pa znači da je to moguće. Gledali smo i kako padaju zvijezde i ostavljaju za sobom svijetli trag. Jim je smatro da su to pokvarena jaja koja se bacaju iz gnijezda. Jedamput il dvaput u noći vidili smo parobrod kako promiče kroz mrak, i kako ovda, onda sipa svu silu iskri iz dimnjaka, a one pljušte po rijeci, divota jedna, zatim bi brod zamako za okuku i nestala bi sva svjetla i prestalo bi huktanje i na rijeci bi ponovo zavlado mir, al bi odjednom njegovi valovi doprli do nas, dugo nakon što je prošo, i zaljuljuškali nam splav, a poslije toga se više ništa ne bi čulo pitaj boga koliko, osim možda žaba il tako nečeg.

Iza ponoći ljudi na kopnu odlazili su na spavanje, i onda su dva,tri sata obale bile crne ,nije više bilo iskrica u prozorima na brvnarama. Te su iskrice bile naš sat,prva koja bi se ponovo javila označavala je da dolazi jutro, pa bi odma počeli tražit mjesto đe ćemo se sakrit i privezat splav.

Jednog jutra pred samu zoru nađem neki čamac i prebacim se preko brzice na kopno ,bilo je to svega oko dvjesto metara i produžim još oko milju uz neki potok među čempresima ne bi l našo kakih jagoda il nečeg sličnog. Baš kad sam prolazio pokraj mjesta đe je nekakva staza sjekla potok, ugledam dva čovjeka kako trče stazom ko bez duše. Mislio sam da sam propo, jer kad god bi nekog proganjali, bio sam uvjeren da gone mene... il možda Jima. Spremo sam se da što prije kidnem odatle, al su ona dvojica bila već sasma blizu, zovnuli me i zamolli da im spasim život... rekli su da nisu ništa učinili i da ih zato gone... da za njima jure ljudi i psi. Tjeli su da uskoče odma u čamac, al im ja rekнем:

"Nemojte tako. Ja još ne čujem nikake pse ni konje, imate vremena da zađete u grmlje i da odete malo dalje uz potok, a onda zagazite u vodu i dođite niz potok opet vamo da vas primim u čamac... tako ćete psima zamest trag."

Tako i urade. Čim su ušli u čamac, ja zaveslam prama našem otočiću, a kroz jedno pet il deset minuta začujemo iz daljine pseći lavež i ljudsku viku. Čuli smo ih kako se primiču potoku, iako ih nismo vidili. Činilo se da su zastali i da se nešto muvaju, al kako smo mi neprestano sve dalje odmicali, sve smo ih slabije čuli. Kad smo prešli onu milju između čempresa i dočepali se rijeke, sve je bilo tiho pa smo lijepo prosljedili dalje do otočića i sakrili se u topoljaku, đe smo bili na sigurnom. Jednome je od te dvojice bilo oko sedamdeset godina, možda i više, bio je ćelav i imo je sasma sijede zaliske. Na glavi mu je bio

nekakav stari, pohabani, klopavi škrljak, a na sebi je imo masnu plavu vunenu košulju, poderane stare plave hlače ugurane u čizme i tregere domaće izrade, ne, imo je zapravo samo jedan treger. Preko ruke je prebacio nekakav stari plavi kaput s dugačkim repovima i izlizanim mesinganim pucetima, a obadvojica su nosili velike, debele, ofucane putne torbe. Onaj drugi imo je oko trideset godina i bio skoro isto tako bijedno odjeven. Poslije fruštuka svi smo se izvalili i pričali, a prvo što je izašlo na vidjelo bilo je da se ta dvojica ni ne poznaju.

"A kako si ti zapo u nepriliku?" zapita ćelavac onoga drugog.

"Pa, prodavo sam neko sredstvo kojim se skida zubni kamenac... i zbilja se skida, a s kamencem obično i caklina... al sam osto jednu noć dulje nego što je trebalo, i baš sam se spremio da se izgubim kad sam natrapo na tebe tu na periferiji, i ti si mi reko da su ti za petama i zamolio me da ti pomognem da zbrišeš. Onda sam ti ja reko da sam i ja u gabuli pa da možemo zajedno odmaglit. I to ti je cijela priča... a kako je bilo s tobom?"

"Pa, ja sam ti oko tjedan dana držo predavanja protiv alkoholizma i tako posto ljubimac ženskog svijeta, starog i mladog. Mogu ti reći da sam zbilja gadno zapaprio pijandurama, a zarađivo sam čak po pet,šest dolara svake večeri, deset centi po glavi, djeca i crnje besplatno i poso mi je sve bolje išo, dok se nije sinoć pronio glas, ko zna kako i na koji način, da i ja volim zavirit u čašicu, onako poskrivečki. Jutros me jedan crnja probudi i rekne mi kako se rulja potajno okuplja sa psima i konjima, i kako će uskoro stić i dat mi oko pola sata fore, a onda će gledat da me uvate ako mognu, a kad me uvate, da me namažu katranom i uvaljaju u petje i natjeraju, bog i borme, da jašim na kolcu. Nisam ni čeko na doručak... izgubio sam apetit."

"Čuj, stari, mislim da bi se nas dvojica mogli skompat, šta veliš?" predloži onaj mlađi.

"Nemam ništa protiv. A čime se ti baviš... najčešće?"

"Po struci sam knjigoslagar, bavim se pomalo i patentnim ljekarijama, glumim... u tragedijama, znaš, a kad mi se pruži prilika, bavim se hipnozom i frenologijom, katkad za promjenu podučavam pjevanje i zemljopis, zbrzim neko predavanje... ama, svašta ti kopam... skoro sve što mi dođe pod ruku, samo da nije neka teža šljaka. A koji je tvoj fah?"

"Ja sam se u svom vijeku dosta bavio doktorskim poslovima. Glavna mi je forca polaganje ruku na bolesna mjesta, kod raka, paralize, i sličnih bolesti, i dosta dobro znam gatat kad nađem nekog da mi dade podatke. Dobar sam i u propovijedanju, dobro se snalazim i na velikim vjerskim saborima, pa i u misionarskim poslovima."

Neko smo vrijeme svi šutili ko zaliveni, a onda onaj mlađi duboko uzdahne i rekne:

"Kuku meni!"

"Šta sad kukaš ? "upita ga ćelonja.

"Kad samo pomislim šta sam dočekao, da ovako životinjarim i da sam spao na ovakvo društvo. "I počme nekakvim dronjkom brisat krajičke oćiju.

"Boga ti tvog, zar tebi ovo društvo nije dosta dobro?"otrese se ćelavac prilićno oštro i nabusito na njega.

"Ama, dobro je, ne kaŹem, bolje nisam ni zasluŹio, jer ko mi je kriv što sam se ovako srozo? Sam sam si kriv. Ne krivim ja vas, gospodo... daleko od toga, nikog ja ne krivim. Sve sam ovo ja zasluŹio. Neka me ovaj bešćutni svijet dotuće, prosto mu bilo, samo jedno znam,naći će se neće i za mene grob. Svijet moŹe i dalje raditi šta hoće, i moŹe mi sve oduzet ,moje najmilije, moj imutak, sve, samo mi to ne moŹe oduzet. Jednog ću dana leć u grob i sve zaboravit, i moje će se jadno slomljeno srce zauvijek smirit." I dalje je briso oći.

"K vragu i to tvoje jadno slomljeno srce! "odbrusi mu ćelavac.

"Šta nam sad tu guraš pod nos to svoje jadno slomljeno srce? Šta smo ti mi skrivili?"

"Ama, znam da mi niste ništa skrivili. Ja ne krivim vas, gospodo. Ja sam sam spao na ovako niske grane... da, sam sam si kriv. I pravo je što se zlopatim, potpuno pravo, na ništa se ja ne Źalim."

"A otkud si se ti to srozo? S kakve si se to visine srozo?"

"Ah, nećete mi vjerovat, svijet mi nikad ne vjeruje... al pustimo sad to... nije vaŹno. Tajna mog roćenja..."

"Tajna tvog roćenja? Oćeš da kaŹeš..."

"Gospodo," rekne mlaći ćovjek svećanim glasom,"vama ću odat svoju tajnu, jer nekako osjećam da se u vas mogu pouzdat. Ja sam, po pravu, vojvoda!"

Jim izbeći oći kad je to ćuo, a biće da sam ih i ja izbećio.Ćelavac pak rekne:

"Ma ne misliš valjda ozbiljno?"

"Mislim, mislim. Moj pradjed, najstariji sin vojvode od Bridgewatera, pobjego je neće potkraj prošlog stoljeća u ovu zemlju da se nadiše ćistog zraka slobode, ovdje se oŹenio i umro, a za sobom je ostavio sina. Nekako u isto vrijeme umro mu je i otac. Mlaći sin pokojnog vojvode prigrabio je titulu i imetak...i zaobišo maloljetnog pravog nasljednika. Ja sam direktni potomak tog pravog nasljednika...ja sam pravi vojvoda od Bridgewatera, a evo vidite će sam, izgubljen, svrgnut sa svog visokog poloŹaja, proganjan od ljudi, prezren od ovog bešćutnog svijeta, poderan, izmućen, slomljenog srca, i na kraju sam spao na društvo lopuŹa na splavi!"

Jimu se taj ćovo silno smilio, pa i meni. Probali smo ga utješiti, al on rekne da je sve zaludu, da za njeg utjehe nema, i rekne da mu najviše moŹemo ugoditi ako ga priznamo za vojvodu, a mi reknemo da oćemo, samo nek nam kaŹe kako. On rekne da kad god mu se obraćamo da treba da mu se poklonimo,

i da kažemo: »Vaša visosti«, il »Vaša milosti«, il »Vaše gospodstvo« — a neće nam zamjerit ni ako ga budemo jednostavno zvali »Bridgewater«, što je ionako titula, a ne prezime. Najposlije, jedan od nas treba da ga dvori za stolom i da mu čini svakojake sitne usluge. E pa, ništa od toga nije nam bilo teško, pa smo na sve pristali. Za ručkom je Jim stalno stajo uz njega, dvorio ga i zapitkivo: »Želi li vaša visost malo ovog, il malo onog?« i sve tako, a vidilo se da to vojvodi silno godi.

Međutim, stari se nešto ušutio... ni da bi riječi izustio, ko da mu baš nije po volji sve to ugađanje vojvodi. Reklo bi se da nešto smišlja. Tek, neđe po podne počme ovako:

"Slušaj ti, Bižvodurino* ,"rekne,"meni te je zbilja žao, al nisi ti jedini koji je imo takvih nezgoda.

"Ma nemoj?"

"Ne, borme nisi. Nisi ti jedini koji si nepravedno zbačen s visokog položaja."

"Kuku meni!"

"Ne, nisi ti jedini kog tišti tajna njegovog rođenja.I stari tu, bog i borme, proplače."

"Stani! Kako to misliš?"

"Bižvodurino, mogu li se pouzdat u tebe?" rekne starac svejednako pomalo šmrcajuć.

"Možeš, ko u samog sebe!"Pa uvati starca za ruku, stisne ju i dometne: "Slobodno mi povjeri tajnu svog života!"

"Bižvodurino, ja sam pokojni dofen!" Kako smo tek sad Jim i ja razrogačili oči!

"Šta kažeš?"

"Da, prijatelju moj, to ti je živa istina... u ovom trenutku stoji pred vama siroti nestali dofen Lujo Sedamnajsti, sin Luje Šesnajstog i Marije Antoanete."

"Zar ti! U tvojim godinama! Nemoguće! Očeš valjda reć da si pokojni Karlo Veliki, pa tebi mora da je već šesto ili sedamsto godina, u najmanju ruku."

"Nevolja je ovo od mene učinila, Bižvodurino, nevolja,od nevolje sam ovako posijedio i prerano oćelavio.Da, gospodo moja, pred vama stoji, u ovim plavim prnjama,bijedi,lutalica,prognanik,poniženi,napaćeni zakoniti kralj Francuske."

Tako je plako i jadikovo da ja i Jim nismo znali šta da radimo, toliko nam ga je bilo žao... a bili smo i sretni i ponosni što je s nama. I zato počmemo i njega tješit ko što smo pred tim tješili vojvodu. Al on nam rekne da je to sve zaludu, da će njemu bit dobro istom kad umre i kad bude sve svršeno, doduše, rekne kako mu često bude lakše i bolje bar za neko vrijeme kad se s njim postupa ko što je red, i kad onaj ko mu se obraća klekne na jedno koljeno, i kad mu ljudi govore »Vaše veličanstvo«, i kad dvore prvo njega, i kad ne sjedaju pred njim prije nego što im on ponudi da sjednu.

* Ovo iskrivljeno ime »vojvode od Bridgewater« znači inače u izvorniku (»Bilgewater«) smrdljivu vodu na dnu broda. (Op. prev).

I tako Jim i ja počmemo da mu govorimo »Vaše veličanstvo« i da radimo za njega ovo i ono, i da stojimo sve dok nam ne kaže da sjednemo. To je njemu silno godilo pa se ubrzo raspoložio i utješio. Al se vojvoda nekako durio na njega i kanda nije bio ni najmanje zadovoljan što se sve tako okrenulo. Ipak, kralj se spram njega i dalje odnosio prijateljski, reko je kako je njegov otac puno držo do vojvodinog pradjeda i do svih ostalih vojvoda od Bižvodurine, i kako su uvijek bili dobro došli na njihov dvor, al je vojvoda dosta dugo osto loše volje, sve dok mu kralj odjednom ne rekne:

"Sva je prilika, Bižvodurino, da ćemo morat još dugo zajedno ostat na ovoj splavi, pa zbilja nema smisla da se duriš. Od toga će nam bit još samo teže. Nisam ja kriv što se nisam rodio ko vojvoda, niti si ti kriv što se nisi rodio ko kralj... pa kakvog onda ima smisla da se zbog toga grizemo? Uzmi stvari onakve kakve jesu, kažem ti... to ti je moje geslo. Nije baš tako loše što smo se ovdje našli, imamo hrane napretek a život nam nije težak, ajde, daj mi ruku, vojvodo, pa da budemo dobri prijatelji!"

Vojvoda mu pruži ruku, a Jim i ja smo bih sretni kad smo to vidili. Nestalo je sve one nelagode i bilo nam je drago što je tako ispalo, jer nema ničeg goreg od nesloge na splavi, na splavi je najvažnije da svi budu zadovoljni, da im je lijepo i da budu ljubazni jedni prema drugima. Meni nije trebalo puno vremena da uvidim kako ovi lažljivci nisu nikaki kraljevi ni vojvode, nego najobičnije ništarije i prevaranti. Al nit sam šta reko nit sam pokazo da šta znam, zadržo sam to za sebe jerbo je tako najbolje, onda nema nikakih svađa nit nezgodacija. Ako oni baš oće da ih smatramo kraljevima i vojvodama, nek im bude, za ljubav mira u familiji, a da o tom govorim Jimu, ne bi imalo smisla, pa mu nisam ništa ni reko. Ako sam ikad išta naučio od ćaće, to je da je s ljudima njegove fele najlakše izać na kraj tako da im pustiš da bude po njihovom.

Dvadeseto poglavlje

Stalno su nas nešto zapitkivali, zanimalo ih je zašto tako sakrivamo splav, i zašto se po danu odmaramo mjesto da plovimo... da nije Jim možda odbjegli crnja? A ja im kažem:

"Za boga miloga, zar bi odbjegli crnja bježo na Jug?"

Ne bi, priznali su da ne bi. Ipak sam moro nekako da im objasnim stvar pa im ovako rekнем:

"Moji su živili u okrugu Pike, u Missouriju, đe sam se i ja rodio, i svi su pomrli izim mene i ćaće i mog brata Ikea. Ćaća je tio da se preseli dole na Jug, kod strica Bena, koji ima jedno malo imanje na rijeci, četrdeset četiri milje dalje od Orleansa. Ćaća je bio siromašan i zadužen, pa kad je poplatio dugove, ostalo

mu je samo šesnajst dolara i naš crnja Jim. To nije bilo dosta da platimo put od iljadu i četrsto milja trećom klasom ni bilo kako drukčije. E, al kad je rijeka nabujala, ćaću je jednog dana poslužila sreća, uvatio je ovaj dio splavi, pa smo nakanili da na tome otplovimo do Orleansa. Al nije ga dugo služila sreća, jedne noći neki brod naletio je na prednji kraj splavi i svi smo ljosnuli u vodu i zaronili pod točak,Jim i ja smo sretno isplivali,al je ćaća bio pripit, a Ikeu je bilo tek četri godine, pa nisu ni isplivali na površinu. Onda smo dva,tri dana imali dosta okapanja, jerbo su furt dolazili ljudi čamcima i tjeli da mi otmu Jima, mislili su da je on pobjego od gospodara. Zato više ne putujemo po danu. Ovako, po noći, niko nas ne uznemiruje."Onda vojvoda rekne:

"Prepustite vi to meni, da ja smislim neki način kako da plovimo po danu ako nas bude volja. Razmislit ću o toj stvari... skovat ću već neki plan. Manimo se zasad toga, jer naravska stvar da nećemo po danu prolaziti pored ovog mjesta... moglo bi nam naškoditi zdravlju."

Pred večer se nebo naoblačilo i izgledalo je da će kiša, nisko na obzorju sijevale su munje i lišće je treperilo,nije bilo teško pogoditi da će biti prilično gadno. Zato su vojvoda i kralj unišli u naš vigvam da ga pregledaju,da vide kakvi su nam ležajevi.Moj je ležaj bila slamarica, bolji od Jimovog koji je bio napunjen kuruzovinom, u kuruzovini se uvijek nađe klipova koji te bodu i žuljaju, a kad se prevrćeš, suva kuruzovina šušti ko da se prevrćeš po gomili suvog lišća, tako šušti da se probudiš. Stoga je vojvoda nakanio da legne na moj ležaj, al se kralj usprotivi tome. On rekne:

"Ja sam mislio da će vas već sama razlika u našem rangu podsjetiti da ležaj od kukuruzovine meni nikako ne dolikuje. Nek se rađe vaša visost zadovolji tim ležajem."

Jim i ja smo se načas opet preznojili, jerbo smo se pobojali da će se ta dvojica ponovo porečkat, i zato nam je pao kamen sa srca kad je vojvoda odgovorio:

"Takva je moja sudbina, da me gvozdena peta tlačenja vječito gazi u blatu. Nesreće su skrnhale moj nekad ponositi duh, pa ću rađe popustiti i pokoriti se, takva je već moja sudbina. Osto sam sam na svijetu... i suđeno mi je da patim, pa ću i ovo nekako podnijeti."

Otisnuli smo se čim se smrklo. Kralj nam je reko nek se držimo sredine rijeke i nek ne palimo svjetlo dok ne odmaknemo daleko od gradića. Domalo spazimo hrpicu svjetala, to je, znate, bio taj gradić i prođemo sretno pored njega, u dužini od oko pola milje. Kad smo već bili odmakli oko tri stotina milje, izvjesimo fenjer. Oko deset sati udari kiša, i vjetar, i grmljavina, i munje da je strahota, pa nam kralj obadvojici naredi da ostanemo na straži dok nevrijeme ne prođe, a on i vojvoda se zavuku u vigvam i legnu na počinak. Na meni je bio red da stražarim tek poslije dvanajst, al ja svejedno ne bi lego, baš da sam i imo kud, jerbo čovjek ne može svaki dan viditi taku oluju, to je prava rijetkost. Bože mili,

kako je samo vjetar zavijo! Svakog časa sijevnula bi munja i obasjala zapjenušene valove na pola milje naokolo, i vidili smo kroz kišu otočiće koji ko da su bili obavijeni prašinom, a drveće se povijalo na vjetru. Onda bi se razleglo tres! pa bum! bum! bum-tarata-bumbum-bum-bum i grmljavina bi tutnjala i grohotala sve dalje i dalje dok ne bi utihnula ,a onda bi opet nebo proparala munja i razlegla se tutnjava. Valovi samo što me nisu višeput odnesli sa splavi, al pošto nisam imo ništa na sebi, ne bi mi ništa bilo. Nismo imali neprilika s oborenim stablima u vodi, munje su neprestance sijevale i bljeskale tako da smo lako mogli na vrijeme skrenut na ovu ili onu stranu i tako ih izbjeći.

Moja je smjena, dakle, bila u polnoć, al sam ja u to vrijeme bio tako pospan da je Jim reko da će on ostati još na straži mjesto mene, on je uvijek bio tako dobar, što se tog tiče. Ja se zavučem u vigvam, al su se kralj i vojvoda tako razvaganili da nije bilo mjesta za mene, pa sam lego vani, kiša me nije smetala jerbo je bila topla, a ni valovi više nisu bili tako visoki. Ipak, oko dva sata su opet nadošli i Jim je već tiao da me probudi, al se predomislio jerbo mu se činilo da nisu toliko visoki da bi mi mogli nauditi, al se prevario jerbo nas je iznenada zapljusnuo tako snažan val da me je odneso sa sobom. Jim samo što nije puko od smijeha. Valjda nikad na svijetu nije bilo crnje koji bi se lakše nasmiyo od njega. Tad ja preuzmem stražu, a Jim legne i zahrče. Oluja se malo, pomalo sasma stišala, a kad sam opazio prvo svjetlo u nekoj kolibi, probudim ga pa zajedno pritjeramo splav na jedno skrovito mjesto da tu predanimo. Poslije fruštuka kralj izvuče nekake stare ofucane igraće karte i zaigra s vojvodom šnapsl, po pet centi partiju. Kad im je kartanje dosadilo, dogovore se da će sastaviti »ratni plan«, kako su to oni zvali. Vojvoda je zagrabio rukom u svoju putnu torbu i izvadio iz nje svu silu malih štampanih plakata i počeo ih naglas čitati. Na jednom je plakatu pisalo da će »čuveni dr Armand de Montalban iz Pariza« održati »znanstveno predavanje o frenologiji« na tom i tom mjestu, tog i tog dana, ulaznina deset centi, i da će »svakome izdavati svjedodžbe o njegovom značaju za dvadeset pet centi po glavi«. Vojvoda rekne da je to on lično. Na drugom je plakatu pak vojvoda bio »svjetski poznati šekspirski tragičar Garrick Mlađi, član kazališta Drury Lane iz Londona«. Na drugim je plakatima imo još puno drugih imena i činio svakojaka čuda, na primjer otkrivo vodu i zlato s pomoću »čarobnog štapića«, »skido čari« i tako dalje. Najposlije rekne: "Moja je miljenica ipak kazališna muza. Jeste li ikad, veličanstvo, igrali na daskama?"

"Nisam ,"odgovori kralj.

"Onda ćete igrati, Propala Veličino, prije nego što prođu tri dana," rekne vojvoda.

"U prvom većem mjestu na koje naiđemo, iznajmit ćemo dvoranu i odigrati

dvoboj mačevima iz Rikarda III, i balkonsku scenu iz Romea i Julije. Što velite na to?"

"Ja sam dušom i tijelom za sve ono što će nam donest love, Bižvodurino, ali, vidiš, ja ti se nimalo ne razumijem u glumu, i nisam baš mnogo toga vidio. Bio sam još premali kad je tata pozivo glumce na dvor. Misliš da bi me mogo još naučit?"

"Ništa lakše od toga!"

"Dobro, onda. Ionako čeznem za nečim novim. Ajde da odmah počnemo."

Onda mu vojvoda ispriča ko je bio Romeo, i ko je bila Julija, i rekne da je on obično igro Romea, pa da bi kralj mogo igrat Juliju.

"Ali, vojvodo, ako je Julija tako mlada cura, onda bi moja gola lubanja i bijeli zalisci mogli izgledat jako čudno.

"Neće, ne boj se... ove seljačine neće ništa primijetiti. Osim toga, znaš, ti ćeš igrati u kostimu, a to je nešto sasvim drugo. Julija je na balkonu i cvate u mjesečini prije nego što će na ćorenje, u spavaćici je i s nabranom noćnom kapom na glavi. Evo, ovdje su i kostimi za sve te uloge."

Pa izvadi dva, tri odijela od kretona, za koje rekne da su srednjovjekovni oklopi za Rikarda III i onog drugog, i dugačku bijelu pamučnu spavaćicu i nabranu noćnu kapu koja je išla uz nju. Kralj je bio zadovoljan. Vojvoda izvuče svoju knjigu i počme čitati uloge gromovitim i svečanim glasom šepireći se i glumeći u isti mah, da pokaže kako se to radi. Onda dadne knjigu kralju i rekne mu nek nauči svoju ulogu napamet.

Oko tri milje iza okuke nalazio se neki bijedan gradić. Poslije ručka vojvoda rekne da je smislio plan po kom ćemo ploviti danju a da to ne bude opasno za Jima. Nakanio je da ode u taj gradić i sredi stvar. Kralj rekne da će i on s njim, da vidi ima li tamo za njega kakvog posla. Buduć nam je ponestalo kave, Jim rekne nek i ja pođem s njima i kupim kave. Kad mi u gradić, a tamo ni žive duše, ulice puste, niđe nikog, ko da je nedjelja. Naidemo na nekog bolesnog crnju kako se grije na suncu u dvorištu iza kuće, i on nam rekne da je sve živo, osim onih koji su premladi, il prestari il bolesni, ošlo na crkveni sabor, oko dvije milje dalje u šumu. Kralj se raspita za put i rekne da ide tamo da vidi može li se zaraditi koja para na tom pobožnom skupu, i da nek idem i ja s njim. Vojvoda rekne da mora potražiti nekaku tiskaru. Nađemo neku skromnu štamparijicu iznad tesarske radionice, tesari i tiskari bili su ošli svi odreda na sabor i ostavili za sobom nezaključana vrata. Sve je tu bilo prljavo i neuredno, pošpricano štamparskom bojom, a po zidovima su visili plakati sa slikama konja i odbjeglih crnja. Vojvoda skine kaput i rekne da mu ništa više ne treba, pa se ja i kralj zaputimo na crkveni sabor.

Kad smo za otprilike pola sata stigli tamo, bili smo u jednoj vodi, taka je bila vrućina. Skupilo se tu oko iljadu ljudi iz okolice, neki su od njih došli iz mjesta

udaljenih i po dvajst milja. Šuma je bila puna kola i konja, koji su posvuda bili privezani i jeli iz korita na kolima i udarali kopitima da se obrane od muva. Bilo je tu nadstrešnica podignutih na motkama i natkrivenih granjem u kojima se krčmila limunada, i licitarski kolači, i ljubenice, i pečenjaci, i slične stvarčice. Propovijedi su se držale pod istim takim nadstrešnicama, samo što su bile veće i dupkom pune svijeta. Klupe su bile sklepane od debelih neostruganih planki, a na njihovoj obloj strani bile su izbušene rupe u koje su bili pobodeni štapovi mjesto nogu. Nisu imale naslona. Propovjednici su stajali na jednom kraju nadstrešnica, na visokim tribinama. Žene su nosile slamnate šešire, neke su od njih imale na sebi poluvunene oprave, neke šarene pamučne haljine, a samo nekoliko mlađih haljine od katuna. Neki su mlađići bih bosi, a bilo je djece koja nisu imala na sebi ništa drugo do košulja od grubnog platna. Neke su starije žene plele, a mlađarija je krišom očijukala.

Pod prvom nadstrešnicom do koje smo došli, propovjednik je čito neku crkvenu pjesmu riječ po riječ. Pročito bi dva stiha, a onda bi svi to zajedno otpjevali. Bilo je zbilja nekako svečano, jerbo je bilo jako puno svijeta i svi su tako zanosno pjevali. Ondak im propovjednik pročita još dva stiha da ih otpjevaju, i sve tako. Ljudi su se sve više zanosili i pjevali sve glasnije i glasnije, neki su pri kraju počeli i jecat, a neki i klicat. Onda propovjednik počme propovijedat, i to onako ozbiljno, pa se i ushoda od jednog kraja tribine do drugog, pa se onda uzme i naginjat preko ograde, ruke i tijelo bili su mu stalno u pokretu, i viko je iz sveg glasa, i svaki bi čas podigo uvis Bibliju i otvorio ju, i tako otvorenu pokazivo na sve strane deruć se iz sveg glasa:

"Eto vam ljute guje u pustinji! Pogledajte je i živite!" A svjetina je vikala:

"Slava Bogu na visini! A-a-men! "I dok je sve jecalo, plakalo i ponavljalo amen, on proslijedi:

"O, pristupite klupi pokajničkoj! Dođite, crni grešnici! (amen!)Dođite, bolesni i povrijeđeni! (amen!) Dođite, sakati i hromi, i shjepi! (amen!) Dođite, siromašni i potrebiti, ogrezli u sramoti! (a-a-men!) Dođite svi koji ste izmoreni, i okaljani, i napaćeni! Dođite, vi koji ste klonuli duhom! Dođite, vi kojima je srce skršeno! Dođite u svojim prnjama i grijehu i kalu! Ima za sve vas vode koja će vas oprati, vrata nebeska širom su otvorena... o, uđite i otpočnite! (a-a-men! Slava, slava, aleluja!)

I sve tako. Od silne vike i plača nije se više moglo razabrati šta propovjednik govori. Ljudi su nagnuli sa svih strana i gurali se svom snagom prama pokajničkoj klupi, a suze su im curile niz obraze. Kad su se svi pokajnici okupili oko prednjih klupa, zapjevaju, zaviču i bace se ničice na slamu, baš ko da su pomahnitali i podivljali.

Nisam se još pravo ni snašo a kralj im se pridruži i sve ih nadglasa, a onda jurne na tribinu i propovjednik mu ponudi da se obrati narodu, i on ga poslušao.

Rekne da je on gusar... da je trideset godina gusario tamo daleko u Indijskom oceanu, i da mu je družina desetakovana proljetos u jednoj bitki, i da se vratio kući da skupi nove ljude, i da je zafalan Bogu što je noćas opljačkan i izbačen s parobroda brez ijednog centa u džepu, on se tom raduje, ništa mu se bolje nije moglo dogoditi, jerbo je sad drugi čovjek, prvi put u životu sretan, i ma koliko da je siromašan, on će iz ovih stopa krenut natrag na Indijski ocean, pa kud puklo da puklo, i ostatak će života provest u nastojanjima da izvede gusare na pravi put, on to može bolje nego iko zato šta pozna sve gusarske družine u tom oceanu, i prem će mu trebat puno vremena da tamo stigne brez novaca, nekako će se ipak probit, a kad god obrati kojeg gusara, reći će mu: »Nemoj meni ništa zahvaljivat, nemoj smatrat da si meni nešto dužan, sve je to zasluga onih dragih ljudi s crkvenog sabora u Pokevilleu, prave braće i dobrotvora ljudskog roda... i onog dragog propovjednika, najvjernijeg prijatelja svakog gusara!«

Pa onda brižne u plač, a za njim i svi ostali. Onda neko dovikne:

"Skupljajte priloge za njega, skupljajte priloge! "

I bome, pet,šest njih skoči da skupljaju priloge za njega, al neko opet vikne:

"Pustite čovjeka nek sam pođe sa šeširom okolo!"

Svi se s tim slože, pa i propovjednik. I tako kralj sa svojim šeširom krene kroz svjetinu otiruć oči, i blagoslivljajući ljude, i faleć ih, i zafaljujuć im što su tako dobri spram onih jadnih gusara tamo daleko. Svaki čas prilazile su mu najljepše djevojke, kojima su suze tekle niz obraze, i molile ga da im dopusti da ga poljube, onako, za uspomenu, i on im je to dopuštao, neke je od njih i po pet,šest puta zagrlio i poljubio... i pozivali su ga da oстане kod njih tjedan dana, i svi su tjeli da im bude gost, i govorili da bi to za njih bila velika čast, al im je on odgovarao kako je ovo zadnji dan velikog crkvenog sabora pa da od njega ne bi više ovđe bilo nikake koristi, a osim toga jedva čeka da krene natrag na Indijski ocean i da započne raditi među gusarima.

Kad smo se vratili na splav i on prebrojio novce, pokazalo se da je skupio osamdeset sedam dolara i sedamdeset pet centi. I još je usput donio demižon od tri galona viskija koji je pokupio ispod nečijih kola kad smo krenuh natrag kroz šumu. Kralj rekne da mu je današnji dan, kad se sve sabere, bio najuspješniji dan u misionarskom radu. Rekne da nema zbora, kad treba ganuti ljude na crkvenom saboru, pogani se ne mogu mjeriti s gusarima.

Vojvoda je pak mislio da je napravio dobar posao sve dok mu kralj nije pokazao svoj utržak, poslije se nije više toliko falio. Složio je i odštampo u onoj štampariji dva mala oglasa za farmere, da se prodaju konji i naplatio za svoj trud četiri dolara. I primio narudžbu da za deset dolara objavi oglase u novinama, al je reko da će spustiti cijenu na četiri dolara ako mu plate unaprijed i platili su mu. Godišnja pretplata na novine iznašala je dva dolara, al je on

pristo da od trojice ljudi primi pretplatu po svega pola dolara pod uvjetom da mu odma plate, tjeli su mu platit, ko i obično, u drvima i luku, al im on rekne da je tek nedavno kupio štampariju i da je spustio cijenu pretplate najniže što je moglo, ter da prima samo gotovinu. Složio je i jednu pjesmicu, koju je sastavio sam, iz svoje glave, tri stiha, naslov joj je glasio »O zgazi samo, bešćutni svijete, ovo slomljeno srce« ,ostavio je sve to lijepo složeno i ništa nije naplatio. Ubro je u svemu devet i pol dolara i reko da se danas pošteno naradio.

Onda nam je pokazao još jedan oglas koji je otisnuo, a nije ga naplatio jerbo je bio za nas. Na njem je bila slika jednog odbjeglog crnje, sa zavežljajem na štapu prebačenom preko ramena, a ispod toga je pisalo »200 dolara nagrade«. Oglas se odnosio na Jima i opisivo ga do u tančine. U njemu je stajalo da je Tim pobjego zimus s plantaže St. Jacques, četrdeset milja nizvodno od New Orleansa, i da je po svoj prilici krenuo na sjever, i ko ga god uvati i dovede natrag, sljeduje mu nagrada i nadoknada troškova.

"E, od sutra možemo ploviti i po danu ako baš očemo,"rekne vojvoda.

"Čim vidimo da neko dolazi, zavežemo štrikom Jimu ruke i noge, strpamo ga u vigvam i pokažemo svakom ovaj oglas i kažemo da smo ga uvalili neđe gore na rijeci, a da smo presiromašni da putujemo parobrodom, pa smo zato posudili ovu splav od prijatelja i idemo dole po nagradu. Još bi bolje Jimu pristajale lisice i lanci, al se to opet ne bi tako dobro slagalo s pričom o našem siromaštvu. Izgledalo bi ko da nosi nakit na sebi. Štrik je ono pravo... moramo sačuvati jedinstvo radnje, vremena i mjesta, ko što kažemo mi na daskama.

Morali smo svi priznat da se to vojvoda zbilja dobro dosjetio i da sad slobodno možemo i danju putovati. Računali smo da ćemo te noći odmaknut dosta daleko da izbjegnemo gužvu koju će svakako izazvati vojvodino poslovanje u štampariji u tom mjestu... a onda ćemo moć mirne duše produžiti dalje ako budemo tjeli.

Pritajili smo se i mirovali sve do deset sati, a onda smo zaplovili držeći se podalje od tog mjesta, i nismo izvjesili fenjer sve dok nismo dobrano poodmakli od njega.

Kad me Jim u četiri sata izjutra probudi da ga smijenim na straži, rekne mi:

"Huck, šta misliš, očemo li mi na ovom našem putovanju naletiti na još njeke kraljeve?"

"Ne, mislim da nećemo,"odgovorim.

"E pa, fala bogu,"rekne on."Nemam ja ništa sročiti jednom do dva kralja, al to mi je uvr glave. Ovaj je naš pjan ko zemlja, a ni vojvoda nije u puno boljem stanju.

Čuo sam od Jima da je probio navest kralja da govori francuski, da čuje kako to zvuči, al mu je kralj rekao da je već toliko dugo u ovoj zemlji, i da je toliko toga preturio preko glave, da je zaboravio i materinji jezik.

Dvadeset prvo poglavlje

Sunce je već bilo izašlo a mi smo i dalje plovili, niđe nismo pristajali. Nakon nekog vremena izvuku se na danje svjetlo i kralj i vojvoda, poprilično mamurni, al poslije skoka u vodu i malo plivanja naglo se raspolože. Nakon fruštuka kralj sjedne na čošak splavi, izuje čizme, podvrne hlače i spusti noge u vodu, da mu bude što ugodnije, pa zapali lulu i počme učit napamet svoju ulogu iz Romea i Julije. Kad ju je dosta dobro naučio, počmu on i vojvoda zajedno vježbat. Vojvoda ga je stalno moro učit kako da izgovara svaku božju riječ, i kako da uzdiše, i kako da meće ruku na srce, i najposlije mu rekne da mu ide već dosta dobro.

"Samo," nadoda, "ne smiješ se tako proderat Romeo! ko kakav bik... moraš to izgovorit tiho, i mazno, i čeznutljivo, evo ovako! Ro o meo! Tako, vidiš, jer Julija je, znaš, jedna draga slatka curica, ona ti ne reve ko magarac."

Nakon toga izvuku dva dugačka mača koje je vojvoda napravio od hrastovih letava i počmu uvježbavat dvoboj mačevima, vojvoda je sam sebe prozvo Rikardom ILI, bila je divota gledat kako to oni izvode i kako đipaju po splavi. Al odjednom se kralj potepe i padne u vodu. Poslije toga sjednu da se odmore i da pričaju o svakojakim zgodama i nezgodama koje su doživili na rijeci.

Poslije ručka vojvoda rekne:

"Slušaj, Capete*, napravit ćemo provorazrednu predstavu, kužiš, pa mislim da moramo još nešto dodat. Svakako nam treba nešto za bis."

*Obiteljsko prezime dinastije koja je vladala Francuskom od srednjega vijeka. (Op. prev.)

"Šta je to bis, Bižvodurino?"

Vojvoda mu objasni, a zatim rekne:

"Ja ću izvest ples škotskih brđana il mornarski ples, a ti... čekaj, da se sjetim... aha, sjetio sam se... ti možeš izvest Hamletov monolog."

"Hamletov šta?"

"Hamletov monolog, kužiš, najslavniju stvar iz Shakespearea. Ah, to je božanstveno, božanstveno! Uvijek puni kuću. Nemam ga u ovoj knjizi, tu mi je samo jedan svezak, ali sve mislim da bi ga mogo sklepat po sjećanju. Samo ću se malo prošetat, da vidim mogu li ga prizvat iz dubine pamćenja."

I on se uspropada gore, dole po splavi, zamišljen i na mahove strašno namrgođen, pa onda uzvije obrvama, pa stisne šaku na čelu, uzmakne i kanda procvili, pa uzdahne i tobož pusti suzu. Bilo ga je lijepo gledat. Malo, pomalo se prisjetio svega. Zamoli nas za pažnju. Onda zauzme što je mogo otmjeniji stav, jednu nogu ispruži naprijed, ruke raširi, zabaci glavu i zagleda se u nebo, pa se počme trzat i bjesnit i škrgutat zubima, i za sve vrijeme dok je govorio,

kočoperio se, nadimo i zavijo tako da je bacio u zasjenak sve što sam ikad vidio od glume. Evo te njegove govorancije ,nije mi bilo teško da ju naučim dok je on učio kralja:

Biti, ili ne biti ,da samim bodežom
Ta nesreća života tako dugo traje;
Tko bi tovar nosio, dok šuma Birnamska u Dunsinane ne dođe,
Da strah od nečega što vreba iza smrti
Ubija u snu nevinom,
Taj prirode obnavljač,
Čini da je mudrije odapinjat strelice silovite sudbine ,
No srljati u nepoznate.
I zbog tog obzira oklijevati nas čine:
Probudi Duncana tom lupom! O, da možeš;
Jer tko bi podnio i bič i prezir svijeta,
Nepravdu silnika, od bahatog sramotu,
Odlaganje pravice, i smirenje koje grube uvrede mu čine,
Upo burne crne noći, kad groblja zijevaju,
Ni običajno ruho svečane crnine,
U zemlji neotkrivenoj iz koje se nijedan putnik ne vraća,
Riga otrov na svijet,
I tako prirođena boja odlučnosti, ko jadni poslovični mačak,
Bljedoćom nezdravom se mish prelije.
I svi oni oblaci što se mrštiše na našu kuću,
S tog opreza u stranu skrenu svoje struje,
I gube ime djela.
Tad je to svršetak što pobožno ga treba željet.
Sad tiho, lijepa Ofelija:
Ne otvaraj mramorne svoje teške ralje,
Al idi u samostan ,bjež!

I bome, starom se dopala ta govorancija i brzo ju je tako lijepo naučio da ju je izgovaro da ne može bolje. Reklo bi se da je Upravo rođen za nju, a kad bi se zagrijo i zanio, bila je milina gledat ga kako se trza i bjesni i curuka izgovarajući ju.

Prvom prilikom vojvoda je odštampo nekoliko plakata za predstavu. Poslije toga je dva,tri dana na našoj splavi za vrijeme plovidbe bilo neobično živahno jerbo su se furt vodili dvoboji mačevima i održavale probe, kako je to vojvoda nazivo. Jednog jutra, kad smo bih već dosta duboko zašli u državu Arkansas, ugledamo na jednoj velikoj okuki nekakav bijedan gradić i pristanemo na

jedno tri frtalja milje uzvodno od njeg, na ušću rječice koja je bila nadsvođena čempresima, pa svi osim Jima sjednemo u čamac i otputimo se do tog gradića da vidimo ne bi li u njemu mogli održat našu priredbu.

Imah smo zbilja sreću, jerbo je tog istog dana po podne neki cirkus davo predstavu i već su pristizali ljudi iz okolice na kojekakim starim rasklimanim kolima i na konjima. Cirkus je trebalo da ode prije mraka pa je naša priredba imala dosta dobre izgleda da uspije. Pošto je vojvoda unajmio sudnicu, razidemo se da lijepimo plakate. Na njima je ovako pisalo:

Shakespeare ponovo među nama!!!

Izvanredna senzacija!

Samo jednu večer!

Svjetski poznati tragičari,

David Garrick Mlađi, član londonskog kazališta Drury Lane i Edmund Kean Stariji, član Kraljevskog Kazališta Haymarket, Whitechapel, Pudding Lane,

Piccadilly, London, i Kontinentalnih Kraljevskih Kazališta u svojim nezaboravnim šekspirskim kreacijama poznatim pod imenom Balkonski

prizor iz

Romea i Julije!!!

Romeo.....g. Garrick

Julija.....g. Kean

Uz sudjelovanje cjelokupnog ansambla!

Novi kostimi, nove dekoracije, novi rekviziti!

Nadalje:

Uzbudljivi, virtuozni i jezoviti Dvoboj mačevima iz Rikarda III!!!

Rikard III.....g. Garrick

Richmond.....g. Kean

I na kraju još nešto:

(na poseban zahtjev)

Hamletov besmrtni monolog!!

U tumačenju proslavljenog Keana!

Koji ga je izvodio 300 večeri uzastopce u Parizu!

Samo jednu večer,

Zbog neodgodivih angažmana u Evropi!

Ulaznina 25 centa; djeca i služinčad po 10 centa

Onda smo malo šalabazali po gradiću. Dućani i kuće bili su većinom stare, oronule, trošne čatrlje koje nikad nisu bile ofraj Kane, a bile su podignute na stupovima oko metar iznad zemlje, da budu zaštićene

od vode kad se rijeka izlije. Oko kuća su bile male bašče, al u njima jedva da je uspijevalo šta drugo osim kužnjaka, i suncokreta, i hrpa pepela, i starih sfrkanih čizmi, i cipela, i porazbijanih flaša, i odbačenog plehnatog suđa. Plotovi su bili napravljeni od različitih dasaka pribitih kad koji, i bih su nahereni svaki na svoju stranu, a kapije su obično imale samo po jednu šarku, i to od kože. Neki su plotovi nekad davno bili okrečeni, vojvoda je reko da je to moralo bit još u doba Krištifora Kolumba. U većini je bašči bilo svinja i ljudi koji su ih tjerah van.

Svi su dućani bih u jednoj uhci. Sprijeda bijahu natkriveni tendama od domaćeg bijelog platna na stupovima, za koje su ljudi iz okolice vezali konje. Pod tendama su stajali prazni sanduci od robe na kojima su povazdan sjedili besposhčari i rezuckali ih džepnim nožićima, žvakali duvan, zijah, zijevali i protezali se, obična fukara. Većina ih je nosila žute, slamnate šešire, velike ko kišobran, al nisu imah na sebi ni kaputa ni frosluka, zvali su se po imenu Bill, i Buck, i Hank, i Joe, i Andy, govorili lijeno i otegnuto, a svaka druga riječ bila im je psovka. Na svaki je stup od tende bio naslonjen po jedan besposličar, vječito s rukama u džepovima od hlača, vadio ih je jedino da se počese il da pozajmi drugu malo duvana za žvakanje. Sve što je čovjek mogo čut od njih bilo je:

"Dajder mi, Hank, prstovet duvana."

"Ne mere... imadem još samo jedan za sebe. Traž od Billa."

Možda će mu Bili stvarno dat prstovet duvana, a možda će slagat i reć da nema. Neki od tih besposličara nikad nemaju u džepu ni prebite pare ni trunka duvana. Do duvana za žvakanje dolaze samo uzajmljivanjem... kažu recimo kolegi:

"Daj mi, Jack, pozajmi prstovet duvana, uprav sam ovaj čas dao Benu Thompsonu zadnje što sam imo , "što je skoro uvijek obična laž, na koju jedino može nasjest neki pridošlica, al Jack nije pridošlica pa mu odgovara:

"Ti da si njem dao duvana,jel? Dao si mu kolko i babi od sestrine ti mačke. Prvo ti meni Lafe Buckneru, vrati sav onaj duvan što sam ti ga pozajmio, a onda ću ja teb pozajmit od toga jednu il dvije tone, i neću ti zaračunat nikake naknadne kamate."

"Pa nešto sam ti od toga već jednoć vratio."

"Da, jesi... jedno pet-šest prstoveta. Osim toga, ja sam teb pozajmio kupovni duvan, a ti s meni vratio krdžu."

Kupovni je duvan u prešanim crnim pločicama, al ovi tipovi žuljaju uglavnom presavijeni list duvana. Kad neko uzajmljuje od nekog duvan, obično ga ne odreže nožem nego ga metne među zube, pa ga trga zubima i kida rukama dok ga ne prepolovi,ponekad nakon toga vlasnik duvana žalosno pogleda vraćeni komad pa podrugljivo veli:

"Hej, dajder ti rade meni ono što si odgrizo, a evo tebi pločice."

Sve ulice i ceste bile su pune blata, na njima nije bilo ničeg drugog do blata, blata crnog ko katran, na nekim mjestima dubokog i do tridesetak centimetara, inače posvuda najmanje desetak centimetara. Na sve strane valjale su se i roktale svinje. Mogla se viditi i po neka blatna krmača s prašćićima kako se vuče cestom, pa se izvali nasred puta tako da ju prolaznici moraju zaobilaziti, leži ispružena, zatvorenih očiju, i miga ušesima dok ju prašćići sisaju, i izgleda tako sretna ko da za to prima plaću. Najednom bi se oglašio neki besposličar: "Ej! Puci ga! Drž ju, Tige!" I krmača bi se dala u bijeg skvičeći ko da je kolju, na svakom bi joj uvetu visio po jedan pas, a još ih je tri, četiri tuceta nadolazilo. Onda bi svi besposličari poustajali i gledali za njom dokle je god ne bi izgubili iz vida, smijući se tom prizoru, očito zahvalni na toj bučnoj zabavi. Onda bi opet posjedali dok se džukci ne bi dovatili. Ništa ih nije moglo tako razbuditi, i tako razdragati, ko kad se džukci potuku, osim možda kad poliju psa lutalicu terpentinom i zapale ga, ili mu zavežu plehnatu tavu za rep i gledaju ga kako juri dok ne crkne.

Na rijeci su se neke kuće bile tako nadvile nad obalu, bile su tako nagnute i naherene da samo što se nisu srušile u vodu. Ljudi su se iz njih bih iselili. Ispod nekih drugih kuća voda je bila podlokala koji ćošak, pa je taj ćošak visio nad rijekom. Ljudi su u njima još stanovali, iako je to bilo opasno jer se koji put znao odroniti komad zemlje velik ko kuća. Koji put se opet čitav pojas zemlje dugačak frtalj milje počme odronjavati, pa se odronjava i odronjava i za jedno ljeto proguta ga čitavog rijeka. Takva se naselja ko što je ovo moraju stalno povlačiti sve dalje i dalje, jerbo ih rijeka stalno podriva.

Što se više bližilo podne tog dana, sve je više i više bivalo kola i konja na ulicama, i još su uvijek pristizali. Familije su nosile ručak od kuće i jele u kolima. Viski se pio naveliko, vidio sam i tri tučnjave. Najedamput neko podvikne:

"Eno starog Boggsa! Dolazi sa sela da se po običaju jedamput mjesečno orolja. Gledite ga, momci!"

Svi se besposličari obraduju... valjda su bili navikli da se zabavljaju na Boggsov račun. Jedan od njih dobaci:

"Kog li će danas tjeti da smlavi? Da je smlavio sve one koje je tío da smlavi u zadnjih dvajst godina, ko bi mu bio ravan!" A jedan drugi dometne:

"Da bar meni Boggs zaprijeti, onda bi bio siguran da ću poživiti još iljadu godina."

Boggs dojuri na konju klićući i podvriskujuć ko kaki Indijanac, pa obznani svima:

"Hej vi tamo, mičite se s puta! Iskopo sam ratnu sikiru, ljesovi će vođi naglo poskupiti."

Bio je pijan i klatio se u sedlu, imo je preko pedeset godina i bio vas crven u licu. Svi su se izdirali na njega, i ismijavali ga, i sprdali se s njim, a on se opet s njima sprdo i govorio da će se obračunat sa svima, da će svi doć na red, al da sad nema vremena, jerbo je došo u grad da ustrijeli starog pukovnika Sherburna, i da je njegovo geslo: »Prvo meso, a onda tek čorba«.

Kad mu pogled padne na mene, zaustavi se i upita me:

"A okle s ti, mali? Oćeš da izgubiš ludu glavu?"

Pa odjaši dalje. Ja se prepo, al mi jedan čovjek rekne:

"Ne misli ti on to ozbiljno, on ti je uvijek taki kad se napije. To ti je najdobroćudnija stara budala u Arkansasu... nikad nikom nije ništa našao učinio, ni pijan ni trijezan."

Boggs odjaši do najvećeg dućana u mjestu i sagne glavu da zaviri ispod tende, pa se prodere:

"Izlazi van, Sherbume! Izlazi van i pogledi u oči čovjeku kog si prevario. Ti si ono pseto koje tražim, i borami ćeš mi platit glavom, da znaš!"

I tako je stalno govorio nazivajući Sherburna svim mogućim imenima, a čitava je ulica bila puna svijeta koji ga je slušo i smijo mu se i podbado ga. Kad najednoć iz dućana izađe čovjek ponosita držanja, od svojih pedeset pet godina, kudikamo najbolje obučen čovjek u mjestu. Svjetina ustukne i skloni se pred njim. On se obrati Boggsu sasma mirno i polako:

"Meni je već dosta toga, ali ću trpjeti još do jedan sat. Pazi, samo do jedan sat... ni časka dulje. Ako poslije toga još samo nešto zucneš protiv mene, nećeš mi umaći pa ma će se sakrio."

Zatim se okrene i vrati u dućan. Svjetina se naglo primirila, niko ni da bi se mako, i nije više bilo smijeha. Boggs odjaši dalje psujući Sherburna na sva usta, duž čitave ulice, i domalo se opet vrati i zaustavi pred dućanom sipajući i dalje pogrde. Nekoliko se ljudi okupi oko njega ne bi l ga ušutkali, al se on nije na njih obaziro. Reknu mu da će za petnajstak minuta bit jedan sat, pa da mora otić kući... da mora odma otić. Al sve to nije ništa vrijedilo. On je i dalje psovo na sva usta, bacio škrljak u blato i natjero konja da ga zgazi, a onda opet odjurio niz ulicu mahnitajući, sijeda mu kosa vijorila na vjetru. Svi koji su mogli doć do njega trudili su se svim silama da ga privole da sjaši kako bi ga neđe zatvorili dok se ne otriježni, al ništa nije pomagalo, začas bi opet odjurio ulicom i još jedamput obasuo Sherburna pogrđama. Najposlije neko rekne:

"Dovedite mu ćerku! Brže, dovedite mu ćerku, nju on koji put posluša. Ako ga iko može primirit, onda je to ona."

Neko ode trkom po nju. Ja pođem malo niz ulicu i stanem. Kad kroz jedno pet il deset minuta, eto ti opet Boggsa, al ovaj put brez konja. Tetura ulicom prama meni, gologlav, a sa svake strane pridržava ga i požuruje po jedan prijatelj. Šuti

ko zaliven i nekako je uznemiren, ne opire se već se i sam nekud žuri. Tad ga neko zovne:

"Boggse!"

Obazrem se da vidim ko ga to zove, a kad tamo, onaj pukovnik Sherburn. Stoji na ulici sasma mimo i drži pištolj u desnoj ruci, ne nišani već je cijev okrenuo uvis. Istog časa spazim neku mladu djevojku kako trči, a za njom dva muškarca. Boggs i njegovi pratioci bili su se okrenuli da vide ko ga to zove, a kad su ugledali pištolj, pratioci odskoče u stranu. Cijev pištolja polagano se al sigurno spuštala sve dok ne dođe u vodoravan položaj, oba mu oroza napeta. Boggs digne obje ruke uvis i rekne:

"Nemojte pucat, zaboga! "

Bum! odjekne prvi hitac i Boggs zatetura natraške lamatajuć rukama... Bum! odjekne i drugi hitac, a on se strovali nauznak na zemlju, težak i trom, raskriljenih ruku. Ona djevojka vrisne, pritrči mu i padne preko njega govoreć kroz suze:

"O, ubio ga je, ubio! "Svjetina se sjati oko njih, ljudi se počmu gurat i gazit jedni druge, istežuć vratove ne bi l šta vidili, dočim su ih oni što su bih bliže otiskivah i vikali:

"Natrag, natrag! Dajte mu zraka da diše, dajte mu zraka!"

Pukovnik Sherburn hitne pištolj na zemlju, okrene se na petama i ode.

Boggsa odnesu u neki mah dućan. Svjetina se i dalje tiskala oko njega, čitavo je mjesto bilo na nogama, pa sam i ja pohitio i zauzeo dobro mjesto pred izlogom, otkud sam lijepo mogo vidit Boggsa. Položili su ga na pod i podmetnuli mu pod glavu debelu Bibliju, a drugu su otvorili i rasklopih ju na njegovim prsima, al su mu prvo razdrljili košulju pa sam vidio đe mu je unišla jedna kuglja. Desetak je puta duboko uzdahnuo. Kad je uvlačio zrak, podizo je prsima Bibliju, a kad ga je ispušto, spuštala se i Biblija. Zatim se smirio, izdahno. Onda ljudi otrgnu od njega ćerku koja je vriskala i plakala, pa ju odvedu. Moglo joj je bit oko šesnajst godina, bila je jako zgodna i ljupka, al strašno blijeda i uplašena.

E pa, uskoro se tu sjatio cijeli gradić, ljudi su se komešali i gurali, i navaljivali, i propinjali se na prste ne bi l se kako probili do izloga i zavirili unutra, al ih oni koji su zauzeli dobra mjesta nisu puštah, ter su im oni za leđima stalno zvali:

"Čujte vi, prijatelji, sad ste se već zbilja nagledali, nije pošteno i nije u redu da tu i dalje stojite i da ne date drugima da priđu, i drugi imaju pravo da gledaju ko i vi."

Oni im sprijeda nisu ostajali dužni, pa se ja izvučem jerbo sam se bojo da će doć do makljaže. Ulice su bile pune naroda i svi su bili uzrujani. Svi oni koji su vidili kako je čovjek ustrijeljen pričali su drugima kako se to zbilo, i oko svakog od njih gurali su se ljudi istežuć vratove i slušajuć govornika. Nekakav mršav dugokosi dugajlija, s velikim bijelim škrljakom zabačenim na potiljak,

obilježavao je štapom s izvijenim drškom mjesto na zemlji đe je stajo Boggs, i đe je stajo Sherbum, a ljudi su išli za njim od jednog mjesta do drugog i motrili sve što on radi, i mahali glavom da pokažu kako ga razumiju, i malko se saginjali, podbočivši se, i gledali kako on obilježava štapom ta mjesta na zemlji. Ondak se on uspravi i ukruti na mjestu đe je stajo Sherbum, namršti se i natuče škrljak na oči, pa vikne:

"Boggse! "i ispruži štap ispred sebe i rekne:

"Bum! "pa zatetura natraške i ponovo rekne:

"Bum!" pa se strovali na leđa.

Svi oni koji su vidili kako se zbio taj događaj potvrde da je on to savršeno izveo, da je upravo tako bilo. Onda desetak ljudi izvuku iz džepa flaše i počaste ga. Najedamput neko rekne da bi Sherbuma trebalo linčovat. Začas su svi to privatili, pa krenu brže, bolje prema njegovoj kući deruć se bijesno i skidajuć usput svako uže za veš da ga njime objese.

Dvadeset drugo poglavlje

Nagnuli su ulicom prema Sherbumovoj kući urlajuć, podvriskujuć i divljajuć ko Indijanci, sve im se živo moralo maknut s puta ako nije tijelo da bude pregaženo i pretvoreno u kašu, strahota ih je bilo i pogledat. Djeca su trčkarala ispred rulje, vrištala i sklanjala se s puta, svi prozori po ulicama bili su načičkani ženskim glavama, na svakom je stablu bilo crnačke dječurlije, iznad svakog plotu izvirivali su crni momci i cure, al čim bi se rulja približila, bježali su glavom bez obzira i sakrivali se. Mnoge su žene i djevojke, nasmrt preplašene, plakale i jadikovale.

Rulja se natisla pred Sherburnovu ogradu od kolja, tako da ni igla ne bi mogla past na zemlju, a od silne graje čovjek nije mogo čut ni samog sebe. Dvorište je bilo malo, šest, sedam metara široko. Neko vikne:

"Ruši ogradu! Ruši ogradu!" I onda nastala lomljava, kidanje i praskanje, i ograda se sruši, a čelo rulje pokulja ko val u dvorište.

Uto se Sherburn pojavi na kroviću svog malog trijema, s duplonkom u ruci, i ne izustivši ni riječi, stane pred rulju posvema miran i ladanokrvan. Graja utihne i val se povuče.

Sherburn je šutio ko zaliven, samo je stajo i gledao u rulju. Nasto je jezovit i neugodan tajac. Sherburn polagano pređe pogledom po svjetini. Koga bi god pogledao, taj bi pokušao da izdrži njegov pogled, al zaludu, poniknuo bi na kraju očima i posramio se. Uskoro zatim Sherburn se kanda nasmije, al nije to bio smijeh od srca, već onakav ko kad čovjek zagrije krv u kome ima pijeska.

Zatim prozbori polako i prezirno:

"I vi biste htjeli da nekog linčujete! Smiješno. Mislite da imate tri čiste da linčujete jednog muškarca! Samo zato što ste toliko hrabri da namažete katranom i uvaljate u perje sirote odbačene žene bez ide ikog koje naiđu ovuda, mislite da imate petlju da dignete ruku i na jednog muškarca? Ama, pravi muškarac ne mora se bojati ni deset tisuća takvih kao što ste vi... dokle god je dan i dokle god mu ne zađete za leđa.

Zar mislite da vas ne poznajem? Poznajem ja vas kao svoj džep. Rodio sam se i odrastao na Jugu i živio sam na Sjeveru, pa dobro znam kakav je ovdje prosječan čovjek. Prosječan je čovjek kukavica. Na Sjeveru pušta da ga gazi tko god hoće, pa onda ide kući i moli Boga da mu podari skrušenosti da to može podnijeti. Na Jugu je jedan čovjek, sam samcat, zaustavio poštansku kočiju punu muškaraca, upo bijela dana, i sve ih orobio. Novine vam toliko tepaju da ste hrabar narod da ste i sami povjerovali da ste hrabriji od svih drugih... a hrabri ste upravo onoliko koliko i drugi, ništa više. Zašto vaši suci ne osuđuju ubojice na vješala? Zato što se boje da će dobiti metak u leđa od prijatelja obješenoga, u mraku... i upravo bi im se to i dogodilo.

I zato ih uvijek oslobađaju optužbe, a onda pravi muškarac ode noću, sa stotinom maskiranih kukavica za sobom, i linčuje zločinca. Pogriješili ste što niste povelili sa sobom bar jednog pravog muškarca, to vam je prva pogreška, a druga vam je što niste došli po mraku i što niste ponijeli maske. Povelili ste sa sobom samo dio jednog pravog muškarca, onog tamo Bucka Harknessa, da niste imali njega da vas povede, samo biste se izgalamili i razišli.

Vama se uopće nije dolazilo ovamo. Prosječan čovjek zazire od nepritika i opasnosti. Vi zazirete od nepritika i opasnosti. Ali ako samo polovica pravog muškarca, kao što je tu taj Buck Harkness, vikne: »Linčujmo ga, linčujmo!« vi se ne usuđujete povući... bojite se da će se pokazati što zapravo jeste, kukavice, pa udarite u dreku, hvatate se za skute toga polumuškarca i dolazite ovamo divljajući i zaklinjući se kakva ćete sve junaštva počinili. Nema ničeg žalosnijeg od rulje, a isto je to i vojska, rulja. Vojnička hrabrost nije prirodna nego pozajmljena od njihove masovnosti i od oficira. Ali, ono što je najžalosnije, to je rulja kojoj na čelu ne stoji pravi muškarac. I vama sad ne ostaje ništa drugo nego da podvučete repove, da odete kući i zavučete se svaki u svoju rupu. Ako uopće dođe do nekog pravog linčovanja, to će se dogoditi u mraku, po južnjačkom običaju, pod maskama i pod vodstvom jednog pravog muškarca. A sad odlazite... skupa s tim svojim polumuškarcem."

Dok je on ovo govorio, prebacio je pušku preko lijeve ruke i napeo oroz.

Svjetina naglo uzmakne, pa se rasprši i razide kud koji, a za svima njima Buck Harkness ko pokiso golub. Ja sam još mogo ostat da sam baš tio, al nije mi se dalo.

Mjesto toga odem u cirkus. Moto sam se oko stražnje strane šatora dok se čuvar nije udaljio, a onda sam se podvuko ispod šatorskog krila. Imo sam u džepu onaj svoj zlatnik od dvajst dolara i još nešto para, al sam računao da će bit bolje da to čuvam, jerbo čovjek nikad ne zna za šta će mu novac ustrebat kad je tako daleko od kuće i među nepoznatim svijetom. Nikad ne moš bit dost oprezan. Nije meni žao potrošit pare na cirkus, kad drukčije ne ide, al nema smisla razbacivat ga na take stvari.

Bio je to zbilja sjajan cirkus. Ne možete ni zamislit nešto ljepše nego kad su svi dojašili, sve dvoje po dvoje, gospodin i gospoja, jedno do drugoga, muški samo u gaćama i potkošuljama, bez cipela i stremena, podbočeni rukama, slobodni i bezbrižni, mora da ih je bilo najmanje dvajst,a gospoje opet tako lijepe rumene i prekrasne, baš ko jato pravih pravcatih kraljica, u opravama vrijednim na milijone dolara, sve posutim dijamantima. Bilo je to nešto predivno, nikad nisam vidio ništa ljepše od tog. A onda su jedno po jedno ustajali i jašili tako nježni i lelujavi i ljupki, muški su bili redom sve taki visoki i lagani i uspravni, glave im poskakivale i dodirivale krov od šatora, a gospojama su njihove mekane i svilene suknjice nalik na ražine latice lepršale oko bedara tako da je svaka od njih izgledala ko najljepši suncobran.

Jašili su sve brže i brže i svi su plesali podižuć prvo jednu nogu u zrak pa onda dragu, konji su se pod njima sve više naginjali u stranu, a direktor se vrtio u sredini sve brže i brže pucajuć korbačem i podvikujuć:

"Haj-haj!" a iza njegovih leđa klaun je zbijo šale, i malo,pomalo svi ispuste uzde iz ruku, i sve gospoje se podboče, a sva gospoda slože ruke na prsima, da ste samo vidili kako su im se tad konji nagnuli i pogrbbili! Zatim su jedno za drugim poskakali svi u sredinu i poklonili se najljepšim poklonom koji sam ikad vidio, i odskakutali iz arene, svi su im pljeskahi nisu znali šta bi od oduševljenja.

I tako su skroz izvađali najnevjerojatnije stvari, a klaun je dotle zbijo take šale da su ljudi umirali od smijeha. Čim bi mu direktor nešto dobacio, on bi mu istog časa doskočio najsmješnijim odgovorom što se može zamisliti, nikako mi nije išlo u glavu kako se samo dosjeti svim tim odgovorima, i to tako iznebuha i tako zgodno.

Ja ih vala ne bi smislio ni za godinu dana. Onda je odjedamput neki pijanac tio da uđe u arenu... reko je da bi tio i on jašiti, da on zna jašiti bolje neg iko. Odgovarali su ga od tog i pokušavali ga udaljiti, al ih on nije slušao pa je čitava predstava prekinuta. Onda su ljudi počeli vikati na njega i sprdat mu se, a to je njega raspalilo pa se razgalamio i pomahnito. Nato se svijet uskomeša i mnogi poustaju sa svojih mjesta i navale na arenu derući se:

"Udri ga! Van š njim! "

Jedna il dvije žene zavrište. Onda direktor cirkusa održi jednu malu govoranciju, rekne kako se nada da neće bit izgreda, i da ako taj čovjek obeća

da neće više praviti neprilika, da će mu on dati da jaši, ako misli da će se moć održati na konju. Tada se svi nasmiju i reku, dobro, i čovjek se popne na konja. Čim se on na njega popne, konj se počme ritati, i otimati, i skakati, i propinjati se, iako su ga dva čovjeka iz cirkusa držala za uzdu i pokušavala ga obuzdati, a pijanac mu se objesio oko vrata i, kad god bi konj poskočio, njemu su pete letile u zrak, a gledaoci su svi poustajali sa svojih mjesta, vikali i smijali se dok im nisu suze navrle na oči. I na kraju, dabome, ma koliko se ona dvojica trudila, konj im se oteo i poletio ko sam vrh po krugu, noseći na sebi onu pijanduru što mu je visila o vratu, prvo mu je jedna noga visila skoro do same zemlje na jednoj strani, a onda druga na drugoj, a svijet samo što nije pomahnito. Meni to ipak nije bilo smiješno, sav sam štrepio gledajući u kakoj je opasnosti taj čovjek. Al ubrzo se on osovi u sedlu i dogradi uzdu kateći se lijevo, desno, a odmah zatim poskoči, ispusti uzdu i uspravi se na konju koji je jurio ko da ga vili nose. Čovjek lijepo stoji na njemu ko da lebdi i ni briga ga nije, ko da nikad u životu nije bio pijan... a onda se još počme svlačiti i bacati odjeću sa sebe! To je tako brzo radio da je odjeća samo frkala zrakom, zbacio je sa sebe u svemu sedamnajst odijela! Na kraju eno ga će stojeći, vitak i pristo, u najkićenijem i najljepšem ruhu što se može zamisliti, pa ošine konja korbačem i natjera ga da upravo poleti i najposlije skoči s njega na zemlju, pokloni se i otpeji u svlačionicu, dok je svijet upravo vrištio od iznenađenja i užitka.

Tek je onda direktor vidio kako je nasamaren, da ste ga samo vidili kako je pozelenio od jada! Jerbo, to je bio jedan od njegovih ljudi! Taj je sam iz svoje glave izmislio tu šalu a da nikom ništa nije rekao. Pa i mene je bilo nekako stid što sam ispo tako glup, al ni za iljadu dolara ne bi u tom času bio da budem na direktorovom mjestu. Ne znam, možda ima i boljih cirkusa od ovog, al ih ja još nisam vidio. Kako bilo da bilo, za mene je bio više nego dobar, i ma će opet naići na njega, može uvijek računati na mene.

E pa, te smo večeri i mi dali svoju predstavu, al su došla svega dvanajstorica, tek toliko da pokrijemo troškove. I stalno su se smijali, a vojvoda se ljutio. Uostalom, svi su ošli prije kraja predstave, osim jednog dečka koji je bio zaspo. Vojvoda rekne da ti tikvani iz Arkansasa nemaju pojma o Shakespeareu, da njima treba samo neka jeftina komedija... pa možda čak i nešto gore od jeftine komedije. Zna on dobro šta bi odgovaralo njihovom ukusu. Stoga sutradan ujutro nabavi par velikih araka pak papira i nešto crne boje, pa ispiše nekoliko plakata i izlijepi ih po čitavom gradiću. Na plakatima je pisalo:

U SUDNICI!

Samo 3 večeri!

Svjetski poznati tragičari

DAVID GARRICK MLADI!

I
EDMUND KEAN STARIJI!
Članovi londonskih i kontinentalnih
kazališta
u uzbudljivoj
tragediji KRALJEVSKA DEVOPANTERA
ili
KRALJ BEZ PREMCA!!!
Ulaznina 50 centi.
A na samom dnu pisalo je najkrupnijim slovima:
DAMAMA I DJECI ZABRANJENO.

"Tako," rekne vojvoda," ako ne zagrizu na ovaj zadnji redak, onda ja ne poznajem Arkansas!"

Dvadeset treće poglavlje

Zatim su on i kralj bili cijelog dana u poslu, uređivali binu i postavljali zastor i niz svijeća za rasvjetu rampe, a uvečer je kuća bila začas dupkom puna muške publike. Kad više nije bilo mjesta, vojvoda napusti svoje mjesto na glavnom ulazu i kroz stražnja vrata izađe na binu, stane pred zastor i održi malu govoranciju veličajući ovu tragediju. Rekne da je to najpotresniji komad koji je ikad izveden, i razveze dalje o njem kujuć ga u zvijezde, i o Edmundu Keanu Starijem koji u njem igra glavnu ulogu, i na kraju, kad je zanimanje gledalaca doseglo vrhunac, podigne zastor, a odma zatim doskakuta na binu kralj na sve četiri, gol golcat, po čitavom tijelu išaran kolutićima, prugama i trakama u svim mogućim farbama, šaren ko duga.I... al nećemo sad raspredat o ostaloj njegovoj opremi, koja je bila upravo luda al i dozlaboga smiješna. Ljudi su naprosto umirali od smijeha, a kad se kralj nađipo i odskakuto s bine, urlali su i pljeskali, divljah i klebarili se sve dok se nije vratio i ponovio svoju točku, zatim su ga natjerah da ju ponovi i drugi put. Pa zbilja, i krava bi se valjda nasmijala kad bi vidila kakve sve ludorije izvađa ta stara bena.

Onda vojvoda spusti zastor, nakloni se publici i rekne da će se ova velika tragedija prikazivat još samo dvije večeri, zbog neodgodivih obaveza u Londonu, đe su za ovu predstavu već rasprodana sva mjesta u kazalištu Drury Lane. I onda se još jedamput nakloni i rekne, ukoliko im je pošlo za rukom da ih zabave i pouče, da će im bit duboko zahvalan ako ih preporuče svojim prijateljima i privole ih da i oni dođu na predstavu.

Dvadesetak ljudi drekne:

"Šta, zar nema ništa više? Zar je to sve?"

Vojvoda odgovori da jest. Onda nastane urnebes. Svi su se derali:

"Prevara? "poskakali sa svojih mjesta i krenuli na binu i na tragičare. Al neki visok i naočit gospodin skoči na klupu i poviče :

"Stanite! Samo jednu riječ, gospodo!" Ljudi zastanu da ga poslušaju.

"Mi smo ovdje prevareni... zbilja grdno prevareni. Ali niko od nas sigurno ne želi da nam se cijelo mjesto ruga dokle smo god živi. Nego, hajde da se mi lijepo razidemo pa da hvalimo ovu predstavu na sva usta tako da i ostali naši sugrađani nasjednu! Onda ćemo svi bit u istom sosu. Zar nije to najpametnije?"

"Tako je! Sudac ima pravo! "poviču svi redom.

"Dobro, onda, dakle, nikom ni riječi o ovoj prevari. Razidimo se sad svak svojoj kući i preporučujmo svima da pogledaju ovu tragediju."

Sutradan se u gradu govorilo samo o tom kako je to bila sjajna predstava. Dvorana se te večeri ponovo ispunila do zadnjeg mjesta, i mi smo prevarili publiku opet na isti način. Kad smo se ja, kralj i vojvoda vratili poslije tog na splav, svi smo lijepo povećerali, a neđe oko polnoći ona dvojica narede Jimu i meni da izvučemo splav i da se spustimo po sredini rijeke, pa da ju onda oko dvije milje od grada pritjeramo do obale i sakrijemo ju.

I treće je večeri dvorana bila dupkom puna, samo što ovaj put nije bilo novih gledalaca nego sve oni isti koji su bili na prve dvije predstave. Ja sam stajao uz vojvodu na ulazu i primijetio kako su u sviju koji ulaze džepovi nečim nabijeni i kako nose nešto ispod kaputa... znao sam da to nisu nikaki miomirisi, ništa slično tome. Osjetio sam zadah silesije pokvarenih jaja, gnjilog kupusa i sličnih stvari, a ako se ja razumijem u krepane mačke, a vjerujte mi da se razumijem, onda su u dvoranu unešene šezdeset i četiri krepane mačke. Uniđem i ja načas unutra, al je mješavina mirisa bila tako jaka da nisam to mogo podnest. E pa, kad više nije bilo slobodnih mjesta, vojvoda dadne nekom čovi frtalj dolara i rekne mu nek pripazi časak na vrata, pa pođe okolo prama stražnjem ulazu, a ja za njim, al čim smo zamakli za ćošak i našli se u mraku, on mi rekne:

"Sad ubrzaj korak dok ne prođeš zadnje kuće, a onda bjež do splavi ko da te sami vrazi gone!"

I ja ubrzam korak, a on isto tako. Stignemo do splavi u isto vrijeme i nisu prošle ni dvije sekunde a mi smo već plovili niz rijeku, u posvemašnjem mraku i tišini, i skretali prema sredini a da nismo ni riječi izustili. Ja sam mislio da će se jadni kralj gadno provest s publikom, al ništa od toga, malo kasnije izvuče se on iz vigvama i priupita:

"No, koliko smo ovaj put pazarili, vojvodo?"

On nije ni išo u gradić.

Nismo palili svjetlo sve dok nismo odmakli jedno deset milja od tog gradića. Onda smo upalili fenjer i povećerali. Kralj i vojvoda upravo su pucali od smijeha kako su namagarčili one ljude. Vojvoda rekne:

"Žutokljunci, zvekani! Znao sam ja da će oni što su bili na prvoj predstavi držat jezik za zubima, da se i ostali uvate na isti lijepak, i znao sam da će nas treće večeri tako dočekat i mislit da je sad na njih došo red. E pa, i došo je, i dao bi ne znam šta da mi je vidjet šta sad rade. Da mi je samo znat kako su iskoristili svoju priliku! Mogli bi je još pretvorit u piknik, ako im je do toga... ponijeli su sa sobom dosta namirnica."

Ti su lupeži skupili u tri večeri četiri stotine i šezdeset pet dolara. Nikad ranije nisam vidio da se u jedan mah može zgrnut toliko para. Kad su obadvojica zaspali i zahrkali, Jim mi rekne:

"Je l se ti, Huck, ništ ne čudiš kako se ti kraljevi ponašaju?"

"Ne čudim," odgovorim, "šta bi se čudio!"

"Kako to, Huck?"

"Pa, ne čudim se zato što im je to u krvi. Ja misćom da su svi oni takvi."

"Ama, Huck, ovi naši kraljevi, to su ti prave lopuže, ništ drugo neg prave pravcate lopuže."

"Pa, to ti isto i ja govorim, svi su kraljevi uglavnom lopuže, bar koliko je meni poznato."

"Ma je l zbiljam?"

"Kad pročitaš nešto o njima, vidićeš i sam. Uzmimo samo Henrika Osmog, prama njemu je ovaj naš mila majka. Pa uzmimo Karla Drugog, i Luju Četrnajstog, i Luju Petnajstog, i Jakova Drugog, i Eduarda Drugog, i Rikarda Trećeg, i još četres drugih, pa onda onih sedam saksonskih kraljeva što su žarili i palili u staro doba. E, da si samo vidio starog Henrika Osmog kad je bio na vrhuncu moći! To ti je bila mustra. Svakog se dana ženio drugom ženom, a sutradan ujutro odrubio bi joj glavu. I sve ti je to radio mrtav ladan, ko da naručuje kajganu. »Dajte mi Nell Gwynn«, veli. Oni mu ju dovedu. A sutradan: »Odsijecite joj glavu!« I oni ju odsijeku. »Dajte mi Jane Shore«, veli. I eto ti nje. Sutradan ujutro: »Odsijecite joj glavu!« I oni ju odsijeku. »Pozovite mi zvoncem Lijepu Rozamundu!« Lijepa Rozamunda javi se na zvonce. A sutradan: »Odsijecite joj glavu!« I svaku bi od njih natjero da mu po noći ispriča po jednu priču, i tako ti je radio sve dok nije na taj način skupio iljadu i jednu priču i onda ih sve strpo u jednu knjigu koju je nazvo Strašni sud, što je zbilja dobar naslov i potpunoma odgovara sadržaju. Ti, jime, ne poznaš kraljeve, al ja ih poznaj, i mogu ti kasti da je ovaj naš stari bekrija još jedan od najpoštenijih kraljeva na koje sam u povijesti naišo. Recimo, Henriku dune u glavu da se zakači s našom zemljom. Šta misliš, kako je on to izveo? Objavio joj rat? Dao joj kaku, taku priliku? Jok, nego iz čista mira pobaco lijepo sav čaj u more u

bostonskoj luci, smandrljo nekakvu deklaraciju nezavisnosti, i onda kaže, ajd momci da vas sad vidim. Takav ti je on bio ,nikad nikom nije dao priliku da se brani. Onda je nešto posumnjo u rođenog ćaću, vojvodu od Wellingtona. I šta je napravio? Pozvo ga na razgovor? Brus, nego ga lijepo utopio u bačvi malvazije, ko mačića. A ako su ljudi recimo ostavili novac u njegovoj blizini, šta misliš, šta bi on napravio? Digo bi ga. Il, recimo, pogodi se s tobom da ti nešto uradi, i ti mu platiš, al ne ostaneš da vidiš šta on to radi i šta misliš šta bi ti taj napravio? Uvijek nešto sasma deseto. Il recimo zine i šta sad? Ako ne zatvori brže, bolje labrnju, izvaliće laž, nefaljeno. Eto, takva ti je ptičica bio taj Henrik. Da je sad, mjesto ovih naših kraljeva, on bio s nama, taj bi izvaro onaj gradić još puno gore nego ovi naši. Ne kažem ja ni da su naši neki sveci, jerbo zbilja nisu, ako se pogleda istini u oči, al svejedno nisu ništa prama onom starom jarcu. Ja ti samo kažem, kraljevi ostaju kraljevi, i moraš im štošta progledat kroz prste. Sve u svemu, to ti je gadna sorta. Tako su već i odgojeni."

"Ali, Huck, ovaj naš smrdi ko sam vrag."

"Pa svi ti oni smrde, Jime. Protiv kraljevskog smrada mi ne možemo ništa, ni povijest nas tu ništ ne uči."

"Al vojevoda je još kako, tako dost pristojan čojek."

"Da, vojvode su drukčije. Al nije ti to opet neka velika razlika. Ovaj se naš još može nekako podnest. Kad je pijan, nijedan kratkovidan čovjek ne bi ga mogo razlikovat od kralja."

"Pa sad, Huck, bilo kako bilo, nije mi baš stalo da upoznam još kojeg od njija. Dost su mi i ova dvojica."

"Pa i ja tako nekako mislim, Jime. Al sad kad su nam na vratu, ne smijemo zaboravit ko su ti ljudi i moramo im gledat kroz prste. Ponekad poželim da čujem za neku zemlju u kojoj nema kraljeva."

Šta bi vrijedilo govorit Jimu da ova dvojica nisu pravi kraljevi i vojvode? Od tog ne bi bilo nikakve fajde, a osim toga, zbilja je onako kako sam reko, ne moš ih razlikovat od onih pravih.

I ja onda zaspim, a Jim me ne probudi kad dođe red da ga zamijenim. Često je to tako bilo. Kad sam se probudio, u samu zoru, ugledam ga kako sjedi s glavom među koljenima, i potiho uzdiše i jadikuje. Nisam se na to obziro, čak sam se napravio da ništa ne vidim. Znao sam šta mu je. Mislio je na svoju ženu i djecu koja su tamo neđe daleko, tugovo je i čeznuo za kućom, zato što nikad ranije nije izbivo od kuće, a mislim da je volio svoju familiju ko što i bijelci vole svoje.

To možda ne izgleda normalno, al sve bi reko da je tako. On je često tako uzdiso i jadikovo, po noći, kad je mislio da ja spavam, i sve je govorio:

"Sirotica moja 'Lizabeth! Siroti moj Johnny! O, kako mi je teško! Sve se bojim da vas neću videt nikad više, nikad više!" Bio je zbilja jako dobar crnja, taj Jim.

Al ovaj put sam nekako poveo s njim razgovor o njegovoj ženi i dječici, i on mi rekne:

"Sad sam se tako ražalostijo zato jerbo sam maločas čuvo nješto tamo prijeko na obali kako je prasnulo il tresnulo, pa sam se sjetio kako sam se jednoć ružno ponijo spram moje male 'Lizabeth. Bilo joj je istekar čet godne kad se razbolila od šarlava, baš je teško болоvala, al je ozdravla i jednog dana je stajala blizu mene i ja joj kažem, velim joj:

»Zatvor ta vrata!«

A ona ni da bi, samo stoji i regbi da mi se smješka. Ja se ražljutim i jope joj velim, na sav glas, kažem joj:

»Je l ti mene čuješ? Zatvor ta vrata!«

A ona i dalje isto nako stoji, i regbi da se smješka. Meni prekipi! Velim ja njojzi:

»E, ček, naučiću ja tebe pameti!«

I tako ju siroticu ošamarim da se opružila po podu. Ondak odem u drugu sobu i ostanem tamo jedno desetak minuta, a kad se vratim, vrata i dalje razdrljena i dijete stoji uprav kraj njija, glede u zemlju i jauče, sva uplakana. E, alaj sam se tad ražljutijo! Pođem ja na dijete, al uprav u taj čas, ta ti se vrata otvaraju izvana, uprav u taj čas dune vjetar i zalupi njima, iza male, tres! a dijete, bogo moj, ni da mrdne! Presiječe mi se dah, bilo mi je tako... tako... ne znam kako da ti kažem. Izvučem se van, drščem ko šiba na vodi, prošvrljam okolo pa tiho i polako otvorim vrata, turim glavu unutra iza samog đeteta, tiho tihano, i odjedamput se proderem iz sveg glasa: »Ba!« A ona, ni da mrdne! O, Huck, kako sam brižno u plač i zgrabio ju u naručje, pa joj govorim: »O, sirotice moja mala! Nek Svemogući Gospodin Bog oprosti sirotom starom Jimu, jerbo on sam sebi to neće oprostiti dokle je živ!« Ona je sirotica bila gluva ko top i nijema, Huck, gluva ko top i nijema... a ja se tako ponio spram nje!"

Dvadeset četvrto poglavlje

Sutradan pred večer pristanemo ispod otoka obraslog vrbama u sredini rijeke, a na obje obale bilo je po jedno selo. Vojvoda i kralj počmu kovat planove kako da obrade ta mjesta. Jim se obrati vojvodi i rekne mu da za to neće valjda trebat više od par sati, jer je njemu jako teško i dosadno ležat povazdan u vlgvamu vezan štrikom. Naime, kad smo ga ostavljali samog na splavi, morali smo ga vezat, jerbo, znate, kad bi ko slučajno naišo i zateko ga potpunoma samog i nevezanog, mogo bi pomisliti da je to odbjegli cmja. Vojvoda rekne da je zbilja dosta teško ležat čitav dan vezan i da će on već nešto smisliti kako da tom doskočimo. Taj je vojvoda bio zbilja jako bistar i brzo se nečem dosjetio. Obuko je Jima u kostim kralja Leara, u dugačku šarenu haljinu od kretona i na glavu mu natakao bijelu periku i bradu od konjske dlake. Onda je uzeo svoju kazališnu šminku i namazo Jimu hce, i ruke, i uši, i vrat nekom mutnom,

gustom, modrom farbom tako da je bio nalik na utopljenika koji je devet dana odležo u vodi. Proklet bio ako sam ikad vidio gore strašilo u životu. Onda vojvoda uzme neku daščicu i ovako napiše na njoj: *»Bolesni Arapin ali bezopasan kad je pri sebi«*

Pa pribije tu daščicu na letvu, a letvu postavi oko metar i pol ispred vigvama. Jim je bio zadovoljan. Rekne da je tako kudikamo bolje nego ležat dvije godine dan na dan vezan i vječito štrepit čim nešto šušne. Vojvoda mu rekne nek sad bude bez brige, a ako se ikad bude iko vizmo oko splavi, nek samo iskoči iz vigvama i počine divljat, nek zaurla dva, tri puta ko divlja zvijer, pa će taj ko bog odmaglit i ostavit ga na miru. To je bio zbilja pametan savjet, a običan čovjek i ne bi čeko da Jim zaurla, jerbo Jim nije izgledo samo ko mrtvac, izgledo je još puno gore od toga. Ti bi lupeži rado ponovo okušali sreću s Kraljem bez premca jerbo su tako dobro prošli s njim, al su računali da to nije sigurno, da je vijest o tom možda već doprla dovle. Nikako da smisle nešto što bi im bilo potaman.

Najposlije vojvoda rekne da će na sat, dva prileć i malo mućnut glavom ne bi l se dosjetio šta bi odgovoralo jednoj selendri u Arkansasu, a kralj rekne da će on skoknut do onog drugog sela brez ikakvog plana, da će se pouzdat samo u providnost da mu pokaže pravi put do dobitka, a prije će bit da je mislio na vruga. U gradiću u kom smo se zadnji put zaustavili, bili smo svi kupili u dućanu odijela, pa sad kralj obuče svoje novo odijelo, i rekne meni nek i ja obučem svoje. Dabome da sam tako i učinio. Kraljevo je odijelo bilo sasma crno i on je u njemu izgledo zbilja otmjen i uštirkan. Tek sam tad vidio koliko odijelo može promijenit čovjeka. Prije toga je izgledo ko zadnja propalica, a sad, kad bi skinuo svoj novi bijeli šešir od dabrovine, naklonio se i osmjehnuo, izgledo je tako dostojanstven, fin i pobožan ko da je došo pravo s Noine arke, il čak ko da je i sam Levit* glavom.

* Židov iz Levijeva plemena iz kojeg su isključivo uzimani svećenici; općenito svećenik. (Op. prev.)

Jim je očistio čamac, a ja sam pripremio svoje veslo. Neki veliki parobrod bio je pristo ispod okuke, oko tri milje uzvodno od sela, stajo je tamo već dva sata i utovarivo nekaku robu. Kralj mi rekne:

"Obzirom na moje odijelo, možda bi bolje bilo da sam stigo iz St. Louisa ili Cincinnatija, ili nekog drugog velikog grada. Tjeraj, Huckleberry, do parobroda, pa ćemo se njime spustit do te selendre."

Nije mi moro dvaput reć da zaveslam prama parobrodu. Doveslo sam do obale oko pola milje uzvodno od sela, a onda krenem po mirnoj vodi uz strmu obalu prama brodu. Domalo ugledamo nekog zgodnog, prostodušnog seoskog momka kako sjedi na kladi i briše znoj s lica, jerbo je bilo vraški vruće, a do nogu mu stoje dvije pozamašne putne torbe.

"Tjeraj na obalu" rekne kralj. Ja ga poslušam.

"Kamo si se zaputio, mladiću?"

"Na brod, putujem u Orleans."

"Sjedaj u čamac," rekne mu kralj. "Čekaj malo, moj sluga će ti ponijet te torbe. Adolphuse, skokni i pomози gospodinu!"

Odma mi je bilo jasno da misli na mene.

Ja ga poslušam i onda sva trojica nastavimo put. Mladac nam je bio jako zahvalan, rekne da je vraški teško vuć prtljagu po ovakvoj žegi. Upita kralja kud on putuje, a kralj mu odgovori da je doputovo odozgor i iskrco se jutros u onom selu tamo preko, a sad ide da posjeti nekog svog starog prijatelja na njegovoj farmi par milja odavle. Mladac mu rekne:

"Kad sam vas ugledo, pomislio sam: »To je sigurno gospon Wilks, malo mu je falilo da stigne na vrime«. Al onda odma velim sam sebi: »Ne, neće bit da je to on, on ne bi išo čamcem uz vodu.« Je l da vi niste gospon Wilks?"

"Ne, nisam, ja se zovem Blodgett, Elexander Blodgett, prečasni Elexander Blodgett, treba zapravo da kažem, jer sam i ja jedan od skromnih slugu Gospodinovih. Ipak mi je od sveg srca žao što gospodin Wilks nije stigo na vrijeme, ako je zbog toga nešto izgubio... što valjda nije slučaj."

"Pa, nije izgubio ništa od imovine, to mu ne gine, al neće više zateć svog brata Petera živog... što će njemu možda bit i svejedno, to se nikad ne zna... al bi njegov brat bio dao ne znam šta da ga je još mogo vodit prije negol je umro. Sve ove tri nedilje nije o ničem drugom govorio, jerbo nije se š njim vidio još otkako su bili dica... a svog brata Williama nije uopće nikad vidio... taj vam je gluvonim... Williamu nema više od trideset, trideset pet godina. Ovdi su živili samo Peter i George, George je bio oženit, on i njegova žena umrli su obadvoje lani. Sad su još ostali samo Harvey i William, al ko što rekoh, nisu stigli na vrime."

"A je l ih ko obavijestio?"

"Ma jes, prid jedno misec, dva, kad se Peter razbolio, jerbo je ondak Peter reko da nekako sluti da se ovog puta neće izvuć. Bio je, znate, već dosti star, a Georgeove ćeri su premlade da bi mogle bit neko društvo za njeg, izim one ridokose, Mary Jane, pa je bio nekako osamljen kad su George i njegova žena umrli, i izgleda da mu nije baš bilo stalo do života. Zato je silno želio da vidi Harveyja... pa i Williama, uostalom... jerbo vam je bio jedan od onih koji nikako ne vole sastavljat oporuke. Ostavio je pismo za Harveyja i reko da u njemu piše di je sakrio novac, i kako bi tio da se ostala imovina podili tako da Georgeove ćeri ne ostanu nezbrinute... jerbo im George ništa nije ostavio. Jedva su ga nagovorili da i toliko napiše."

"A što misliš, zašto Harvey nije stigo? Će on živi?"

"Ma on vam živi u Engleskoj, u Sheffieldu, tamo je pastor i nikad nije ni dolazio vamo."

"Šteta, šteta što siromak čovjek nije poživio još toliko da vidi braću. A ti, veliš, putuješ u Orleans?"

"Da, al to još nije ništa, u sridu ću se ukrcat na parobrod za Ryo Janeero, di mi stric živi."

"To je bome dug put. Al bit će ti lijepo, volio bi da i ja mogu s tobom. A Mary Jane je, veliš, najstarija? Koliko je godina onim drugima?"

"Mary Jane ima devetnajst, Susan petnajst, a Joanna oko četmajst... ta se najmlađa dala na dobrotvorni rad i ima zečju usnu."

"I sirotice ostale tako same u ovom bešćutnom svijetu!"

"Pa mogle su i gorje proć. Stari Peter imo je, fala bogu, dosti prijatelja koji neće dat da one stradaju. Tu je Hobson, baptistički pastor, pa đakon Lot Hovey, pa Ben Rucker, pa Abner Shackelford, pa advokat Levi Bell, pa doktor Robinson, i njihove žene, pa Bartleyjeva udovica, pa... ma ima ih sva sila, samo što su ovo bili Peterovi najbolji prijatelji, njih je katkad spominjo kad je piso kuć, pa će Harvey već znat di će potražiti prijatelje kad stigne vamo."

E pa, stari je sve tako ispitivo mlaca dok nije sve od njega ispipo. Proklet bio ako ga nije pito o svakom i svačem u toj bijednoj selendri, i o svemu što se tiče Wilksovih, i o tom čim se bavio Peter, bio je kožar, i čim se bavio George, on je bio tesar, i čim se bavi Harvey, on je bio protestantski pastor, i tako dalje, i tako bliže. Na kraju ga upita:

"A što si krenuo pješice do tog parobroda?"

"Zato što je to veliki brod iz Orleansa, pa sam se bojo da neće pristat u selu. Kad voze veliki teret, onda neće da stanu na svaki poziv. Brod iz Cincinnatija oće da stane, al ovaj dolazi iz St. Louisa."

"A je l Peter Wilks bio imućan čovjek?"

"Pa jes, bio je dosti imućan. Imo je i kuće i zemlju, a računa se da je sakrio negdi najmanje tri do četiri iljade."

"A kad si ono reko da je umro?"

"Nisam ništa reko, al umro je noćas."

"A sprovod će valjda bit sutra?"

"Da, negdi oko podne."

"Ma sve je to tako žalosno, ali šta možemo, svi ćemo mi tamo, neko prije, neko poslije. I zato treba da uvijek budemo spremni, i onda će bit sve u redu."

"Da, gospodine, pravo velite. I moja mama je vavik tako govorila."

Kad smo stigli do broda, teret je bio već skoro utovaren i uskoro brod otplovi. Kralj nije više spominjo ukrcavanje, pa mi je tako propala vožnja. Čim je brod otplovio, kralj mi zapovjedi da odveslam još jednu milju dalje do nekog pustog mjesta, pa se tu iskrca i rekne mi:

"A sad smjesta požuri natrag i dovedi amo vojvodu s novim putnim torbama. Ako je otišao tamo na drugu stranu, pođi za njim i dovedi ga. I reci mu nek se u svakom slučaju upicani. A sad goni!"

Vidio sam ja šta on smjera, al dabome da nisam ni pisnuo. Kad sam se vratio s vojvodom, sakrijemo čamac, a onda njih dvojica sjednu na kladu i kralj ispriča vojvodi sve kako je bilo, upravo onako kako je mladac nama kazivo, od riječi do riječi. A sve vrijeme dok je to priča, trudio se da govori ko kakav Englez, i govorio je dosta dobro, za jednog luftiguza. Ja ga sad ne bi znao oponašati, pa neću ni pokušavati, al mu je to zbilja dosta dobro išlo od ruke. Onda on zapita vojvodu:

"Znaš li ti, Bižvodurino, izigravat gluhonijemog?"

Vojvoda mu odgovori nek bude bez brige, jerbo da je on igra gluhonijeme na kazališnim daskama. I onda su čekali da naiđe neki parobrod. Oko sredine popodneva pojave se dva manja broda, al ti nisu dolazili izdaleka. Najposlije naiđe jedan veliki brod i oni mu dadnu znak da stane. S broda pošalju po nas čamac i mi se ukrcamo na brod koji je dolazio iz Cincinnatija. Kad su čuli da kanimo putovati svega četiri, pet milja, rasrde se na nas i ispsuju nas i reknu da nas baš neće tamo iskrcati. Al kralj ostane mrtav ladan i rekne:

"Ako gospoda mogu platiti po dolar za milju, s tim da ih prebacite brodskim čamcem na brod i na kopno, onda nas valjda parabrod može povesti, nije li tako?"

Tad se oni na brodu smekšaju i reknu da je stvar u redu, i kad smo došli do sela, prebace nas čamcem na kopno. Čim su vidili da dolazi čamac, sjati se na pristaništu dvadesetak ljudi, a kad ih kralj zapita:

"Bi li mi koji od gospode znao reći će stanuje gospodin Peter Wiks?" oni se zgledaju i klimnu glavama, ko da kažu: »Šta sam ti reko?« Onda će jedan od njih nekako blago i obzirno:

"Žalim slučaj, gospodine, al najviše što vam možemo reći, to je da je stanovo do sinoć."

Odjedamput, ko da ga je grom ošinuo, stari prefriganac zatetura i svali se na tog čovjeka, nasloni mu se bradom na rame i rasplače ko ljuta godina govoreći:

"Joj meni, siroti naš brat... ode a da ga nismo ni vidjeli, o kako je to Strašno, strašno!"

Onda se okrene šmrcajući i počme rukama davati vojvodi nekake blesave znakove, i proklet bio ako ovaj ne ispusti iz ruke putnu torbu i ne brižne u plač. To je bio zbilja najprepredeniji par varalica koje sam ikad vidio. Oko nas se skupili ljudi, sažalijevaju lopuže i govore im svakojake lijepe riječi i nose im putne torbe uzbrdo, a oni se naslanjaju na njih i cmizdre. Ljudi pričaju kralju o zadnjim časovima njegovog brata, a kralj opet prepričava sve to rukama vojvodi, i obadvojica tuguju za pokojnim kožarom baš ko da su im sve lađe

potonule. Pretvorio se dabogda u crnju ako sam igda tako šta vidio. Da se čovjek postidi što pripada ljudskom rodu!

Dvadeset peto poglavlje

U tren oka vijest obiđe čitavo mjesto i ljudi pohrle sa svih strana, neki su od njih još u trku oblačili kapute. Učas se nađemo usred svjetine, a bat mnogih koraka odjekivo je ko vojnički marš. Prozori i dvorišta bih su puni svijeta, i svaki čas bi neko preko plotu zapito:

"Ma jesu li to zbilja oni?"

A neko od onih što su kaskali za svjetinom odgovorio bi: "Nego šta da jesu." Kad smo stigli do kuće, ulica je bila krcata svijetom, a na vratima su stajale tri djevojke. Mary Jane je fakat bila riđokosa, al to ništa nije mijenjalo na stvari, bila je zbilja prava krasotica, a lice i oči sjali joj od radosti, bila je upravo presretna što joj dolaze stričevi. Kralj raskrili ruke, Mary Jane mu pohrli u zagrljaj, a ona sa žečjom usnom padne vojvodi u naručje. Uspjeh su dakle! Skoro svi, pogotovo žene, plakali su od radosti što vide da su se rođaci ponovo sastali i da im je tako lijepo. Onda kralj kradomice mune vojvodu u rebra, meni to nije promaklo, pa se obazre oko sebe i spazi u ćošku lijes kako leži na dva stolca, i onda on i vojvoda ispruže jedan drugom ruku na rame, a drugu prinesu očima pa pođu polako i svečano prema lijesu. Svi im se sklanjaju s puta, utihne svaki razgovor i graja, čulo se samo: "Pst!" svi muškarci poskidaju šešire i obore glave, ter nastane takav muk da si mogo i muvu čut kako leti. Kad su ona dvojica došla do lijesa, sagnu se i zavire u njeg, pogledaju mrtvacu i udare u taki plač da si ih mogo čut valjda sve do Orleansa, a onda se zagrle i naslone glavu jedan drugom na rame i jedno tri minute, možda i četiri, lijevali su potoke suza, nikad nisam vidio takvu poplavu suza. I pazite, svi su se ostali isto tako rasplakali, nikad nisam vidio toliko vlage u jednoj sobi. Onda jedan od njih stane na jednu stranu lijesa, a drugi na drugu, pa kleknu i naslone se čelom na lijes i počmu se tobož molit u sebi. E, kad je to svjetina vidila, to je na nju tako djelovalo da čovjek ne bi vjerovo da je tako nešto moguće, svi su se redom raspekmezih i počeli ridat na sav glas, pa i one sirote djevojke, i skoro je svaka žena prišla djevojkama i brez riječi ih svečano poljubila u čelo, pa im metnila ruku na glavu i podigla suzne oči put neba, i onda opet briznula u plač i ošla dalje jecajući i otirući suze, da bi ustupila mjesto ženi iza sebe. Nikad nisam vidio tako nešto odurno.

Najposlije kralj ustane i stupi korak naprijed, pa se upne i održi slinavu govoranciju svu punu suza i bedastoća o tom kako je to za njega i za njegovog brata težak udarac što su izgubili pokojnika, i što ga nisu zatekli živa poslije

dugog putovanja od četiri iljade milja, al da je taj udarac ublažen i posvećen ovim dirljivim suosjećanjem i ovim svetim suzama, pa im on zafaljuje svim srcem u ime svoje i bratovo, pošto se jezikom to ne može iskazat, jerbo su riječi odveć slabe i blijede, i još je nadrobio svu silu sličnih budalaština i ljigavosti da ti se smuči. Na kraju proslini jedno pobožno i skrušeno amen, pa si opet dade maha i zaplače ko da će mu srce prepuć od žalosti.

Čim je on izustio zadnje riječi, neko u svjetini zapjeva »Tebe Boga hvalimo« i svi mu se pridruže iz sveg glasa, i odma čovjeku bude nekako lakše oko srca, ko u crkvi na kraju službe božje. Muzika je zbilja jaka stvar, poslije svih onih bljutavih splaćina učinilo mi se da me nikad ništa nije tako osvježilo i zazvučalo tako čestito i fino. Onda kralj opet zine i razveze o tom kako će njemu i njegovim sinovicama biti drago ako neki od najbližih prijatelja njihove familije ostanu s njima na večeri, pa ako zajedno provedu noć uz pokojnikove posmrtno ostatke. A kad bi njegov siroti brat koji tu leži mogo progovoriti, nadoda, on zna čija bi imena izgovorio jerbo su mu ta imena bila prirasla srcu i često ih je spominjo u svojim pismima. Zato će ih i on sad spomenut, to jest kako slijedi: prečasni gospodin Hobson, pa đakon Lot Hovey, pa gospodin Ben Rucker, pa Abner Shackelford, pa Levi Bell, pa doktor Robinson, i njihove supruge, i Bartleyjeva udovica.

Prečasni Hobson i doktor Robinson bili su na drugom kraju mjesta u zajedničkom lovu, oću da kažem da je doktor ispraćo nekog bolesnika na drugi svijet, a pastor mu je pokazivo put. Advokat Bell bio je otišo poslom u Louisville. Al ostali su bih tu, pa svi priđu kralju i rukuju se s njim, i zafale mu na pozivu, i porazgovaraju s njim. I onda se rukuju s vojvodom, al mu ne reknu ništa neg mu se samo nasmiješe i zaklimaju glavom, ko prave budale, dočim im je on rukama davo svakojake znakove i furt guko: Gu-gu-gu-gu-gu, ko beba koja još ne zna ni govorit .

Kralj je i dalje stalno nešto mljeo i propitkivo se poimence skoro za svako čeljade i svako pseto u mjestu, i spominjo kojekake sitne zgode što su se nekad davno dogodile u gradiću, bilo Georgeovoj familiji bilo Peteru, i stalno je govorio kako mu je o svem tom piso Peter, a to je bila laž jerbo je svaku, pa i najmanju sitnicu, bio izvukao od onog blesastog mlaca što smo ga bili prevezli čamcem do broda. Onda Mary Jane donese pismo koje je njezin pokojni stric ostavio za njih, pa ga kralj pročita naglas i rasplače se nad njim. Kuću, u kojoj su stanovali i tri iljade dolara u zlatu ostavio je pokojnik djevojkama, a kočaru (koja je dobro radila) i još neke kuće i zemlju (vrijedne oko sedam iljada), i tri iljade dolara u zlatu ostavio je Harveyju i Williamu. U pismu je još stajalo đe je u podrumu sakrio tih šest iljada gotovine. Onda ona dva prevaranta reknu da idu odma u podrum po te pare da ih pošteno i propisno podijele. Meni zapovjede da pođem s njima i ponesem svijeću. Zatvorimo podrumaska vrata za

sobom, a kad njih dvojica pronađu vrećicu, istresu ju na pod, i mogu vam kasti da je bilo lijepo vidit sve one žutake. Kako su se samo kralju zakrijesile oči! On potapše vojvodu po ramenu i rekne:

"Oho-ho, ovo zbilja nije šala niti pusta hvala. Ne, nije, bog i borme! Ma ovo, Biži, nadmašuje i samog Kralja bez premca, šta veliš? "

Vojvoda prizna da je tako. Premetali su žutake, propuštah ih kroz prste i slušali kako zveče dok padaju na pod. Kralj rekne:

"Nema šta, Biži, ovo je pravi poso za nas, da predstavljamo braću bogatog pokojnika i nasljednike iz inozemstva. Eto vidiš šta znači pouzdat se u Providnost. To ti je ipak, u krajnjoj hnji, najbolja metoda. Ja sam već iskušo sve metode, al od ove nema bolje."

Svaki bi se drugi na njihovom mjestu zadovoljio ovolikom hrpom novaca i uzeo ih bez brojenja, al ne i oni. I tako počmu brojiti i ustanove da fali četiri stotine i petnajst dolara. Nato će kralj:

"Vrag ga izjeo, šta li je uradio s te četiri stotine i petnajst dolara?"

Neko su si vrijeme razbijali glavu nad tim i pretraživali čitav podrum, a onda vojvoda rekne:

"Pa sad, bio je to teško bolestan čovjek i bit će da se zabunio... mora da je tako bilo. Najbolje će bit da pređemo preko toga i da nikom ništa ne govorimo. Moći ćemo nekako i bez toga."

"Ma, do vraga, jasno da ćemo moć i bez toga. Baš je meni stalo do toga... al ja mislim na obračun novca. Znaš da moramo tu bit strašno poštteni, otvoreni i čisti. Moramo ove pare odnest gore i izbrojit ih pred svima, da ništa ne bude sumnjivo. Jer, kad pokojnik kaže da tu ima šest iljada dolara, kopčlaš, onda mi ne smijemo..."

"Stani ," prekine ga vojvoda. "Ajde da nadoknadimo manjak "pa počine vadit žutake iz džepa.

"To ti je, vojvodo, zbilja dobra ideja, svaka ti čast. Imaš stvarno pametnu glavicu."rekne kralj.

" Proklet bio ako nas onaj stari Kralj bez premca nije opet izvuko iz škripca,"pa i on počme vadit iz džepa žutake i slagat ih na hrpu. Skoro da su ostali švorc, al su nekako sastavili ravno šest iljada.

"Slušaj,"rekne vojvoda,"imam ja još jednu ideju. Ajdemo sad gore da prebrojimo ove pare, pa da ih onda poklonimo djevojkama."

"Sunce ti tvoje, vojvodo, daj da te zagrlim! Još se nikad niko nije sjetio nečeg tako pametnog. Ti si stvarino najmudrija glava na svijetu. To ti je majstorski potez, o tom nema zbora. Nek još samo sumnjaju nešto u nas, ako baš oče... ovim ćemo raspršit svaku sumnju."

Kad smo došli gore, svi se okupe oko stola i kralj prebroji novce i poslaže ih na hrpice po tri stotine dolara, dvajst lijepih hrpica. Svi su ih lakomo gledali i

oblizivali se. Onda ih opet saspu u vrećicu, a kralj se nadme da održi još jednu govoranciju, pa počme ovako:

"Prijatelji dragi, moj siroti brat što tu leži bio je velikodušan spram onih koji su ostali za njim u ovoj dolini suza. Bio je velikodušan spram ovih ovdje sirotih pilića koje je volio i štitio i koji su ostali bez oca i majke. Jest, a mi koji smo ga znali u dušu znademo da bi bio još velikodušniji spram njih da se nije bojo da će uvrijedit svog dragog Williama i mene. Je l nije tako? Po meni, to je bez dvojbe. E, sad, kakva bi mi braća bila kad bi mu se u tome suprotstavili? I kakvi bi mi stričevi bili kad bi u ovakvom jednom trenutku opljačkali, da, opljačkali ove sirote drage piliće koje je on tolko volio? Koliko ja poznam Williama, a mislim da ga dobro poznam ,on bi... pa dobro, uostalom, pitat ću ga! "

Pa se okrene i počme davat vojvodi kojekake znakove rukama, a vojvoda se u prvi mah zagleda u njega ko tele u šarena vrata, al onda ko da odjedamput shvati šta on oće da mu kaže, priskoči kralju i gugućuć na sav glas od veselja, zagrli ga jedno petnajst puta prije negol ga ispusti iz šapa. Onda kralj rekne: "Znao sam ja to, a sad su valjda i svi vidjeh što on misli o tome. Ajde, Mary Jane, Susan, Joanner, uzmite ove novce... uzmite sve. To vam daruje taj što tu leži, ladan al sretan."

I Mary Jane pohrli do njega, a Susan i ona sa zečjom usnom pohrle do vojvode, i onda padne takvo jedno grljenje i ljubljenje kakvo u životu nisam vidio. I svi se natisnu oko njih sa suzama u očima da svom snagom stisnu ruke tim prevarantima tepajuć im:

" O vi, drage dobre duše! Kako je to divno! Kako je to velikodušno od vas!"

Onda opet svi prisutni počmu veličat pokojnika, te kako je bio dobar, te kakav je to gubitak, te ovo te ono. Uto dođe izvana i progura se kroz svjetinu neki visok čovjek stisnutih vilica i stane slušat i gledat sve oko sebe a da ni riječi ne progovori. Ni njem se niko nije obratio jerbo je kralj opet nešto mljeo i svi su ga pozorno slušali. Kralj je upravo govorio ,ne sjećam se više šta je pred tim reko:

"...jerbo su to pokojnikovi najbolji prijatelji. Zato su i pozvani da ostanu ovdje večeras, al sutra želimo da svi dođu... svi odreda, jerbo on je svakog poštivo, svakog je volio, pa je i red da njegove pogrebne orgije budu javna stvar."

I tako je i dalje mljeo uživajuć u samom sebi, i svaki čas je spominjo te svoje pogrebne orgije dok vojvoda nije to više mogo slušat, pa napiše na komadiću papira: »Pogrebni obred, budalo stara!« presavije ga i, gugućuć, pruži kralju iznad glava drugih ljudi. Kralj pročita poruku, strpa papirić u džep i nastavi:

"Siroti William,ma koliko mu siromaku bilo teško, srce mu je uvijek na pravom mjestu. Moli me da vas pozovem sve na sprovod... i kaže da će svi bit dobro došli. Al nije trebalo da se brine za to... jerbo sam vam to upravo kazo."

Zatim opet razveze ko i prije, sasma mirno, ubacujući i dalje svaki čas svoje pogrebne orgije, a kad je to i učinio i po treći put, nadoda:

"Kažem navlaš orgije, ne zato što je to uobičajen izraz, jerbo on to nije, nego zato što je to pravi izraz. Mi u Engleskoj ne govorimo više »pogrebni obred«... to je zastajelo. Mi sad govorimo »orgije«. To je bolji izraz zato što točnije izražava ono što se želi reć. Ta je riječ sastavljena od grčke riječi orgo, što znači vani, na otvorenom, pod vedrim nebom, i od hebrejske riječi ije što znači posaditi, pokriti zemljom, pa odatle i pokopat. I tako, vidite, pogrebne orgije znače otvoreni ili javni sprovod."

Većeg prefriganca od ovog zbilja nisam u životu vidio. Al onaj čovjek stisnutih vilica nasmije mu se u brk. Svi se zgranu. Svi uzviknu:

"Ama, doktore! "a Abner Shackelford ga priupita:

"Šta, Robinsone, zar nisi još čuo što je novo? Ovo je Harvey Wilks." Kralj se susretljivo osmijehne, pruži šapu i zapita:

"Ma je l to onaj dragi dobri prijatelj i liječnik moga sirotog brata? Ja..."

"Dalje ruke od mene! "rekne doktor. "I vi mislite da govorite kao neki Englez, je li? To je najgora imitacija engleskog koju sam ikad čuo. I vi da ste brat Petera Wilksa? Vi ste obična varalica, eto što ste!"

E, da ste samo vidili kako su svi graknuli! Zaokupili doktora pa ga umiruju, pa mu objašnjavaju, pa mu govore kako je Harvey na sto načina pokazo da je zbilja Harvey, i kako zna svakog po imenu, čak i pse, pa ga mole i kume nek ne vrijeđa Harveyjeve osjećaje, i osjećaje sirotih djevojaka, i sve tako, al sve zaludu, doktor je i dalje grmio kako je svako onaj ko se ovako izdaje za Engleza a ne zna bolje oponašat engleski izgovor obična varalica i lažljivac. Sirote djevojke privile se uz kralja i plaču kad odjednoč doktor ni pet ni šest nego se njima obrati:

"Ja sam bio prijatelj vašeg oca, i vaš sam prijatelj, i upozoravam vas kao prijatelj, i to pravi prijatelj, koji želi da vas zaštiti i sačuva od štete i neprilika, okanite se ovog nitkova i nemojte imati s njim posla, s tom nezalicom i protuhom, s tim njegovim idiotskim nazovigrčkim i hebrejskim. To vam je najbjedniji varalica što može biti, došao je ovamo sa svom silom pustih imena i podataka koje je bogzna đe pokupio, i vi to smatrate dokazima, a ovi vaši budalasti prijatelji, koji bi morali biti ipak malo pametniji, pomažu mu da vas lakše prevari. Mary Jane Wilks, ti znaš da sam ja vaš prijatelj, i to nesebičan prijatelj. Poslušaj me dobro, izbaci ovog bijednog lopužu iz kuće... molim te da to učiniš. Hoćeš li?"

Mary Jane se ponosito uspravi, o kako je samo bila lijepa! Uspravi se i rekne:

"Evo vam mog odgovora." pa podigne vrećicu s novcima i tutne ju kralju u ruke, te proslijedi: "Uzmite ovih šest tisuća dolara i uložite ih kako god hoćete u ime moje i mojih sestara. Ne treba nam nikakva priznanica."

Tad ona zagrlila kralja s jedne strane, a Susan i ona sa zečjom usnom s druge. Svi joj zaplješću i zatopću nogama, pa nastane pravi urnebes, a kralj samo uzdigne glavu i ponosno se nasmiješi. Tad će doktor:

"U redu, ja perem ruke od svega. Ali vas sve ovdje prisutne upozoravam da će doći vrijeme kad će vas spopasti muka pri samom spomenu na današnji dan." I ode.

"U redu, doktore," dobaci kralj pomalo podrugljivo za njim, "svakako ćemo onda poslati po vas." na što se svi nasmiju i reknu da mu zbilja nije mogo zgodnije odgovoriti.

Dvadeset šesto poglavlje

Kad su se svi razišli, kralj upita Mary Jane kako stoje sa sobama za goste, a ona mu odgovori da imaju jednu koja će bit dobra za striku Williama, a ona će svoju sobu koja je nešto veća ustupiti striki Harveyju. Ona će pak preći u sobu svojih sestara i spavat na pomoćnom ležaju. U potkrovlju ima još jedan sobičak sa slamnjačom. Kralj rekne da će taj sobičak bit dobar za njegovog sobara, to jest za mene. Tad nas Mary Jane odvede gore i pokaže njima njihove sobe, koje su bile jednostavne al lijepe. Rekne da će sve svoje oprave i druge stvari iznijeti iz sobe ako smetaju striki Harveyju, al on joj rekne da to nije potrebno. Oprave su visile na zidu i bile zastrte zastorom od kretona što je dopirao sve do poda. U jednom ćošku stajao je nekaki stari kofer od dlakave kože, a u drugom gitara u futrolji. Po čitavoj je sobi bilo svakojakih sitnica i drangulija kakvima djevojke ukrašavaju svoje sobe. Kralj rekne da je soba s tim ukrasima još puno ugodnija i veselija, pa nek sve ostavi kako jeste. Vojvodina je soba bila omanja al sasvim zgodna, baš ko i moja.

Uvečer je priređena velika večera na kojoj su bili svi oni ljudi i žene, ja sam stajao iza kralja i vojvode i dvorio ih, a crnje su dvorile ostale goste. Mary Jane sjedila je na čelu stola, a uz nju Susan. Mary Jane se tužila kako je prepečenac loš, i kako ne valja turšija, i kako su pečeni pilići žilavi i tvrdi i sve tako koješta što žene vječito govore ne bi li ih gosti pofalili. Svi su znali da je sve bog bogova pa su tako i govorili, recimo: »Kako vam je samo prepečenac tako fino pečen?« ih: »Otkud vam, zaboga, ovi fantastični kiseli krastavci?« i sve tako neke puste riječi, znate, koje ljudi obično govore za večerom. Kad je to sve bilo gotovo, ja i ona sa zečjom usnom povećeramo u kuhinju ostatke od večere, dok su drugi pomagali crnjama da operu i obrišu suđe. Ta sa zečjom usnom uzela me ispitivati o Engleskoj, i proklet bio ako me nije višeput navukla na tanak led. Pita me recimo ovako:

"Jesi li ti kad vidio kralja?"

"Koga? Vilima Četvrtog? Pa da da jesam... on dolazi u našu crkvu."

Znao sam ja da je on već davno umro, al nisam pokazo da znam. Kad sam dakle reko da on dolazi u našu crkvu, ona me priupita:

"Šta... redovito dolazi?"

"Da... redovito. Njegova je klupa upravo nasuprot našoj... s druge strane propovjedaonice."

"Pa ja sam mislila da on živi u Londonu? "

"Pa i živi. Će bi inače živio?"

"Ali ja sam mislila da vi živite u Sheffieldu?"

Vidim da sam zapo u škripac. Napravim se da mi je pileća kost zapela u grlu kako bi dobio vremena da smislim šta ću joj odgovorit, pa joj kažem:

"Tio sam reć da on dolazi redovito u našu crkvu kad je u Sheffieldu. To je samo po ljeti, kad dođe da se kupa u moru."

"Ma šta ti to meni pričaš... Sheffield nije na moru."

"A ko je reko da je?"

"Pa ti si reko."

"Ja to nisam reko."

"Jesi!"

"Nisam."

"Jesi."

"Nikad nisam tako nešto reko."

"Pa dobro, što si onda reko?"

"Reko sam da dolazi da se kupa u moru... eto šta sam reko."

"Pa dobro, di će se kupat u moru kad Sheffield nije na moru?"

"Pazi vamo." reknem. "Jesi l ti kadgod vidila Kongresnu vodu*?"

"Jesam."

"A jesi l morala ić u Congress da ju vidiš?"

"Ma ne, nisam."

"Pa eto, ne mora ni Vilim Četvrti ić na more da se kupa u morskoj vodi."

"A otkud mu tamo morska voda?"

"Dobija je isto onako ko što ljudi ovđe dobijaju Kongresnu vodu u bačvama. Tamo u dvorcu u Sheffieldu imaju velike furune jerbo se on voli kupat u toploj vodi. Toliko vode ne mogu zagrijat na samom moru, tamo nemaju takih peći."

* Kisela voda iz toplica Congress u Saratogi, država New York. (Op. prev.)

"A, tako, dakle. Mogo si mi to odmah reć, da ne gubiš vreme."

Kad je to rekla, vidio sam da sam se izvuko iz škripca, pa mi bude ponovo lako oko srca. Onda me ona opet zapita:

"Ideš li i ti u crkvu?"

"Idem... redovito."

"A di ti sidiš?"

"Pa u našoj klupi."

"U čijoj klupi?"

"Pa u našoj... u klupi tvoga strica Harveyja."

"U njegovoj? A što će njemu klupa?"

"Pa da sjedi u njoj. Što bi mu inače trebala?"

"Ja sam mislila da je njemu misto na propovidaonici."

Sunce mu žareno, zaboravio sam da je on pop. Vidim da sam opet u škripcu, pa se poslužim još jednom pilećom kosti da malo porazmislim. Onda joj rekнем:

"Do vraga, pa zar ti misliš da je samo jedan pop u toj crkvi?"

"A što će im više?"

"Kako što će im? Kad treba propovijedat pred kraljem? Alaj si mi ti neka čudna djevojka! Ima njih ravno sedamnajst."

"Sedamnajst! Bože sveti! Ama, ne bih ja izdržala tako dugo u crkvi da ih sve čujem, pa makar nikad ne došla u nebo. To mora da potraje i po nedilju dana."

"Makar šta, ne propovijedaju oni svi istog dana... već samo jedan od njih."

"A šta onda oni drugi rade?"

"Pa tako, ništa naročito. Švrljaju okolo, skupljaju lemozinu... šta ja znam. Al obično ne rade ništa."

"Čemu ih onda drže?"

"Čemu? Pa reda radi. Zar ti ništa pod bogom ne znaš?"

"Ma nije mi ni stalo da znam takve budalaštine. A kako u Engleskoj postupaju sa slugama? Postupaju li bolje no što mi postupamo s našim crnjama?"

"Jok! Tamo ti je sluga niko i ništa. Postupaju s njima gorje nego sa psima."

"Jesu li slobodni o blagdanima, ko kod nas, po nedilju dana za Božić i Novu godinu, i na četvrtog srpnja?"

"Ma gle ti nju! Odma se vidi da nisi nikad bila u Engleskoj. E, moja Zeč... ama, Joanna draga, nema za njih nikakih blagdana kroz čitavu godinu, nit idu u cirkus, nit u kazalište, nit na crnačke predstave, nikud pod milim bogom."

"Ni u crkvu?"

"Ni u crkvu."

"A kako si to onda ti išo uvijek u crkvu?"

Eto, opet sam se našo u nebranom grožđu. Zaboravio sam da sam sluga kod staroga. Al začas se upustim u nekakvo pusto objašnjavanje kako sobar nije isto što i sluga, i kako on mora ić u crkvu, tio ne tio, i sjedit s familijom u klupi, jerbo da je taki propis. Ali nisam to baš najbolje izveo, kad sam završio, vidio sam da nije zadovoljna, jerbo mi rekne:

"Poštenja ti da mi nisi tu nadrobio sve same laži?"

"Poštenja mi da nisam."reknem.

"Baš ništa nisi slago?"

"Baš ništa. Ništa pod milim bogom ."potvrđim.

"Meti ruku na ovu knjigu i ponovi to."

Vidim ja da je to običan rječnik, pa metnem ruku na njeg i ponovim ono što sam reko. Poslije toga kanda se malko udobrovoljila, pa mi rekne:

"Dobro, onda, nešto ti od toga virujem, al sačuvaj bože da u sve povirujem."

"U što to, Joe, nećeš da poviruješ?" zapita ju Mary Jane ulazeć u kujnu sa Susan.

"Nije pristojno ni lipo od tebe da tako govoriš š njim, jer je on ovdi gost i tako daleko od svojih. Kako bi tebi bilo da s tobom tako postupaju?"

"Eto kakva si ti, Maim... uvijek se uplićeš da pomogneš nekom ko i nije još strado. Nisam ja njemu ništa našao učinila. Tu mi je sad svašta nabajo i ja sam mu rekla da neću sve to progutat, i to je ama baš sve što sam mu rekla, ništa drugo. Valjda takvu sitnicu ipak može podnit?"

"Nije važno je li to nešto sitno ili krupno, on ovdi nikog ne poznaje i naš je gost, i od tebe nije lipo da mu tako nešto govoriš. Da si ti na njegovom mistu, i ti bi se posramila, i zato ne smiš govorit nikom ništa zbog čega će se morat posramit."

"Ama, Maim, on je reko..."

"Svejedno šta je reko... ne radi se o tome, nego o tome da ti treba da se lipo ponašaš prema njemu i da ne govoriš ništa što će ga podsićat da nije kod kuće ni međ svojim."

A ja rekнем u sebi: »A ja pomažem onom starom kenjcu da od ovake djevojke izmami pare!«

Onda se umiješa i Susan, ne znam očete l mi vjerovat, al i ona ispreskače onu sa zečjom usnom.

A ja rekнем opet u sebi: »A ja pomažem onome da i od ove djevojke izmami pare!«

Onda Mary Jane udari u druge žice, ljupke i umiljate, ko što je i bila po naravi, a kad je završila, sirota Zečja Usna bila je manja od makovog zrna, čak se i rasplakala.

"Dobro, onda," reknu one dvije, "sad ga još samo zamoli za oprostjenje."

I ona me fakat zamoli za oprostjenje. I to je lijepo učinila. Tako je to lijepo učinila da je bila milina slušat ju. Poželim da joj još iljadu puta slažem samo da me opet tako zamoli.

I opet rekнем u sebi: »A ja pomažem onome da i od ove djevojke izmami pare!« Kad se primirila, sve su se tri natjecale da mi ugone i da se osjećam ko kod svoje kuće. A ja sam se osjećao tako bijedno i kukavno i šugavo da rekнем sam sebi: »Odluka je pala, spasiću im te pare, pa makar crko!« Pa se pokupim rekнем da idem spavat, al za spavanje je još bilo vremena. Kad sam osto sam, počnem o svem tom razmišljat. Rekнем sam sebi: »Da odem potajno do onog doktora i raskrinkam ove prevarante? Ne... to ne bi valjalo. On bi me još mogo odat, a onda bi mi kralj i vojvoda gadno zapaprili. Da odem potajno do Mary Jane i sve joj ispričam? Ne... to se ne bi usudio. Oni bi, ko bog, po njezinom licu

odma pročitati u čem je stvar, a pošto su pare u njihovim rukama, lijepo bi kidnuli s parama i onda bi im mogo metnut soli na rep. Kad bi pak ona zatražila pomoć od nekog drugog, sigurno bi i ja bio upleten u tu stvar prije nego što bi se sve izvelo načistac. Ne, tu ima samo jedan izlaz. Moram se nekako dočepat tih para, i to ih se moram dočepat tako da i ne posumnjaju na mene. Njima je ovđe bog bogova, i oni neće otić odavle dok god ne izmuzu od ove familije i od ovog gradića sve što mogu, pa imam dosta vremena da dočekam zgodnu priliku. Ukrašću im te pare i sakrit ih, a poslije, kad otputujemo dalje niz rijeku, napisaću Mary Jane pismo i javit joj će sam ih sakrio. Al najbolje će bit da zdipim te pare još večeras, ako ikako mognem, jerbo doktor možda ipak neće sjedit skrštenih ruku, pa bi se ovi još mogli uplašit i uteć. Zato nakanim da pretražim njihove sobe.

Gore je u ganjku bio mrak, al ja svejedno nađem vojvodinu sobu i počnem pipat oko sebe rukama. Onda se sjetim da ne bi bilo slično kralju da prepusti brigu o tim parama nekom drugom, pa odem u njegovu sobu i počnem tamo pipat oko sebe. Brzo uvidim da ne mogu ništa brez svijeće, a palit ju, dabome, nisam smio. I tako zaključim da moram učinit nešto drugo, da se tu neđe sakrijem pa da prisluškujem. Uto začujem njihove korake i pomislim da se sakrijem pod krevet, pođem do njeg, al krevet nije bio tamo đe sam mislio. Mjesto toga napipam zastor iza kog su visile oprave Mary Jane, pa skočim iza njeg, zavučem se među haljine i pritajim.

Oni uđu u sobu i zatvore vrata za sobom, a prvo što je vojvoda učinio bilo je da klekne i zaviri pod krevet. Tad mi je bilo drago što nisam našo krevet đe sam ga tražio. A opet je, znate, bome prirodno da se čovjek sakrije pod krevet kad štogod potajno sprema. Onda obadvojica sjednu i kralj rekne:

"Pa dobro, šta je? Budi kratak, jerbo je za nas bolje da dole kukamo i naričemo, nego da sjedimo ovdje gore i dajemo im priliku da nas ogovaraju."

"Evo šta je, Capete. Uznemiren sam, osjećam se nekako nelagodno. Onaj mi doktor ne ide iz glave. Da mi je znat šta smjera! Nešto mi je palo na pamet, mislim da neće bit loše."

"Šta ti je to palo na pamet, vojvodo?"

"Da će bit najbolje da se pokupimo odavle prije tri sata izjutra, pa da odmaglimo niz rijeku s ovim što imamo. Pogotovo kad smo do toga tako lako došli, kad su nam vratili pare, tutnuh nam ih u ruke tako rekuć, iako smo se već pomirili s tim da ćemo ih morat još jedamput krast. Ja sam za to da spremimo robu i kidamo."

Meni se smrklo pred očima. Još prije sat, dva bilo bi to nešto drugo, al sad mi je bilo krivo i teško. Međutim, kralj se trgne i rekne:

"Šta! Da ne rasprodamo ostatak nasljedstva? Da se izgubimo ko dva mulca i ostavimo imovinu vrijednu osam il devet hiljada dolara koji samo čekaju da ih neko pokupi? Sve same stvari koje je lako unovčiti! "

Vojvoda je ipak guđo. Rekne da im je vrećica zlata uvr glave i da on ne bi išo dalje od toga... da ne bi tio tu siročad opljačkat do gole kože.

"Ma kako to govoriš! "opet će kralj."Nećemo mi njima uzet ništa drugo do ovih para. Stradat će samo oni koji kupe njihovu imovinu, jerbo čim se otkrije da mi nismo pravi vlasnici,a to će se otkrit brzo nakon našeg bijega, prodaja neće bit valjana i sve će bit vraćeno nasljednicima. Ova siročad ovdje dobit će opet svoju kuću, a to je njima dosta, mlade su i okretne i lako mogu same zarađivat za život. One neće stradat. Ama, sjeti se samo da ih ima na hiljade koji nisu ni približno tako zbrinuti. Bog s tobom, one zbilja nemaju razloga da se potuže."

Kralj je govorio sve dok ga nije nagovorio, pa vojvoda najposlije popusti, al još rekne kako misli da je čista ludost što ostaju, uz onog doktora koji im visi nad glavom. Al mu kralj odbrusi:

"K vragu i doktor! Šta nas briga za njega! Zar nisu sve ove budale u mjestu na našoj strani? I zar nisu budale u većini u svakom mjestu?"

I tako se oni sprema da se vrate dole, al vojvoda još doda:

"Ja mislim da ipak nismo dobro sakrili te pare."

Njegove me riječi obraduju. Već sam mislio da neću doznat ništa što bi mi moglo pomoć. Kralj ga zapita:

"Zašto misliš ?"

"Zato što će Mary Jane odsad nosit crninu i prvo će naredit crnji koji posprema sobe da pokupi ove prnje i skloni ih odavle, a misliš da crnja može nać nečije pare a da nešto i ne uzajmi?"

"Sad ti je, vojvodo, glava opet na mjestu,"rekne kralj, pa počme pipat po zastoru korak, dva od mene. Ja se pribijem uza zid i pritajim što sam bolje mogo, al sam svejedno drhto. Pomislim šta bi ovi rekli kad bi me tu našli, i počnem smišljat šta da uradim ako me ulove. Al kralj nađe vrećicu prije nego što sam mogo nešto smisliti,nije ni slutio da sam ja tu. Oni gurnu vrećicu kroz prorez u slamarici ispod perine i zakopaju je duboko u slamu i reknu da je sad sve u redu, jerbo crnja poravnava samo perinu, a slamaricu pretrese možda dva, tri puta godišnje, tako da nema više opasnosti da će gepit pare.

Al nisu računali na mene. Još prije nego što su oni stigli do polovice štengi, ja sam već izvuko vrećicu iz slamarice. Pipajuć oko sebe popnem se do svog sobička i sakrijem ju u njoj dok ne nađem neko zgodnije mjesto. Mislio sam da će najbolje bit da ju sakrijem neđe napolju, jerbo ako oni primijete da je nema, pretražiće čitavu kuću, u to sam bio uvjeren. Onda onako obučen legnem, al nisam mogo zaspat, sve da sam i tio, jerbo sam čeko da obavim taj poso do kraja. Najedamput začujem kralja i vojvodu kako se penju uz skaline, pa se

iskobeljam iz svog ležaja, naslonim glavu na vrh svojih lojtri i stanem čekat da vidim šta će se dogoditi. Al ništa se nije dogodilo.

Tako sam osto sve dok ne utihne večer, a jutro se još ne javi, pa onda šmugnem niz lojtre.

Dvadeset sedmo poglavlje

Prišuljam se do njihovih vrata i oslušnem. Hrkali su. Za tim produžim na prstima i sretno siđem niz skaline. Niotkud ni glasa. Zavirim kroz pukotinu na vratima trpezarije i vidim kako svi oni koji čuvaju pokojnika spavaju na svojim stolicama. Vrata između trpezarije i salona, u kom je ležao mrtvac, bila su otvorena, a u obje sobe gorila je po jedna svijeća. Odem dalje i vidim da su i druga vrata salona otvorena i da unutra nema nikog osim Peterovih ostataka. Prođem pored te sobe, al su ulazna vrata bila zaključana, a u njima nije bilo ključa. U tom času začujem kako neko iza mene silazi niza stepenice. Utrčim u salon, obazrem se oko sebe i vidim da je lijes jedino mjesto đe mogu sakrit vrećicu. Poklopac je bio malko odmaknut tako da se vidilo pokojnikovo lice pokriveno mokrom maramom i dio pokrova. Gurnem vrećicu s parama pod poklopac, ispod samih pokojnikovih skrštenih ruku, od čega me spopadne jeza, tako su bile ledene, a onda jurnem nazad i sakrijem se iza vrata.

Bila je to Mary Jane. Priđe lijesu, sasma tiho, klekne pred njega i zaviri unutra, pa izvadi maramicu i zaplače. Vidio sam da plače, iako ju nisam mogao čuti. Bila mi je okrenuta leđima. Šmugnem van i, prolazeć kroz trpezariju, poželim da se uvjerim da me nisu vidili oni što čuvaju pokojnika, pa zavirim opet kroz onu pukotinu i vidim da je sve u redu. Niko se od njih nije ni makno.

Odšuljam se natrag u krevet prilično potišten zato što je sve skupa tako ispalo, nakon svega što sam učinio i izložio se onakim opasnostima. Biće dobro, mislio sam, ako novac ostane tamo đe je sad, jerbo kad odmaknemo sto il dvjesto milja niz rijeku, mogu u pismu javiti Mary Jane i ona ga može otkopat i nać pare, al po svoj prilici neće se tako desiti, nego će se pare nać kad se bude zakivo poklopac. Tad će se kralj opet dočepati para, a onda ih neće više šale ispuštati iz ruku. Dabome da me vukla želja da se opet odšuljam dole i izvadim pare iz lijesa, al se nisam usudio. Svakim časom bližilo se jutro i uskoro će se koji od pokojnikovih čuvara probuditi pa bi me mogao uloviti, uloviti sa šest iljada dolara koje mi niko nije dao na čuvanje. Neću da upadnem u taku kašu, rekнем sam sebi.

Kad sam ujutro sišo, salon je bio zatvoren, a čuvari su bih otišli. U kući nije bilo nikog drugog osim familije, Bartleyjeve udovice i naše družine. Motrio sam im lica da vidim je li se šta dogodilo, al nisam ništa mogao dokučiti.

Oko podne dođe pogrebnik sa svojim pomoćnikom, pa postave lijes na dva stolca usred sobe, a okolo poredaju sve ostale stolce i posude ih još i od susjeda, tako da su i predsoblje i salon i trpezarija bili puni stolaca. Vidio sam da poklopac na lijesu stoji ko i ranije, al se nisam usuđivo pred svijetom zavirivat pod njeg.

Onda nagrnu ljudi sa svih strana, a oba nitkova i djevojke zauzmu mjesta u prvom redu uz pokojnikovo uzglavlje. Oko pola sata ljudi su ulazili jedan po jedan i zastajali načas da pogledaju pokojnika u lice, nekoji je pustio i koju suzu, sve je to bilo vrlo svečano i tiho, samo su djevojke i oni nitkovi povremeno jecali pognutih glava, držeć maramice na očima. Ništa se nije čulo do struganja nogu po podu i useknjivanja, jerbo se svijet na pogrebu useknjuje više nego na ikojem drugom mjestu, osim u crkvi.

Kad je kuća bila dupkom puna, pogrebnik u crnim rukavicama prođe polagano i uslužno unaokolo, obavljajuć zadnje pripreme i razmještajuć ljude i stvari na njihova mjesta, da sve bude u najboljem redu, a kreto se nečujno ko mačka. Nije ni riječi progovorio, raspoređivo je ljude, uguravo one koji su zakasnili, pravio prolaze među svijetom, a sve to samo dajuć znakove glavom i rukama. Na kraju se smjesti uza sam zid. Nisam u životu vidio tišeg, obzirnijeg i neprimjetnijeg čovjeka od tog pogrebnika, a na licu mu nije bilo ni traga osmjehu. Posudili su bih neki harmonij u lošem stanju, pa kad je sve bilo gotovo, jedna mlada žena sjedne i zasvira na njem, te nastaje cvilež i kruljenje kom se pridruže svi prisutni pjesmom. Po meni, najbolje se tu ipak držo Peter. Zatim ustane prečasní Hobson, polako i svečano, i zausti da govori, al se uto u podrumu razlegne najstrašnije zavijanje što se dade zamisliti, bio je to tek jedan pas, al je digo taku paklensku dreku, i nikako da umukne, da je pastor moro stajat kraj lijesa i čekat, čovjek nije mogao ni sam sebe čuti. Bilo je zbilja nezgodno i niko nije znao šta da radi. Al domalo onaj krakati pogrebnik dade pastoru znak, ko da mu kaže: »Ne brinite ništa... pouzdajte se samo u mene!« Zatim se poguri i počme se provlačiti kroz svjetinu uza zid, samo su mu se ramena vidila kako klize iznad ljudskih glava. Dok je on tako klizio pored zida, lavež i zavijanje bivah su sve nesnosniji. Najposlije, kad je pogrebnik prošao dva sobna zida, izgubi se u podrumu. Onda, nakon dvije, tri sekunde začujemo nekakav udarac, a čuko zaskviči jedamput il dvaput ko da ga kolju i najednoč zavlada grobni muk, ter pastor nastavi svoju svečanu besjedu. Nakon minute dvije pojave se ponovo pogrebnikova leđa i ramena i počmu opet kliziti uza zid. Provukavši se tako okolo naokolo uz tri sobna zida, uspravi se, zakloni usta rukama, istegne vrat prema pastoru i prošapta ponad ljudskih glava nekakim promuklim glasom: "Štakora je ulovio!" Zatim se ponovo poguri i otklizi uza zid prema svom mjestu. Lijepo se vidilo kako su svi zadovoljni, jerbo ih je zanimalo šta se to dogodilo. Taka sitnica čovjeka ništa ne košta, a upravo ga

zbog takvih sitnica vole i cijene. U tom mjestu nije bilo omiljenijeg čovjeka od tog pogrebnika. Posmrtna je propovijed bila jako dobra, al dozlaboga dugačka i dosadna, a onda se još i kralj pogurnuo i, po svom običaju, svašta nadrobio. Napokon je i to prošlo i pogrebnik se počme šuljat prama lijesu s odvrtačem u ruci. Dok sam netremice zurio u njeg, probije me znoj. Al nije, fala bogu, ništa zagledo, samo je polako i nježno namjestio poklopac i zašarafio ga brzo i čvrsto. Odlanulo mi! Nisam znao jesu li pare još unutra ili nisu. Šta onda ako je neko tajom digo vrećicu? Kako ću znati da li da pišem Mary Jane ili ne? Recimo da ga ona otkopa i ne nađe ništa, šta će misliti o meni? Do bijesa, pomislim, mogli bi još krenuti u potjeru za mnom i strpati me u rešt. Najbolje će biti da se pritajim, da se ne zaletavam i uopće ne pišem, sad se sve tako gadno zaplelo, mjesto da popravim stvar, ja sam ju dokraja uprsko. Da se bar nisam u to petljo, nek ide sve k vragu!

Poslije sprovoda vratimo se kući i ja opet počnem promatrati lica ljudi oko sebe, nisam mogao da ih ne promatram, nikako da se smirim. Al sve zaludu, lica mi nisu ništa pod bogom govorila. Kralj je uvečer obilazio sve redom, sa svakim je u razgovoru sladio i bio prijazan, dajući im usput na znanje kako njegovo stado tamo u Engleskoj jedva čeka da se on vrati, pa se stoga mora požuriti da sredi nasljedstvo i otputuje kući. Njemu je bilo jako žao što nema više vremena, a i drugima je bilo žao, žalili su što ne može ostati dulje, al su govorili da im je jasno da je to nemoguće. On rekne da će on i William, naravska stvar, povesti djevojke sa sobom. To je svima bilo drago jerbo će tako djevojke biti zbrinute i među svojim, a bilo je drago i djevojkama... tolko im je to bilo po volji da su načisto zaboravile na svu svoju tugu, i rekle mu nek samo sve što prije rasproda, da će one već biti spremne za put. Sirotice su bile toliko zadovoljne i sretne da je mene duša bolila dok sam gledao kako im oni lažu i obmanjuju ih, al nisam znao kako da se umiješam i promijenim to opće raspoloženje a da me ne snađe zlo.

I, borami, kralj objavi da će i kuću i crnje i svu imovinu prodat na javnoj dražbi dva dana poslije sprovoda! A još prije toga svak može kupiti šta oće.

Tako se već sutradan nakon sprovoda, neke oko podne, prvi put pomutila djevojačka radost, naišla su dva trgovca robljem i kralj im proda crnje po povoljnoj cijeni, i to na mjenicu u tri rate, kako oni to kažu, pa crnje odoše, dva sina uz rijeku u Memphis, a majka niz rijeku u Orleans. Mislio sam da će sirotim djevojkama i crnjama srce pući od žalosti kad su se rastajali, plakali su zagrljeni i toliko kukali da mi se skoro smučilo. Djevojke su rekle da nikad nisu ni u snu pomišljale da bi se to troje moglo ikad razdvojiti ili da će ih ko prodat izvan mjesta. Nikad neću zaboravit kako su se te jadne, sirote djevojke i crnje na rastanku grlili i plakali, i sve mislim da ne bi to moglo mimo gledati, nego da

bi planuo i izdo našu bandu da nisam znao da ta prodaja nije valjana i da će se crnje za tjedan, dva vratit kući.

Zbog te prodaje uzbunilo se i čitavo mjesto i mnogi su se otvoreno izjasnili i rekli da je sramota tako razdvajat mater od djece. To je donekle naškodilo varalicama, al je ona stara budala i dalje tjero svoje, ma šta mu vojvoda govorio, a mogu vam reć da je vojvoda bio ozbiljno uznemiren.

Sutradan je bila dražba. Bio je već bijeli dan kad su kralj i vojvoda došli u moju potkrovnicu i probudili me. Odma sam po njima vidio da se nešto dogodilo. Kralj me zapita:

"Jesi l ti preksinoć bio u mojoj sobi?"

"Nisam, vaše veličanstvo." tako sam ga uvijek oslovljavao kad nije bilo nikog drugog u blizini.

"A da nisi bio jučer il sinoć?"

"Nisam, vaše veličanstvo."

"Časna riječ, nemoj sad da mi lažeš!"

"Časna riječ, vaše veličanstvo, kad vam kažem. Nisam bio ni blizu vaše sobe otkako je gospojica Mary Jane odvela vas i vojvodu da vam ju pokaže."

Tad me vojvoda zapita:

"A jesi l vidio koga da ulazi u sobu?"

"Nisam, vaša milosti, nisam nikog vidio, koliko se sjećam."

"Daj malo razmisli."

Ja porazmislim i dosjetim se, pa rekнем:

"Pa vidio sam nekoliko puta crnje da su ulazile." Obadvojica se malo trgnu, nekako ko da nisu to očekivali, a onda opet ko da i jesu. Nato će vojvoda:

"Baš sve crnje?"

"Ne... barem ne svi odjedamput. Naime, mislim da sam ih samo jedamput vidio kako svi zajedno izlaze iz sobe."

"Aha... a kad je to bilo?"

"Onog dana kad je bio sprovod. Ujutro. Nije bilo baš rano jerbo sam se kasno probudio. Baš sam silazio niz lojtre kad sam ih spazio."

"Dalje, dalje... šta su radili? Kako su se držali?"

"Ništa nisu radili. I držali su se ko obično, koliko se sjećam. Ošli su dalje na prstima. Po tome mi nije bilo teško pogodit da su sigurno unišli u sobu vašeg veličanstva da ju pospreme il tako nešto, jerbo su mislili da ste već ustali. A kad su vidili da niste ustali, tjeli su da se odšuljaju dalje kako vas ne bi probudili, ako vas već nisu probudili..."

"Trista mu jada, to je moralo tada bit." rekne kralj. Obadvojica su izgledala dosta smučeno i pomalo blesavo. Stajali su časak preda mnom, zamišljeni i češkajuć se po glavi, a onda se vojvoda nekako promuklo naceri i rekne:

"Nevjerojatno je kako su te crnje vješto odigrale svoje uloge. Pravili su se da im je žao šta odlaze iz ovog kraja! I ja sam im budala povjerovo da im je zbilja žao. I ti si im povjerovo, i svi su im povjerovali. Nek mi više niko ne kaže da crnje nemaju glumačkog dara. Pa oni su to tako majstorski odigrali da bi svakog pod milim bogom prevarili. Ja mislim da se u njima krije pravo blago. Kad bi imo kapital i kazalište, ne bi tražio bolje glumce od njih... a mi smo ih pustili da odu i prodali ih za jeftine pare. Da, i još ne znamo oćemo li ikad vidjet te pare. Čuj, đe je ta šara? Ta mjenica?"

"Na banci, radi naplate. Će bi druće bila?"

"No, onda je, fala bogu, sve u redu."

Onda ja zapitam tobože bojažljivo:

"A je l se šta dogodilo?"

Kralj se okrene meni i odbrusi mi:

"Šta te briga! Drži jezik za zubima i gledaj svoja posla... ako ih imaš. I ne zaboravi to dokle god si u ovom mjestu, čuješ li?"

Onda se obrati vojvodi:

"Moramo to progutat, ne smijemo ni pisnut, ima da budemo kuš."

Dok su se spremali da siđu niz lojtre, vojvoda se opet naceri i rekne:

"Brza prodaja a mala zarada! Dobar poso, nema šta." Kralj zareži na njegov:

"Ja sam mislio najbolje kad sam ih prodo tako brzo. A što se poso izjalovio, što nam nije ništa donio i što smo na kraju sve izgubili, jesam li ja možda tome više kriv nego ti?"

"E pa, oni bi i sad bili u ovoj kući, a nas ne bi bilo ovdje, samo da si poslušao moj savjet."

Kralj mu odbrusi oštro, koliko je smatro da smije, a onda se ponovo okomi na mene. Izgrdi me na pasja kola što mu nisam ništa javio kad sam vidio crnje kako izlaze iz njegove sobe i kako se šuljaju, rekne da bi svaka šuša po tom znala da nešto nije u redu. A onda je još malko proklinjo sam sebe, rekavši da je to sve zato što nije tog jutra osto malo dulje u krevetu i naspavo se ko i obično, i proklet bio ako još ikad ponovi tu grešku. I tako oni odu keckajući se među sobom, a ja sam bio prezadovoljan što sam svu krivnju svalio na crnje a da im ipak nisam ništa naudio.

Dvadeset osmo poglavlje

Dode vrijeme da se ustaje, pa siđem niz lojtre i pođem prema štengama, al kad sam prolazio pored djevojačke sobe, vidim da su vrata otvorena i da Mary Jane sjedi kraj svog starog kožnatog kofera. Kofer je bio otvoren i ona je trpala u njegov stvari ,spremala se za put u Englesku. Upravo je prestala pakirat i, složiv

haljinu u krilu, pokrila lice rukama i zaplakala. Bilo mi je teško oko srca kad sam to vidio, ko što bi i svakom, naravski, bilo. Uniđem u sobu i rekнем:

"Gospojice Mary Jane, vama je teško gledat kako neko pati, a i meni... skoro uvijek. Recite mi što vas muči."

I ona mi rekne. Patila je zbog crnja... baš ko što sam i mislio. Rekne kako se zbog toga ne veseli više divnom putovanju u Englesku. Kako bi mogla tamo ikad bit sretna kad zna da se ta mati nikad više neće vidit sa svojom djecom... pa opet brižne u plač, još jače nego ranije, podigne ruke uvis i zavapi:

"O, bože, bože, kad se samo sjetim da se nikad više neće viditi!"

"Ama, vidit će se... i to u roku od dva tjedna... ja to znam sto posto!" rekнем.

Eto, to sam izlanuo, ne znam ni sam kako! I prije nego što sam se snašo, ona me zagrlila i rekne mi nek to kažem još jednoč, i još jednoč, i još jednoč!

Vidim da sam se zaletio, kazo više nego što treba, i da sam u škripcu. Zamolim ju da me pusti da malko razmislim. Sjedila je preda mnom, jako nestrpljiva i uzrujana, i prelijepa, al nekako zadovoljna i spokojna, ko da su joj upravo izvadili zub. Evo kako sam razmišljao. Ako čovjek u škripcu stisne petlju i kaže istinu, izlaže se velikoj opasnosti. Ja nisam doduše u tom imo puno iskustva i ne mogu tvrdit da je tako, al mi se tako čini, a ovo je baš bila prilika u kojoj mi je, borami, izgledalo da će bit bolje, pa zapravo i sigurnije, kazat istinu neg lagat. Moram ovo upamtiti i razmisliti o tom jednom drugom prilikom, to je tako nekako čudno i nelogično. Nikad nisam ovako nešto doživio. Pa dobro, rekнем u sebi, baš ću okušat sreću, ovaj put ću stisnut petlju i kazat istinu, prem mi se zbilja čini da je to isto ko sjedit na buretu baruta i potpalit ga samo da vidiš kud ćeš odletit. I počnem ovako:

"Gospojice Mary Jane, imate li vi koga ovđe u blizini, izvan mjesta, kod kog bi se mogli skloniti na jedno tri, četiri dana?"

"Imam... gospodina Lothrop. A zašto?"

"Zasad ne pitajte zašto. Ako vam kažem otkud znam da će se crnje opet sastat u roku od dva tjedna, ovđe u ovoj kući i ako vam dokažem da to stvarno znam oćete l onda otić do gospodina Lothrop i ostat kod njeg četiri dana?"

"Četiri dana! "usklikne ona. "Ostala bih i godinu dana!"

"Dobro, onda," rekнем, "ne tražim ništa od vas nego samo vašu riječ, ona mi vrijedi više nego da se neki drugi zakune na Bibliju."

Ona se nasmiješi i ljupko porumeni, a ja dodam:

"Ja bi, ako nemate ništa protiv, zatvorio vrata... i namako zasun." Potom se vratim, ponovo sjednem i nastavim:

"Nemojte sad tu cmizdrit. Samo sjedite s mirom i držite se ko muško. Moram vam kasti istinu, a vi, gospojice Mary, morate bit jaki, jerbo je to gorka istina i teško ćete ju progutat, al tom nema lijeka. Ti vaši stričevi nisu nikaki stričevi...

to su vam dva prevaranta... obične barabe. Eto, sad ste čuli ono najgore... ostalo ćete već lakše podnest."

Nju je to, naravska stvar, gadno uzdrimalo, al ja sam sad već prebrodio plićak pa sam tjero dalje dočim je ona sve više i više sijevala očima. Ispričo sam joj sve do u tančine, od onog kako smo prvo sreli onog mladog budalaša što je išo na brod pa sve do trenutka kad je ona na vratima dočekala kralja i pohrlila mu u zagrljaj, a on ju poljubio šesnajst il sedamnajst puta. Tad ona skoči na noge, a lice joj usplamti ko sunce na zalasku, pa uzvikne:

"Beštija jedna! Hodi... ne smimo gubit više ni minute... ni sekunde... namazat ćemo ih katranom i uvaljat u perje i bacit u riku!"

A ja joj rekнем:

"Svakako. Al mislite l to učinit prije nego što odete do gospodina Lothrop a il..."

"Ah , "uzdahne ona , "di mi je glava! "pa ponovo sjedne.

"Molim te, nemoj se obzirat na ovo što sam rekla... je li da nećeš?"

I položi svoju svilenu ruku na moju tako da joj obećam da bi prije umro neg tako šta učinio.

"Toliko sam se uzrujala da sam izgubila glavu,"nadoda,"a sad nastavi, ovo se više neće ponovit. Reci mi što da radim, što god rekneš,tako ću i uradit."

"E pa, ta su vam dvojica prevaranata opasni razbojници, a ja sam vam u takom sosu da moram još neko vrijeme putovat s njima,tio ne tio... rađe vam ne bi sad pričo zašto... i kad bi vi sad njih raskrinkali, ja bi se iščupo iz njihovih kandži i ništa mi ne bi falilo, al ima tu još neko kog vi ne poznate, a taj bi se onda našo u nebranom grožđu. E pa, moramo i njega spasit, nije l tako? Dašta da moramo. I eto, zato ne smijemo još zasad raskrinkat te varalice."

Dok sam ovo govorio, padne mi nešto na pamet. Pomislim kako bi se ja i Jim možda mogli riješit ovih prevaranata, možda bi ih mogli ovđe strpat u zatvor i otputovat dalje. Al nisam tio da plovimo na splavi po danu, i još da samo ja odgovaram na svačija pitanja, pa nisam želio da ovaj naš plan ostvarimo prije nego što zanoća. Zato rekнем:

"Gospojice Mary Jane, sad ću vam kasti šta treba da radimo... i da ne morate ostajat tako dugo kod gospodina Lothrop a.Koliko je to daleko odavle?"

"Nešto manje od četiri milje... tamo, dalje od rike."

"E, to je dobro. Vi sad idite lijepo tamo i ostanite do devet il devet i pol večeras, a onda ih zamolite da vas vrate kući... recite im da ste nešto zaboravili. Ako stignete vamo prije jedanašt, metnite svijeću u ovaj prozor, a ako mene ne bude, čekajte još do jedanašt, ako dotle ne dođem, znači da sam otputovo i da sam već na sigurnom. Onda možete izać i otkrit sve što znate, i dat onu dvojicu uapsit."

"Fino,"rekne ona , "učinit ću sve tako kako kažeš."

"A ako se ipak dogodi da ja ne uteknem, nego da me uvate zajedno s njima, morate se zauzet za mene i reć da sam vam ja već ranije sve kazao, i morate mi pomoć koliko god možete."

"Dakako da ću ti pomoć, ne boj se! Neće ti pasti ni vlas s glave!" rekne ona. Vidio sam kako su joj se nosnice raširile i oči sijevnule kad je to kazala.

"Ako ja uteknem, onda neću bit ovđe da dokažem da ti lupeži nisu vaši stričevi, a i kad bi bio ovđe, ne bi to mogo dokazat. Mogo bi se samo zaklet da su to lopuže i barabe, to je sve, mada i to nešto vrijedi. Al ima i drugih koji to mogu učinit bolje od mene... to su vam ljudi kojima će se vjerovat prije negol meni. Reći ću vam kako da ih nađete. Dajte mi papir i olovku. Evo ovako... Kralj bez premca, Bricksville. Spremite ovo, i pazite da ne izgubite. Kad sud bude tio saznat nešto više o toj dvojici, nek samo pošalju nekog u Bricksville i poruče po njemu da su uvaćeni oni koji su igrali Kralja bez premca, pa nek se jave svjedoci... ama, doći će vam, gospojice Mary, čitav taj gradić dok bi dlanom o dlan. I to će doć ljuti ko risovi."

Pošto smo se tako lijepo o svem dogovorili, nadodam:

"Samo pustite da dražba mimo prođe i nemojte se ništa živcirat. Niko neće morat platit ono što kupi dok ne prođe jedan dan od dražbe zato što je taki kratak rok, a oni neće otić odavle dok ne pokupe sve pare... a kako smo mi udesili stvar, prodaja neće biti pravovaljana i oni neće dobit ni pare. Biće isto onako ko i s crnjama... ta prodaja ne vrijedi i crnje će uskoro bit vraćene. Ne mogu oni još podić pare ni za crnje... baš su u gadnom sosu, gospojice Mary."

"Dobro," rekne ona, "idem ja sad na doručak, a onda ću odmah otić do gospodina Lothropu."

"E pa, nismo se tako dogovorili, gospojice Mary Jane," reknem, "nipošto se nismo tako dogovorili, otiđite vi još prije doručka."

"Zašto?"

"Šta mislite, gospojice Mary, zašto ja uopće oću da vi tamo odete?"

"Pa nisam ni mislila na to... ni sad zapravo ne znam. Zašto?"

"Pa zato što vi niste od onih ljudi kojima se ništa ne može pročitat s lica. Meni ne treba bolje knjige od vašeg lica. Na njemu ko da je sve odštampano krupnim slovima. Zar mislite da bi vi mogli mimo pogledat u oči vašim stričevima kad dođu da vam poželee dobro jutro i poljube vas, i da ne bi..."

"Stani, stani, ne govori dalje! Dobro, otići ću još prije doručka... drage volje. Ali zar da moje sestre ostavim s njima?"

"Da... ne brinite za njih. One će morat da izduraju još neko vrijeme. Kad bi sve tri otišle, ta bi dvojica mogla nešto posumnjat. Bolje da ne vidite ni njih ni sestre ni ikog drugog u ovom mjestu... kad bi vas ko od susjeda zapitao kako su vam stričevi, vaše bi lice već nešto odalo. Ne, otiđite vi rađe odma, gospojice Mary Jane, a ja ću već njima reć sve što treba. Reći ću gospojici Susan da

pozdravi stričeve od vaše strane i da im kaže da ste ošli nekud na nekoliko sati radi odmora i promjene, il u posjet nekoj drugi, i da ćete se vratit večeras il sutra rano ujutro."

"Nek slobodno kažu da sam ošla drugi, ali onu dvojicu neću da pozdrave od moje strane."

"Pa dobro, onda, nećemo ih pozdravljat." Zašto joj ne bi tako reko... od toga nije moglo bit nikake štete. To je bila puka sitnica koju mi nije bilo teško obećat, a upravo take sitnice najbolje poravnavaju put ljudima ovđe na zemlji. Tako sam bar umirio Mary Jane, a mene to ništa nije koštalo. Onda joj rekнем: "Ima tu još nešto... ona vrećica s parama."

"E pa, ona je u njihovim rukama, a kad se samo sitim kako su do nje došli, osiđam se prilično glupo."

"Ne, tu se varate. Ona nije kod njih."

"Pa kod koga je onda?"

"To bi i ja tio da znam, al ne znam. Bila je kod mene jerbo sam im ju ja ukro, a ukro sam ju zato da ju vama dam. I znam đe sam ju sakrio, al se bojim da nije više tamo. Strašno mi je žao, gospojice Mary Jane, ne mogu vam kasti koliko mi je žao, al učinio sam najbolje što sam mogo, vjerujte mi, na časnu riječ. Umalo da me nisu ulovili, pa sam moro sakrit vrećicu na prvo mjesto koje mi se našlo pod rukom i uteć... a to mjesto nije baš zgodno."

"Ma nemoj sad krivit samog sebe... to ti ne valja, ja ti to ne dam... čim nisi mogo drukčije, nisi ništa kriv. Kamo si je sakrio?"

Nisam ju tio ponovo podsjećat na njezine jade, i nekako nisam imo srca da joj kažem nešto što bi joj dozvalo u pamet sliku mrtvaca kako leži u lijesu s onom vrećicom na trbuhu. Stoga sam časak pošutio, a onda joj rekнем:

"Rade vam ne bi sad govorio o tom, gospojice Mary Jane, đe sam ju sakrio, nemojte se ljutit zbog toga, al mogu vam napisat na komadiću papira pa ćete moć to pročitat putem do gospodina Lothropa, ako baš oćete. Je l vam tako pravo?"

"Kako da ne."

I ja napišem ovako: »Metnuo sam ju u lijes. Bila je u njemu kad ste vi one noći plakali nad njim. Ja sam stajo iza vrata i bilo mi vas je strašno žao, gospojice Mary Jane.«

Oči su mi se malkice ovlažile kad sam se sjetio kako je ona te noći tamo sasma sama plakala, a oni su vragovi dotle ležali pod njezinim krovom, sramotili ju i pljačkali. Kad sam presavio cedulju i predao joj je, vidio sam da su i njoj navrle suze na oči. Čvrsto mi je stisnula ruku i rekla:

"Zbogom... sve ću učinit kako si mi reko, a ako te više nikad ne budem vidila, neću te nikad zaboravit, mislit ću često, često na tebe, i molit ću se za tebe. "I ode.

Moliće se za mene! Da je znala s kim ima posla, mislim da bi se privatila nekog lakšeg zadatka. Al reko bi da ni tada ne bi odustala od svog nauma... zato jerbo je naprosto takva. Ona bi bila u stanju da se moli Bogu i za Judu kad bi si to uvrtila u glavu... mislim da kod nje nema labavo. Možete vi reć šta oćete, al ja mislim da je ona imala više petlje nego ijedna djevojka koju sam poznavo, ona je, po meni, bila sva zapetljana. Ovo možda zvuči ko laskanje, al nije. A što se tiče ljepote ,pa i dobrote ,ni jedna joj nije bila ravna. Nikad ju više nisam vidio otkako je izašla na ona vrata, ne, nikad ju više nisam vidio, al reko bi da sam odonda mislio na nju puno i puno milijona puta, i na to kako je rekla da će se molit za mene, a da sam ikad povjerovo da bi njoj nešto pomoglo kad bi se ja za nju pomolio, proklet bio ako se ne bi pomolio, pa kud puklo da puklo.

Biće da je Mary Jane odmaglila na stražnja vrata, jerbo ju niko nije vidio kad je ošla. Kad sam poslije sreo Susan i onu sa zečjom usnom, zapitam ih:

"Kako se zovu oni ljudi preko, na drugoj strani rijeke, kod kojih svi vi ponekad odlazite? " One mi odgovore:

"Ima ih više, ali najčešće odlazimo k Proctorovima."

"Tako je,"potvrđim,"skoro sam zaboravio kako se zovu. E pa, vidite, gospojica Mary Jane mi je rekla da vam kažem da je morala na brzinu otić do njih... neko se tamo od njih razbolio."

"A tko?"

"Ne znam, ne mogu se sjetit, al mislim da je..."

"Za boga miloga, nije valjda Hanner?"

"Na žalost ,"reknem ,"upravo je Hanner."

"Bože sveti... a još je prošle nedilje bila zdrava ko dren! Je li ozbiljno bolesna?"

"Više nego ozbiljno. Prosjedili su uz nju čitavu noć, tako mi je bar rekla gospojica Mary Jane, kažu da neće dugo."

"Ama, tko bi to reko! A što joj je?"

Nisam se tog trenutka mogo sjetit ničeg pametnijeg, pa bubnem:

"Dobila je mums."

"Kakav vražji mumps! Ne sjedi se čitavu noć uz nekog tko ima mumps."

"Ne sjedi se, ma nemojte! Kod ovakog mumsa se bome sjedi. Ovo nije običan mums. Ovo je neka nova vrsta, kaže gospojica Mary Jane."

"Kakva nova vrsta?"

"Pa tako, uz nju idu još i neke druge bolesti."

"Koje druge bolesti?"

"Pa, ospice, i hripavac, i crveni vjetar, i sušica, i žutica, i upala mozga, i šta ja znam šta sve ne."

"Bože sačuvaj! I oni to zovu mumps?"

"Tako mi je rekla gospojica Mary Jane."

"Pa dobro, zašto to onda, za ime božje, zovu mumps?"

"Pa zato što i jes mums. Od njega sve počima."

"Ma to nema nikakvog smisla. Čovik se može udarit u prst na nozi, pa onda popit otrov, pa past u bunar tako da slomi vrat i da mu se mozak prospe, pa da neko naiđe i zapita od čega je taj čovik umro i da se nađe neki šmokljan koji će mu odgovoriti: »Pa, udario se u prst na nozi«. Kakvog bi to imalo smisla? Nikakvog. Isto tako i u tome što ti govoriš nema nikakvog smisla. A je l to priljepčivo?"

"Je l priljepčivo? I to mi je neko pitanje! To vam je isto što i drljača u mraku... Ako ne zapneš za jedan zubac, zapećeš za drugi, jelda? I ne moš se otkvačit a da ne povučeš za sobom čitavu drljaču, jelda? E pa, ova vrsta mumsa, to ti je nešto ko drljača, da tako kažem... i nije ti to makar kaka drljača. Kad za nju zapneš, ta te ne pušta šale."

"Joj, pa to je zbilja strašno," rekne ona sa zečjom usnom. "Idem da kažem striki Harveyju da..."

"Da, da," rekne , "svakako. I ja bi isto požurio do njeg. Ne bi ni časa časio."

"A zašto ne bi?"

"Promisli samo malo pa ćeš se možda i sama dosjetit zašto. Zar se vaši stričevi ne moraju što prije vratit u Englesku? I zar misliš da bi oni bili u stanju da otputuju, a da vas ostave da za njima same prevalite taj veliki put? Dobro znate da će vas oni čekat. To je sve u redu. Vaš stric Harvey je pastor, jelda? Dobro, onda, a zar bi jedan pastor prevario jednog parobrodskeg službenika? Zar bi prevario jednog službenika na prekooceanskom brodu? Samo zato da bi se gospojica Mary Jane mogla ukrcat na brod? Dobro znaš da ne bi. Pa šta bi onda on učinio? E pa, reko bi ovako: »To je zbilja velika šteta, al nek se moji vjernici snalaze kako znaju, jerbo mojoj sinovici prijeti opasnost da se razboli od tog strašnog pluribus-unum* mumsa, pa mi je sveta dužnost da ovđe sjedim i čekam tri mjeseca dok se ne vidi je l se zarazila il nije.« Al svejedno, ako misliš da je bolje da kažeš stricu Harveyju..."

*Geslo Sjedinjenih Američkih Država E pluribus unum (lat) »iz više njih jedno «ispisano na grbu (Op.prev.)

Koješta, pa da tratimo ovdi vrime čekajuć da vidimo je li se Mary Jane zarazila nije, a dotle bi se mogli svi skupa lipo provodit u Engleskoj? Govoriš baš ko neki tikvan."

"Ipak, možda bi bilo dobro da kažete kom od susjeda?"

"Eto ti ga na! Tebi zbilja nema para u prirođenoj gluposti. Zar ti nije jasno da bi komšije odmak sve rastrubile? Najbolje će bit da nikom ništa ne govorimo."

"Pa sad, možda imaš pravo... da, sve bi reko da imaš pravo."

"Al mislim da bismo ipak morali reć striki Harveyju da je ona nekud otišla, da ne brine za nju."

"Da, gospojica Mary Jane vas je zamolila da mu to kažete. Ovako je rekla: »Reci im da pozdrave i poljube striku Harveyja i striku Williama od moje strane, i da

im kažu da sam ja otišla preko rijeke do gospodina... do gospodina...« Kako se ono zove ona bogata familija do koje je vaš pokojni stric Peter toliko držo? Mislim na one koji..."

"Valjda misliš na Apthorpove?"

"Ma da, baš je muka s tim imenima, čovjek nikako da ih popamti, svaki drugi put ne mogu ih se sjetit, tako nekako ispada. Da, rekla je da kažete da je skoknula preko do Apthorpvih da im kaže da svakako dođu na dražbu i kupe ovu vašu kuću, zato jerbo misli da bi pokojni stric Peter najrađe volio da ju oni kupe. I nagovaraće ih da dođu sve dok ih ne privoli, i onda će se, ako ne bude preumorna, vratit kući. A ako bude preumorna, onda će se vratit svakako sutra ujutro.

Rekla je nek ne govorite ništa o Proctorovima nego samo o Apthorpvima... i nećete ništa slagat jerbo će ona zbilja i otić do njih da porazgovara o prodaji kuće. Ja to sve znam, jerbo mi je sama tako rekla."

"U redu," reknu one i odu da potraže svoje stričeve, da ih pozdrave, poljube i prenesu im poruku.

Sad je bilo sve u redu. Djevojke neće ništa govorit zato jerbo im je stalo da odu u Englesku, a kralju i vojvodi će bit draže da je Mary Jane ošla da pozove ljude na dražbu neg da je ostala u blizini doktora Robinsona. Ja sam bio jako zadovoljan, jerbo sam mislio da sam stvar dobro izveo... smatro sam da ni Tom Sawyer ne bi to bolje izveo. Dabome da bi on cijelu stvar više iskitio, ja nisam tom tako vičan jerbo se nisam tim ni toliko bavio. I tako je neđe kasno po podne održana dražba na mjesnom trgu. Otegla se preko svake mjere, a stari je stajo gore uz dražbovatelja i držo se ko lipov svetac, ubacujuć ovda, onda ponešto iz Svetog pisma il poneku milozvučnu preljubeznu riječ, a vojvoda je u blizini guguto na onaj svoj način ne bi l probudio što više samilosti, i općenito se pravio važan. Napokon je svem tom došo kraj i sve je bilo rasprodano. Sve osim jedne male, neznatne parcele na groblju. I to su tjeli pošto, poto da unovče... nisam još vidio takog nezajažljivog čovjeka ko što je bio taj kralj, taj ne bi ništa nikom ostavio. I dok su oni još bili tim zabavljeni, pristo je jedan parobrod i nisu prošle ni dve minute kad nagrne svjetina kličuć i smijuć se, divljajuć i dovikujuć:

"Evo vam i protivničke stranke! Sad imate dva para nasljednika starog Petera Wilksa, plaćajte i birajte koji vam se više dopada!"

Dvadeset deveto poglavlje

Vodili su sa sobom jednog jako zgodnog starog gospodina, i jednog zgodnog mlađeg gospodina, kom je desna ruka bila u zavoju. Bože, da ste samo vidili

kako su ljudi vikali, klicali i smijali se! Al ja u tom nisam vidio ništa smiješno, a reko bi da bi se i vojvoda i kralj morali gadno upet da vide u tom išta smiješno. Mislio sam da će problijedit, al jok, nisu čak ni problijedili. Vojvoda nije ničim pokazo da zna šta se zbiva, i dalje je guguto, blaženo i zadovoljno, ko vrč što klokoće kad se iz njeg toči mlaćenica. A što se tiče kralja, on je samo s visoka i sažalno gledao te pridošlice, baš ko da ga duša boli pri samoj pomisli da na svijetu ima takih varalica i lopuža. Ama, sjajno se držo! Mnogi ugledni mještani okupili se oko kralja da mu pokažu da su na njegovoj strani. Onaj stari gospodin koji je upravo stigo bio je strahovito zbunjen. Uskoro je ipak progovorio, a ja sam odma vidio da govori ko pravi Englez, ne onako ko kralj, mada je i kralj sasma dobro govorio, obzirom da je samo oponašao engleski. Riječi staroga gospodina ne bi mogo točno navest, niti bi ga mogo oponašat, al kad se obratio svjetini, reko je otprilike ovako:

"Ovo je za mene iznenađenje kojem se nisam nadao, i priznajem otvoreno i iskreno da nisam najbolje pripremljen da mu se suprotstavim i doskočim, jer moj brat i ja nismo imah sreće na putu, on je slomio ruku, a prtljaga nam je noćas zabunom iskrcana u jednom drugom mjestu uz rijeku. Ja sam Harvey, brat Petera Wilksa, a ovo je njegov brat William, koji niti šta čuje niti govori... a sad se ne može pravo ni znakovima sporazumijevati jer se služi samo jednom rukom. Mi smo zaista oni za koje se izdajemo, a za dan, dva, kad nam stigne prtljaga, moći ćemo to i dokazati. Ali dotle neću više ništa govoriti, nego idemo u hotel i tamo ćemo čekati."

Tada on i onaj novi mutavac odu, a kralj se nasmije i opet razveže:

"Slomio ruku... zbilja jako vjerojatno, jelte? I jako zgodno za varalicu koji se treba sporazumijevati znakovima, a ne zna kako se to radi. I izgubili prtljagu! To je još bolje! I jako lukavo... u ovom slučaju!"

Pa se ponovo nasmije, a za njim se nasmiju i svi ostali, osim trojice, četvorice, il možda šestorice. Jedan je od ovih potonjih bio doktor, a drugi, neki gospodin oštrog pogleda, s neakom starinskom putnom torbom od materijala za tepihe, koji je također upravo stigo brodom i potiho nešto razgovarao s doktorom, zirkajući ovda onda na kralja i klimajući glavom, bio je to Levi Bell, advokat koji je bio otputovao u Louisville. Treći je bio neki gorostas, ko od stijene odvaljen, koji je došo sa svjetinom i slušo sve što je govorio onaj stari gospodin, a sad je slušo kralja. Kad je kralj reko svoje, gorostas ga najednoć zapita:

"Čujte vi, ako ste vi zbilja Harvey Wilks, kad ste stigli amo?"

"Na dan uoči sprovoda, prijane "odgovori kralj.

"A u koje doba dana?"

"Navečer... otprilike sat, dva pred zalazak sunca."

"A kako ste doputovali?"

"Doputovao sam brodom Susan Powell, iz Cincinnatija."

"Pa dobro, kako ste onda mogli bit tog jutra gore u Pintu... u čamcu?"

"Nisam ja tog jutra bio u Pintu."

"Lažete da niste."

Nekoliko njih priskoči čovjeku pa ga zamole nek ne govori tako s jednim starcem i svećenikom.

"Kakav vražji svećenik, to je varalica i lažljivac. Vidio sam ga tog jutra u Pintu. Pa valjda znate da ja tamo živim. E pa, bio sam tog jutra tamo, i on je bio tamo. Vidio sam ga svojim očima. Došo je čamcem, sa Timom Collinsom i još jednim dečkom."

Tu se iznenada javi doktor:

"A bi li ti, Hinese, prepoznao tog dečka da ga vidiš?"

"Mislim da bi, ali nisam siguran. Ma eno ga, tamo je. Odmah sam ga prepozno."

I upre prstom u mene. Nato će doktor:

"Susjedi, ja ne znam jesu li ona nova dvojica varalice ili nisu, ali ako ova dvojica nisu varalice, onda ja nisam ništa drugo nego idiot. Ja mislim da je naša dužnost da se pobrinemo da nam ovi ovdje ne umaknu prije nego što ispitamo čitavu stvar. Hodi, Hinese, hodite i vi ostali. Hajde da odvedemo ove u gostionu i da ih suočimo s onom drugom dvojicom. Vjerujem da ćemo tako bar nešto saznati prije nego što sve izvedemo na čistac."

Ovo je svjetini bilo po čudi, iako možda ne i kraljevim prijateljima. I tako svi krenemo u gostionu. Bilo je to u smiraj dana. Doktor je mene vodio za ruku, bio je jako ljubazan al nikako da mi ispusti ruku.

Svi smo ušli u neku veliku prostoriju u svratištu, đe su zapalili nekoliko svijeća i doveli onu drugu dvojicu. Prvo progovori doktor:

"Ne bih htio biti nepravedan prema ovoj dvojici, ali ja mislim da su oni varalice i da možda imaju ortake o kojima ništa ne znamo. Ako ih imaju, neće li ti ortaci pobjeći s onom vrećicom zlata koju je Peter Wilks ostavio za sobom? To nije isključeno. Ako ovi ljudi nisu varalice, neće imati ništa protiv toga da pošalju nekog po te novce i predaju ih nama na čuvanje dok ne dokažu da su pošteni ljudi... nije li tako?"

Svi se s tim slože, a ja pomislim da se naša družina na samom početku našla u škripcu. Al kralj navuče samo žalostan izraz na lice i rekne:

"Gospodo, i ja bi volio da je novac tu, jerbo nisam ni najmanje sklon praviti smetnje poštenom, otvorenom i temeljitom ispitivanju ovog žalosnog slučaja, ali novac, na žalost, nije tu. Možete nekog poslat da to provjeri, ako želite."

"Pa di je onda?"

"E, kad mi ga je sinovica predala da ga čuvam, odnio sam ga i sakrio u slamaricu u mom krevetu, jerbo nisam htio da ga polažem u banku za ovo par dana koliko ćemo ovdje ostati, a smatram da je krevet sigurno mjesto, pošto mi nismo navikli na crnje i mislili smo da su oni isto tako pošteni ko i služinčad u

Engleskoj. A crnje su ga ukrade već sutradan ujutro, čim sam ja sišo dole na doručak. Kad sam ih prodavo, nisam još bio primijetio da para nema, tako da su ih oni lijepo odnijeli sa sobom. Evo, gospodo, moj sluga ovdje može vam to posvjedočit."

Doktor i još nekoliko njih viknu:

"Koješta! "

Vidio sam da mu niko ne vjeruje sto posto. Jedan me od njih zapita jesam li ja vidio kako su crnje ukrade pare. Ja odgovorim da nisam, al da sam ih vidio kako se iskradaju iz sobe i kako žurno odlaze, i da nisam ništa posumnjo, samo sam računao da se boje da su probudili moga gazdu i da oće pobjeć prije neg se on okomi na njih. Ništa me drugo nisu pitali. Onda se doktor naglo okrene meni i upita me:

"Jesi li i ti Englez?"

Ja rekнем da jesam, a on i još neki drugi se nasmiju i reknu:

"Makar šta!"

Onda započne veliko ispitivanje koje potraje satima, bilo je bome povuci potegni, niko nije spominjo večeru nit je pomišljao na nju, neg samo ispituj i ispituj! Bila je to najgora zavrzlama koju sam ikad vidio. Najprije su rekli kralju da ispriča svoju priču, a onda onom starom gospodinu da ispriča svoju. Svima je osim nekolicini zatucanih mamlaza bilo bjelodano jasno da stari gospodin kazuje istinu, a da onaj drugi laže. Onda i na mene dođe red da kažem šta znam. Kralj me iskosa ošine pogledom tako da sam odma bio načisto šta treba da govorim. I tako ja razvezem o Sheffieldu, i kako smo tamo živili, i sve o Wilksovima u Engleskoj, i tako dalje, al nisam bio daleko odmakao kad se doktor naduši smijati, a onaj advokat Levi Bell rekne:

"Sjedni, dečko, ja se na tvom mjestu ne bih toliko naprezao. Čini mi se da nisi vičan laganju, nekako ti to ne ide od ruke, moraš se još vježbati. Lažeš prilično nespretno."

Nije mi godila ta pohvala, al mi je bilo drago što su me ostavili na miru.

Doktor zausti da nešto kaže, al se okrene i rekne:

"Da si ti, Levi Belle, bio od početka ovdje..."

Kralj ga presiječe u riječi, pruži ruku Leviju Bellu i rekne:

"Šta, vi ste taj stari prijatelj mog sirotog pokojnog brata o kome mi je on tako često piso?"

Advokat i on stisnu jedan drugom ruku, advokat se sve nešto smješko i reklo bi se da mu je drago. Zapodjeli su razgovor i onda otišli na stranu i nastavili potihom razgovarat. Najposlije advokat prozbori na sav glas:

"Evo kako ćemo učiniti. Vi napišite uputnicu, a ja ću je poslati, zajedno s uputnicom vašeg brata, da znaju da je sve u redu."

I tako oni donesu papir i pero, pa kralj sjedne, nakrivi glavu na jednu stranu i, pomičući jezik u ustima, nadrlja nešto na papir. Zatim dadnu pero vojvodi, tad vojvoda prvi put pozeleni od muke. Ipak, uzme pero i nešto načrčka. Onda se advokat obrati onom starom gospodinu i rekne mu:

"Molim vas da vi i vaš brat također napišete po jedan do dva retka i da se potpišete."

Stari gospodin napiše par riječi, al niko živ nije to znao pročitati. Advokat se nađe u čudu pa rekne:

"Ništa više ne razumijem, i izvadi iz džepa pregršt starih pisama i pregleda ih, pa onda pregleda rukopis starog gospodina, pa onda opet ona pisma, ter nastavi:

"Ovo su stara pisma od Harveyja Wilksa, a evo sad i ova dva rukopisa, po kojima se odmah vidi da oni nisu napisali ta pisma." (Koliko su se samo kralj i vojvoda pokunjili, izgledali budalasti kad su vidili da ih je advokat namagarčio!) A evo i rukopisa ovog starog gospodina po kojem se odmah bez po muke vidi da ni on nije napisao ta pisma... zapravo se ove njegove škrabotine i ne mogu nazvati rukopisom. A sad evo nekoliko pisama od..."

Uto mu stari gospodin upadne u riječ:

"Dopustite, molim vas, da vam nešto objasnim. Moj rukopis ne zna nitko čitati osim ovog mog brata ovdje... sve što ja napišem on prepíše. Ta pisma koja vi držite u ruci pisao je on, a ne ja."

"Aha!" rekne advokat. "Tako dakle stoji stvar. Imam ja ovdje i nekoliko Williamovih pisama, pa ako mu kažete da napiše koji redak, moći ćemo usp..."

"Ali on ne zna pisati lijevom rukom." opet će stari gospodin. "Kad bi mogao pisati desnom, uvjerali biste se da je napisao i ta svoja pisma i moja. Pogledajte i jedna i druga, molim vas, i vidjet ćete da ih je pisala ista ruka."

Advokat usporedi pisma i rekne:

"Vjerujem da, je tako... ako i nije, sličnost je kudikamo veća nego što sam ranije primijetio. E pa, dobro! Ja sam već mislio da smo na pragu rješenja, ali stvar je opet, u neku ruku, pala u vodu. Ipak, kako bilo da bilo, nešto je dokazano... ni jedan od ove dvojice nije Wilks..." zaključi pokazujući glavom na kralja i vojvodu.

I šta mislite? Ona tvrdoglava stara bena nije se još tjela predat! Ni govora. Rekne da to nije u redu, da je njegov brat William najveći šaljivčina na svijetu i da nije ni tko da piše ko što inače piše... on je onog trenutka kad je William stavio pero na papir vidio da William opet sprema nekaku psinu. I tako se zagrijo svojim pustim bljezgarijama da je na kraju i sam povjerovo u njih... al uskoro mu se onaj stari gospodin unese u riječ i rekne:

"Sad mi je nešto palo na pamet. Ima li koga ovdje tko je pomogao oko spremanja moga bra... oko spremanja pokojnog Petera Wilksa za ukop?"

"Ima," javi se neko. "To smo bili ja i Ab Turner. Obadvojica smo ovdje."

Tad se starac obrati kralju i rekne mu:

"Možda bi mi ovaj gospodin mogao reći što je bilo utetovirano na pokojnikovim prsima?"

Bogami se kralj sad moro vraški brzo snaći, ako nije tko da se sruši ko strma obala koju je rijeka podlokala, tako je nenadano palo ovo pitanje. Zbilja, bilo je to nešto što je moglo oboriti i najprisedbnijeg čovjeka na svijetu, taki udarac s neba pa u rebra... jer otkud bi kralj mogao znati šta je bilo istetovirano na tom čovjeku? Malko je problijedio, a kako i ne bi, i nasto je tajac, svi su se malčice naklonili i zapiljili u njega. Sad će se valjda ipak predati, pomislim, nema mu spasa. I šta mislite, da se pređe? Teško da ćete mi vjerovati, al još se nije prešlo. Sve mislim da je nakanio tjerati mak na konac dok se ljudi ne izmore i malo pomalo ne razidu, pa da onda on s vojvodom ugrabi priliku da utekne. Bilo kako mu drago, sjedi on tako i najednolično se osmijehne pa rekne:

"Hm! Ovo je zbilja jako škakljivo pitanje, jelda? Da, gospodine, mogu vam reći šta je bilo utetovirano na njegovim prsima. Utetovirana je bila samo jedna mala, tanka, plava strelica, mogli ste je primijetiti samo kad bi dobro pogledali. Što sad kažete... a?"

E, vala, nisam u životu vidio da neko ima takav don obraz.

Onaj stari gospodin žustro se okrene Abu Turneru i njegovom pajdašu i oči mu se zakrijese, jerbo je sigurno pomislio da je ovaj put ulovio kralja, pa rekne:

"Eto... čuli ste što je on rekao! Je li bio takav neki znak na prstima Petera Wilksa?"

Obadvojica odgovore u jedan glas:

"Ne, takvog znaka nismo vidili."

"Odlično!" rekne stari gospodin. "U stvari, vidjeli ste jedno sitno, nejasno slovo P i slovo B (početno slovo imena kojim se poslije više nije služio) i slovo W, a između njih su bile crtice, evo ovako: P-B-W i on ispiše ta slova na komadiću papira. "Recite... niste li to vidjeli?"

Ponovo obadvojica odgovore:

"Ne, nismo. Nismo vidjeli ama baš nikakvih znakova."

E, sad se svi uskomešaju i dignu dreku:

"To su sve odreda sami prevaranti! U vodu s njima! Utopite ih! Namažite ih katranom i uvaljajte u perje!"

Svi su se derali u isti mah, nastane pravi urnebes. Ai advokat skoči na stol i podvikne:

"Gospodo... go-o-ospodo! Samo jednu riječ... samo jednu jedinu riječ... MOLIM VAS! Postoji još jedna mogućnost... hajde da iskopamo leš pa da se sami uvjerimo."

To se svima dopalo.

"Hu-u- ra! "poviču i odma krenu, al advokat i doktor ih još časak zadrže:

"Stanite, stanite! Pograbite ovu četvoricu i ovog dečka, pa povedite i njih!"

"Tako je!"poviču ostali. "A ako ne nađemo nikakvih znakova, onda ćemo ih sve skupa linčovat!"

Mogu vam kasti da sam se tad zbilja prepo. Al nisam imo kud. Oni nas odma pograbe i povedu pravac na groblje, koje je bilo oko milju i pol nizvodno. Čitavo je mjesto pošlo za nama jerbo se halabuka nadaleko čula, a bilo je tek devet sati navečer.Dok smo prolazili pored naše kuće, zažalio sam što sam otpravio Mary Jane iz mjesta, jerbo, da sam joj sad mogo dat neki znak, ona bi sigurno izletila iz kuće i spasila me, i raskrinkala bi ona dva nitkova.

I tako se rulja valjala cestom niz rijeku ko čopor divljih mačaka, a da bude još strašnije, nebo se naoblačilo i munje su počele sijevat i bljeskat, i lišće je zatreperilo na vjetru. Nikad nisam bio u strašnijem i opasnijem položaju, pa sam bio nekako smlaćen, sve se zbivalo sasma drugačije nego što sam bio predvidio. Mjesto da lijepo sa strane i na miru promatram svu tu komendiju, ako mi se oće, a da za mnom stoji Mary Jane koja bi me spasila i oslobodila u odsudnom trenutku, sad između mene i iznenadne smrti nije bilo ničeg na svijetu doli onih utetoviranih znakova. Ako ih ne nađu...

Nepodnošljiva pomisao, a opet nekako nisam mogo mislit na ništa drugo. Sve se više i više smrkavalo, i bila je krasna prilika da kidnem iz gomile, da me onaj gorostas, Hines, nije onako čvrsto držo za zapešće, čovjek bi se prije oteo Golijatu neg njemu. Naprosto me vuko za sobom, tako je bio uzbuđen, pa sam moro trčat za njim.

Kad je rulja stigla do groblja, pokuljala je i razlila se po njemu ko poplava. Na samom groblju se pokazalo da ima sto puta više lopata nego što treba, al se niko nije sjetio da ponese fenjer. Ipak su se latili kopanja pri svjetlu munja i poslali nekog po fenjer do najbliže kuće, pola milje odanle.

I tako su kopali i kopali ko sumanuti, i strašno se smračilo, i udarila kiša, i vjetar je šibo i zavijo, i munje su sve češće i češće sijevale, i tutnjali su gromovi, al se ljudi uopće nisu na to obazirali, toliko su bili zaneseni poslom. U jednom času mogo si vidit sve i svako lice u toj silnoj svjetini, i zemlju kako frca na sve strane iz rake, a u drugom času mrak bi sve obavio tako da nisi vidio ni prsta pred nosom.Najposlije su izvukli lijes iz rake i počeli odvrtat šarafe na poklopcu, a onda svi navale i počnu se tiskat ramenima i laktovima ne bi i se kako progurali do lijesa. To je bilo zbilja nešto neviđeno, u onom mraku bilo je to stvarno jezovito. Hines me tako vuko i potezo da sam mislio da će mi ruka otpast, i tako se uzrujo i zadiho da je valjda i zaboravio na mene.

Iznenada munja tako sijevne da se oko nas razlije bujica bijele svjetlosti, a neko poviče:

"Tako mi svega na svitu, eno mu na prsima kese sa zlatom!"

Hines vrisne ko i svi ostali, pa mi ispusti ruku i navali svom snagom da si prokrči put i zaviri u lijes. Ja ni sam ne znam kako sam se u onom mraku izvuko iz rulje i jurnuo prema cesti.

Na cesti nije bilo ni žive duše pa samo što nisam letio... preda mnom nije bilo ničeg osim guste tame, i povremenih bljeskova, i romona kiše, i zavijanja vjetra, i grmljavine, a ja sam jurio što me noge nose! Kad sam stigo do gradića, vidio sam da zbog nevremena nema nikog vani pa nisam ni tražio pokrajnje ulice nego sam pojurio glavnom, a kad sam se primako našoj kući, nisam odvajao očiju od nje. Kuća je bila u mraku, niđe ni traga svjetlu, to me razalostilo i razočaralo, ni sam ne znam zašto. A i na kraju, baš kad sam trčio pored same kuće, sine svjetlo u prozoru Mary Jane! Srce mi zaigra ko da će mi iskočiti iz prsiju. Začas kuća i sve drugo ostanu za mnom u mraku, više ih neću vidit dok sam živ. To je zbilja bila najbolja djevojka koju sam ikad sreo, i imala je petlje ko niko božji.

Čim sam bio toliko poodmako od mjesta da sam se mogao prebacit do otoka, počnem napeto zvjerat na sve strane ne bi i spazio kaki čamac da ga posudim. I prvi put kad mi munja osvijetli jedan čamac koji nije bio privezan lancem, zgrabim ga i otisnem se od obale. Bio je to mali čamac privezan samo konopcem. Otok je bio strašno daleko, u samoj sredini rijeke, al nisam časio ni časa. Kad sam se konačno dovatio splavi, bio sam toliko izmoren da bi najrađe lego da se ispušem i odanem, al nisam si to mogao priuštiti. Čim sam skočio na splav, viknem:

"Izlazi, Jime, i kreći! Fala Bogu na nebesima, riješili smo ih se!"

Jim izjuri i pohrli mi u susret raširenih ruku, tako mi se obradovo, al kad sam ga ugledo pri svjetlu munje, protrnem i padnem na leđa u vodu. Zaboravio sam da je to zapravo stari kralj Lear i utopljeni Arapin u jednoj osobi, pa sam se nasmrt prepo. Al me Jim izvuče iz vode i uzme grlit i blagoslivljat i šta ja znam šta sve nije radio, toliko je bio sretan što sam se vratio i što smo se otarasili kralja i vojvode, al mu ja rekнем:

"Nemoj sad... ostavi to za poslije, ostavi to za poslije. Odveži splav i tjeraj!"

Kroz dvije, tri sekunde već smo plovili niz rijeku, o kako je bilo fino što smo opet slobodni i sami na velikoj rijeci i što nema više nikog da nam dodijava. Nisam mogao da ne zaplešem od radosti, da nekoliko puta ne poskočim u zrak i lupim se petom o petu, al kad sam to po treći put učinio, začujem dobro poznati zvuk... suspregnem dah, oslušnem i počekam... i zbilja, kad je ponovo sijevnula munja nad vodom, ugledam onu dvojicu! Baš su bili privilegij na vesla tako da im je čamac jurio ko strijela! Bili su to kralj i vojvoda.

Tad se skljkam na daske i predam sudbini, samo što nisam zaplako.

Trideseto poglavlje

Kad su se prebacili na splav, kralj se okomi na mene, zgrabi me za ovratnik, prodrma i rekne:

"Htio si da nam klisneš, jelda, štene jedno! Dosadilo ti naše društvo... a?"

A ja mu odgovorim:

"Ma nije, vaše veličanstvo, nije... nemojte, vaše veličanstvo, molim vas!"

"Ajde govori onda brže šta si htio ili ću ti dušu istrest!"

"Ispričat ću vam sve kako je bilo, na časnu riječ, vaše veličanstvo. Onaj čovo što me držo za ruku bio je jako dobar sa mnom, stalno mi govorio kako je i on imo sina mojih godina, al mu je lani umro, i kako mu je žao što vidi jednog dečka u takoj opasnosti. Kad su se svi iznenadili što su našli zlato, pa navalili na lijes, on me je pustio i reko: »Kidaj, mali, jerbo će te inače ko bog objesit!« i ja sam klisno. Izgledalo mi je da ne bi bilo pametno da ostanem... nisam mogo ništa pod bogom, a nisam tio da me objese kad već mogu uteć. I tako sam trčo i trčo sve dok nisam našo čamac, a kad sam stigo vamo, reko sam Jimu nek požuri jerbo da će me inače ulovit i objesit, i još sam mu reko da se bojim da vi i vojvoda niste više među živima, i bilo mi je strašno žao, baš ko i Jimu, i strašno se obradovo kad smo vas ugledah, evo pitajte Jima je i istina."

Jim potvrdi da govorim istinu, al kralj mu rekne nek zaveže i nadoda:

"E, da, sigurno je baš tako bilo! "i ponovo me prodrma i rekne da će me utopit. Al se vojvoda umiješa:

"Pusti tog malog, budalesino stara! Je l bi ti možda drukčije uradio? Jesi l možda ti pito za njega kad si kidnuo? Meni se čini da nisi."

Tad me kralj pusti i počne proklinjat to mjesto i sve živo u njem, al se vojvoda obrecne na njeg:

"Bilo bi kudikamo bolje da samog sebe dobro izgrdiš jer si baš ti najviše zabrljo. Od samog početka nisi učinio ništa pametno, osim što si onako hladnokrvno i drsko izmislio onu plavu strelicu. To ti je bilo dobro, svaka čast, i upravo nas je to spasilo. Jer, da nije bilo toga, strpali bi nas u ćorku i držali nas u njoj dok ne bi stigla prtljaga od tih Engleza... a onda... ne bi nam ginula robija! Ali, taj ih je tvoj štos odmamio na groblje, a zlato nam je još većma pomoglo, jer da nas one izbezumljene budale nisu pustile iz ruku i navalile da vide zlato, noćas bi spavali s kravatama oko vrata, s kravatama zajamčene trajnosti dulje nego što treba."

Ušutili su načas i premišljali, a onda će opet kralj nekako rastreseno:.

"Hm! A mi smo mislili da su crnje zdipile lov!"

Ja se sledio!

"Da ."priklopi vojvoda, nekako polako, otegnuto i jetko. "Mi smo mislili."

Nakon otprilike pola minute kralj rekne isto tako otegnutim glasom:

"Barem sam ja tako mislio."

Vojvoda odvrati na isti način:

"Naprotiv... ja sam tako mislio."

Kralj se nekako nakostuši i zapita:

"Slušaj ti, Bižvodurino, na što ti to ciljaš?"

Vojvoda odsiječe ko na panju:

"Kad si već potego to pitanje, možda bi ja tebe mogo priupitat na što si ti ciljo?"

"Koješta! "zajedljivo će kralj. "Ama, ne znam... možda si ti spavo pa nisi znao šta radiš."

Sad se vojvoda naroguši i odbrusi:

"Ma okani se tih prokletih besmislica... zar zbilja misliš da sam ja lud? Zar misliš da ne znam ko je sakrio te pare u lijes?"

"Da, gospodine dragi! Znam da ti to znaš... jerbo si to sam učinio!"

"To je laž! "drekne vojvoda i navali na njega. Kralj se prodere:

"Pusti me! Prestani me daviti! Povlačim sve što sam reko! "

A vojvoda će nato:

"E, prvo priznaj da si ti tamo sakrio lovu i da si mi kanio zbrisat ovih dana, pa se vratiti i otkopat je tako da ostane sve tebi."

"Čekaj malo, vojvodo... odgovori mi samo na ovo pitanje, jasno i glasno. Ako nisi ti sakrio pare, reci mi samo i ja ću ti vjerovat, i povući ću sve što sam reko."

"Eto na, kažem ti da nisam, lopužo stara, i ti to dobro znaš."

"Dobro, onda, vjerujem ti. Al odgovori mi još samo na ovo pitanje...nemoj se odma ljutiti. Nisi li pomišljao na to da drpiš pare i sakriješ ih?"

Vojvoda malko pošuti, a onda rekne:

"Pa sad zbilja nije važno jesam li pomišljao, glavno da nisam to učinio. A ti ne samo što si pomišljao nego si i učinio."

"Nek mi oči iscure, vojvodo, ako sam to učinio, poštenja mi. Neću reći da nisam htio to učiniti, jerbo sam zbilja htio, samo što si me ti... hoću reći netko drugi... preteko."

"Lažeš! To je tvoje maslo i moraš priznat da je tvoje, inače..."

Kralj počne krkljat i jedva procijedi:

"Dosta! Priznajem!"

Bio sam sretan kad je on to izvalio, bilo mi je odma puno lakše oko srca. Tad ga vojvoda pusti iz svojih šapa i rekne:

"Ako to još ikad porekneš, utopit ću te. Ti i nisi ni za šta drugo nego da tu sjediš i cmizdriš ko malo dijete... to ti baš dobro pristaje, poslije svega onoga što si zabrljao. Nisam još u životu vidio takvog starog proždrljivca koji bi htio da sve sam poždere... a ja sam ti za sve ovo vrijeme vjerovo ko rođenom ocu. Može te stid biti što si mirno gledao i slušao kako se sva krivnja svaljuje na one jadne

crnje, što nisi ni riječ pisnuo u njihovu obranu. Ispadam glup pred samim sobom kad se sjetim da sam toliko naivan da sam povjerovo u tu glupost. Sad mi je, do vraga, jasno zašto ti je bilo onoliko stalo do toga da podmirimo manjak... htio si se dočepat love koju sam ja zaradio na Kralju bez premca i na drugim poslovima, pa da sve sam prigrabiš!"

Kralj će nato plašljivo, svejednako šmrcajuć:

"Ama, vojvodo, ti si sam predložio da podmirimo manjak, a ne ja."

"Kuš! Neću više ni riječi da čujem!" odreže vojvoda" Sad vidiš šta imaš od svega toga. Njima su lijepo ostale sve njihove pare, i još k tome sve naše pare, osim možda par centi. Marš u krevet... i nemoj mi više dolaziti s neakvim manjkovima dok si živ!"

Tad se kralj zavuče u vigvam i utješi se svojom flašom, a malo zatim i vojvoda nagnu iz svoje flaše. I tako su poslije jedno pola sata bili opet dobri pajdaši, ko pravi lopovi, i čim su više pili, tim su se bolje pazili, pa su na kraju zagrljeni i zahrkali. Obadvojica su se silno raspekmezili, al sam primijetio da se kralj ipak nije toliko raspekmezio da zaboravi da ne smije i dalje poricat da je sakrio vrećicu s parama. To me obradovalo i umirilo. Naravno, čim su oni zahrkali, ja i Jim smo se raspričali, i ja sam mu ispriповjedio sve kako je stvarno bilo.

Trideset prvo poglavlje

Dane i dane nismo se niđe zaustavljali, stalno smo plovili niz rijeku. Sad smo već bili na Jugu, u toplim krajevima, jako daleko od kuće. Nailazili smo na stabla obrasla španjolskom mahovinom, visila je s grana ko dugačka sijeda brada. Vidio sam je sad prvi put u životu, a zbog nje je šuma djelovala nekako ozbiljno i sumorno. Prevaranti su mislili da su daleko od svake opasnosti, pa su opet počeli obrađivat naselja. Prvo su održali predavanje o antialkoholizmu, al nisu ni toliko zaradili na njem da bi se mogli obadvojica pošteno napit. Onda su u jednom drugom naselju osnovali plesnu školu, iako ni sami nisu znali plesati bolje od klokana. Čim su upriličili pravi ples, publika je skočila na noge i isprašila ih iz mjesta. Drugi put su opet pokušali s govorništvom, al nisu daleko odmakli u prvoj govoranciji kad slušaoci digoše svoj glas, izgrdiše ih na pasja kola i natjeraše ih u bijeg. Okušali su se i u misionarskom radu, i u hipnozi, i u nadriliječništvu, i u gatanju, u svačem pomalo, al nekako nisu imali sreće. Na kraju su ostali sasma švorc i povazan su leškarili na splavi koju je voda nosila, premišljah i premišljali, pa pola dana ne bi progovorili ni riječi, dozlaboga utučeni i očajni.

Najposlije su se ipak malo trgli, počeli se nešto domundavat, tiho i povjerljivo, u vigvamu, po dva, tri sata u komadu. Jim i ja smo se uznemirili. Nije nam se to ni najmanje sviđalo. Njušili smo da smišljaju neku gadnu psinu, goru od svih dotadašnjih. Raspravljali smo o tom nadugačko i naširoko i na kraju zaključili da se spremaju da provale u nečiju kuću il trgovinu, il da štogod krivotvore, il tako nešto. Bili smo dosta uplašeni i dogovorili smo se da nećemo ni za živu glavu dat da nas umiješaju u tako nešto, a ako nam se ukaže i najmanja prilika, da ćemo je iskoristiti da ih se otresemo, kidnemo i ostavimo same nek se frigaju. I tako, jednoć rano izjutra, sakrijemo splav na sigurno mjesto oko dvije milje nizvodno od neke selendre koja se zove Pikesville, i kralj pođe na obalu, a nama rekne da svi ostanemo sakriveni dok on ode u to mjesto da pronjuška je l doprla do njih vijest o Kralju bez premca. (»Oćeš reći da ideš provaljivat u kuće«, rekne ja u sebi, »al kad se vratiš, začudit ćeš se đe smo već ja, Jim i splav... nećeš moć k sebi doć od čuda.«) I još rekne, da ako se ne vrati do podne, da ćemo vojvoda i ja po tom znat da je sve u redu, pa da onda dođemo za njim. I tako smo mi ostali na splavi. Vojvoda se nešto uzvrpoljio i preznojavo, i bio je nekako jako kisel. Grdio nas je za svaku sitnicu i nikako mu nismo mogli ugoditi, stalno je nešto žožljo. Nešto se svakako kuvalo. Bio sam prezadovoljan kad je došlo podne a kralj se još nije vratio. Sad će bar doć do neke promjene... možda će se čak ukazati prilika i za korjenitu promjenu. I tako ja i vojvoda odemo u tu selendru, potražimo tamo kralja i najposlije ga pronađemo treštenog, pijanog u stražnjoj prostoriji nekake bijedne birtijetine, usred gomile zgubidana koji su se zabavljali na njegov račun. On se sav zapjenio psujući ih i prijeteći im, al je bio tako nakresan da se nije mogo ni držati na nogama, a kamoli da im nešto naudi. Vojvoda ga počne grđiti, da je stara budala, al kralj mu nije ostao dužan. Kad su se pošteno dovatili, ja klisnem i dadem petama vjetra, pojurim ko jelen cestom niz rijeku, vidio sam da nam se ukazala prilika, i odlučio sam da ta dvojica neće tako skoro viditi ni mene ni Jima. Dotrčim do splavi zadihan al sav radostan i kliknem:

"Odvezuj splav, Jime, opet smo na konju!"

Al nema odgovora, niko ne izlazi iz vigvama. Jim je nesto! Zovnem ga jedanput... pa drugi put... pa treći put, i potrčim tamo, amo kroz šumu, dozivajući ga i urlajući, al sve zaludu, dobrog starog Jima ni od korova. Onda sjednem i zaplačem, nisam se mogo suzdržati. Ipak, nisam mogo dugo sjediti na miru. Domalo opet izađem na cestu razmišljajući šta da radim, i naiđem na nekog dečka koji je išo putem i zapitam ga nije i možda vidio nekog nepoznatog crnju, obučenog tako i tako, i on mi odgovori:

"Jesam."

"A đe si ga vidio? "priupitam ga.

"Doli kod farme Silasa Phelpsa, dvi milje niže odavle. To je neki odbigli crnja koga su tu ufatili. Je i ti to njeg tražiš?"

"Ma ni govora! Naletio sam na njeg prije sat, dva u šumi, reko je da će me priklat ako se budem dero... i naredio mi da legnem na zemlju i ostanem tamo đe sam, pa sam tako i napravio. Sve sam dosad tamo ležo, bojo sam se izać."

"E pa, sad se više ne moraš bojat jer su ga ufatili." rekne on." Pobigo je bio odnekale s Juga.

"Sva sreća što su ga ulovili."

"Još kakva sreća! Raspisana je nagrada na njeg od dvisto dolara, a to ti je isto ko da si našo pare na putu."

"Pa da da je... te sam pare mogo i ja zaradit da sam malo veći, jerbo sam ga prvi vidio. A ko ga je ukebo?"

"Ma niki starac... stranac... i odma je prodo svoje pravo na nagradu za četrdeset dolara, jerbo mora dalje uz reku i nema kad da čeka. Zamisli samo! Ja bi bome čeko, pa makar i sedam godina."

"I ja bi, nefaljeno,"reknem ja."Al možda to njegovo pravo i ne vrijedi više kad ga je tako jeftino prodo. Možda tu ima neka kvaka."

"Ma nema, jok... čist poso. Ja sam vidio potimicu svojim očima. Sve ti tu lipo o njem piše, sve se poklapa... ko da je naslikan, piše i s koje je plantaže pobigo, odnekale još dalje od Njurlinza. A jok, dragoviću moj, neće tu bit nikakve nezgodacije oko tog posla, kad ti kažem. Čuj, daj mi prstovet duvana ako boga znaš!"

Pošto nisam imo ni trunke duvana, on ode. Ja se vratim na splav i sjednem u vigvam da porazmislim, al nikako da nešto smislim. Mozgo sam sve dok me nije zabolila tikva, i nikako da nađem nekaki izlaz. Poslije tako dugog putovanja, i poslije svega što smo uradili za one hulje, sve je eto propalo, sve je upropašteno i ošlo do vraga. I oni su imali srca da tako podvale Jimu, da ga ponovo bace u ropstvo do kraja života, među nepoznate ljude, i to za četereset prljavih dolara!

U jednom trenutku rekнем sam sebi da bi za Jima bilo tisuću puta bolje da robuje kod kuće đe mu je familija, kad već mora bit rob, pa da će bit najbolje da napišem pismo Tomu Sawyeru i javim mu nek kaže gospojici Watson đe se Jim nalazi. Domalo ipak odustanem od tog nauma, iz dva razloga, gospojica Watson je sigurno ljuta i ogorčena zbog njegovog nepoštenja i nezahvalnosti što je pobjego od nje, pa bi ga odma opet prodala dole nekud na Jug. A ako ga i ne bi prodala, normalno da svak prezire nezahvalnog crnju i Jim bi to stalno osjećo oko sebe, bio bi zasvagda prezren i osramoćen. A što bi bilo sa mnom! Pročulo bi se da je Huck Finn pomogo jednom crnji da se dočepa slobode, pa ako bi ikad sreo opet kog iz našeg mjesta, kako bi mu pogledo u oči od stida? Eto, to je ono,čovjek učini neko sramno djelo i onda neće da snaša posljedice toga. Dokle

se god ne sazna za tu stvar, misli da to i nije neka sramota. Upravo je tako i sa mnom. Čim sam više razmišljao o tom, tim me je više savjest pekla, i tim sam se više osjećao zločest, i nedostojan, i kukavan. Na kraju, kad mi je najedanput sinulo da mi je to sama ruka Providnosti udarila šamar i dala mi do znanja da su odozgor s neba stalno gledali moju zloću, kako sam ukro crnju sirotoj babi koja mi nikad ništa našao nije učinila, i da mi sad pokazuje kako ima Neko ko stalno sve motri i ko neće dozvoliti da se taka zla i dalje nesmetano čine, toliko sam se prepo da umalo što mi se noge nisu odsjekle. Trudio sam se svim silama da to sve skupa nekako ublažim, govorio sam sam sebi da sam loše odgojen i da ja nisam toliko kriv, al mi je nešto u meni furt ponavljalo: »Mogo si ić na vjeronauk, a da si išo, tamo bi te naučili da oni koji rade tako ko što si ti uradio s tim crnjom odlaze u vječni oganj.«

Protrnuo sam pri toj pomisli. I tio sam da se pomolim Bogu da više ne budem taki zločest dečko, nego da budem nešto bolji. I kleknem. Al riječi nikako da mi dođu. Zašto mi nisu dolazile? Nije vrijedilo da to probam zatajit pred Njim. Ni pred soboin. Znao sam ja jako dobro zašto mi ne dolaze. Zato što mi srce nije čisto, zato što nisam čestit, zato što sam tio sjedit na dva stolca. Ja sam se pravio da se odričem grijeha, al sam neđe duboko u sebi nosio najveći od svih grijeha. Pokušavo sam natjerat jezik da kaže da ću ubuduće raditi pravo i pošteno, i da ću javiti vlasnici crnje đe se on nalazi, al sam duboko u sebi znao da je to laž,a i On je to znao. Ne moš lagat kad se moliš, eto, to sam bar naučio.

Bio sam na sto muka i nisam znao šta da radim. Najposlije mi padne nešto na pamet, pa reknem sam sebi, napisat ću to pismo, a onda ću viditi oču li se moć pomolit. Bilo je zbilja pravo čudo kako sam se umah osjetio lagan ko perce i kako me ništa više nije mučilo. I tako uzmem komad papira i olovku, sav sretan i uzbuđen, sjednem i napišem:

»Gospojice Watson vaš odbjegli crnja Jim nalazi se ovđe, dvije milje nizvodno od Pikesvillea, kod gosp. Phelps'a i on će vam ga vratiti ako mu pošaljete nagradu. HUCK FINN«

Odlanulo mi je i prvi put u životu osjetio sam se sasama očišćen od grijeha, i znao sam da ću se sad moć pomolit Bogu. Al nisam se odma pomolio neg sam odložio papir i sjeo da razmišljam, mislio sam kako je dobro što je sve tako ispalo, i kako je malo falilo da propadnem i odem u pako. Razmišljao sam i dalje. Mislio sam o našoj plovidbi niz rijeku, i stalno mi je Jim bio pred očima, po danu i po noći, nekad na mjesecini, nekad u oluji, a mi plovimo, pričamo, i pjevamo, i smijemo se. Al nekako nisam mogo nać ništa što bi me od njega odbilo, već sve nešto suprotno. Vidio sam ga kako mjesto mene stoji na straži, da bi ja mogo dulje spavat, i vidio sam ga kako je sretan kad se vraćam iz magle, i kad ga opet nađem u onoj baruštini, tamo đe je vladala krvna osveta, i sve u takim nekim prilikama, i kako me zove »diko«, i mazi me, i čini sve da mi

ugodi, i kako je vazda bio dobar. Napokon se sjetim kako mi je bio zafalan kad sam ga spasio rekavši onim ljudima da na splavi imamo boginje, i kako mi je kazo da sam ja najbolji prijatelj kog je stari Jim ikad imo, i jedini prijatelj kog sad ima, a onda slučajno pogledam oko sebe i spazim ono pismo.

Našo sam se između dvije vatre. Uzmem onaj papir i zadržim ga u ruci. Sav sam drhto jerbo sam se moro opredijelit, za sva vremena, između dvije stvari, i bio sam tog svjestan. Porazmislim časak, suspregnem tako rekuć dah i onda rekнем sam sebi:

"Dobro, onda, nek idem u pako," i razderem pismo.

Bile su to strašne misli, i strašne riječi, al sam ih izreko. I osto sam pri tom, i nikad više nisam pomišljao na to da se popravim. Izbio sam si to sve skupa iz glave, i reko sam sam sebi da ću opet bit zloćo ko što sam bio jerbo mi je to u krvi, jerbo sam tako odgojen, a drugi nisu. Za početak ću se dat na poso i ponovo oslobodit Jima iz ropstva, a ako mi još štogod gore padne na pamet, učinit ću i to, jerbo, kad sam već zaglibio, i to zasvagda, onda ću u svemu ić do kraja.

Onda počnem razmišljat o tom kako da to izvedem. Svašta sam premeto u glavi i najposlije sam smislio plan koji mi se činio najbolji. I tad dobro odmjerim pravac do jednog šumovitog otoka koji se nalazio malo niže, i čim se smračilo, isplovim kradom sa svojom splavi i pristanem na njeg, i tu je sakrijem pa legnem spavat. Spavo sam svu noć i digo se pred samu zoru, i fruštuko, i obuko svoje kupovno odijelo, i strpo još nešto robe i kojekake drangulije u zavežljaj, sjeo u čamac i zaveslo prema obali. Pristanem neđe ispod naselja đe sam računao da se nalazi Phelpsova kuća, sakrijem zavežljaj u šumi, pa napunim čamac vodom, metnem u njeg dosta kamenja, potopim ga i zapamtим to mjesto, kako bi ga opet mogo nać kad budem tio, oko frtalj milje ispod male parne pilane na obali. Onda krenem cestom, a kad sam prolazio pored pilane, primijetim da se na njoj koči natpis »Pilana Phelps«. Kad sam došo do gospodarskih zdanja, dvije, tri stotine koraka dalje, otvorim četvore oči, al ne spazim ni žive duše, iako je već bio bijeli dan. Al meni je to bilo svejedno pošto nisam zasad nikog tio vidit... samo sam tio proučit đe se šta nalazi. Prema mom planu, trebalo je da dođem iz pravca sela, a ne odozdol. Zato sam sve zasad samo dobro pogledo i produžio dalje, do naselja. E pa, prvi čovjek kog sam ugledo bio je vojvoda. Lijepio je plakat za predstavu Kralj bez premca ,za tri večernje predstave, ko i prošli put. Ti su prevaranti imali zbilja đon obraz! Naletio sam na njeg, nisam mu nikako mogo izmaknut. On me pogleda u čudu i rekne:

"O-ho! Otkud ti ovdje? "Pa nastavi tobož veselo i znatiželjno: " A đe je splav? Jesi li je dobro sakrio?"

A ja ću njemu:

"Pa, to sam baš ja tio pitat vašu visost."

On se nekako odma sneveseli i rekne:

"Otkud ti pada na pamet da mene pitaš?"

"Pa znate," rekнем, "kad sam jučer vidio kralja u onom pajzlu, znao sam da ga nećemo tako skoro moć dobiti kući, sve dok se ne otriježni, pa sam ošo šalabazat po mjestu da nekako utučem vrijeme. Kad, neki mi čovjek ponudi deset centi da mu pomognem da se prebaci čamcem preko rijeke i doveze odanle jednog ovna, i ja pristanem, al kad smo ga vukli do čamca, čovjek mi dadne da pridržim štrik i zađe ovnu za leđa da ga gura. Al ovan je bio prejak za mene, oteo mi se i pobjego, a mi udri za njim. Nismo imali psa pa smo ga ganjali po polju sve dok ga nismo izmorili. Uvatili smo ga tek pred mrak i prevezli preko rijeke, a ondak sam ošo do splavi. Kad sam došo tamo i vidio da je nema, pomislio sam: »Naši su sigurno zapali u nepriliku i odveli mi crnju, jedinog crnju kog imam na svijetu, i sad sam osto sam u tuđini, i nemam više ni prebite pare, ničeg pod bogom i ne znam od čeg ću živiti.« I onda sjednem na zemlju i zaplačem. Svu sam noć prospavo u šumi. A šta je bilo sa splavi? I sa mojim Jimom, sirotim Jimom?"

"Proklet bio ako znam... naime, ne znam šta je bilo sa splavi. Ona stara budala zaradila je četrdeset dolara na nekom poslu, a kad smo ga našli u onom pajzlu, oni besposličari su na kocki bili izvukli od njega sve pare do zadnjeg centa, osim onog što je potrošio na viski. Kad sam ga kasno sinoć dovuko do rijeke, i kad smo vidjeli da nema splavi, rekli smo: »Onaj mali lupež ukro nam je splav, ostavio nas na cjedilu i odmaglio niz rijeku.«"

"Pa ne bi valjda ostavio na cjedilu i svog crnju, jedinog crnju kog imam na svijetu, jedinu svoju imovinu."

"Na to nismo ni pomislili. Zapravo smo ga već smatrali našim crnjom, da, tako je... sam bog zna koliko smo imali neprilika zbog njega. I tako, kad smo vidjeli da nema splavi i da smo ostali švorc, nije nam ništa drugo preostalo nego da još jedanput okušamo sreću sa Kraljem bez premca. I eto, otad stalno crnčim a da nisam ni kapi okusio. Će ti je tih deset centi? Daj ih vamo."

Imo sam dosta novaca pa mu dadnem deset centi, al ga zamolim da si rađe kupi nešto za jelo i da dadne i meni nešto od tog, pošto je to sav novac koji imam, a od jučer nisam ništa okusio. On mi ni ne odgovori. Malo zatim se naglo okrene meni i zapita me:

"Šta misliš, hoće li nas taj crnja prijaviti? Mi ćemo ga bogme živog oderat ako nas otkuca!"

"Kako vas može prijaviti? Pa zar nije pobjego?"

"Nije! Ona stara budala ga je prodala, ja nisam vidio ništa od tih para, a sad ni para više nema."

"Prodo ga je?" uzviknem i zaplačem. "Pa, to je bio moj crnja, i to su bile moje pare. Će je on sad? Ja oću svog crnju."

"E pa, ne možeš dobit svog crnju, i gotovo... i prestani mi tu slinit. Pazi vamo... a šta misliš, bi li se ti usudio da nas prijaviš? Ćuj, ako nas prijaviš..."

Ušutio je al nikad još nisam vidio vojvodu da tako gadno gleda. Ja sam i dalje šmrco i reko:

"Neću ja nikog prijaviti, a nemam ni kad. Moram odma krenut da potražim svog crnju."

On se kanda malo zabrinuo, stajo je preda mnom sa svojim plakatima koji su mu lepršali u ruci, mislio si nešto i mrštio se. Najposlije mi rekne:

"Da ti kažem nešto. Mi moramo ovdje ostat tri dana. Ako mi obećaš da nas nećeš prijaviti, i da nećeš ni crnji dozvoliti da nas prijavi, reći ću ti Će ga možeš nać."

Ja mu obećam, i on mi rekne:

"On ti je kod nekog farmera koji se zove Silas Ph..." i tu naglo umukne. Tio je, znate, da mi kaže istinu, al kad je ovako umuknuo i počeo opet nešto premišljati, znao sam da se predomislio. I fakat se predomislio. Nije mi vjerovo, tio je samo da bude siguran da im ja ta tri dana neću smetat. Domalo produži:

"Kupio ga je neki Ćovjek koji se zove Abram Foster... Abram G. Foster... a živi ti oko Ćetrdeset milja odavle, u unutrašnjosti, na putu za Lafayette."

"Dobro," reknem, "to ću ja propješaćiti za tri dana. Krenut ću već danas po podne."

"Ne, nećeš, nego iz ovih stopa, i pazi da ne gubiš vrijeme i da ne blebećeš usput. Samo drži jezik za zubima i idi svojim putem, pa nećeš imat nikakvih neprilika s nama, jesi Ćuo?"

To je bila zapovijed koju sam oĀekivo, i koju sam priželjkivo. Tio sam da budem slobodan da mogu ostvariti svoje planove.

"A sad se tornjaj," rekne on, "a gospodinu Fosteru možeš kazati što god hoćeš. Možda ćeš uspjeti da ga uvjeriš da je Jim stvarno tvoj crnja, ima glupana koji ne pitaju za nikakve isprave, barem sam Ćuo da ih ima ovdje na Jugu. Možda će ti povjerovati da su tjeranica i raspisana nagrada lažne, ako mu objasniš što nam je bila namjera kad smo odštampali taj plakat. A sad putuj i reci mu što god hoćeš, al pazi da se ne izbrbljaš na putu donde."

I tako ja pođem tamo, spram unutrašnjosti. Nisam se obaziro za sobom, al sam nekako osjećao da gleda za mnom. Znao sam da će to prije njemu dosaditi neg meni. Pošto sam tako prevaleo oko jednu milju spram unutrašnjosti, stanem i vratim se kroz šumu do Phelpsovih. Mislio sam da će bit najbolje da odma provedem svoj naum u djelo, bez zezanja okolo, jerbo sam tio nagovoriti Jima da šuti prije nego što ta dvojica odu. Nisam tio da imamo još okapanja s takim

ljudima. Nagledo sam ih se do milje volje i tio sam da ih se otarasim jednom zasvagda.

Trideset drugo poglavlje

Kad sam stigo do Phelpsovih, sve je bilo mimo, ko da je nedjelja, vruće i sunčano, ljudi su ošli da rade u polju, a zrakom se razlijegalo ono slabašno zujanje bagaca i muha od kog se čovjek osjeća tako osamljen ko da je sve živo pomrlo i nestalo, a ako pirne povjetarac i zatrepere krošnje, uvati te tuga jerbo ti se čini da to dusi šapuću, dusi davno umrlih ljudi i uvijek misliš da to o tebi govore. Obično onda poželiš da i tebe nema i da se sve što prije svrši!

Phelpsov je posjed bio jedna od onih malih bijednih pamučnih plantaža koje sve nalikuju jedna na drugu. Dvorište od dva jutra zemlje ograđeno tarabama, a nogostup u plotu napravljen od stepenasto postavljenih otpiljenih komada klada nalik na bačve različite visine, a služi i ženama da uzjašu konja. U velikom dvorištu ima tu i tamo kržljave trave, al je zemlja uglavnom gola i ravna, poput starog šešira na kom se površina izlizala od upotrebe. Tu je i velika brvnara sa dva krila za bijelce, brvna su tesana, pukotine su među njima ispunjene blatom il mortom, i vidi se da su te pruge od blata bile nekad davno okrečene. Kujna od oblih trupaca povezana je s kućom širokim, otvorenim al natkrivenim ganjkom. Iza kujne nalazi se drvena pušnica, a uz nju s druge strane u nizu tri male brvnare za crnje. Jedna kolibica stoji sama za se otraga, naslonjena na stražnji plot, a na drugoj strani uz plot ima još nekoliko gospodarskih zdanja. Pokraj kolibice nalazi se spremište za pepel i velik kazan za kuanje sapuna, a uz kujinska vrata klupa sa kantom vode i tikvicom. Tu leži na suncu pseto, a okolo još nekoliko njih. U jednom kutu rastu tri, četri krošnjata stabla, na jednom mjestu uz ogradu nekoliko grmova ribizla i ogrozda, iza ograde ima jedna mala bašča i u njoj bostan, a tamo dalje prostiru se pamučna polja i još dalje šuma. Obiđem dvorište, pređem preko plota stražnjim nogostupom pokraj spremišta za pepel i pođem prema kujni. Kad sam došo bliže, začujem ono poznato potmulo zujanje kolovrata što cvili dok se penje, pa se onda opet spušta, i u tom trenutku bio sam načisto da bi najrađe da me nema... jerbo to je najturobniji zvuk na svijetu.

Pođem ipak dalje bez nekog određenog plana u glavi, uzdajući se tek u Providnost da će mi staviti u usta prave riječi kad dođe vrijeme za to, jerbo sam primijetio da mi je Providnost stvarno uvijek stavljala prave riječi u usta kad god se ne bi miješo u njezine poslove. Kad sam prešo oko pola puta, digne se prvo jedan pas pa drugi i da će na mene, a ja, naravska stvar, stanem pred njih i ni makac! Kakvu su samo dreku digli! Kroz jedno frtalj minute posto sam, tako

rekuć, nešto ko glavčina točka na kom su paoci psi, jedno petnajst njih okupilo se uokrug, vratove i njuške pružili prema meni, pa laju li laju, i sve ih više pridolazi, vidim kako preskaču preko plotova i naviru sa svih strana. Jedna crnkinja ispadne iz kujne s oklagijom u ruci i poviče:

"Bježte! Marš, Tige! Marš, Spot! Bježte otud!" pa opatme prvo jednog pa drugog ćuku i oni pobjegnu skvičeć, a za njima se razbježe i ostali, al odma zatim pola njih se vrati mašuć repovima i umiljavajuć se oko mene. Psi zbilja nisu zlopamtila.

Iza crnkinje ispadne i jedna crnačka curica i dva crnačka dječarca, na kojima nije bilo ničeg do grubih platnenih košuljica, uvate se materi za skute i počnu izvirivat iza nje, onako stidljivo ko što to rade djeca. Tad iz kuće istrči i jedna bjelkinja od svojih četrdeset pet, pedeset godina, gologlava, sa preslicom u ruci, a za njom ispadnu njezina bijela djeca ponašajuć se isto onako ko i crnčad. Bila je sva nasmijana, nije znala što bi od veselja, pa mi rekne:

"Konačno si stigo! To si ti, jelda?" Ja izlanem:

"Jesam gospoja," a da se još nisam pravo ni snašo.

Ona me zgrabi i čvrsto zagrli, a onda me uvati za obje ruke i počne ih stiskat i stiskat, i suze joj udare na oči i poteku niz obraze, i nikako da me prestane grlit i stiskat mi ruke, i ponavljat:

"Ne ličiš toliko na mater koliko sam mislila, ah, bože sveti, ništa za to, baš mi je drago što te vidim! Bože, bože, mislim da bi te mogla progutat! Dico, evo, ovo je vaš bratić Tom! Dajte se pozdravite š njim. Al djeca samo pognu glave, ture prste u usta i sakriju se za nju. Ona proslijedi:

"Lize, ajd požuri, pripremi mu topal frištik, smista... il da nisi možda frištiko na brodu?"

Reknem da sam fruštuko na brodu. Onda me ona uvati za ruku i pođe sa mnom u kuću, a djeca za nama. Kad smo unišli, posjedne me na pleteni stolac, a sama sjedne na nisku šamlicu preda me držeć me za obje ruke, pa rekne:

"A sad da te dobro pogledam! Bogo dragi, koliko sam puta poželila da te vidim kroz ove puste godine, i evo, sad sam to i dočekala! Čekamo te već dva dana, pa i dulje. Di si se toliko zadržo? Da se nije lađa nasukala?"

"Jes, gospoja... lađa..."

"Nemoj mi govorit gospoja... zovi me teta Sally. A di se to lađa nasukala?"

Nisam pravo znao šta da joj odgovorim, jerbo nisam znao je l trebalo da stignem brodom odozgor il odozdol. Al ja vam se najčešće pouzdajem u svoj nagon, a nagon mi je govorio da je brod trebo stić uz rijeku s odozdol, tamo neđe od Orleansa. To mi ipak nije puno pomoglo, jerbo nisam znao kako se zovu sprudovi na tom dijelu rijeke. Vidim da moram izmislit neko ime, il zaboravit ime spruda na koji smo se nasukali... ili... Onda mi jedna miso proleti glavom i ja se uvatim za nju:

"Nije nas toliko zadržalo to što smo se nasukali... nego nam je pukla glava cilindra."

"Za ime božje! A je li ko ranjen?"

"Nije, gospoja. Samo je jedan crnja pogino."

"E, to je sva sreća, jerbo nekad ima i povriđenih. Prid dvi godine, za Božić, kad se tvoj tetak Silas vraćo iz Njurlinza onom starom lađom Lally Rook, njima je isto pukla glava cilindra i osakatila jednog čovika. Mislim da je potljam i umro. Bio je baptista. Tvoj tetak Silas poznavo je jednu familiju u Baton Rougeu koja je dobro poznavala njegove. Da, sad se sićam, čovik je zbiljam umro. Nastupila je gamgrena pa su mu morali Kodrezat nogu. Al ni to ga nije spasilo. Da, nastupila je gamgrena... jes, f jes. Sav je poplavio ko šljiva i umro je s nadom u vični život. Kažu da ga je bilo strašno i pogledat. Tetak svaki božji dan odlazi pred tebe. Evo, i sad je ošo, nema ni sat vremena, samo što se nije vratio. Da ga nisi sreo na putu kad si išo vamo? Tako, postariji čovik, sa..."

"Ne, teto Sally, nikog nisam sreo. Brod je pristo u samu zoru, pa sam ostavio prtljagu na pristaništu i pošo da malo razgledam mjesto i okolicu, da prekratim vrijeme i da ne dođem vamo prerano, i tako sam došo s druge strane."

"A kom si dao prtljagu na čuvanje?"

"Nikom."

"Ama, dite moje, onda ćedu ti ju ukrast!"

"Mislim da mi je ne mogu ukrast, tamo će sam je sakrio." reknem.

"A kako si tako rano frištiko na lađi?"

Našo sam se na dosta tankom ledu, al se odma snađem:

"Vidio me kapetan kako se okolo motam i reko mi da će bit najbolje da pojedem nešto prije, negol se iskracam, pa me odveo u oficirsku kantu i tamo sam dobio sve što sam tio."

Bilo mi je tako vruće pod nogama da ju nisam mogo pravo ni slušat. Sve sam vrijeme mislio na djecu, kako da ih odvedem na stranu pa da ih malo ispipam ne bi i sazo nešto više o sebi. Al nisam imo prilike jerbo gospoja Phelps nikako da umukne i da mi da odanut. Najedanput me podiđu ledeni srsi kad rekne:

"Ama, mi se tu raspičah o svem i svačem, a ti mi još nisi ni riči reko nit o mojoj seji nit o drugima. Sad ću ja malo zavezat, a ti razveži, pičaj mi lipo o svemu... pičaj mi o svima njima... redom, i kako su, i šta rade, i šta su ti rekli da mi kažeš, ispičaj mi svaku i najmanju sitnicu koje se sitiš."

Vidim ja da sam zapo u škripac i to gadan škripac. Dosad mi je Providnost išla na ruku, al sad sam se našo u nebranom grožđu. Vidim da ne vrijedi ni pokušavat da se dalje borim... da moram dić ruke od svega. Pa reknem sam sebi, evo još jedne prilike u kojoj moram kazat istinu, pa kud puklo da puklol Zaustim da sve priznam, al me ona zgrabi, brže, bolje gurne za krevet i rekne:

"Evo ga, dolazi! Sagni glavu malo niže... tako, vidiš, sad je dobro, sad te neće moć vidit. Paz da te ne opazi. Malo ćemo se našalit š njim. Dico, da niste ni pisnuli!"

Vidim ja da sam upo u klopku. Al šta vrijedi da se sekiram, ne ostaje mi ništa drugo nego da se pritajim i da budem koliko toliko spreman kad opali grom.

Letimice spazim nekog starog gospodina kad je unišo, a onda ga više nisam vidio od kreveta. Gospoja Phelps skoči pred njega i zapita ga:

"Jel došo?"

"Nije ,"odgovori joj muž.

"Za ime božje! "rekne ona. "Što li mu se moglo desit?"

"Nemam pojma."odvratila stari gospodin."I moram priznat da mi je već teško pri duši."

"Teško pri duši!"ponovi ona. "A ja samo što se nisam raspametila! Moro je doć, sigurno si se putem mimoišo š njim. Sigurna sam da je tako... nešto mi govori da je upravo tako."

"Ama, Sally, znaš i sama da se nikako nismo mogli mimoić."

"O, bože, bože, što li će samo moja seja kasti! Mora da je došo! Mora da si se ti ipak mimoišo š njim. On je..."

"Ma nemoj me još više zabrinjavat, dosta sam i ovako zabrinut. Ne znam više, bogamu, di mi je glava. Nisam dosti pametan, i moram priznat da sam vraški uplašen. Al ne bi reko da je došo, nije mogo doć a da ga ne sretnem. Sally, to je užasno... naprosto užasno... nešto se desilo s lađom, ko bog!"

"Ma, gle, Silase, pogledi tamo! Na cestu! Ne ide i to neko k nami? "

On skokne do prozora kraj čela kreveta, i tako gospoja Phelps dobije željenu priliku. Brže priđe drugom kraju kreveta i potegne me da izađem. Kad se on okrenuo od prozora, ona je stajala pred njim nasmijana i sva ozarena od sreće, a uz nju ja, krotak ko janje i sav u jednoj vodi. Stari gospodin se zapilji u mene i zapita:

"A ko je taj?"

"Šta misliš, ko je?"

"Nemam pojma. Ko?"

"Pa to ti je Tom Sawyer!"

Vjere mi, ja samo što nisam propo u zemlju. Al nije više bilo vremena da okrenem ploču, stari me zgrabi za ruku i prodrma, i nikako da mi je ispusti, a da ste samo vidili kako je žena dotle pocupkivala oko nas, smijala se i plakala, i kako su me onda obadvoje obasuli pitanjima o Sidu, i o Mary, i o svoj rodbini!

Al, ako su oni bili veseli, ja sam bio još veseliji, baš ko da sam se iznova rodio, tako sam bio sretan što sam saznao ko sam. E pa, dva sata se nisu makli od mene, na kraju me zabolio jezik od pričanja, ispričao sam im o svojoj porodici, oću reć o porodici Toma Sawyera ,više nego „ što se ikad dogodilo u šest porodica

Sawyerovih. I ispričovjedo sam im kako nam je pukla glava cilindra na ušću White Rivera, i kako nam je trebalo tri dana da popravimo kvar. To sam dobro izveo i ostavio izvrstan dojam, jerbo oni nisu imali pojma koliko vremena treba za tako nešto. Isto sam im tako mogo reć da je pukla matica nekog šarafa, za njih bi to bio isti vrag.

Sad sam se s jedne strane osjećó jako ugodno, a s druge strane jako neugodno. Bilo mi je lako i jednostavno bit Tom Sawyer, i tako mi je bilo sve dok nisam iznenada čuo kako neki parobrod sopće tamo na rijeci,tad reknem sam sebi, a šta ako Tom Sawyer doputuje tim brodom? Pa i ako kroz koji trenutak bane među nas i zazove me po imenu prije negol mu stignem dat znak da šuti? Ne, to se ne smije dogodit...to nikako ne bi valjalo. Moram izać na cestu da ga presretnem. Stoga reknem domaćinima da idem u mjesto po svoju prtljagu. Stari gospodin tjede poč sa mnom, al mu ja reknem nek ne ide, da ja znam i sam vozit kola i da nikako ne bi volio da se i dalje trudi oko mene.

Trideset treće poglavlje

I tako odem ja kolima u mjesto. Kad sam bio na pola puta, ugledam kako mi dolaze neka kola u susret, i naravno da u njima sjedi Tom Sawyer. Stanem i pričekam da mi se približi. Viknem:Stani! i kola se zaustave. Tom zine od čuda, ko kofer kad se otvori, i ostane tako neko vrijeme. Zatim dva, tri puta proguta pljuvačku, ko da mu se grlo osušilo, pa procijedi:

"Ja ti nisam nikad ništa nažao učinio, i ti to dobro znaš. Pa što se onda vraćaš, i što se meni prikazuješ?"

A ja ću njemu:

"Ne vraćam se... nisam ja nikud ni ošo."

Kad je začuo moj glas, malko se umiri, al još nije bio sasma bezbrižan. Rekne mi:

"Nemoj me zezat, molim te, ni ja tebe ne bi zezo. Časna riječ da nisi duh?"

"Časna riječ da nisam ,"odgovorim.

"Pa dobro... ja... ja... ma dobro, onda je sve u redu, naravska stvar, al nekako mi to ipak nije jasno. Slušaj, pa zar tebe uopće nisu ubili?"

"Nisu. Uopće me nisu ubili... samo sam ih ja malo povuko za nos. Dođi bliže i opipaj me ako mi ne vjeruješ."

I on pređe u moja kola, i uvjeri se, i toliko je bio sretan što me opet vidi da nije znao šta bi. I odma je tio sve da sazna, jerbo je posrijedi velika pustolovina, puna tajni, koja ga je pogodila u sam živac. Al mu ja reknem da ostavimo to rađe za poslije,pa zamolim njegovog kočijaša nek malo pričeka, i nas se dvojica odvezemo malo dalje, ter mu ispričam u kakvom sam sosu i zapitam ga šta on

misli da bi bilo najpametnije da napravim. On mi odgovori nek se malo strpim, i nek ga ništa ne zapitkujem. Sve je mislio i mislio i najposlije počne ovako:

"Dobro, sad već znam što ćemo. Uzmi moj kofer u svoja kola i reci da je to tvoj kofer, a ti se onda lijepo vrati i nemoj se žurit, tako da stigneš kući u vrijeme kad te budu očekivali, a ja ću se malko vratit u mjesto i odande ću iznova krenut, tako da stignem oko frtalj il pol sata poslije tebe. Ti se u prvi mah pravi da me ne poznaješ."

"U redu," rekne ja, "al čekaj malo. Ima još nešto... nešto što niko drugi ne zna osim mene. A to je da je ovđe i crnja kog bi ja tio da izbavim iz ropstva... a zove se Jim... to ti je onaj Jim od stare gospojice Watson."

"Šta! "usklikne Tom. "Pa Jim je..."

On ušuti i zamisli se. Nato ću opet ja:

"Znam ja šta oćeš reć. Oćeš reć da je to nešto prljavo i nevaljalo, al šta onda? I ja sam nevaljao. I ja ću njega otet, a tebe molim da budeš kuš i da me ne odaš. Važi?"

Njemu se oči zakrijese i on rekne:

"Ja ću tebi pomoć da ga otmeš!"

Ja samo što se ne skljojkam, ko da me puška zgodi. To su bile najčudnije riječi koje sam ikad čuo... i moram priznat da se Tom Sawyer u tom času srozo u mojim očima. Još nikako da povjerujem u to. Tom Sawyer - otimač crnja!

"Makar šta," rekne ja, "ti se šališ."

"Ne šalim se, bome."

"Pa dobro, šalio se ti il ne šalio, ako čuješ da se šuška nešto o nekom odbjeglom crnji, nemoj zaboravit da ti ne znaš ništa o njem, i da ni ja ne znam ništa o njem."

Onda pretovarimo kofer u moja kola i on se odveze svojim putem a ja svojim. Al naravno da sam čisto zaboravio da trebam vozit polako, toliko sam bio sretan i zaokupljen svojim mislima, pa sam stigo puno prerano, jerbo to nije bilo tako blizu. Stari gospodin dočeka me na vratima i rekne:

"Pa to je zbilja pravo čudo. Ko bi reko da ova kobila može još tako potegnut. Šteta što nismo mirili vrime. A nije se ni oznojila... ni jedna joj dlaka nije mokra. Zbilja, pravo čudo! Ma ja ju sad ne bi dao ni za stotinu dolara, poštenja mi da ne bi. A koliko jučer prodo bi ju za petnajst, i mislio bi još da sam ju dobro prodo."

To je sve što je reko. Taj je starkelja bio najprostodušniji i najbolje čeljade koje sam u životu vidio. Al to i nije bilo neko čudo jerbo on nije bio samo farmer nego i pop, i tamo neđe na kraju plantaže podigo je bio o svom trošku drvenu kapelicu koja je služila i ko crkva i ko škola, i nikad nikom nije ništa zaračuno za svoje propovijedi, a nije da nisu baš ništa vrijedile. Bilo je tamo dole na Jugu još puno takvih farmera-popovjednika koji su isto tako radili.

Kroz jedno pola sata eto ti i Toma u kolima pred prednjim nogostupom, u plotu. Prva ga primijeti kroz prozor teta Sally jerbo to nije bilo dalje od pedeset metara, pa rekne:

"Oho, evo još jednog! Ko li bi ovaj mogo bit? Ma sve bi rekla da je neki neznanac. Jimmy, "tako se zvalo jedno od djece,"de trkni do Lize i kaži joj nek metne na stol još jedan tanjur za ručak."

Svi nagrnu na vrata jer normalno da tamo neznanci ne dolaze svake godine, pa kad neki dođe, veće je čudo nego i sama žuta groznica. Tom je bio prešao preko nogostupa i pošao prema kući. Kola su odjurila natrag u mjesto, a mi se svi sjatili pred ulaznim vratima. Tom je na sebi imo kupovno odijelo, a pred sobom publiku, što je za njega uvijek bila prava poslastica. U takim prilikama njemu nikad nije bilo teško da odigra svoju ulogu u velikom stilu. Nije Tom bio dečko koji bi prošao kroz to dvorište krotko ko janje, ne, nego se držao ladnokrvno i važno ko kaki ovan predvodnik. Kad je došao pred nas, podigne šešir ljupko i otmjeno, ko da je to poklopac škatulje u kojoj spavaju leptiri a on neće da ih probudi, pa izusti:

"Gospodin Archibald Nichols, pretpostavljam?"

"Ne, mladiću,odgovori mu stari gospodin,"žao mi je što vam moram kasti da vas je vaš kočijaš prevario, Nicholsova je kuća još tri milje dalje. Ali ulazite, ulazite!"

Tom se osvrne za sobom i rekne:

"Sad je već kasno... nema mu više ni traga."

"Da, sinko, ošo je, a vi morate unutra da ručate s nami. Potljam ćemo upregnut konja i odvest vas do Nicholsovih."

"Ah, ne mogu vam ipak zadavati toliko posla, ni govora. Odšetat ću se donde... ništa ne smeta što je tako daleko."

"Ma nećemo mi vas puštit da klipšete... to nam ne dopušta naša južnjačka gostoljubivost. Dajte samo uđite!"

"Ma dajte, dajte."priklopi teta Sally." Nije to za nas nikaki poso, ni najmanje. Morate malo ostanat kod nas. Pred vami su još tri dugačke milje prašnog puta i ne možemo vas puštit da klipšete. Osim toga, ja sam već naredila, kad sam vidila da dolazite, da postavite na stol još jedan tanjur i ne smijete nas sad odbit. Ajde ulazite i osiđajte se ko da ste u svojoj kući."

Tad im Tom zafali jako srdačno i lijepo i pristane da uđe. Kad je ušao, rekne da dolazi izdaleka, iz Hicksvillea u Ohio, i da se zove William Thompson... pa se još jednoć nakloni.I onda razveze priču bez kraja i konca, izmišljajući svašta o Hicksvilleu i njegovim žiteljima, što bi mu god palo na pamet, a mene je već pomalo vatala nervoza jerbo mi nije bilo jasno kako će sve to meni pomoć da se izvučem iz škripca. Najposlije, dok je još pričio, Tom se sagne i poljubi tetu

Sally pravo u usta pa se opet zavalila na stolicu i bolje namjestila, ter nastavi svoju priču, al ona skoči na noge i obriše usta nadlanicom pa rekne:

"Štene jedno brezobrazno!"

Tom će nato pomalo uvrijeđeno:

"Ali ja se vama, gospođo, čudim."

"Ti se čud... Ma šta ti misliš ko sam ja tebi? Najrađe bi te sad odma... Je li, šta si ti mislio kad si me poljubio?"

On će nato nekako skromno:

"Nisam, gospođo, ništa mislio. Nisam mislio ništa loše. Ja... ja... ja sam mislio da će to vama bit drago."

"Gle ti lude glave!" Pa dovati preslicu i po svemu bi se reklo da se jedva suzdržava da ga ne klepne njom. " Zbog čega si mislio da će mi to bit drago?"

"Ma, ne znam. Samo su mi... ovaj... rekli da će vam bit drago."

"Rekli su ti da će mi bit drago? Ko ti je god to reko, taj je još gorja budala od tebe. Ko je to vidio! A koji su to oni?"

"Pa... svi. Svi su mi, gospođo, tako rekli."

Ona se jedva svladavala, sijevala je očima i titrala prstima ko da bi ga najrađe izgrebla.

"A ko su ti »svi«? Na sunce s njihovim imenima... inače će uskoro na svitu bit jedna bena manje."

Tom ustane, snuždi se i zavrti šešir u ruci, pa rekne:

"Oprostite, nisam se tome nadao. Rekli su mi neka vas poljubim. Svi su mi to rekli, i još su rekli da će to vama biti drago. Svi su mi to govorili... svi do jednoga. A sad oprostite, gospođo, neću vas više nikad... neću, časna riječ."

"Nećeš, jelda? E pa, to ti zbilja virujem da nećeš!"

"Neću, gospođo, kad vam kažem, neću to više nikad učinit. Dok me sami ne zamolite."

"Dok te ja ne zamolim! E, tako nešto nisam još čula u svom viku! Moš ti bome živit dugo ko Metuzalem, al neš dočekat da te ja za tako nešto zamolim... ni tebe ni take ko što si ti."

"E pa, zbilja vam se čudim." opet će Tom. "Nekako mi to ne ide u glavu. Rekli su mi da će vama to bit drago, i ja sam stvarno mislio da će vam bit drago. Ali..."

On umukne i pogleda polako oko sebe, ko da se nada da će naić đegod bar na jedan prijateljski pogled, pa se zagleda u starog gospodina i pripita ga:

"Zar niste ni vi, gospodine, mislili da će vašoj ženi bit drago da je poljubim?"

"Pa nisam, zapravo, ja... ovaj... ne, ne bi mogo kasti da jesam."

Onda Tom isto onako pogleda u mene... i rekne:

"Tome, zar nisi ni ti mislio da će teta Sally raširit ruke i reć: »Side Sawyeru...«"

"Bože sveti! "upadne mu ona u riječ i pohrli prema njemu."Ti brezobrazni mali fakin, zar tako da nasamariš svoju tetku..." i tjede ga zagrlit, al se on obrani od nje i rekne:

"Ne, najprije me morate zamolit!"

Ona se nije skanjivala da ga zamoli, pa ga zagrli i izljubi bezbroj puta i onda ga preda u ruke starome, koji uzme u naručje ono što je ostalo od njega. Kad su se opet malo smirili, ona će ovako:

"O, bože moj, ovako me još niko nije iznenadio. Tebi se uopće nismo nadali neg samo Tomu. Seja mi nije pisala da će doć još neko š njim."

"Nije bilo ni predviđeno da dođe još neko drugi osim Toma,"rekne on,"ali sam je ja toliko molio i kumio bogom da me je u zadnji čas pustila da pođem s njim. I tako smo na putu ja i Tom došli na ideju da bi bilo sjajno iznenađenje da on dođe ovamo k vama prvi, a da se ja malo zadržim i dođem poslije za njim i da se predstavim ko neki neznanc. Ali smo pogriješili, teta Sally, jer ovdje neznanci nisu baš dobro došli."

"Nije istina, Side... samo brezobrazni štenci nisu dobro došli. Trebalo je da te pošteno ispljuskam, ne sićam se kad sam se zadnji put ovako razjidila. Al ne mari, nije važno koliko me to koštalo... drage volje bi podnila i iljadu takvih šala, samo kad ste mi vi ovd. E, kad se samo sitim te tvoje glume! Moram priznat da sam se uprav ukočila od čuda kad si me onako cmoknuo."

Ručali smo u onom širokom otvorenom ganjku između kuće i kujne, a na stolu je bilo dosta rane za sedam familija... i sve se pušilo, nije tu bilo onih žilavih žlundri što su svu noć proležale u kredencu u vlažnom podrumu, pa ujutro imaju okus ko komadina stare ladne ljudožderine. Tetak Silas izmolio je podugačku molitvu prije ručka, al je ručak to vala i zavrijedio. I nije se ni najmanje oladio, ko što sam vidio da se zna oladit zbog sličnih prekida.

Čitavo popodne proveli smo u razgovoru, Tom i ja smo stalno budno pazili očemo i čut šta o nekom odbjeglom crnji, al sve zaludu, a bojali smo se sami navodit razgovor na to. Al uvečer, za večerom, jedan mališan pripita:

"Tata, možemo i Tom i Sid i ja na predstavu?"

"Ne možete ,"odgovori stari gospodin," mislim da neće ni bit predstave, a kad bi je i bilo, ne bi išli, jer je onaj odbjegli crnja ispričo Burtonu i meni sve o toj sablažnjivoj predstavi. Burton je reko da će o tom obavistit ljude, pa sve mislim da su već protirali te brezobrazne probisvite iz mista."

Tako dakle stoji stvar! Ai šta sam ja tu mogo. Tom i ja trebali smo spavat u istoj sobi, u jednom krevetu, a pošto smo bili umorni, odma iza večere poželimo svima laku noć i odemo na spavanje. Onda se izvučemo kroz prozor, spustimo se niz gromobran i zaputimo u mjesto, jerbo nisam vjerovo da će se neko nač ko će upozorit kralja i vojvodu na opasnost, pa ako se ja ne požurim da ih obavijestim šta se sprema, nastradat će ko bog.

Putem mi Tom ispriča do u tančine kako se mislilo da su mene ubili, i kako je ubrzo iza tog ćaća nešto, i kako se više nije vraćo, i kaka je uzbuna nastala kad je Jim pobjego, a ja opet ispričam Tomu sve o našim propalim kraljevima brez premca, pa i o putovanju na splavi, koliko sam stigo da mu ispričam. Kad smo stigli u mjesto i pošli prama centru, bilo je već oko osam i pol, dođe nam u susret razjarena rulja, sa bakljama, koja je strašno vikala i galamila, lupala plehnatim tavama i puvala u rogove, pa se sklonimo u stranu. Dok je rulja prolazila mimo nas, ja spazim kralja i vojvodu kako jašu na nekakvim kolcima naime, znao sam da su to kralj i vojvoda, iako su bih od glave do pete namazani katranom i uvaljani u perje pa nisu uopće ličili na ljude... izgledali su prije ko dvije goleme vojničke peijanice. Smučilo mi se kad sam to vidio, i bilo mi je žao tih jadnih, kukavnih mangupa, činilo mi se da nikad više ne bi mogo bit ni najmanje kivan na njih. Bilo je to strašno gledat. Ljudi znaju bit strašno okrutni jedni spram drugih.

Vidili smo da smo zakasnili, da im ne možemo više nikako pomoć. Raspitali smo se kod nekih ljudi koji su zaostali za ruljom i saznali da su se svi oni koji su došli na predstavu pravili Toše, da su se pritajili i mirovali sve dok se siroti stari kralj nije raždipo po bini. Ondak je istom neko dao znak i svi su se digli sa svojih mjesta i navalili na njih. I tako krenemo polako po mraku kući, ja više nisam bio onako oran ko ranije, bio sam nekako pokunjen, i posramljen, ko da sam nešto kriv... iako nisam ništa učinio. Al uvijek je to tako, svejedno jesi i učinio nešto pravo il krivo, savjest ti nema ni zere razuma i nikako ti ne da mira. Kad bi ja imo takog nekog lajavog psa koji ne bi imo više pameti nego što je ima čovjekova savjest, ja bi ga bome otrovo. Savjest zauzima više mjesta u čovjeku neg sve ostalo skupa, a ipak ništa pod bogom ne vrijedi. Tom Sawyer misli isto tako.

Trideset četvrto poglavlje

Prestali smo razgovarat i zamislili se. Najednoć će Tom:

"Pazi vamo, Huck, baš smo glupi što se nismo tome ranije dosjetili! Kladim se da znam đe je Jim."

"Ma nemoj! Đe je?"

"U onoj kolibici kraj spremišta za pepeo. Jer, pazi vamo! Zar nisi primijetio, kad smo ručali, kako je jedan crnja odnio tamo nešto hrane? "

"Jesam."

"Šta si pomislio, za koga je ta hrana?"

"Za ćuku."

"I ja sam tako pomislio. Ai nije bila."

"Zašto misliš da nije bila?"

"Zato što je crnja nosio i krišku lubenice."

Točno... i ja sam to primijetio. Ma kako se samo nisam sjetio da ćuke ne jedu lubenice! Eto vidiš kako čovjek gleda a ne vidi.

"Da, crnja je otključao lokot prije nego što je ušlo, a kad je izlazio, opet ga ja zaključao. Kad smo ustajali od trpeze, predo je tetku neki ključ... to je ko bog bio taj ključ. Po lubenici se vidi da se radi o čovjeku, a po lokotu da je zatvoren, a neće bit da na ovako maloj plantaži, na kojoj su svi ljudi tako prijazni i dobri, ima više od jednog zatvorenika. Taj je zatvorenik Jim. E, fino... baš mi je drago što smo to otkrili na pravi detektivski način, fućkam ti ja na sve druge načine. A sad ti mućni malo glavom i smisli neki plan kako da oslobodimo Jima, a ja ću smisliti svoj plan, pa ćemo vidjet koji je bolji."

Kakvu je samo glavu imo taj dečko! Kad bi ja imo glavu ko Tom Sawyer, ne bi je mijenjo ni kad bi mi nudili da budem vojvoda, ni oficir na parobrodu, ni klaun u cirkusu, ni bilo ko drugi na svijetu. I ja počnem smišljat plan, al tek reda radi, jerbo sam dobro znao otkud će doć pravi plan. Domalo me Tom zapita:

"Jesi spreman?"

"Jesam." Reknem.

"Dobro, onda, počinji!"

"Evo mog plana ,''reknem.'' Neće nam bit teško izvidit je i Jim tamo il nije. Onda ćemo sutra navečer izvuć moj čamac iz vode i dotjerat našu splav s otoka. Onda ćemo prve noći brez mjesečine ukrast ključ iz laća od staroga, kad on ode na spavanje, pa ćemo se sa Jimom otisnut na splavi niz rijeku, noću ćemo plovit a danju se skrivat, isto onako ko što smo ja i Jim putovali. Što misliš, oće i to valjat?"

"Valjat? Ma kako ne bi valjalo, nema problema. Samo je to, k vragu, previše jednostavan plan, nema u njemu ničeg naročitog. Kakav ti je to plan koji se može izvest bez po muke? To ti je luk i voda! Ma o tome bi se, Huck, manje pričalo nego o provali u tvornicu sapuna."

Nisam mu ništa odgovorio jerbo se nisam ni nado ničem drugom. Jako sam dobro znao da se njegovom planu, kad ga smisli, neće moć ništa pod bogom prigovoriti.

Tako je i bilo. Kad mi ga je izložio, odma sam vidio da je petnajst puta i bolji od mojega, što se stila tiče, i da ćemo po njem isto tako oslobodit Jima ko i po momemu, samo što ćemo usput možda svi pogubit glave. I tako se ja složim s njim i reknem da ćemo se držat njegovog plana. Nije valjda potrebno da vam ga ovdje sad iznašam, jerbo sam dobro znao da neće ostat taki kakav je. Znao sam da će ga Tom stalno mijenjati, sad ovako sad onako, čim ga počnemo sprovodit u djelo, i da će ga kititi sve novim cakama kad god mu se pruži prilika. Tako je fakat i bilo.

Ipak, jedno je bilo sigurno, a to je da mi je Tom Sawyer zbilja i stvarno tio pomoć da toga crnju izbavim iz ropstva. To mi nikako nije išlo u glavu. On je barem bio pristojan i dobro odgojen dečko, i mogo se samo osramotiti, i bio je iz dobre familije, i nije bio tulast nego bistar, i nije bio neznalica neg je svašta znao, i nije bio zločest nego dobar, a ipak je eto bio spreman da se, bez trunka ponosa, bez ikakvih obzira i osjećaja, upusti u taki jedan poso i obruka i sebe i svoju familiju pred čitavim svijetom. To zbilja nisam nikako mogo da razumijem. To bi bila prava sramota, i znao sam da ga ko pravi prijatelj moram naprosto opomenuti i nagovoriti ga da se okani ćorava posla i da se spasi. I počeo sam mu to govoriti, al me on presiječe u riječi i rekne:

"Šta misliš, da ja ne znam u što se upuštam? Da ja i inače na znam što radim?"

"Ma znaš."

"Zar ti nisam reko da ću ti pomoć da oslobodiš tog crnju?"

"Jesi."

"Pa onda?"

To je bilo sve šta je on reko, i sve šta sam ja reko. Nije imalo smisla dalje govoriti, jerbo kad bi Tom reko da će nešto napraviti, onda bi on to i napravio. Za mene je i dalje bilo zagonetno zašto se on upušta u tako nešto, al sam pustio nek sve ide svojim tokom i nisam si više time razbije glavu. Kad on baš oće da bude tako, nek bude po njegovom! Kad smo se vratili, kuća je bila u mraku i vlado je grobni muk, pa odemo do kolibice kraj spremišta za pepel, da je razgledamo. Išli smo kroz dvorište da vidimo kako će se psi držati. Prepoznali su nas i nisu lajali ništa više no što selski džukci laju kad neko noću naiđe. Došli smo do kućice i pregledali je sprijeda i s obje strane. Na onoj strani koju nisam ranije vidio, bila je to sjeverna strana, nađemo četvrtasto okno, dosta visoko od zemlje, preko kog je bila pribijena debela daska.

"To je ono što nama treba ."reknem."Ako odvalimo ovu dasku, ova je rupa dosta velika da se Jim provuče kroz nju." Nato će Tom:

"To je čas posla, jednostavno ko jedan i jedan je dva, prava igrarija. Ja se ipak nadam, Huck Finn, da ćemo smisliti neki plan koji će biti malko, malko teži."

"Pa dobro, kako bi bilo da ispilimo neku rupu, ko što sam ja napravio onomad, prije nego sam ubijen?"

"To je već nešto bolje."rekne Tom. "To bi zbilja bilo tajanstveno, i mukotrpno, i dobro. Al kladim se da ćemo smisliti neki način koji će iziskivati duplo više vremena. Nikud nam se žuri, hajde da još malo pogledamo okolo."

Između kućice i plotu, sa stražnje strane, bila je nadograđena nekakva daščara koja je dopirala do strehe kućice. Bila je dugačka ko i kućica, al uža, široka najviše dva metra. Vrata su joj bila na južnoj strani i na njima je bio lokot. Tom ode do kazana za kuvanje sapuna, promuva se oko njega i donese otud željeznu štangu kojom se odiže poklopac, pa njom iščupa jedan od dva koluta na kojima

se držo lokot. Lančić padne i mi otvorimo vrata i uđemo, pa ih zatvorimo za sobom, upalimo šibicu i otkrijemo da je daščara samo naslonjena na kućicu i da nije povezana s njom. U njoj nije bilo ni poda niti čeg drugog osim nekih starih zahrđalih, isluženih motika, lopata, krampova i jednog slomljenog pluga. Šibica se ugasi i mi izađemo, pa opet pribijemo onaj kolut i zatvorimo vrata ko što su i ranije bila. Tom mi sav sretan rekne:

"Sad smo na konju. Prokopat ćemo prolaz ispod zemlje da dođemo do njega. Za to će nam trebat oko tjedan dana."

Onda se vratimo do kuće i ja uđem na stražnja vrata, trebalo je samo izvana povući kožni remen da se podigne kvaka, jerbo se tamo vrata ne zaključavaju, al to za Toma Sawyera nije bilo dosta romantično, za njega nije ništa drugo dolazilo u obzir nego da se uzvere uz gromobran. Al, pošto se oko tri puta bio uzvero do polovice, pa se poskliznuo i svaki put pao, a zadnji put samo što nije slomio vrat, već je pomislio da će morat odustat. Ipak, nakon što se odmorio, odluči da još jedanput okuša sreću i ovog puta bome uspije.

Sutradan ujutro digli smo se u samu zoru i ošli do crnačkih kućica da se igramo sa psima i sprijateljimo sa crnjom koji je nosio koštu Jimu, ako je Jim bio taj kom nosi koštu. Crnje su upravo bile pri kraju fruštuka i odlazile na rad u polje, a Jimov je crnja trpo u plehnatu posudu krup, meso i druga jela. Dok su drugi odlazili, njemu su donesli iz kuće ključ. Taj je crnja imo neko dobroćudno, nasmijano lice, a vunasta mu je kosa bila sva privezana koncem u male čuperke, da odagna vještice od sebe. Reko je da mu vještice nikako ne daju mira ovih zadnjih noći, i da mu se svakojake čudne stvari priviđaju, i da čuje svakojake čudne riječi i šumove, i da misli da nikad ranije u svom vijeku nije bio toliko dugo začaran. Toliko se zanio pričajući nam o svojim nevoljama da je sasvim zaboravio šta treba raditi. Stoga ga Tom pripita:

"A što će ti to jelo? Ideš pse nahraniti?"

Crnja se naceri i cerek mu se počne širit po licu ko kad baciš komad cigle u baru, pa odgovori:

"Da, gosn Sid, pseto. Al čudnovato njeko pseto. Oćete i ga morebit vidit?"

"Hoćemo."

Ja munem Toma u rebra i šapnem mu:

"Kud ćeš sad tamo, upo bijela dana? Ovo nije po našem planu."

"Ne, nije... ah sad već imamo drugi plan."

I tako, bogami, pođemo mi za crnjom, iako meni to nije baš bilo po volji. Kad smo ušli u kućicu, skoro da nismo ništa vidili, taki je bio mrak, al je Jim bio unutra, o tom nije bilo dvojbe, vidio nas je i odma je doviknuo:

"Oho, Huck! Bogo moj, a nije i to gosn Tom?"

Ja sam znao da će tako biti, nisam se ničim drugom ni nado. I nisam znao šta da radim, a da sam i znao, ne bi mogao ništa uraditi jerbo se onaj crnja već umiješo:

"Šta, za ime božje! Pa zar on vas znade?"

Sad smo već malo bolje vidili oko sebe. Tom se zagleda u crnju, tobož u čudu, i zapita ga:

"Ko misliš da nas znade?"

"Pa ovaj vođi odbjegli crnja."

"Ne bi reko da nas zna, kako ti to uopće pada na pamet?"

"Kako mi pada na pamet? Pa zar nije ovi čas uzvikno ko da vas zna?"

Tom će opet tobož u nedomuci:

"E, ovo je zbilja čudno. Ko je to uzviknuo? Kad je uzviknuo? Šta je uzviknuo? "

Pa se okrene meni, ladan ko boza, i zapita me:

"Jesi li ti čuo da je neko nešto uzviknuo?"

Naravno da se na to pitanje moglo odgovoriti samo jedno, pa ja rekнем:

"Ne, ja nisam nikog čuo da je šta reko."

Onda se Tom okrene Jimu i odmjeri ga od glave do pete, ko da ga nikad ranije nije vidio, pa rekne:

"Jesi li ti šta rekao?"

"Jok, gospodne ."odgovori Jim. "Ja nijesam ništ reko."

"Ni riječi?"

"Jok, gospodne, nijesam ni pisno."

"A jesi li nas kadgod ranije vidio?"

"Jok, gospodne, kolko znam, nijesam."

Onda se Tom okrene onom crnji, koji je bio sav unezvijeren i ojađen, pa će mu tobože strogo:

"Šta je to s tobom, pobogu brate? Kako si došo na to da je neko nešto uzviknuo?"

"Ma to vam je sve, gospodne, maslo onijeh prokletijeh vještica, vjerujte mi da b najrađe da me nema. Vječito me muče, gospodne, još će me očerati u grob, ne daju mi da dušom danem. Moliću vas fino, gospodne, da nikom ništa ne kazujete o ovom, jerbo b me gosn Silas izgrdili na pasja kola, oni kažu da nema vještica. Da su sadeka barem bili vođi... Šta b onda rekli, da mi je znat! Sve mislim da ovoga puta ne b mogli izvrdat. Ma svaki put je to tako, sit gladnom ne vjeruje, oni neće ništ da vide i da se sami uvjere, a kad ti nješto vidiš i kažeš jim šta si vidijo, ondak ti ne vjeruju."

Tom mu dadne deset centi i rekne da nećemo nikom ništa govoriti, i nek si kupi još konca i bolje priveže kosu, a onda pogleda Jima i dometne:

"Da mi je znat hoće li tetak Silas objesiti ovog crnju! Kad bi ja uhvatio crnju koji je toliko nezahvalan da pobjegne od gazde, ja ga ne bi šale pustio, ja bi njega objesio.

A kad je onaj crnja prišo vratima da pogleda novčić i da ga zagriže, da vidi je i pravi, Tom prišapne Jimu:

"Pravi se da nas ne poznaš. Ako budeš čuo kako po noći neko kopa, znaj da smo to mi. Mi ćemo te oslobodit."

Jim je imo samo još toliko vremena da nas zgrabi za ruke i da nam ih stisne, jer se onaj crnja brzo vratio. Rekli smo crnji da bi još koji put navratili vamo ako nas bude tio povest. On rekne da oće, pogotovo po mraku, jerbo ga vještice najčešće snapadaju po mraku, pa će onda bit dobro da ima nekog uza se.

Trideset peto poglavlje

Bilo je još skoro čitav sat do fruštuka pa smo otišli dole u šumu, jerbo je Tom reko da moramo imat neko svjetlo pri kom ćemo kopat, da je fenjer prejak i da bi nas mogo odat. Zato moramo nakupit što više onih trulih komada drva što se u mraku tako rekuć žare i ispuštaju slabašnu svjetlost. Donesli smo svaki po jedan naramak takvih drva i sakrili ih u travurinu, pa smo sjeli da se odmorimo. Tom progovori nekako nezadovoljno:

"Ma k vragu, sve je to tako lako i blesavo da ne može bit lakše i blesavije. Zato i jest tako vraški teško skovat težak plan. Nema tu nikakvog stražara koga bi trebalo ošamutit... a moralo bi ga bit. Nema čak ni psa kog bi trebalo uspavat. Jimu je vezana samo jedna noga lancem dugačkim tri metra za nogu od kreveta, pa ne treba ništa drugo nego podić krevet i izvuć lanac. Tetak Silas opet svakom vjeruje, šalje ključ onom šupljoglavom crnji a ne šalje nikog da pazi na njega. Jim se već mogo i sam provuć kroz onaj prozor, samo što bi mu vrijedilo da bježi s lancem od tri metra na nozi! Ama, bogamu, Huck, teško je i zamislit nešto gluplje od ovoga. Čovjek mora sam izmišljat sve teškoće. Ali šta možemo, valja nam najbolje iskoristit ono što imamo na raspolaganju. Kako bilo da bilo, jedno stoji, za nas će bit veća čast da oslobodimo Jima usprkos brojnim teškoćama i opasnostima, koje nam nisu pripremili oni kojima je to bila dužnost, nego smo ih morali sami izmišljat iz svoje glave. Eto, uzmimo samo ovaj primjer s fenjerom. Kad pogledamo golim činjenicama u oči, vidimo da se naprosto moramo pretvarat da bi fenjer predstavljao neku opasnost, a meni se čini da bi mogli radit i uz pravu bakljadu, kad bi baš htjeli. E, kad smo već kod toga, moramo prvom prilikom potražiti nešto od čega ćemo napraviti pilu."

"A što će nam pila?"

"Kako, što će nam? Pa zar ne moramo otpilit nogu od Jimovog kreveta da možemo izvuć lanac?"

"Pa sam si reko da treba samo podić krevet da se izvuče lanac."

"E, to je baš slično tebi, Huck Finn. Ti svakoj stvari pristupaš ko pravi pučkoškolac. Pa zar nikad nisi pročito nijednu knjigu? Ni od baruna Trenka, ni

od Casanove, ni od Benvenuta Cellinija, ni od Henrika IV, ni od jednog od takvih junaka? Ko je ikad čuo da se neki zatočenik oslobodio ko kakva stara frajla? Ne, nego svi najbolji stručnjaci prvo prepile nogu od kreveta i namjeste je onda kako je bila, i progutaju piljevinu tako da joj više nema ni traga, pa onda premažu prepiljeno mjesto blatom i mašću da ni najbudniji senešal ne može ništa primijetiti, već misli da je noga od kreveta potpunoma čitava. Onda, one noći kad si spreman, samo se ritneš i noga otpadne, skineš lanac i slobodan si. Još samo zakvačiš ljestvice od užeta za krunište bedema pa se po njima spustiš i slomiš nogu u jarku, zato, znaš, što su ljestvice šest i pol metara prekratke, a dole te već čekaju konji i tvoji vjerni vazah, pa te podignu i bace u sedlo i onda pravac u rodni Langudoc, ih Navarru, ili kud bilo. Zar to nije gala, Huck? Šteta što nema jarka oko one kućice. Ako budemo imali vremena, one noći kad budemo bježali, iskopat ćemo ga."

"A što će nam jarak," priupitam ga, "kad ćemo Jima izvest kroz podzemni prolaz?"

Al on me nije ni čuo. Zaboravio je i na mene i na sve ostalo. Podbočio je bradu rukom i zamislio se. Malo zatim uzdahne, zavrti glavom, pa opet uzdahne i rekne:

"Ne, to ne ide... za to nema prave potrebe."

"Za šta?" upitam ga ja.

"Pa, da Jimu otpilimo nogu." odgovori.

"Budiboksnama!" uskliknem: "Za to zbilja nema ama baš nikake potrebe. Uostalom, zašto bi mu uopće otpilili nogu?"

"Pa, neki su od najboljih stručnjaka upravo tako uradili. Nisu se mogli osloboditi lanca, pa su jednostavno odsjekli sami sebi ruku i zbrisali. A još bi bolje bilo odsjeći nogu. Ali moramo od toga odustat. Za to nema prave potrebe u ovom slučaju. Osim toga, Jim je crnja i ne bi mogo shvatiti zašto je to potrebno, i da je takav običaj u Europi, pa ćemo se rađe toga odreći. Ah možemo učiniti nešto drugo... možemo napraviti ljestvice od užeta, razderat naše plahte i od njih napraviti ljestvice, to ti je čas posla. I možemo mu ih poslat u nekoj piti, obično se to tako radi. Ja sam već jeo i gore pite."

"Ama, šta to govoriš, Tome Sawyeru," rekнем ja. "Jim ne bi uopće mogo upotrijebiti take ljestvice."

"Mogo bi, mogo. Rađe ti meni reci šta ti to govoriš, ti nemaš pojma o tim stvarima. On mora imati ljestvice od užeta, svi ih uvijek imaju."

"Ama, šta će raditi s njima, za miloga boga?"

"Raditi? Pa zar ih ne može sakriti pod krevet? Svi tako rade, pa će i on. Huck, meni se sve čini da ti nikad nećeš raditi ništa po propisu, nego stalno hoćeš nešto novo. Dobro, recimo da zbilja nema što da radi s njima, zar neće ljestvice poslije bijega ostat u njegovom krevetu ko trag? Misliš da njima neće trebati

neki trag? Naravno da će trebat.I ti im ne bi ništa ostavio? Bome bi se ti ljudi našli u gadnom sosu! Nikad nisam čuo za tako nešto."

"Pa dobro,"reknem ja ,"ako su taki propisi, i ako on to mora imat, u redu, nek ti bude, ja nisam protiv propisa, al ima tu još nešto, Tome Sawyeru... ako razderemo naše plahte da napravimo ljestvice za Jima, imat ćemo okapanja s tetom Sally, to nam ne gine. Nego, evo kako ja mislim, ljestvice od lika ne bi nas ništa koštale i za liko nije nikaka šteta, a isto tako možeš nafilat njima pitu i sakrit ih u slamaricu ko i svake druge ljestvice od krpa il čeg drugog, a što se Jima tiče, on tu nema nikakog iskustva i njemu će bit sasma svejedno od čeg će..."

"Ma koješta, Huck Finn, kad bi ja bio takva neznalica ko ti, ja bi rađe držo jezik za zubima... da znaš! Ko je ikad čuo da se neki zatočenik izbavio pomoću ljestvica od lika? Ma to je više nego smiješno."

"Pa dobro, Tome, nek bude po tvojemu, al ja bi još nešto predložio, da posudim jednu plahtu sa štrika za veš."

On se s tim složi, a usput mu padne još nešto na pamet pa mi rekne:

"Posudi i jednu košulju."

"Što će nam košulja, Tome?"

"Da Jim ima na čemu vodit dnevnik."

"Kakav vražji dnevnik... Jim ne zna pisat."

"Recimo i da ne zna pisat, al valjda može praviti neke znakove na njoj ako mu izradimo pero od kakve stare kositrene kašike ili od komada kakvog starog željeznog obruča?"

"Pa dobro,Tome, možemo i nekoj guski iščupat pero,to će bit još bolje,a i brže."

"Guske se ne motaju oko tamnica u glavnoj kuli da bi im zatočenici mogli čupat pera, mamlaze jedan! Oni uvijek prave pera od najtvrđeg, najotpomijeg i najnezgodnijeg komada starog mesinganog svijećnjaka ili tako nečeg što im dođe pod ruku, i treba im tjedne i tjedne, pa i mjesece, da ga naoštre jer ga oštre trljajući njime o zid. Oni se ne bi poslužili guščjim perom kad bi ga i imali. To bi bilo protupropisno."

"Pa, dobro, a od čeg ćemo mu napraviti tintu?"

"Mnogi prave tintu od željezne hrđe pomiješane sa suzama, ali to rade oni obični zatočenici i ženske, a najbolji stručnjaci se služe svojom krvlju. To može i Jim, a kad hoće poslat neku sasma običnu tajanstvenu poruku da obavijesti vanjski svijet đe je zatočen, može je vilicom urezat u dno plehnatog tanjura i onda bacit tanjur kroz prozor. Željezna Maska je uvijek tako radio, to je vraški dobar način."

"Jim nema plehnatih tanjura. Dobiva jelo u tavi."

"To ništa ne znači, možemo mu nabavit nekoliko tanjura."

"Al niko neće znat pročitati njegove tanjуре."

"To nema veze, Huck Finn. Glavno da on nešto napiše na tanjur i baci ga van. To se ne mora obavezno i pročitati. U pedeset posto slučajeva niko ne zna pročitati što je neki zatočenik napisao na plehnatom tanjuru ili na čemu drugom."

"Pa dobro, kakvog onda ima smisla upropaštavati tanjure?"

"Ama, do vraga, nisu to zatočeničkovi tanjuri."

"Ipak su nečiji."

"Pa šta onda? Šta se njega tiče čiji..."

On ne dovrši rečenicu jerbo smo začuli kako nas rogom pozivaju na ručak. Pohitamo u kuću.

Ujutro sam posudio jednu platu i jednu bijelu košulju što su se sušile na štriku. Nađem i neku staru vreću u koju to strpam, a tome još pridodamo i one komade trulog drveta što svijetle u mraku. Ja sam to nazivao posuđivanjem zato jerbo je to uvijek tako čača zvao, ali je Tom rekao da to nije posuđivanje nego krađa. Rekne da mi predstavljamo zatočeničke, a zatočenicima se fućka kako do nečeg dođu, glavno da do tog dođu, i niko im to ne može zamjeriti. To nije nikakav zločin kad zatvorenik ukrade nešto što mu treba za bijeg, rekne Tom, to je njegovo pravo i zato mi, dokle god predstavljamo zatočeničke, imamo puno pravo da ovdje ukrademo sve što nam može i najmanje poslužiti da pobjegnemo iz tamnice. Kad ne bi bili zatočenički, onda bi to bilo nešto sasvim drugo, jerbo samo bijednik i ništarija krade kad nije zatočen. Zato smo odlučili da krademo sve što nam dođe pod ruku. Ipak je Tom jednog dana rekao strašnu reku na mene kad sam ukrao ljubicu iz crnačkog bostana i pojeo je, čak me natjerao da dadnem crnjama deset centi bez da im kažem zašto im to dajem. Rekao je kako je samo to reći da smijemo ukrasti sve što nam je potrebno. Pa dobro, rekne ja, meni je ta ljubica bila potrebna. Ali mi on rekne da mi nije bila potrebna da pobjegnem iz tamnice, da je u tom razlika. Da sam to u nju sakrio nož i tako ga prokrijumčario Jimu da zakolje njime senešala, onda bi to bilo u redu, rekao je. Pustio sam nekoga vodu nosi, iako nisam vidio nikakve fajde od toga da glumim zatočenika ako moram ovako tražiti dlaku u jajetu svaki put kad mi se ukaže prilika da zadržim ljubicu.

Dakle, kako rekao, tog smo jutro pričekali da svi odu na posao i da u dvorištu nikog više ne bude na vidiku. Onda Tom prenese vreću u onu daščaru dok sam ja stajao malo dalje i čuvao stražu. Najposlije on izađe pa obojica odemo do drvljanika i sjednemo da porazgovaramo. Tom će ovako:

"Sad imamo sve osim alata, ali za to ćemo lako."

"Alata?" priupitam ga.

"Da."

"A što će nam alat?"

"Pa za kopanje. Nećemo valjda zubima izvlačiti Jima odanle?"

"Zar oni krampovi i sve ono što se tamo nalazi nije dosta dobro za to da oslobodimo jednog crnju?" zapitam ga.

On se okrene meni i pogleda me tako sažalno da mi dođe da zaplačem, pa mi rekne:

"Huck Finn, jesi li ti ikad čuo da je jedan zatočenik imo u svom ormaru krampove i lopate i ostali moderni pribor da bi mogo prokopat podzemni prolaz i pobjeći odgovori mi na ovo pitanje, ako u tvojoj glavi ima barem zera pameti, kojim bi se onda on pravom mogo smatrat nekim junakom? Pa, onda bi mu isto tako mogli dat i ključ od tamnice i svršena stvar. Krampove i lopate,ma to ne bi dali čak ni kralju!"

"Pa dobro,onda, ako nam ne trebaju ti krampovi i lopate, šta nam onda treba?"

"Dva kuhinjska noža."

"Da njima prokopamo prolaz ispod temelja kućice?"

"Da."

"Ma, do vraga, Tome, to je glupo."

"Svejedno je li glupo ili nije, tako se to radi... takvi su propisi. Ja nisam nikad čuo da postoji neki drugi način, a pročitao sam sve knjige koje o tome nešto pišu. Zatočenici uvijek kopaju kuhinjskim nožem...i to, pazi, ne kroz zemlju nego obično kroz stanac kamen. I to traje tjedne, i tjedne, i tjedne, bez kraja i konca. Eto, uzmimo jednog od tih zatočenika u podzemnoj tamnici u dvorcu Diff, u marsejskoj luci, on je isto tako kopo i spasio se. Šta misliš, koliko je dugo kopo?"

"Ne znam."

"Hajde pogađaj."

"Ne znam. Možda mjesec i pol?"

"Trideset i sedam godina... a kad je izašo, našo se u Kini. Eto, tako se to radi. Šteta što i ova tvrđava nije podignuta na živoj stijeni."

"Ama, Jim ne pozna nikog božjeg u Kini."

"Kakve to ima veze? Nije ni onaj nikog pozno. Ma ti uvijek nekud zabrazdiš. Zašto se ne držiš onog glavnog?"

"Dobro... baš me briga će on izać, glavno da izađe, a bit će da i Jim tako misli. Al, kako bilo da bilo, ima još nešto,Jim je prestar da kopamo kujinskim nožem. On ne bi to živ dočeko."

"Hoće, hoće, dočekat će. Ne misliš valjda da će nam trebat trideset sedam godina da prokopamo prolaz kroz zemlju?"

"Nego koliko će nam trebat, Tome?"

"E pa, ne smijemo reskirat da kopamo koliko bi po pravom trebalo, jer tetak Silas može svaki čas dobit obavijest odozdol, od New Orleansa, i saznat da Jim nije odanle. Odmah će zatim dat oglas u novine, il tako nešto. I zato ne smijemo reskirat da kopamo koliko bi zapravo trebalo. Po pravom bi, mislim, trebali

kopat dvije godine, ali ne možemo toliko. Pošto je situacija tako neizvjesna, predlažem ovo, da iskopamo prolaz što brže možemo, a nakon toga da se pretvaramo, pred samima sobom, da smo kopali trideset sedam godina i onda ga na prvi znak opasnosti možemo izvuć i pustit da pobjegne. Da, ja mislim da će tako bit najbolje."

"E, to već ima smisla,"reknem ja. "Ništa nas neće koštati da se pretvaramo nit će nam bit teško, a ako baš treba, što se mene tiče, možemo se pretvarati i da smo kopali sto pedeset godina. Meni to neće bit nikaki problem, kad se jednoć sviknem na to. A sad se idem malo prosmucati i dić dva kujinska noža."

"Digni tri,"rekne mi Tom. "Od jednog ćemo napraviti pilu."

"Tome, ako to opet nije nešto protupropisno i bezbožnički,"reknem ja," ima jedna stara zahrđala pila tamo otraga, ispod strehe iza pušnice."

On me pogleda nekako umorno i obeshrabreno pa mi rekne:

"Tebi ne vrijedi ništa govoriti, Huck. Trkni i digni noževe... tri noža."

I ja ga poslušam.

Trideset šesto poglavlje

Te noći, kad smo mislili da već svi spavaju, spustimo se niz gromobran i zatvorimo se u daščaru, izvučemo iz skrovišta ono trulo drvo koje svijetli i latimo se posla. Maknemo sve što nam je smetalo oko sredine najdoljnijeg brvna, u dužini od oko metar i pol. Tom rekne da se sad nalazimo upravo iza Jimovog kreveta i da ćemo kopati ispod njega, a kad prokopamo prolaz, niko neće u kućici primijetiti da je tu neka rupa zato jerbo Jimov pokrivač visi skoro do same zemlje, pa bi se rupa opazila tek kad bi se odigo pokrivač i pogledalo ispod kreveta. Kopali smo i kopali kujinskim noževima skoro do ponoći. Bili smo već mrtvi umorni i ruke su nam bile pune vodenih žuljeva, a od čitavog našeg posla jedva da se šta vidilo. Najposlije ja rekнем:

"Za ovaj posao, Tome Sawyeru, neće nam trebati trijest sedam, nego bome i trijest osam godina."

On ne izusti ni crne ni bijele. Ipak uzdahne, a malo zatim prestane kopati i časkom se zamisli. Naposljetku rekne:

"Ovo nema smisla, Huck, ovako dalje ne ide. Da smo mi zatočnici, to bi bilo nešto drugo, onda bi imali pred sobom koliko nam godina treba, ne bi se morali žuriti, i mogli bi kopati samo po nekoliko minuta na dan, dok mijenjaju stražu, i ne bi dobili žuljeve na rukama, i mogli bi tjerati iz godine u godinu i raditi propisno, kako treba. A ovako se ne možemo zezati, moramo raditi navrat nanos, ne smijemo gubiti vrijeme. Kad bi ovako radili još jednu noć, morali bi

prekinut posao na tjedan dana da nam se ruke oporave... ne bi mogli ranije uzeti nož u ruke."

"Pa, šta ćemo onda, Tome?"

"Sad ću ti reći. To nije propisno, pa ni pošteno, i ja ne bi volio da se to pročuje... ali ima samo jedan način, a to je da kopamo krampovima i da se samo pretvaramo da kopamo kuhinjskim noževima."

"E, vidiš, ta ti valja!" rekne ja. "Tome Sawyeru, ti si svakim danom sve pametniji. Krampovi su ono što nama treba, bilo to pošteno i nepošteno, a da ti pravo kažem, ja ti ionako fućkam na poštenje. Kad ja oću ukrast jednog crnju, ili ljubenicu, ili knjižicu iz vjeronauka, meni je svejedno kako ću to izvesti, glavno da izvedem. Ja oću tog svog crnju, ili ja oću tu svoju ljubenicu, ili ja oću tu svoju knjižicu, a ako mi za tu svrhu najbolje odgovara kramp, onda ću se upravo njime dokopati tog crnje, ili te ljubencie, ili te knjižice, i živo mi se fućka šta o tom misle stručnjaci."

"Pa znaš," rekne on, "u ovakvom slučaju mogu se nekako opravdati krampovi i pretvaranje. Da nije tako, ja ne bi na to pristao i ne bi mirno gledao kako se krše pravila... jer, šta je pravo, pravo je, a šta nije, nije, čovjek ne smije činiti ono što nije pravo ako zna šta je šta i ako nije glup. Za tebe je možda u redu da kopaš krampom, i da se ne pretvaraš da kopaš nožem, zato što se ti ne razumiješ u te stvari, ali za mene se to ne bi moglo reći jer se ja razumijem u te stvari. Daj mi nož."

On je držao nož u ruci, ali mu ja svejedno dadnem svoj. On ga baci i rekne mi:

"Nož mi daj!"

Nisam pravo znao šta da radim, ali se onda dosjetim. Počnem prebirati po starom alatu, pronađem jedan kramp i dodam mu ga, a on ga uzme i nastavi kopati bez riječi.

Oduvijek je on bio tako nekakav poseban. Ne popušta.

Onda i ja dovatim jednu lopatu, pa smo kopali i izbacivali zemlju da je sve frčalo. Tako smo radili oko pola sata, dok nismo smalaksali, ali smo zato iskopali popriličnu jamu. Kad sam se popeo u našu sobu i pogledao kroz prozor, vidio sam Toma kako se upinje svim silama da se uzveruje uz gromobran, ali su mu ruke bile tako izranjavane da nije uspio. Najposlije rekne:

"Ne vrijedi, ne ide. Šta misliš, šta da radim? Imaš li ti kakvu ideju?"

"Imam," rekne, "ali mislim da bi to bilo protupropisno. Popni se uz skaline i pretvaraj se da se penješ uz gromobran."

I on tako učini.

Sutradan Tom ukrade iz kuće kositrenu kašiku i mesingani svijećnjak, da od njih napravi nekoliko pera za Jima, i šest lojanica. Ja se pak promovam oko crnačkih koliba i ugrabim priliku da ukradem tri plehnata tanjura. Tom rekne da to neće biti dosta, ali mu ja odgovorim da niko neće vidjeti tanjure koje Jim

bude baco iz kućice, jerbo će oni padat u smrdljivu kamilicu i kužnjak što rastu ispod prozora... a mi ćemo ih onda tamo lijepo pokupit i Jim će ih moć još jednoć upotrijebit. Tom se s tim složi, a onda rekne:

"A sad trebamo smislit kako da mu dostavimo te stvari."

"Možemo mu ih donest kroz rupu kad bude gotova ."predložim ja.

On me samo prezirno pogleda i promrsi nešto o tom kako još nikad nije čuo nešto tako blesavo, pa se opet zamisli. Konačno rekne da je smislio dva,tri načina, al da se još ne moramo odlučit za ni jedan od njih. Prvo moramo Jima obavijestit o našim namjerama.Te smo se noći spustili niz gromobran nešto iza deset. Ponesli smo sa sobom svijeću, oslušnuli malo ispod okna i čuli Jima kako hrče ,nije se probudio ni kad smo ubacili svijeću unutra. Onda svojski zapnemo krampom i lopatom i kroz otprilike dva i pol sata završimo poso. Uvučemo se u kućicu ispod Jimovog, kreveta i, pipajuć oko sebe, nađemo svijeću i upalimo je. Stanemo načas sa svijećom nad njim i uvjerimo se da je dobro i zdravo, a onda ga nježno i polako probudimo. Bio je toliko sretan što nas vidi da je malo falilo da ne zaplače, zvaao nas je »diko« i svim imenima od milja kojih se mogo sjetit, i najrađe bi bio da potražimo kakvo čelično dljeto pa da mu odma odsiječemo lanac kojim je vezan za nogu i da pobjegnemo glavom bez obzira. Al mu Tom objasni kako bi to bilo protupropisno, pa sjedne i izloži mu naše planove, i rekne kako ih možemo začas izmijenit ako dođe do kake uzbune, i nek se ni najmanje ne boji jerbo ćemo vodit brigu da ga sigurno oslobodimo. Onda i Jim rekne da je to u redu, pa smo sjedili i razgovarali neko vrijeme o starim vremenima, onda ga Tom počne zapitkivat o svem i svačem, a kad mu Jim rekne da mu tetak Silas dolazi skoro svaki dan da se pomoli s njim i da teta Sally dolazi da ga prigleda je i mu dobro i ima i dosta da jede, i da su obadvoje dobri s njim da ne mogu bit bolji, Tom usklikne:

"Sad znam kako ćemo uredit stvar. Poslat ćemo ti neke stvari po njima."

"Nemoj se šalit,"reknem ja ,"to je nešto najblesavije što sam ikad čuo ."Al se on nije obaziro na mene, neg je i dalje tjero svoje. Tako je uvijek radio kad bi si zabio nešto u glavu.

Zatim rekne Jimu kako ćemo mu poslat ljestvice od užeta i druge veće stvari u piti po Nedu, crnji koji mu nosi jelo, pa da mora dobro pripaziti da se ne začudi i ne izvlači te stvari pred Nedom. Manje ćemo stvari metat tetku u džepove od kaputa pa će ih on morat ukrast od njeg. Tetki ćemo opet vezat neke stvarčice za uzice na pregači il ćemo joj ih metat u džep na pregači, ako nam se pruži prilika. Rekne mu i koje će to stvari, i u čemu će mu poslužiti, i kako će svojom krvlju vodit dnevnik na košulji, i sve tako. Sve mu je reko. Jimu nikako nije bilo jasno čemu je sve to potrebno, al je smatro da smo mi ko bijelci pametniji od njeg,pa nije imo ništa protiv toga i reko je da će učinit sve uprav onako kako mu je Tom kazo.

Jim je imo dosta duvana i lule od kuražnog klipa, pa nam je bilo sasma zgodno s njim u društvu. Onda smo se Tom i ja izvukli kroz onu rupu na dragu stranu i ošli na spavanje. Dlanovi su nam izgledali ko da su od nečeg izgrizeni. Tom je bio odlično raspoložen. Reko je da se nikad u životu nije tako dobro zabavljao, i tako inteligentno, kad bi samo mogao smisliti neki način da se tako zabavljamo do kraja života i da Jima ostavimo našoj djeci da ga dalje spašavaju, jerbo je smatro da će i Jim sve više uživati u toj zabavi što se više bude na nju navikavo. Reko je da bi se to na taj način moglo otegnuti čak i na osamdeset godina i da bi mogli srušiti svjetski rekord. I da ćemo se proslaviti svi mi koji u tom sudjelujemo.

Ujutro odemo do drvljanika i isiječemo mesingane svijećnjake na prikladne komade, a Tom ih zajedno s kositrenom kašikom strpa u džep. Onda odemo do crnačkih koliba i, dok sam ja odvlačio Natovu* pažnju na drugu stranu, Tom ugura komad svijećnjaka u proju u Jimovoj tavi, a potom pođemo s Natom da vidimo kako će ta stvar proći. Prošla je da ne može bolje. Kad je Jim zagrizao u proju, skoro je polomio zube, nije moglo ispasti bolje nego što je ispalo. Tako je i sam Tom reko. Jim se pravio ko da je to bio samo neki kamenčić ili tako nešto što se, znate, svagda može naći u kravu, ali poslije tog ne bi više ništa zagrizao dok to ne bi probo vilicom na tri, četiri mjesta.

I dok smo mi tako stajali u polutami, iskoče ispod Jimovog kreveta dva psa, a za njima počnu iskakat i drugi, dok ih se ne nakupi jedanajst, tako da se jedva moglo dihati od njih. Do bijesa, zaboravili smo zatvoriti vrata daščare! Onaj crnja Nat samo podvrisne: "Vještice!" i skljoka se na zemlju među pse pa uzme zapomagati ko da će otegnuti papke. Tom brže bolje razdrliji vrata i baci van komad mesa iz Jimove tave i psi pojure za njim a Tom u dvije sekunde izađe, vrati se i zatvori vrata za sobom. Znao sam da je zatvorio i ona druga vrata. Onda Tom počne obrađivati crnju, sve nešto oko njega mile lale, pitajući ga nije li mu se opet štogod prividilo?

*Autor je očito zaboravio da se ta osoba prije zvala Ned. (Op. prev.)

"Gosn Sid, vi ćete reći da sam ja budalaš, ali ako nijesam vidio najmanje milijon džukela, ili vragova, ili šta ja znam šta j' bilo, evo vam moje glave! Lijepo sam jih vidio, ko što sad vas vidim, čak sam jih i osjećao, gosn Sid... osjećao sam jih, gospodine moj, bili su na meni. Vrag njija odnijo, kad b' bar mogao samo jednoć šćepiti jednu od tih vještica, samo jednoć, ništa si drugo ne želim. Ali b' jošte najvolijo da me pušte na miru."

A Tom će njemu:

"Znaš šta, hoćeš da ti kažem šta ja o tome mislim? Zašto one dolaze ovamo baš u vrijeme kad ovaj odbjegli crnja doručkuje? To ti je zato što su gladne, eto zašto. Znaš šta ti trebaš napraviti? Ispeci ti njima vještčin kolač."

"Al, za miloga boga, gosn Sid, kako da im ja ispečem vještčin kolač? Ja nemam pojma kako se to pravi. Nijesam nikad ni čuvo za tako nješto."

"E pa, onda ću ga ja morat sam napraviti."

"Oćete l, diko? Je l zbiljam? Poljubit ću zemlju po kojoj odate, oću, kad vam kažem!"

"Dobro, učinit ću to za tebe, zato što si bio dobar s nama i što si nam pokazo odbjeglog crnju. Al moraš bit vraški oprezan. Kad mi naiđemo, a ti nam okreni leđa, i onda što god mi metnemo u tavu, pravi se da ništa ne vidiš. I nemoj gledat kad Jim uzima jelo iz tave... jer bi se još nešto moglo dogodit, ne znam ni ja šta. I što je najvažnije, ne diraj u začarane stvari."

"Da ja diram u njija, gosn Sid? Šta vam pada na pamet! Ne b ja u njija dirno ni malim prstom, pa sve da mi dadnete i deset stotina iljada milijarda dolara, bogami ne bi!"

Trideset sedmo poglavlje

To smo dakle sredili. Onda odemo do smetlišta u stražnjem dvorištu đe su ležale stare cipele, krpe, razbijene flaše, neupotrebljivo plehnato suđe i slična starudija. Prekopamo po smeću i nađemo neki stari plehnati lavor, začepimo na njem rupe koliko smo mogli i uzmemo ga da u njemu ispečemo kolač.

Odemo u podrum i napunimo ga do vrha brašnom, a kad smo išli na fruštuk, nađemo dva povelika eksera, za koje Tom rekne da su ko stvoreni da njima zatočenik ureže svoje ime i jade u tamničke zidove, pa jedan od njih metne u džep na pregači koju je teta Sally bila prebacila preko stolca, a drugi zatakne za vrpcu na šeširu tetka Silasa što je ležo na pisaćem stolu, jerbo smo od djece čuli da im tata i mama jutros odlaze u kućicu do odbjeglog crnje. Zatim odemo na fruštuk, a Tom usput ubaci kositrenu kašiku u džep na kaputu tetka Silasa. Teta Sally još nije bila došla, pa smo je morali malo pričekat. Napokon dođe sva uzrujana, zajapurena i ljuta, jedva je dočekala kraj molitve da jednom rukom počne točit kavu, a drugom zvrckat napršnjakom najbliže dijete po glavi govoreć tetku:

"Pretražila sam čitavu kuću od podruma do tavana, al nikako da nađem tvoju drugu košulju."

Meni srce siđe nekud dole među pluća i jetru i druge organe, a za njim krene i tvrd komadić kore od kuružnjaka i putem se sretne s kašljem pa odjednom izleti iz mene preko stola i potrefi jedno dijete u oko, tako da se ono previje ko glista i ispusti krik dostojan ratnog pokliča, a Tom opet sav nekud poplavi. Oko frtalj minute il tako nekako trajala je strašna uzbuna, a ja bi dotle bio najrađe propo u zemlju. Al poslije tog sve se nekako smirilo...samo nas je to

iznenađenje tako izbacilo iz kolotečine da smo se skamenili. Nato će tetak Silas:

"To je zbilja čudno, naprosto mi ne ide u glavu. Dobro se sjećam da sam je skinuo jerbo..."

"Jerbo je na tebi samo jedna košulja. Slušajte samo šta ovaj govori! Znađem i ja da si je skinuo, i to znađem malo bolje od tebe, s tim tvojim traljavim pamćenjem, jerbo je još jučer visila na štriku s ostalim vešom... vidila sam je svojim očima. A sad je nema... i tu se više nema što pričat, morat ćeš obući onu od crvenog flanela dok ne nađem vremena da ti sašijem novu. To će bit već treća koju ti šivam u dvi godine, baš ko da nemam drugog posla nego da tebi košulje šivam, da mi je samo znat šta radiš sa tolikim košuljama. Čovik bi u tvojim godinama već moro znat vodit računa o svojim košuljama."

"Znam, Sally, i ja se zbilja trudim koliko mogu. Ali neće bit da sam samo ja svemu tomu kriv, znaš i sama da ih ja i ne vidim i da nemam š njima nikakvog posla osim kad su na meni, a mislim da nisam još nijednu košulju izgubio sa sebe."

"E pa, nisi ti kriv što nisi, Silase... izgubio bi ti nju i sa sebe kad bi mogo. Al nije se samo košulja izgubila, nego i jedna kašika. Pa ni to još nije sve. Bilo ih je deset, a sad ih ima svega devet. Košulju je možda smazalo tele, al da tele nije progutalo kašiku, to je sigurno."

"Pa dobro, Sally, što je još nestalo?"

"Nestalo je i šest svića... eto što je nestalo. Sviće su mogli požderat i štakori, valjda su ih i požderali. Pravo je čudo što nisu raznili i čitavu kuću, kako se ti uvik spremiš da im začepiš rupe, a nikako da ih začepiš, a da su malo pametniji, spavali bi ti i u kosi, Silase... ti ne bi to ni opazio, ali da ne možeš štakore potvorit da su požderali kašike, u to sam sigurna."

"Dobro, Sally, priznajem da sam kriv, bio sam nemaran, al ću koliko sutra svakako začepit sve rupe."

"Ja se na tvom mistu ne bi žurila, možeš ti to i dogodine. Matilda Angelina Araminta Phelps! "rekne ona i zvrčne napršnjakom po glavi dijete koje brže bolje izvuče prst iz šećernice. Baš u taj mah dođe iz ganjka crnica i javi:

"Gospoja, nestala i jedna plahta."

"Još i jedna plahta! O, za ime božje!"

"Još ću danas začepit sve te rupe,"rekne tetak Silas nekako turobno.

"Ma daj zaveži! Ne misliš valjda da su štakori požderali plahtu? Kud je mogla nestat, Lize?"

"Ne znam, bog i bogme, gospoja Sally. Jučer je jošte visila na štriku, a sad je više nema, ko da j u zemlju propala."

"Izgleda da je zbilja propast svita na pomolu. Ja u svom viku nisam još ništa tako doživila. Prvo košulja, pa plahta, pa kašika, pa šest svi..."

"Gospoja,"dođe još jedna mlada mulatkinja,"nešto je i jedan mesingani svićnjak."

"Biž otale, šmizlo jedna, da ti ne bacim ovu tavu u glavu!"

U njoj je sve kuvalo od bijesa. Vrebo sam priliku da klisnem, mislio sam da se izgubim u šumu dok bura ne prođe. Ona je i dalje bjesnila, vikala i praskala da se sve orilo, a mi smo svi bili manji od makovog zrna, kad najposlije tetak Silas, držeć se nekako budalasto,izvuče iz džepa kašiku.Teta ušuti, ostavši razjapljenih usta i uzdignutih ruku, a što se mene tiče, ja poželim da se stvorim u Jeruzalemu il tamo neđe. Ai ne zadugo jerbo ona rekne:

"Uprav sam se tomu i nadala. Ti si dakle nju stalno nošo u džepu, a može bit su ti i ostale stvari u džepu. Kako ti je samo dospila u džep?"

"Zbilja ne znam, Sally,"rekne tetak ko da se ispričava." Inače znaš da bi reko. Prid fruštuk sam čito svoj tekst iz sedamnajste glave Dila apostolskih, pa sam valjda slučajno, misto Novog zavita, strpo kašiku u džep a da nisam to ni opazio. Mora da je tako bilo, jerbo u džepu nemam Novog zavita, al idem pogledat je i možda tamo di sam ga čito. Ako je tamo, po tomu ću znat da ga nisam strpo u džep, a to znači da sam ga odložio i misto njega uzeo kašiku, i..."

"O, za boga miloga! Prođi me se! Odlazite sad svi odavle, koliko vas god ima, i nemojte mi više izlazit na oči dok ne dođem k sebi."

Ja bi je bio čuo i da je ovo rekla u sebi, a kako ne bi kad je izgovorila naglas, a digo bi se i od mrtvih da je poslušam. Dok smo prolazili kroz salon, stari uzme svoj šešir, a sa šešira ispadne onaj ekser. On ga samo podigne i metne na ploču nad kaminom bez riječi, i izađe. Tom je to vidio i sjetio se kašike, pa rekne:

"Po njemu nam ne vrijedi ništa slat, nije pouzdan." I nadoveže:

"Al nam je svejedno učinio lijepu uslugu sa kašikom a da nije ni znao, zato ćemo i mi njemu učinit uslugu a da za to neće znat... začepit ćemo mu sve štakorske rupe."

Bilo ih je u podrumu sva sila i trebalo nam je dobar sat vremena da ih začepimo, al smo dobro i pošteno obavili poso, kako Bog zapovijeda. Uto začujemo korake na skalinama, pa utrnemo svjetlo i sakrijemo se. Malo zatim pojavi se stari sa svijećom u jednoj ruci i s povećim zavežljajem u drugoj, odsutan duhom, ko da dolazi sa drugoga svijeta. Odo je ko mjesečar, od jedne štakorske rupe do druge, dok ih nije sve obišo. Onda je stajo još nekih pet minuta, skidajuć otopljeni loj sa svijeće i razmišljajuć, pa se polako i sanjivo okrene prema skalinama i rekne:

"Ne mogu se sitit kad sam ovo uradio, pa da me ubijete! Sad bi joj mogo dokazat da nije imala pravo kad me je grdila zbog štakora. Al sad svejedno... nek je voda nosi. Mislim da od toga ne bi bilo nikakve fajde."

I tako on ode uz podrumske skaline mrndžajuć nešto, a za njim pođemo i mi. Bio je to zbilja divan starina. Pa i dan danas je taki.

Tom nije znao kako da sad dođemo do kašike, a reko je da je moramo pribavit, pa se duboko zamisli. Kad je najposlije nešto smislio, rekne mi što ćemo uradit, pa odemo i promuvamo se oko košarice za kašike dok ne ugledamo tetu Sally đe dolazi. Tad Tom uzme brojiti kašike i metat na stranu one koje je izbrojio, a ja si jednu od njih gurnem u rukav. Nato će Tom:

"Znate li, teta Sally, da ovdje opet ima samo devet kašika?"

A ona će njemu:

"Idite se rade igrat, nemojte me tentat. Valjda ja bolje znam kad sam ih sama izbrojila."

"Ma ja sam ih, tetiće, dvaput brojio i nabrojio sam ih svega devet. "

Vidilo se na njoj da je na rubu strpljenja, al naravno da je i ona počela iznova brojiti kašike ,a ko i ne bi?

"Bog i bogme, ima ih svega devet! "uzvikne. "Ama, kako, zaboga, tu ko da sam vrag ima svoje prste, prebrojit ću ih još jedanput."

Tad ja ponovo vratim iz rukava onu kašiku, pa kad ih je ponovo prebrojila, ona rekne:

"Nek ide sve skupa do vraga, opet ih je deset! "

Bila je srdita i zabrinuta u isti mah. A Tom joj rekne:

"Ma, tetiće, ja mislim da ih nema deset."

"Šmokljane jedan, zar nisi gledao kad sam brojila?"

"Znam, ali..."

"Dobro, prebrojit ću ih još jedanput."

Ja opet zdipim jednu, pa ih je opet bilo samo devet, ko ono maločas. Bila je već sva izbezumljena... sva se tresla od ljutine, al ih je opet brojila i brojila dok se nije toliko smela da je počela i košaricu brojiti ko da je kašika. I tako su triput bile sve na broju, a triput nisu. Na kraju zgrabi košaricu i tresne njom o zid i odalami nogom mačku da se prevrnula, a nama rekne da se čistimo i ostavimo je malo na miru, i da će nas živjeti oderat ako joj budemo odsad pa do ručka još dodijavali. Tako smo došli do one prekobrojne kašike i turnuli je teti u džep na pregači dok nam je izdavala nalog da se gubimo. Još prije nego što je otkucalo podne, Jim je imao i kašiku i onaj ekser. Bili smo jako zadovoljni obavljenim poslom, a Tom rekne da bi se isplatilo uložiti i duplo više truda, jerbo sad teta neće više moći dvaput za redom izbrojiti kašike kako spada pa da se boguje, i neće vjerovat sama sebi da ih je dobro izbrojila ni kad ih stvarno bude točno izbrojila. I rekne da će ona u ova tri dana izluditi od brojenja, i da će onda odustati i da će biti spremna ubiti svakog ko bi je tko nagovoriti da ih još jedan jedini put prebroji.

Te smo noći vratili plahu na štrik, a drugu smo joj ukrali iz ormara, i tako smo dva dana uzamance vraćali i krali plahu dok nije više pravo znala koliko uopće ima plahi, i rekla da je nije ni briga i da neće zbog njih izgubiti dušu, i da ih ne

bi više brojila nizašta na svijetu, pa ni za živu glavu. Tako je sad bilo sve u redu, što se tiče košulje, i plahte, i kašike, i svijeća, zafaljujuć teletu i štakorima i zabunama u brojenju, a što se tiče svijećnjaka, to nije bilo ni važno, za njega neće niko ni pitat. Al je zato s kolačem bilo okapanja, zado nam je grdne muke. Umijesili smo ga dole u šumi i tamo smo ga i ispekli. Naposljetku je bio gotov i bih smo zadovoljni njime, al to nije išlo u jedan dan, potrošili smo tri puna lavora brašna dok smo ga zgotovili, i opekli se na više mjesta, i oči nam se upalile od dima, jerbo smo, znate, tjeli dobit samu koru, i da nam se lijepo digne, a uvijek nam je pado. Najposlije smo se ipak dosjetili šta trebamo napraviti, a to je da i ljestvice ispečemo u kolaču. Drugu smo noć proveli kod Jima i razderali čitavu plahtu na uske trake, koje smo onda lijepo upleli i, puno prije nego što je svanulo, napravili smo krasan štrik kojim bi i čovjeka mogli objesiti. Pretvarali smo se da nam je za taj posao trebalo devet mjeseci. Do podne smo ga odnesli u šumu, al nikako da nam stane u kolač. Pošto je bio napravljen od čitave jedne plahte, bilo ga je i za četereset kolača, da smo baš tjeli, i još bi nam ostalo dosta i za čorbu, il kobasicu, il što vam drago. Doteklo bi nam za čitav ručak. A toliko nam nije trebalo. Trebalo nam je samo koliko stane u kolač, pa smo ostatak bacili. Kolače nismo pekli u laboru jerbo smo se bojali da bi nam se lem mogo rastopiti, al je tetak Silas imo krasnu mesinganu grijalicu sa dugačkim drvenim drškom do koje je puno držo, zato jerbo je nekoć pripadala nekom njegovom pretku koji je došo iz Engleske s Vilimom Osvajačem na Mayfloweru il na kojem drugom od onih prvih brodova, pa je bila sakrivena na tavanu sa silesijom drugih starih posuda i dragocjenih stvari, ne zato što su bile bogzna kako vrijedne, jerbo nisu bile, nego zato, znate, što su bile drage uspomene, i tako smo je kradomice izvukli i odnesli je tamo dole, al nam je kod prvih kolača zatajila jerbo nismo znali kako se njom barata. Na kraju se ipak pokazala odlična. Obložili smo je naime tijestom i metnuli je na žar, i napunili je opletenim štrikom, koji smo onda odozgor prekrili tijestom i poklopili poklopcem, i nametali na to još žeravice. Onda smo se odmakli od nje za jedno metar i pol držeć je za drveni držak, tako da nam vatra nije ništa mogla, i za petnajstak minuta u njoj se ispeklo kolač “ stani pa gledaj! Al onaj ko bi jeo taj kolač moro bi imati nadohvat ruke dva svežnjića čačkalica, jerbo bi, mislim, ako se ja u to nešto razumijem, imo vražjeg posla s onim štrikom da ga smota i dobio bi take grčeve u želucu da bi ga prošla volja da to još jedanput kuša.

Nat nije gledao kad smo metali vještčin kolač u Jimovu tavu, pa smo na dno tave ispod namirnica metnuli i tri plehnata tanjura, tako da je Jim primio lijepo sve u redu, a čim je osto sam, razlomio je kolač i sakrio štrik u svoju slamaricu, nadrljo neke znakove po tanjuru i bacio ga kroz prozor.

Trideset osmo poglavlje

Izradit pera, pa i pilu, bio je dozlaboga mukotrpan poso, a Jim se bojo da će urezivanje zapisa bit još mukotrpnije. To je ono što zatočenik mora naškrabat na zidu. Ai nismo mogli brez toga, Tom je reko da se to mora uradit, jerbo nema nijednog političkog zatvorenika koji nije ostavio za sobom naškraban zapis i svoj grb na zidu.

“Uzmimo samo lady Jano Grey “ reko je “ il uzmimo Gilforda Dudleyja, il starog Noxthumberlanda! Pa dobro, Huck, možda je to i gadan poso, al šta možemo? Kako da se to preskoči? Jim mora urezat svoj zapis i grb. Svi tako rade.”

Nato će Jim:

“Ma, gosn Tom, ja vam nemam nijakog grba, ja vam nemam ničeg izim ove stare košulje, a i sami znadete da na njojzi moram vodit dnevnik.”

“Ma ti to ne kopčaš, Jime, grb je nešto sasma drugo.”

“Ipak, kako bilo da bilo, Jim ima pravo kad kaže da nema grba, jerbo ga fakat nema “ rekne ja.

“To valjda i ja znam “ rekne Tom “ ali ti kažem da će ga imat prije nego što odavle izađe... zato jer on mora odavle izać propisno, i na njegovom bijegu ne smije ostat nikakva ljaga.”

I tako, dok smo ja i Jim svaki na svojoj cigli oštrili pera “ Jim je pravio pero od mesinga, a ja od kašike “ Tom se dao na poso da izmisli grb. Nakon nekog vremena rekne da je izmislio toliko dobrih grbova da ni sam pravo ne zna koji bi od njih odabro, al da ipak ima jedan za koji će se jamačno odlučit.

"Na štitu ćemo imat horizontalnu zlatnu traku u desnoj osnovi, tamnocrveni kosi križ na poprečnoj traci, sa psom koji leži pri dnu štita, a ispod njegove noge lanac ukrašen zupcima, znak ropstva, sa zelenim naopakim slovom V u gornjoj trećini štita, i tri nazubljene crte na ažurnom polju, sa bezbroj sitnih zubaca na unutarnjoj strani, na vrhu crna figura odbjeglog crnje sa zavežljajem na štapu prebačenom preko lijevog ramena, a dolje dva crvena držača grba, to smo ja i ti, i deviza Magiore fretta, minore atto. To sam našo u jednoj knjizi, a znači: »Što veća žurba, to manja brzina.«"

“ Svaka ti čast “ rekne ja “ a šta znači sve ono drugo?"

“ Nemamo sad vremena da se oko toga bakćemo “ rekne on “ nego moramo svojski zapet, ko i svi zatočenici.”

“ Pa dobro, reci mi šta znači bar nešto od svega toga. Kakvo je to ažurno polje?

“Ažurno polje... ažurno polje, to ti je... ma za tebe zbilja nije važno da znaš šta je to ažurno polje. Ja ću već njemu pokazat kako da ga napravi kad dođe do toga.

“ Makar šta, Tome “ rekne ja “ valjda možeš čovjeku objasniti šta i je to. A šta je horizontalna zlatna traka?"

“Ma šta ja znam. Uglavnom, mora je imat. Svi je plemići imaju.”

Eto, takav vam je on bio. Kad mu se ne bi dalo da ti nešto objašnjava, E jednostavno ti nije objašnjavao. Mogo si zapitkivat i tjedan dana, ništa ti ne bi vrijedilo.

Kad je svršio tu stvar oko grba, prešao je na drugi dio tog posla, a to je da sastavi nekakav potresan zapis... rekne da ga Jim mora imat, ko i svi drugi. Sastavio je više njih i zapise ih na papir, pa nam je pročitao k sve redom:

1. Ovdje je jedno zatočeno srce prepuklo.
2. Ovdje je jedan ubogi sužanj, napušten od svijeta i prijatelja, protavorio svoj tužni život.
3. Ovdje se jedno osamljeno srce slomilo i umorna duša otišla na vječni počinak, nakon trideset sedam godina samotničkog tamnovanja, i
4. Ovdje je, daleko od domovine i prijatelja, nakon trideset sedam godina gorkog sužanjstva, skončao svoj život strani plemić, nezakoniti sin Luja XIV

Tomu je podrhtavo glas dok je ovo čitao i malo je falilo da ne zaplače. Kad je sve pročitao, nikako se nije mogao odlučiti koji od njih da Jim naškraba na zid, pošto su svi bili tako dobri, pa najposlije rekne nek ih Jim sve naškraba. Jim rekne da će mu trebat godina dana da naškraba sve to skupa ekserom na brvna, i da se on, osim toga, ne razumije u slova, al Tom rekne da će mu ih on iscrtati i da će ih onda Jim samo morat izvući do kraja. Malo zatim nadoda:

“Sad sam se sjetio da brvna neće valjati za tako nešto, u tamnici nema drvenih zidova, moramo urezati zapise u kamen. Dobavit ćemo neki veliki kamen.”

Jim rekne da je kamen još gori od brvana, da će mu za to trebat toliko vremena da neće nikad odavle izaći. Al Tom mu rekne da će mu pomoći. Onda pogleda kako meni i Jimu ide izradba pera. Bio je to vraški mukotrpan, dosadan, spor i pipav posao pa mi rane na rukama nisu mogle ni zacijeliti, a jedva da se primjećivo nekako napredak. Tad Tom rekne:

“Znam kako ćemo. Moramo dobiti neki kamen za grb i potresne zapise, tim ćemo istim kamenom ubiti dvije muhe. Dole kod vodenice ima jedan krasan velik mlinski kamen, njega ćemo maznuti i uklesati na njemu sve što treba, a možemo na njemu i oštriti pera i pilu.”

Nije bila šala smisliti tako nešto, al nije ni mlinski kamen bio šala. Ipak, računali smo da ćemo već nekako izaći s njim na kraj. Nije još bilo ni pola noći pa nas dvojica odemo do vodenice, a Jima ostavimo da radi. Uzmemo kamen i počnemo ga valjati, al je to bilo dozlaboga teško. Koji put, ma koliko pazili, nismo ga mogli zadržati da se ne prevrne, a kad god bi se prevrnuo, samo što nas nije i prignječio. Tom rekne da će jednog od nas ko bog prignječiti prije nego što stignemo na odredište. Kad smo prevalili pola puta, bili smo već mrtvi umorni i mokri ko miševi. Vidili smo da ne možemo dalje sami, nego da

moramo pozvat Jima u pomoć. I stvarno, Jim odigne svoj krevet, skine lanac s noge od kreveta i obavi je ga više puta sebi oko vrata, pa se svi provučemo kroz rupu i odemo do kamena. Jim i ja navalimo svom snagom na njega i odvaljamo ga ko od šale. Tom je samo nadziro posao. Nisam vidio dečka koji bi bio bolji nadzornik od njega. Taj se u sve razumije.

Rupa je bila povelika, ali nije bila tolika da bi kroz nju mogao proći i mlinski kamen. No, Jim uzme kramp i začas je proširi. Onda Tom naznači na kamenu ekserom sve što treba, a Jim se privati posla služeći se mjesto dlijeta ekserom, a mjesto čekića željeznim klinom koji je Tom našo među odbačenim stvarima u daščari. Tom mu rekne nek radi sve dok mu ne dogori svijeća, a onda može na spavanje, ali s tim da mlinski kamen sakrije pod slamaricu i da na njemu spava. Još smo mu pomogli da ponovo navuče lanac na nogu od kreveta, a onda smo i mi tjeli otići na spavanje, ali se Tom još nečeg sjetiti i zapita:

"Imaš li ti, Jime, ovdje pauka?"

"Jok, gospodine Tom, fala bogu dragome, nema ih."

"Dobro, onda ćemo ti mi donest nekoliko pauka."

"Al zaboga, diko, ne treba meni paukova. Ja se njima bojim. Skorom bi rade imo vođi čegrtuše."

Tom se malko zamisli pa rekne:

"To ti je dobra ideja. Bit će da su ih već i drugi imali. Mora da su ih imali, to je bar logično. Da, to ti je izvanredna ideja. A će bi je mogao držati?"

"Šta to, gospodine Tom?"

"Pa, čegrtušu."

"Budiboksnama, gospodine Tom! Ma ako vamo dođe čegrtuša, ja ć glavom pravo kroz ovaj drveni zid, vjerujte mi."

"Ama, Jime, nakon nekog vremena neće te više bit strah. Možeš je još i pripitomit."

"Pripitomit!"

"Da... kako da ne. Svaka je životinja zahvalna čovjeku ako je dobar i nježan s njom, i nije joj ni nakraj pameti da mu učini nešto nažao. Tako ti piše u svim knjigama. Samo probaj... to je sve što od tebe tražim, samo probaj dva, tri dana. Ama, za kratko vrijeme možeš je tako pripitomit da će te zavolit, i da će spavat s tobom, i da se ni načas neće odvajati od tebe, i da ćeš je moć nositi oko vrata, i da će ti glavu turati u usta."

"Ama, gospodine Tom, molim vas, ne pričajte koješta! Ja to ne mogu slušati! Ona bi meni turala glavu u usta... da mi ugoditi, valjda? Bogme bi dugo čekala da je ja za tako nešto zamolim. A pogotovo ne bi čeo da spava sa mnom."

"Jime, ne budi lud. Svaki zatočenik mora imati neku pripitomljenu životinju, a ako još nikad niko nije imao čegrtušu, znači da ćeš steći još veću slavu zato što

ćeš bit prvi koji je to iskušo, proslavit ćeš se više nego da ne znam kako izvučeš živu glavu iz zatvora."

"Ama, gosn Tom, meni nije stalo do take slave. Ako zmija odgrize Jimu bradu, šta će mu ondak slava? Jok, gosn Tom, ne treba meni take slave."

"Ma do vraga, zar ne možeš bar probat? Ne tražim od tebe ništa drugo nego samo da probaš... Ako ti ne bude išlo, ne moraš dalje."

"Al ako mene zmija ugrize dok ja probam da nju pripitomim, onda će već bit kasno. Gosn Tom, ja sam voljan napraviti sve samo da nije tolko ludo, al ako vi i Huck donesete vamo meni čegrtušu da je pripitomim, ondak ja bježim odavle, da znate!"

"Pa dobro, onda, nek te voda nosi, nek te voda nosi, kad si se već tako uzjogunio. Donest ćemo ti nekoliko sljepića, a ti im priveži za rep koje dugme i pretvaraj se da su to čegrtuše, pa će opet bit dobro."

"Njija bi još mogo nekako podnest, gosn Tom, al proklet bijo ako ne bi mogo živiti i brez njija, vjerujte mi. Nisam ni znavao da je tako mučno i teško bit zatvorenik."

"E pa, uvijek je to tako kad se pošteno radi. Imaš li ti tu štakora?"

"Jok, gospodne, nijesam vidio još ni jednog."

"E pa, onda ćemo ti nabaviti nekoliko štakora."

"Ali, gosn Tom, meni ne treba štakora. To su vam prokleti stvorovi koji najviše od svijeta dodijavaju čovjeku, i šušaju oko njega, i grizu ga za noge kad bi čeo spavati. Ne, gosn Tom, dajte vi meni sljepiće ako ih baš moram imati, al nemojte mi davati štakore, oni mi zbiljama ne trebaju, majke mi."

"Ali, jime, moraš ih imati... svi ih imaju. Nemoj mi se sad tu izmotavati. Nema zatvorenika bez štakora. Tako nešto ne postoji. Oni lijepo vježbaju s njima, i maze ih, i uče ih svakakvim vještinama, i štakori na kraju postanu isto tako pitomi kao i muhe. Samo im moraš svirati. Imaš li što na čemu ćeš svirati?"

"Nemam ničeg izim jednog rijetkog češlja i komadića papira, i brunde, al ne vjerujem da bi njima brunda bila po volji."

"Kako ne bi bila! Njima je sasvim svedjedno kakva je muzika. Brunda je za štakore više nego dobra. Sve životinje vole muziku... u zatvoru upravo luduju za njom. Pogotovo za tužnom muzikom, a na brundi i ne možeš svirati drukčije. Njih to uvijek privlači, pa izviruju da vide šta to radiš. Da, to je dobro, oko toga neće bit problema. Navečer, prije nego što legneš, i rano ujutro, sjest ćeš na krevet i zasvirati na brundi. Sviraj »Prekinu se i posljednja spona« "to će štakore primamiti brže nego išta drugo. Trebaš svirati samo oko dvije minute, pa da vidiš kako će se svi štakori, i zmije, i pauci, i ostale životinje sažaliti na tebe i doći da te vide. Naprosto će se sjatiti oko tebe i topiti se od miline."

“Jes, gosn Tom, vjerujem da će se oni topit od miline, al kako će dotle bit sirotom Jimu? Ja ne vidim čemu j to potrebno pa da me ubijete! Al ako se baš mora... Gledat ću da ugodim životinjama, samo da bude mir u kući.”

Tom se još malo zamisli, pokušavajuć se prisjetit da nije što zaboravio, i domalo rekne:

“Eh... ima još nešto što sam zaboravio. Šta misliš, bi l ti mogo ovdje uzgojit koji cvijet?”

“Ne znam, vala, gosn Tom, možda bi mogo, samo što je vođi dost mračno, a meni baš i ne treba cvijet, imo b samo puno brige oko njeg.”

“Ipak, daj probaj. Neki su drugi zatočnici u tom uspjeli.

“Morebit b vođi raso onaj lopuh što liči na velki mačkov rep, al ne b bio vrijedan ni polovice truda da ga uzgojiš.”

“Pusti ti to. Donest ćemo mi tebi jedan stručak, a ti ga lijepo zasadi tamo u kutu i uzgajaj ga. I nemoj ga zvat lopuh, nego ga zovi pičola...to mu je pravo ime kad raste u tamnici. I trebaš ga zalijevat suzama.”

“Al ja, gosn Tom, dobivam dost friške vode.”

“Ne treba tebi friška voda, nego zalijevaj ti njega lijepo suzama. Tako se to uvijek radi.”

“Ama, gosn Tom, kladim se da ć ja dvaput uzgojit jedan od tih lopuva prije neg što i počne rast kod nekog ko ga zalijeva suzama.”

“Nije u tome vic. Moraš ga zalijevat suzama.”

“Uvenut će mi u rukama, gosn Tom, majke mi, jerbo ja skorom nigda ne plaćem.”

Tom nije u prvi mah znao šta da mu odgovori, al kad je malo porazmislio, rekne mu da će se morat poslužiti, ako ničim drugim, a onda lukom. Obećo mu je da će sutra ujutro otić do crnačkih koliba i kradom ubacit glavicu luka u Jimovu kavu. Jim rekne da bi onda on skoro »rade malo duvana u kavu«, pa se odjednoć počne protiv svega bunit, te da se ne bi on tio mućit i brinut oko lopuha, te da ne bi tio svirat štakorima na brundi, te da ne bi tio pripitomljavat i mazit zmiје, paukove i druge životinje, povrh sveg onog posla koji mu zadaju pera i zapisi, dnevnik i ostalo, zbog čega ima puno više posla i brige i odgovornosti ko zatvorenik nego što je ikad imo, tako da je Tom skoro izgubio strpljenje s njim. Reko mu je da on ima sjajne izgledе da se proslavi, više nego ijedan zatočnik na svijetu do dana današnjeg, al da to ne zna cijenit kako treba, i da je prava šteta što je baš njega zapala ta čast. Tad se Jim pokaje i rekne da se to više neće ponovit, pa ja i Tom odemo na spavanje.

Trideset deveto poglavlje

Ujutro odemo u mjesto i kupimo veliku mišolovku i donesemo je kući, pa odčepimo najveću štakorsku rupu i kroz jedno sat vremena nalovimo petnajst ponajljepših primjeraka. Onda uzmemo mišolovku i odnesemo je na sigurno mjesto, pod krevet tete Sally. Al dok smo mi ošli vatat paukove, mali Thomas Franklin Benjamin Jefferson Elexander Phelps nađe mišolovku i otvori je da vidi oće li štakori izać iz nje, i stvarno su izašli. Uto teta Sally uđe u sobu. Kad smo se vratili, zatekli smo je kako stoji na svojem krevetu i ciči sve u šesnajst, dok su se štakori trsili svim silama da joj prikrate vrijeme. Zato nas je ona dobro isprašila šibom, a nama je poslije toga trebalo najmanje dva sata da navatamo opet jedno petnajst, šesnajst štakora, sve to zbog onog prokletog šmrkavca, a ovi štakori nisu bili ni bogzna šta, jerbo su u prvom ulovu bih najbolji među njima. Nisam u životu vidio ljepše štakore od onih iz prvog ulova. Sakupili smo i prekrasnu zbirku paukova, i bagaca, i žaba, i gusjenica, i kojekakvih drugih životinjica, tjeli smo ponest i gnijezdo stršljenova, al nismo mogli jerbo je sva familija bila kod kuće. Nismo odma odustali već smo ostali uz njih dokle smo god mogli, mislili smo, il ćemo mi njih prije izmorit il oni nas. Na kraju su oni nas izmorili. Onda smo nabrali omana i istrljali njim bolna mjesta, i nije nas više ništa bolilo, samo što nismo još mogli pravo sjedit. Onda smo ošli u lov na zmiје i navatali oko dva tuceta sljepića i bjelouški, potrпали ih u vreću, koju smo spremili u našu sobu, al uto je već došlo vrijeme za večeru. Dan nam je brzo prošo u poštenom i teškom radu, a jesmo i bih gladni? Ma ne, rađe ne pitajte! Kad smo se vratili u sobu, u njoj nije više bilo ni jedne jedine zmiје... nismo bili dobro zavezali vreću pa su nekako izmigoljile iz nje i nestale. Al to nas nije puno zabrinulo, jerbo su morale bit još sve neđe u kući, pa smo računali da ćemo neke od njih još ulovit. Ne, ne bi se moglo reć da je u kući bila nestašica zmiја još dosta dugo vremena. Svaki čas bi pala koja od njih sa grede il plafona, i obično bi se našla čovjeku u tanjuru, il za vratom, najčešće baš tamo đe su bile najmanje potrebne. Bile su lijepe i prugaste, i ni čitav milijon njih ne bi nikom ništa naudio, al je to teti Sally bilo sasma svejedno, ona nije trpila zmiје, brez obzira koje vrste bile, nije ih mogla žive vidit, ma šta joj čovjek govorio. Svaki put kad bi se neka od njih survala na nju, brez obzira šta ona u tom času radila, ona bi ostavila svoj poso i pobjegla. Nikad još nisam vidio take žene. Vriska joj se mogla čut čak u Jerihonu. Nisi je mogo nagovorit ni da dovati koju od njih mašicama. A kad bi se u krevetu okrenula i ugledala kraj sebe zmiју, đipila bi i nadala takvu dreku ko da kuća gori. Stari nije imo mira od nje pa je reko da bi najvolijo da zmiје nisu nikad ni stvorene. Čak ni tjedan dana nakon što se i zadnja zmiја načisto izgubila iz kuće, teta Sally se još nije oporavila od njih, ni približno. Kad bi recimo sjedila i nešto se zamislila, trebalo je samo da je dirnete percem po šiji pa da skoči ko ofurena. Bilo je to zbilja čudno. Al Tom rekne da su sve ženske take, da su tako stvorene, bog te

pitaj zašto. Kad god bi teta Sally naišla na koju zmiju, mi bi izvukli batina, i još je govorila da te batine nisu ništa naspram onog šta nas čeka ako joj još ikad napunimo kuću zmijama. Za mene te batine nisu bile ništa jerbo i nisu bile nekake batine, al mi je bila muka što moramo ponovo u lov. Ipak smo nekako nalovili opet dosta zmija i svih drugih životinja, i ne možete zamislit kako je bilo veselo u Jimovoj kućici kad je na njegovu svirku sav taj nakot izmilio sa svih strana i navalio na njeg. Jim nije volio paukove, a ni paukovi nisu volili njega, pa su ga vrebali zadavali mu grdne muke. On je reko da od svih tih štakora, i zmija, i mlinskog kamena, jedva da ima za njega još mjesta u krevetu, a kad ga i ima, ne može na miru spavat jerbo sve vrvi oko njeg, a vrvi zato jerbo oni nikad ne spavaju svi u isto vrijeme nego na smjenu, pa kad zmije spavaju, onda su štakori na straži, a kad štakori odu na spavanje, onda zmije stražare, tako da vječito jedan nakot mili pod njim a drugi cirkusira nad njim. Kad bi se pak digo da potraži neko drugo mjesto, onda bi paukovi ulučili priliku da ga napadnu iz zasjede. Rekne da ako se ikad izvuče iz ovoga, da nikad više neće bit zatvorenik, pa da mu ne znam koliko plate.

Konačno je neđe potkraj trećeg tjedna sve bilo na svom mjestu. Košulju smo već ranije bih poslali Jimu u piti, i kad god bi ga koji štakor ugrizo, Jim bi se digo i zapisao nešto u svoj dnevnik dok bi mu tinta bila još friška. Pera smo zgotovili, zapise i sve ostalo uklesali u mlinski kamen, nogu od kreveta prepilili i pilovinu pojeli, od čeg smo dobili strašne grčeve u želucu. Mislili smo da ćemo sva trojica otegnut papke, al nismo. Bila je to nekaka sasma neprobavljiva pilovina, i Tom se s tim složio. Ipak, ko što reko, obavili smo konačno sav posao i svi smo bili jako izmoreni, a pogotovo Jim. Stari je već dvaput piso na onu plantažu južno od Orleansa nek dođu po svog odbjeglog crnju, al nije dobio od njih nikakav odgovor, jerbo take plantaže nije ni bilo. Stoga je naumio da dadne oglas u novine u St. Louisu i u New Orleansu. Kad je spomenuo novine u St. Louisu, ja sam sav protrnuo i uvidio da ne smijemo više tratit vrijeme. Al Tom rekne da sad dolaze na red »anonimusna pisma«.

“Šta je to?” priupitam ga.

“Upozorenje ljudima da se nešto sprema. To se nekad radi ovako, nekad onako. Ali uvijek mora bit neki uhoda koji o svemu obavještava zapovjednika tvrđave. Kad se Lujo XIV spremio da kidne iz Tilerija, to je obavila neka sluškinja. To je jako dobar način, al isto su tako dobra i anonimusna pisma. Mi ćemo uradit i jedno i drugo. Obično zatočenikova majka razmijeni s njim odjeću, pa ona ostane u tamnici, a on pobjegne u njezinoj haljini. I to ćemo napraviti.”

“Al pazi vamo, Tome, zašto da mi upozoravamo bilo kog da se nešto sprema? Nek oni rađe to otkriju sami... na njima je da paze.”

“Da, znam, al vidiš da se u njih ne možeš pouzdat. Oni su ti takvi od samog početka... sve su nama prepustili. Toliko su lakovjerni i blentavi da ništa pod bogom ne primjećuju. Ako ih mi ne upozorimo, neće nam niko i ništa stajat na putu, pa će nam sav trud i briga oko ovog bijega bit sasama uzaludni, neće nam ništa vrijedit... neće imat nikakvog smisla.”

“Pa, sad, što se mene tiče, Tome, ja bi volio da tako i bude.”

“Kojesta “ rekne on nekakvo gadljivo. Pa ću ja opet njemu:

“Dobro, ja nemam ništa protiv. Nek bude ko što ti veliš. Kako ćemo izvest to sa sluškinjom?”

“Ti ćeš bit sluškinja. Ušuljat ćeš se oko pola noći u sobu one mulatkinje i zdipit joj haljinu.”

“Al, Tome, onda ćemo ujutro imat neprilika, jerbo ona po svoj prilici druge haljine nema.”

“Znam, al tebi će ta haljina trebat samo petnajst minuta da odneseš anonimusno pismo i gurneš ga ispod ulaznih vrata.”

“Dobro, u redu, nek ti bude, iako bi ga isto tako mogo odnest i u svom odijelu.”

“Al onda ne bi izgledo ko sluškinja, zar ne?”

“Ne bi, al ionako me niko neće vidit kako izgledam.”

“To nema veze. Na nama je da radimo ono što nam je dužnost, a ne da se brinemo o tome je i nas ko gleda da to radimo il ne. Pa zar se ti ne držiš baš nikakvog reda?”

“Dobro, neću više ništa govorit, ja sam sluškinja. A ko će bit Jimova majka?”

“Ja ću bit Jimova majka. Drpit ću jednu haljinu teti Sally.”

“E pa, onda ćeš morat ostat u Jimovoj kućici kad nas dvojica pobjegnemo.”

“Hoću, al ne zadugo. Napunit ću Jimovo odijelo slamom i metnut ga u njegov krevet da izgleda ko njegova prerušena majka, a Jim će uzet od mene crnačku haljinu i obuće je, pa ćemo umaknut svi zajedno. Kad god pobjegne neki važan zatočenik, za njega se kaže da je umaknuo. Tako se uvijek kaže kad recimo pobjegne kralj. Isto tako pobjegne kraljev sin, bez obzira je i zakonit il nije.”

Tad Tom napiše to anonimusno pismo, a ja iste noći zdipim klajdu od one mulatkinje, obučem je i gurnem pismo ispod ulaznih vrata, ko što mi je Tom reko. U njem je pisalo ovako:

Pazite! Nesreća na pomolu. Budite na oprezu.

NEPOZNATI PRIJATELJ

Druge smo noći zalijepili na ulazna vrata sliku mrtvačke glave s ukrštenim kostima odozdol, što je Tom nariso krvlju, a iduće smo noći nalijepili sliku lijesa na stražnja vrata. Nisam još vidio ni jednu familiju da se tako usplahirila. Ne bi se valjda više prepali ni da im je kuća bila puna duhova, da vrebaju na njih iza svakog predmeta i ispod kreveta i vijaju se zrakom. Čim bi lupnula neka vrata, teta Sally bi poskočila i vrisnula: “ Joj meni! “ Čim bi nešto palo na

pod, poskočila bi i vrisnula: “ Joj meni! “ Čim bi je slučajno čovjek dotako s leđa, opet bi pomahnitala. Brez obzira na koju stranu bila okrenuta, nije bila zadovoljna jerbo je stalno mislila da neko stoji iza nje... i tako se furt iznenada trzala, okretala i vriskala: “ Joj meni! “ I ne bi se pravo ni okrenula oko sebe, a već bi se opet obrnula i vrisnula. Nije se usuđivala leć u krevet, a nije mogla ni budna ostat. Tom je reko da stvar dobro napreduje, da nikad nije vidio da štogod bolje napreduje. I reko je kako se po tom vidi da je imo pravo.

A onda rekne da dolazi na red ono glavno! Tako smo već sutradan u cik zore imali spremno još jedno pismo i pitali se šta će bit najbolje da uradimo s njim, jerbo smo za večerom bili čuli da će domaćini postaviti jednog crnju da čuva stražu i pred jednim i pred drugim vratima. Tom se spustio niz gromobran da izvidi situaciju. Crnja koji je stražario pred stražnjim vratima bio je zaspo, pa mu Tom tume pismo za vrat i vrati se gore. U pismu je stajalo ovako:

Nemojte me izdati, ja sam vam iskreni prijatelj. Opasna razbojnička družina koja je došla iz indijanskog kraja sprema se da noćas otme vašeg odbjeglog crnju. Oni su vas htjeli zaplašiti kako bi vi ostali u kući da im ne smetate. Ja pripadam toj družini, ali sam se pokajo i htio bih je napustiti, da opet pošteno živim, pa vam hoću otkrit njihov paklenski naum. Oni će se došuljati sa sjeverne strane uz plot točno u ponoć, s kopijom ključa, pa će otići do crnjine kućice da ga oslobode. Ja bih trebao stajati malo dalje i zatrubiti u plehnati rog ako primijetim kakvu opasnost, ali ću ja umjesto toga zablejati kao ovca čim oni uđu u kućicu, i neću uopće zatrubiti, a onda, dok oni njemu skidaju lance, vi se došuljajte do kućice i zaključajte ih u nju, pa ih možete pobiti kako vam drago. Postupite navlas ovako kako vam kažem, ako postupite drukčije, oni mogu nešto posumnjati i dići viku do neba. Ja ne želim nikakvu nagradu, dovoljno mi je da znam da sam učinio dobro djelo.

VAŠ NEPOZNATI PRIJATELJ

Četrdeseto poglavlje

Poslije fruštuka smo bili dobro raspoloženi, pa smo se mojim čamcem prevezli preko rijeke da pecamo, ponesli smo i užinu i lijepo se proveli, pregledali smo i splav i uvjerali se da je sve u redu. Vratili smo se kasno kući na večeru i zatekli ukućane tako uzrujane i zabrinute da nisu znali đe im je glava, odma poslije večere potjerali su nas na spavanje, i nisu nam tjeli reć šta se zbiva, ni jednom riječju nisu spomenuli ono drugo pismo, a nisu ni trebali jerbo smo mi znali o njem više neg iko drugi. Čim smo se popeli do polovice skalina i teta nam

okrenula leđa, šmugnuli smo u podrum i iz kredenca nagrabili jela, odnesli smo to u našu sobu i legli. Kad smo se oko pola dvanajst digli, Tom obuče opravu tete Sally koju je bio ukro, pa tjede ponest užinu, kad se sjeti:

“A đe je putar?”

“Metnuo sam jednu grudu na komad proje “ odgovorim.

“E pa, znači da si ga tamo i ostavio... ovdje ga nema.”

“Možemo i brez njega “ rekнем ja.

“Možemo i sa njim “ opet će Tom. “ Odšuljaj se ti opet lijepo u podrum i donesi ga. A onda se spusti niz gromobran i dođi za mnom. Ja ću dotle napunit Jimovo odijelo slamom da izgleda ko njegova prerušena majka, a onda, čim ti dođeš, zablejat ću ko ovca i kidnuti.”

I on ode kroz prozor, a ja u podrum. Gruda putra, velika ko šaka, bila je tamo đe sam je i ostavio, pa je uzmem zajedno s komadom proje, utrnem svijeću i pođem oprezno uz skaline. Sretno se popnem do prizemlja, al tu naletim na tetu Sally sa svijećom u ruci, pa strpam proju s putrom u šešir, a šešir natakнем na glavu. U taj me čas ona spazi i zapita:

“Bio si u podrumu?”

“Da.”

“A šta si tamo radio?”

“Ništa.”

“Ništa!”

“Ništa.”

“Pa dobro, koji te onda vrag nosio tamo u ovo doba noći?”

“Ne znam.”

“Ne znaš? Nemoj mi, Tome, tako odgovarat, oću da znadem što si tamo radio?”

“Nisam, teta Sally, radio ništa pod milim bogom, kad vam kažem. ”

Mislio sam da će me sad pustit ko što bi me inače pustila, al valjda je zbog sveg onog što se događalo oko nje bila toliko usplahirena da joj je i najmanja sitnica bila sumnjiva, pa mi rekne jako odlučno:

“Da si odmak ošo u dnevnu sobu i da čekaš tamo dok ja ne dođem. Ti se tu pleteš u nešto što nije tvoj poso, al znaj da mi nećeš otić odavle dok ne izvedemo načistac šta je to.”

Ode tek pošto sam otvorio vrata sobe i unišo. Kad tamo, soba. puna svijeta! Petnajstak farmera, svaki od njih s puškom u ruci! Muka me živa spopala pa se skljkam na stolac. Ljudi sjede unaokolo, neki od njih potiho razgovaraju, svi su nekako nervozni i uznemireni, iako se prave da nisu. A ja sam znao da jesu po tom što su svaki čas skidali šešire i ponovo ih usticali, češkali se po glavi, premještali se sa stolca na stolac i prebirali po pucetima na kaputima. Ni meni nije bilo lako pri duši, al šešir svejedno nisam skido.

Jedva sam čeko da dođe teta Sally i da se obračuna sa mnom, nek me i istuče ako baš oće, samo nek me pusti da odem i kažem Tomu kako smo ovaj put prekardašili, i u kakav smo opasan osinjak dirnuli, i kako se smjesta moramo prestat zezat i odmaglit s Jimom prije neg ovi klipani izgube strpljenje i okome se na nas.

Najposlije ona dođe i počne me ispitivat, ja joj nisam mogo pravo ni odgovarat, sasma sam bio izgubio glavu, jerbo su ljudi bih već toliko izbezumljeni da su neki od njih tjeli odma krenut i dočekat bandite iz zasjede, govoreć kako još svega nekoliko minuta fali do ponoći. Drugi su ih opet pokušavali zadržat dok ne začuju ono blejanje. Dotle je tetica mene zapitkivala, a ja sam se treso ko šiba u vodi i samo što se nisam skljkoko od trte. U sobi je bivalo sve vruće i vruće, pa se putar počeo topit i curit mi niz obraze i iza ušiju. Kad malo zatim jedan od onih rekne:

“ Ja sam za to da najprvo, sad odma, odemo u tu kućicu i da ih povatamo kad dođu “ ja sam sasma klonuo. U taj mah poteče mi putar niz čelo, a teta Sally to primijeti i uzvikne:

“Za ime božje, šta je s ovim malim? Sve bi rekla da ima upalu mozga i da mu mozak curi iz glave!"

Svi pritrče da vide šta je to sa mnom, a ona mi skine šešir s glave pa se ukaže proja i ono malo putra što je još ostalo. Ona me zgrabi, zagrli i rekne:

“Uh, što si me uplašio! Ai fala bogu što nije ništa gorje, jerbo nam je sreća okrenula leđa, a nesreća nikad ne dolazi sama. Kad sam vidila kako ti to curi po glavi, mislila sam da smo te izgubili, jerbo je po boji i po svemu izgledalo da je mozak... Bože, bože, zašto mi nisi reko da si išo po to u podrum, ne bi ti ni riči rekla. A sad biž u krevet i da te nisam vidila do jutra!"

U tren oka sam se popeo uz skaline, a zatim se spustio niz gromobran i pojurio po mraku do daščare. Jedva sam nekako smogo riječi, toliko sam bio unezvijeren, reknem Tomu što sam brže mogo da moramo bježat glavom bez obzira, da ne smijemo časit ni časa... daje kuća puna ljudi naoružanih puškama. Njemu se oči zakrijese i on rekne:

“Ma nemoj! Je l zbilja? Pa zar to nije sjajno! Znaš, Huck, kad bi mogli sve počet iznova, vjerujem da bi ih namamio najmanje dvije stotine! Kad bi bar mogli odgodit do..."

“Brže! Brže! “ reknem ja. “ Će je Jim?"

“Eto ga kraj tebe, možeš ga dodirnut ako ispružiš ruku u stranu. Obučen je i sve je spremno. Sad ćemo se išuljat van i dat ugovoreni znak."

Uto začujemo bat koraka koji su prilazili vratima, i začujemo kako prtljaju nešto oko lokota i kako jedan od njih govori:

“Ma, ljudi, reko sam vam ja da ćemo doć prerano, nema ih još, vrata su zaključana. Ajde da ja vas nekoliko zaključam u kućicu, pa ih vi dočekajte u

mraku i pobijte čim dođu, a vi ostali razidite se okolo i pazite na njih kad naiđu."

I oni uniđu unutra, al nisu nas mogli vidit u mraku i malo je falilo da ne nagaze na nas dok smo se mi brže bolje zavlačili pod krevet. Ipak je sve dobro prošlo i provukli smo se kroz rupu, hitro al nečujno... prvo Jim, pa onda ja, a Tom zadnji, tako je sam Tom naredio. U daščari smo lijepo čuli kako ljudi tapkaju vani, sasma blizu nas. Prišuljamo se vratima, al nas Tom zadrži i zaviri kroz pukotinu, samo je bio taki mrak da ništa nije vidio. Šapne nam da će osluškivat dok se koraci ne udalje, a kad nas gume laktom, nek prvo klisne Jim, a on da će opet zadnji. Pa prisloni uho na pukotinu.

Oslušljivo je, oslušljivo, oslušljivo, al tapkanje vani nikako da prestane. Najposlije nas gurne laktom i mi se iskrademo, pognuti, susprežuć dah i tiho, sasma nečujno, pođemo prema ogradi jedan za drugim i sretno dođemo do nje, ja i Jim je preskočimo, al Tom zapne hlačama za trijesku na gornjoj prečki. Istodobno začuje korake za sobom i tjede se otrgnut, pa se trijeska odlomi i pukne. Kad je potrčao za nama, neko dovikne:

"Ko je to? Odgovaraj, il pucam!"

Al mi ništa ne odgovorimo neg samo dadnemo petama vjetra. Tad nastane neko komešanje i odjekne bum, bum, bum, i kugle zafijuću oko nas! Čuli smo ih kako se deru:

"Eno ih! Bježe prema rijeci! Za njima, momci! Pustite pse!"

I oni nagnu za nama što ih noge nose. Čuli smo ih jerbo su bili u čizmama i derali se iz sveg grla, a mi nismo bili u čizmama nit smo se derali. Trčali smo stazom što vodi do vodenice, a kad su nam već bili za petama, sakrijemo se u šipražje i pustimo ih da prođu, a onda tek krenemo za njima. Sve su pse bili zatvorili da ne poplaše razbojнике prije vremena, al ih je sad neko pustio i oni pojure za nama lajuć i kevcuć ko da ih ima mali milijon, no to su bili naši psi pa smo zastali da nas sustignu. Kad su vidili da smo to mi i da tu nema za njih posla, samo su se pozdravili s nama i odjurili dalje, tamo otkud je dopirala dreka i graja. Onda se mi ponovo dadnemo u trk za njima sve dok ne dođemo nadomak vodenici, tu udarimo kroz šikaru do mjesta đe je bio privezan moj čamac, uskočimo u njeg i zaveslamo svom snagom prema sredini rijeke, al što smo tiše mogli. Zatim lijepo i komotno skrenemo do otoka na kom je bila sakrivena moja splav. Čuli smo graju i lavež s obale sve dok nismo toliko odmakli da su glasovi postali nejasni i napokon utihnuli. Kad smo se prebacili na splav, ja rekнем:

"Stari moj Jime, sad si opet slobodan čovjek, a vjeruj mi da nikad više nećeš bit rob."

“A kako j samo sve dobro prošlo, Huck! To j bilo majstorski smišljeno, i majstorski izvedeno, niko drugi ne b mogo smislit plan zamršeniji i krasniji od ovog našeg.”

Svi smo bili sretni i presretni, al je najsretniji bio Tom jerbo je dobio kuglu u list na nozi.

Kad smo ja i Jim to čuli, naše je veselje naglo splasnulo. Toma je noga jako bolila i krvarila, pa ga smjestimo u vigvam i razderemo vojvodinu košulju da mu previjemo ranu, al on rekne:

“Dajte meni te krpe, mogu ja to i sam. Nemojte sad tu stajat i tratit vrijeme, kad nam je bijeg tako sjajno uspio, vesla u ruke i odvezujte splav! Ovo smo fino izveli, momci, zaista fino! Šteta što nismo mi organizirali bijeg Luja XVI, onda ne bi u njegovom životopisu stajale one riječi: »Sine svetog Luja, uzadi na nebo!« Jok, gospodine moj, mi bi njega prije prebacili preko granice, eto šta bi mi uradili, i to bi uradili onako, ko od šale. Vesla u ruke... vesla u ruke!”

Al ja i Jim smo se posavjetovali... i zamislili se. Poslije kraćeg razmišljanja ja rekнем:

“Kaži ti, Jime.”

Jim prozbori:

“E pa, evo, Huck, kako ja mislim. Da je njeg trebalo oslobađat pa da je neko od nas bijo ranjen, je i bi on morebit reko: »Ajde samo vi mene oslobodite, nemojte sadeka tražit doktora da se ovaj vođi spasi?« Je l bi to morebit bilo slično gosnu Tomu Sawyeru? Je l b on tako reko? Sigurno da ne b. E pa, oće i ondak Jim tako reć? Jok, gospodine moj... ja ne mrđam odavle brez doktora, pa makar čekali i četereset godina! " Znao sam ja da je Jim u duši bijel, i mislio sam si da će upravo tako nešto kazat... pa je sad stvar bila u redu i ja rekнем Tomu da idem po doktora. On digne vatru na nas, al smo ja i Jim ostali pri svome i nismo se dali pokolebat. On je već tio da sam otpuzi i odveže splav, al mu nismo dali. Onda nam rekne šta misli o nama... al ni to mu nije ništa pomoglo.

Kad je vidio kako se ja spremam da pređem u čamac, rekne mi:

“Dobro, onda, ako baš silom oćeš ić, reći ću ti šta da radiš kad dođeš u mjesto. Zatvori najprije vrata za sobom pa doktoru dobro i čvrsto sveži oči i nek ti se zakune da će šutit ko grob. Hitni mu u ruku punu kesu zlata i onda ga povedi sve samim pokrajnjim puteljcima okolo, naokolo po mraku i prebaci ga čamcem vamo, zaobilaznim putem između otoka, pretresi ga i oduzmi mu kredu, i nemoj mu je vraćat dok se ne vratiš s njim u mjesto, jer bi on inače mogo obilježiti kredom ovu splav kako bi je poslije mogo opet pronać. Tako se to inače radi. " Ja mu obećam da ću tako učinit i odem. Jim se pak trebo sakrit u šumu čim me vidi kako se ja vraćam s doktorom, i nije se smio pojavljivat dok doktor ne ode.

Četrdeset prvo poglavlje

Kad sam ga digo iz kreveta, pokazalo se da je doktor star čovjek, simpatičan i dobroćudan. Rekнем mu kako sam jučer po podne bio s bratom u lovu preko, na Španskoj adi, i kako smo zanoćili na nekakoj splavi koju smo tamo našli, i kako je moj brat neđe oko ponoći valjda u snu udario nogom u svoju pušku, jerbo je ona opalila i ranila ga u nogu. Zato ga sad molim da pođe sa mnom tamo preko i previje mu nogu, al da nikom ništa ne govori i da niko ništa ne sazna, jerbo bi se htjeli još večeras vratit kući i iznenadit naše.

“A ko su ti vaši? “ zapita me on.

“Phelpsovi, tamo dole.”

“Aha “ rekne on, a poslije jedne minute pripita me: “ A kako si ono rekao da ti se brat ranio?”

“Nešto je sanjo “ rekнем “ pa se sam ranio.

“Čudan neki san “ rekne doktor.

Pa upali fenjer, uzme svoje bisage i mi krenemo. Al kad je ugledo moj čamac, nije mu se dopo... rekne da je za jednog dosta velik, al da ne izgleda baš siguran za dvojicu. A ja ću njemu:

“Ma ne morate se ništa bojat, gospodine, sasma je dobro podnio nas trojicu.”

“Koju trojicu?”

“Pa mene, i Sida, i... i... naše puške, to sam tio reć.”

“Aha “ rekne on.

Doktor metne nogu na rub čamca i zaljulja ga, pa zavrti glavom i rekne da će ipak rađe potražit neki veći. Al svi su drugi čamci bili privezani lancem i lokotom, pa sjedne u moj čamac i rekne mi nek pričekam dok se on ne vrati, da dotle mogu tu i dalje lovit, al da bi možda najbolje bilo da odem kući i priprelim ukućane na iznenađenje, ako oću. Al mu ja rekнем da neću, pa mu samo objasnim kako će pronać našu splav, i onda se on otisne.

Malo poslije padne mi nešto na pamet. A šta će bit, pomislim, ako on ne bude mogo obavит svoj poso dok bi, štono riječ, dlanom o dlan? Ako mu za to bude potrebno tri, četri dana? Šta ćemo onda? Da sjedimo skrštenih ruku dok on ne rastrubi našu tajnu? Jok, gospodine moj, nego evo šta ću ja. Pričekat ću ga, a kad se vrati i kaže da će morat tamo još koji put, poći ću i ja s njim preko, pa makar i plivajuć, a onda ćemo ga lijepo uvatit, svezat i zadržat ga s nama, pa ćemo otplovit dalje niz rijeku, a kad izliječi Toma, platit ćemo mu koliko je zaslužio, il ćemo mu dat sve što imamo, i onda ga pustit na obalu.

Tad se zavučem među naslaganu drvenu građu, da malo odspavam, a kad se probudim, sunce je već bilo visoko odskočilo! Skočim na noge i odletim do

doktorove kuće, al mi tamo reknu da je on sinoć ošo nekud u neko doba noći i još se nije vratio. E, pomislim ja, to ne sluti na dobro, idem i ja odma na otok. Pa potrčim i zakrenem za ćošak i umalo što se ne zabijem glavom u trbuh tetku Silasu! On će meni:

“Oho, Tome! A di si bio dosad, mangupe jedan?”

“Đe bi bio “ rekнем ja “ niđe, samo smo lovili onog odbjeglog crnju... ja i Sid.”

“Ma kud ste se to skitali? “ opet će on. “ Teta vam se strašno zabrinula.”

“Nije trebala, nije nam se ništa desilo“rekнем ja.“Letili smo za ljudima i psima, al su oni bili brži od nas pa su nam izmakli, a onda nam se učinilo da ih čujemo odnekale s vode, pa smo sjeli u čamac i krenuli za njima, i prešli na drugu stranu al ih nismo našli, onda smo veslali uz vodu vamo tamo dok se nismo izmorili i smalaksali, pa smo zavezali čamac i zaspali, i tek smo se pred jedan sat probudili i vratili se vamo da čujemo novosti. Sid je osto na pošti da čuje šta ima novo, a ja sam pošo da potražim nešto za jest, i onda ćemo se vratit kući.”

Tad odemo zajedno na poštu po »Sida«, al baš ko što sam i očekivo, tamo ga nije bilo. Nakon što je stari podigo jedno pismo na pošti, još smo neko vrijeme čekali, al Sida nema pa nema, onda stari rekne da idemo, nek Sid dojde za nama pjehe il nek se vrati čamcem kad mu dodija landrat... a mi ćemo se lijepo odvest kući. Nisam ga uspio nagovoriti da ja ostanem i pričekam Sida, rekne da to nema smisla i da moram poč s njim, da teta Sally vidi da sam živ i zdrav.

Kad smo se vratili kući, teta Sally je bila toliko sretna što me vidi da se u isti mah i nasmijala i rasplakala, izgrlila me i onda istukla na svoj način“što me nije skoro ništa bolilo “ i rekla da će isto tako dobit i Sid kad se vrati.

Kuća je opet bila dupkom puna farmera i njihovih žena koji su ostali na ručku. I kako su se samo raskokodakali! Najgora je bila ona stara gospoja Hotchkiss, ta nikako da zatvori labrnju?

“Ja, sestro Phelps, pošto sam pregledala onu tamo kućicu, mislim da je taj crnja bio lud. Velim ja sestri Damrell“je i istina, sestro Damrell? “velim ja njojzi, on je lud, eto, tako... uprav sam tako rekla. Eto, sad ste me svi čuli, on je lud, velim ja, po svemu se to vidi, velim ja. Pogledajte samo taj mlinski kamen, velim ja, pa recite i sami, zar bi čeljade pri zdravoj pameti naškrabalo sve one budalaštine na njemu, velim ja! Tom i tom je ovdi kobajagi prepuklo srce, i ovdi je taj i taj čamio punih trideset sedam godina, i sve tako... nezakoniti sin nekog Luje, ma sve tamo neke ludorije. Taj vam je totalno lud, velim ja, to je prvo što sam rekla, to sam i potljam govorila, a to i sad kažem “ taj je crnja lud “ lud ko sam Nebukadanazar, velim vam.”

“A šta velite, sestro Hotchkiss, na one lojtrice od krpa “ privati gospoja Damrell “ što li su mu one trebale, za ime božje...”

“Evo, uprav sam ja ovog časa. to isto rekla, od riči do riči, sestri Utterback, evo nek vam ona sama kaže. Ona veli, gledite samo ove krpene lojtrice, veli ona, a

ja velim, da, gledite ih samo, velim ja... šta li je samo š njima tio, velim ja. A ona veli, sestro Hotchkiss, veli ona..."

"Ma kako su uopće, zaboga, unili onaj mlinski kamen tamo? I ko li je samo iskopo onu rupu? I ko li je..."

"To sam se baš i ja pitala, brate Penrode! Rekla sam... dodajte mi molim vas tu zdilu sa sirupom... rekla sam baš sestri Dunlap, evo ovog časa, kako su samo unili taj mlinski kamen tamo, velim ja. I to brez ičije pomoći, pazite... brez ičije pomoći! To je ono! Pričajte vi to nekom drugom, velim ja, tu je njemu neko pomago, velim ja, i to više njih, velim ja, njih jedno desetak pomagalo je tom crnji, i ja vam kažem da bi ja svim crnjama u ovoj kući oderala kožu s leđa, al bi saznala ko mu je sve pomago, velim ja, dapače, velim ja..."

"Desetak, kažete! Ni četereset njih ne bi moglo napraviti sve ono što je tamo napravljeno. Pogledite samo one testere napravljene od kujinskih noževa i druge stvari, koliko je truda tu uloženo, pogledite samo kako su time prepilili onu krevetsku nogu, to vam je nedilja dana posla za šestoricu, pogledite samo onog crnju od slame što leži u krevetu, i pogledite onu..."

"Pravo velite, brate Hightoweru! Uprav sam to isto ja rekla i bratu Phelpsu glavom. Veli on, šta vi o tom mislite, sestro Hotchkiss, veli on. O čemu to, brate Phelpse, velim ja. Šta mislite o tom kako je prepiljena ona krevetska noga, veli on. Šta ja o tom mislim, velim ja. Ja bi rekla da se ipak nije sama prepilila... neko ju je prepilio, velim ja, takvo je bar moje mišljenje, pa sviđalo se vama il ne sviđalo, možda ništa ne vridi, velim ja, al kakvo je da je, to je moje mišljenje, velim ja, a ako neko ima drugojačije mišljenje, velim ja, molim lipo, nek ga iznese, i gotovo. Velim ja sestri Dunlap, velim, ja..."

"Ama, trista mu jada, sestro Phelps, tamo je moralo bit četiri nedilje svake noći puna kuća crnja da sve ono naprave. Pogledite samo onu košulju... švaki i najmanji komadić na njoj ispunjen je nekim tajnim afričkim znakovima pisanim krvlju! Mora da ih je tamo za sve ovo vrime bila čitava četa koja je na tom radila. Ja bi, bogme, dao i dva dolara da mi to neko pročita, a crnje koje su to pisale dao bi išibat do..."

"Da su mu pomagali, brate Marples! O tom ne bi ni najmanje dvojili da ste u ovoj kući bili u zadnje vrime. Ama, pokrali su sve što im je došlo pod ruku... iako smo, znate, furtom budno pazili. Onu košulju ukrali su nam sa samog štrika! A onu plahtu od koje su napravili lojtrice ne znam ni sama koliko je puta nisu ukrali, pa onda brašno, pa sviće, pa svićnjake, pa kašike, pa staru grijalicu, pa valjda iljadu drugih stvari, ne mogu ih se sad sviću ni sitit, pa moju novu cicanu klajdu. I još smo, velim vam, i ja, i Silas, i moj Sid, i Tom pazili na njih dan i noć a da im niko od nas nije mogo unić u trag, nit ih vidio, nit čuo, nit nanjušio, i onda nam, gle, u zadnji čas pobignu ispred nosa, pa i povuku nas za nos, i ne samo da su nas povukli za nos već i one razbojнике sa Indijanske

teritorije, i lipo pobignu s onim crnjom, živi i zdravi, prem im je za petama furt bilo šesnajst ljudi i dvajst dva ćukca! Virujte mi, tako nešto nisam nikad čula. Ma ni sami duhovi ne bi to bolje izveli, ni lukavije. I ja sve mislim da su to fakat bili duhovi... jerbo vi bar znate naše ćukce, znate da nema boljih od njih, a eto, čak im ni oni nisu mogli nanjušit trag! Ajde, dajte mi to objasnite ako možete!Bilo ko od vas!"

"Ma to zbilja prelazi..."

"Bog i bogme, nikad ne bi..."

"Bože sačuvaj, ja ne bi..."

"Pa i kućni lopovi i..."

"Oslobodinasbože, ja bi se bojala živit u takoj..."

"Bojali bi se živit! Ma ja sam vam, sestro Ridgeway, bila u takom strahu da se nisam usuđivala ni spavat, ni ustat, ni leć, pa ni sist. Ma oni bi vam ukrali i... o, Bože sveti, možete si mislit na kakvim sam mukama bila sinoć, o ponoći. Sve sam se bojala, Bože mi prosti, da ne ukradu još koga od naše familije! Već sam dotle došla, nisam više znala šta da mislim. Sad, po danu, to možda izgleda zbilja glupo, al sam tad govorila sama sebi, eno ona moja dva dečka spavaju sami tamo gore u onoj sobi, i virujte mi da me spopala taka neka muka da sam ošla gore i zaključala ih! Da, zaključala ih! I svak bi drugi to isto učinio. Jerbo, znate, kad ste tako uplašeni, i kad vam sve ide naopako, i kad furt biva sve gorje i gorje, i kad se čoviku već sve pomiša u glavi pa više ni sam ne zna šta radi, pa pomisli u sebi, a šta bi bilo da sam ja dečko i da sam tamo gore, i da vrata nisu zaključana, i da... " Tu ona ušuti, ko da se nečem čudi, a onda polako okrene glavu i, kad joj pogled padne na mene... ja se dignem i izađem da se prošećem.

Mislio sam si, ako malo izađem van i porazmislim o svemu,možda ću znat bolje objasniti kako se to desilo da nas dvojica jutros nismo bili u sobi. Zato sam i izašo. Ai nisam išo daleko jerbo bi inače teta Sally poslala po mene. I kad se neđe pred večer društvo razišlo, ja se vratim u kuću i ispričam joj kako smo se ja i »Sid« probudili od galame i pucnjave, i kako su vrata bila zaključana, a mi smo tjeli da vidimo svu tu komendiju, pa smo se spustili niz gromobran i obadvojica se malko ozlijedili, nikad više nećemo tako nešto ni pokušat. I onda sam joj ispričo sve ono što sam već bio reko tetku Silasu, a ona je rekla da će nam oprostiti, i da to sve možda i nije bilo tako strašno, i da se tako nešto moglo i očekivat od dječaka jerbo su svi dečki, koliko je njoj poznato, veliki hahari, pa zato, glavno da se nije dogodilo nikako zlo, ona će rađe zafalit Bogu što smo ostali živi i zdravi, nego da se ždere zbog onog što je bilo i prošlo. I onda me poljubi i pogladi po glavi i nešto se duboko zamisli, al odjednoć skoči na noge i uzvikne:

"Joj meni, Bože sveti, skoro će noć a Sida još nema! Što li je s tim dečkom?"

Vidim ja da je to zgodna prilika za mene, pa skočim i ja i rekнем:

“Idem ja trkom u selo po njeg.”

“Ne, nikud ti ne ideš “ odrješito će ona. “ Ti ostaješ lipo tu di si, dosta je i što jednoga nema. Ako ne dojde do večere, tetak će ga otić potražiti.”

Naravno da Tom nije došo do večere, pa tetak ode odma iza večere da ga traži. Vratilo se oko deset, pomalo zabrinuto, jerbo od Toma nije bilo ni traga. Teta Sally je bila ozbiljno zabrinuta, al tetak Silas rekne da nema razloga za to “ dečki ko dečki, rekne on, vidit ćeš da će sutra ujutro osvanut živ i zdrav. I teta se morala s time zadovoljiti. Al rekne da će svejedno još čekat neko vrijeme na njeg, i da će ostavit svjetlo da gori, nek ga on vidi.

Kad sam ja pošo na spavanje, uzela je svijeću i otpratila me, i ušuškala me, i mazila me ko rođena mater, tako da sam se osjećio bijedno i nisam joj mogo pogledat u oči, a onda je sjela na krevet i još dugo pričala sa mnom, i rekla kako je Sid sjajan dečko, i nikako da prestane govoriti o njem, svaki čas me zapitkivala šta mislim, nije i možda zaluto, il se povrijedio, il se ne daj bože utopio, možda u ovom času leži neđe bolestan il mrtav, a ona nije kraj njega da mu pomogne, pa bi joj suze nečujno potekle niz obraze, a ja bi joj govorio da njemu nije ništa, i da će se ujutro sigurno vratiti, pa bi mi onda ona stisla ruku, il bi me poljubila, i rekla mi nek joj to ponovim, i nek joj to stalno ponavljam, jerbo joj je onda lakše, u toj njezinoj velikoj brigi. A na odlasku me pogleda u oči, nježno i netremice, pa mi rekne:

“Neću zaključavati vrata, Tome, tu ti je i prozor i gromobran, al ćeš ti bit dobar, je i da oćeš? I nećeš nikud bižati? Meni za ljubav.” Sam bog zna koliko sam želio da odem i vidim šta je s Tomom, i stvarno sam namjeravao zbrisati, al poslije ovih njezinih riječi ne bi ošo ni za kako blago na svijetu.

Al mi je ona stalno bila na pameti, i Tom mi je stalno bio na pameti, pa sam jako nemirno spavao. Dvaput sam se spustio niz gromobran te noći, i kradom obišo kuću i vidio tetu Sally kako sjedi uz svijeću u prozoru i gleda na cestu, očiju punih suza, i poželio sam učiniti nešto za nju, al nisam ništa mogo, osim da se zareknem da nikad više neću učiniti ništa što bi je ražalostilo. A kad sam se treći put probudio, neđe u zoru, i spustio se dole, ona je još tamo sjedila, svijeća joj je bila skoro dogorila, a stara sijeda glava počivala joj na ruci spavala je.

Četrdeset drugo poglavlje

Stari je prije fruštuka opet ošo u mjesto, al od Toma niđe ni traga. Oboje su sjedili za trpezom zamišljeni i žalosni, nisu ništa govorili, kava im se ladila, nisu ništa ni okusili. Najednoć stari nju zapita:

“Jesam li ti dao ono pismo?”

“Kako pismo?”

“Ono koje sam jučer donio s pošte.”

“Ne, nisi mi dao nikako pismo.”

“Pa, valjda sam zaboravio.”

I on počne kopat po džepovima, a onda ode nekud i nađe pismo đe ga je ostavio, donese ga i preda njoj. Ona usklikne.:

“Gle, pa to je pismo iz St. Petersburga... od moje seje.”

Pomislim da bi mi dobro došla još jedna šetnja, al nisam se mogao ni maknut. Međutim, prije nego što ga je otvorila, ispusti ga i potrči... jerbo je nešto ugledala. I ja sam to isto ugledo. Bio je to Tom Sawyer na nosilima, i onaj stari doktor, i Jim u njezinoj cicanoj klajdi, ruku vezanih na leđima, i još puno drugih ljudi. Ja sakrijem pismo pod prvu stvar koja mi je došla pod ruku i izjurim van. Teta Sally baci se na Toma plačuć i govoreć:

“O, mrtav je, mrtav, znam da je mrtav!”

A Tom malko okrene glavu i probrglja nešto, po čemu se vidilo da nije pri sebi. Ona digne ruke uvis i usklikne:

“Živ je, fala bogu! Glavno da je živ! “ Na brzinu ga poljubi i potrči u kuću da mu spremi krevet, dobacujući svakim korakom na sve strane naloge crnjama i ostalima, što je brže mogla.

Ja pođem za ljudima da vidim što će uraditi sa Jimom, a stari doktor i tetak Silas pođu za Tomom u kuću. Ljudi su bili goropadni, neki su od njih tjeli objesiti Jima, za primjer svim drugim crnjama u okolici, kako im ne bi padalo na pamet da bježe ko što je on pobjego, i da stvaraju toliko nepravilika i da čitavu jednu familiju drže u smrtnom strahu danima i noćima. Al su drugi govorili nek to ne čine, da to nikako ne bi valjalo, da to nije njihov crnja i da će se njegov vlasnik javiti i ko bog zatražiti odštetu od njih. Tad su se oni prvi malo oladili, jerbo su oni koji jedva čekaju da objese crnju što je nešto zgriješio uvijek oni isti koji su najmanje voljni platiti odštetu za njegov pošto su na njemu iskalili svoj bijes.

Ipak su ga grdili na sva usta i udarali ga od vremena do vremena šakama po glavi, al je Jim šutio ko zaliven i nije pokazao da me pozna. Odvedu ga u onu istu kućicu, obuku mu njegovo odijelo i ponovo svežu lancem, al ovog puta ne za nogu od kreveta već za veliki željezni kolut pričvršćen za najdoljnje brvno. Okuju mu i ruke i noge i reknu da će odsad dobivati samo kruh i vodu dok ne dođe njegov vlasnik il dok ga ne prodaju na dražbi, ako se vlasnik ne javi u određenom roku. Onda zatrpaju onu našu rupu i reknu da će dva farmera naoružana puškama čuvati stražu svake noći oko kućice, a po danu će za vrata biti vezan buldog. Kad su sve to obavili i počeli se razilaziti psujući ga još pomalo na rastanku, naiđe onaj stari doktor, pogleda šta se zbiva i rekne:

“Nemojte postupati s njim gore nego što treba, jer to vam nije loš crnja. Kad sam došao tamo đe je dečko ležao, vidio sam da neću moći izvaditi kuglu ako mi netko ne pomogne, a dečko je bio u takvom stanju da ga nisam mogao ostaviti i otići po pomoć, bivalo mu je sve gore i gore i poslije nekog vremena počeo je buncati i nije mi više dao ni blizu sebi. Rekao je da će me ubiti ako mu splav obilježim kredom, i svakakve je druge budalaštine mljeo. Vidim ja da ne mogu ništa učiniti s njim, pa mu kažem da mi je potrebna nečija pomoć. Čim sam ja to rekao, iskrzne odnekud ovaj crnja i rekne da će mi on pomoći, i stvarno mi je pomogao, i to mi je puno pomogao. Dakako da sam pomislio da je to neki odbjegli crnja, a ja se sad tu našao i moram ostati s njim do kraja dana, pa još i cijelu noć. Bio sam u gadnom škripcu, vjerujte mi! Imao sam dva bolesnika s temperaturom i dakako da sam htio skoknuti u mjesto i obići ih, ali se nisam usuđivao, jer je crnja mogao pobjeći i onda bih ja bio kriv, a nijedan čamac da nam se približi toliko da ga mogu dozvati. I tako sam morao tamo ostati sve do zore. Nisam još vidio crnju koji bi bolje i požrtvovnije nekog njegovao, a morate znati da je istodobno stavio na kocku svoju slobodu. I bio je sav iscrpljen, lijepo se vidjelo da se u zadnje vrijeme premorio od silnih napora. Zbog toga mi se svidio i vjerujte mi, gospodo, da je takav crnja vrijedan tisuću dolara... i da zavređuje da se s njim dobro postupa. Imao sam sve što mi je trebalo, i dečku je tamo bilo isto tako dobro kao da je kod kuće... možda čak i bolje zato što je imao mir. Ali, ja sam već bio kao na iglama, s njima dvojicom na duši, a morao sam ostati tamo sve do jutros u ranu zoru. Tad su naišli neki ljudi u čamcu, sva sreća što je crnja upravo u tom času sjedio uz ležaj s glavom naslonjenom na koljena i spavao kao top. I tako ja tajno dajem ljudima znak i oni mu se prikradu, zgrabe ga i svežu prije nego što se mogao snaći, i onda više nismo imali s njim okapanja. A kako je i dečko bio upravo zaspao lakim snom, omotamo vesla krpama i privežemo splav za njihov čamac, pa se lijepo nesmetano prebacimo na obalu. Crnja se nije ni najmanje opirao, niti je riječi rekao od samog početka. Nije loš taj crnja, gospodo, kad vam kažem.”

Uto se neko oglasi:

“E pa, valja priznat, doktore, da je to bilo lipo od vas čut.” Onda se i drugi malo smekšaju. Ja sam bio od srca zafalan tom starom doktoru što je učinio Jimu tako lijepu uslugu, i bilo mi je drago što se to slagalo s mojim mišljenjem o doktoru, jerbo čim sam ga prvi put ugledo, pomislio sam da ima dobro srce i da je dobar čovjek. Ondak se svi odreda slože da se Jim jako lijepo ponio, i da je zaslužio da se to uzme u obzir i nagradi. I svi obećaju, smjesta i od srca, da ga neće više grdit.

Ondak svi izađu, a Jima zaključaju. Ja sam se bio ponado da će neko reć nek se Jimu skine jedan lanac il dva, jerbo su bili vraški teški, il nek mu se uz krov i vodu dadne nešto mesa i povrća, al se niko nije sjetio, a mislio sam da će bit

bolje da se ja ne miješam. Ipak sam nakanio ispričat teti Sally na neki način što je sve doktor kazo, čim prebrodim sve one teškoće koje su još stajale predi mnom, oću reć, čim objasnim kako sam zaboravio spomenut da je Sid nastrijeljen kad sam pričo kako smo on i ja proveli tu prokletu noć u čamcu tragajući za odbjegli crnjom.

Za to je bilo još vremena. Teta Sally nije cijeli dan i cijelu noć izlazila iz ranjenikove sobe, a kad god bi ja opazio tetka Silasa kako tumara po kući, sklonio bi mu se s puta.

Sutradan čujem da je Tomu već puno bolje, i da je teta Sally ošla prileć, i tako se ja ušuljam u ranjenikovu sobu. Mislio sam, ako ga zateknem budnog, da skupa na brzinu izmislimo neku priču za familiju. Al baš je spavo, mirno ko anđelak. Nije više bio onako užaren u licu ko kad je došo, već je bio blijed. Ja ondak sjednem da pričekam dok se ne probudi. Poslije jedno pola sata eto ti tete Sally kako tiho ulazi, pa se opet nađem u sosu! Ona mi mahne rukom nek sjedim s mirom, ter sjedne do mene i počne mi šaputat, i rekne kako sad svi možemo bit sretni jerbo se po svem vidi da mu je bolje, i kako već dugo ovako spava, i kako svakim časom izgleda sve bolje i mirnije, i kako bi se kladila da će bit sasma pri sebi kad se probudi. Tako smo sjedili i gledali ga. Najednoć se on promeškolji, sasma normalno otvori oči, pogleda oko sebe i rekne:

“Oho, pa ja sam kod kuće! Kako to? A đe je splav?”

“Sve je u redu “ rekne ja.

“A Jim?

“I on “ rekne, al mi nekako glas nije bio vesel. On to ne primijeti, nego rekne:

“Fino! Sjajno! Sad smo na konju! Jesi li rekao tetiće?”

Tio sam kazat da jesam, al se ona umiješa i zapita:

“Šta to, Side?”

“Pa kako smo sve skupa izveli.”

“Šta to sve skupa?”

“Pa, sve skupa. Ima više toga, kako smo oslobodili odbjeglog crnju... ja i Tom.”

“Za boga miloga! Oslobodili odb... o čemu to govori ovo dite? Bože, bože, pa on opet bulazni!”

“Ne, ništa ja ne bulaznim, znam ja dobro šta govorim. Mi smo ga stvarno oslobodili... ja i Tom. Skovali smo plan da to izvedemo, i izveli smo. I to smo elegantno izveli. “ On se raspričo, a ona ga uopće ne prekida neg samo sjedi i bulji u njeg, i pušta ga da govori, a ja vidim da ne bi vrijedilo da se u to uplićem. “ Da znaš, tetiće, koliko smo samo truda u to uložili “ tjednima smo radili “ sate i sate, svake noći, dok ste vi spavali. I morali smo krast i svijeće, i plahtu, i košulju, i tvoju haljinu, i kašike, i plehnate lanjуре, i kuhinjske nožеve, i grijalicu, i mlinski kamen, i brašno, i šta ja znam šta sve ne, a nemaš pojma kako je bilo teško napraviti pile, i pera, i zapise, i ovo i ono, a još manje imaš pojma

kakva je to bila uživancija. I morali smo crtati ljesove i druge stvari, i pisati anonimna pisma u ime razbojnika, i verat se uz gromobran i spuštati se niz njega, i kopati jamu u kolibi, i praviti ljestvice od štrika i slati ih pečene u kolaču, pa slati kašike i druge potrebne stvari u džepu od tvoje pregače..."

"Budiboksnama!

"...I ispuniti kolibu štakorima i zmijama i drugim životinjama da prave društvo Jimu, a onda si ti zadržala Toma ovdje sa putrom u šeširu tako da si nam skoro pokvarila čitav posao, jer su ljudi došli tamo prije nego što smo se mi izvukli iz kolibe, pa smo se morali na brzinu pokupiti, i onda su nas čuli i pojurili za nama, i tako sam ja dobio po repu, a onda smo skrenuli sa staze i pustili njih da prođu, a kad su naišli psi, mi im nismo bili interesantni pa su otišli tamo otkud je dopirala graja, i onda smo sjeli u naš čamac i prebacili se na splav, našli se na sigurnom, i Jim je postao slobodan čovjek, a sve smo to uradili sami, zar to nije, tetiće, bilo sjajno!"

"E pa, ovako nešto nisam čula otkako znam za sebe! To ste dakle vi, mali mangupi, zakuvali svu tu kašu i sve nas izludili i utirali nam strah u kosti! Najrađe bi vas sad odmah istukla na mrtvo ime. Kad se samo sitim kako sam ovdje iz noći u noć... al čekaj samo dok prizdraviš, balavče jedan nevaljali, istirat ću ja tog bisa iz vas obadvojice!"

Al Tom je bio toliko ponosan i razdragan da se jednostavno nije mogao svladati, nije mogao držati jezik za zubima... a ona mu je upadala u riječ i stalno rigala vatru, i obadvoje su govorili u isti mah, bila je to prava mačja deračina. Ona mu rekne:

"Dobro, uživaj i veseli se sad koliko ti drago, samo pazi dobro da te ne ufatim da opet s njim nešto šurujete..."

"S kim to?" priupita je Tom, odjednom ozbiljan i iznenađen.

"S kim? Pa, s tim odbiglim crnjom, dabogme. Nego s kim drugim?" Tom me ozbiljno pogleda i zapita:

"Tome, pa zar mi nisi maloprije reko da je s njim sve u redu. Zar Jim nije uteko?"

"Ko, on?" opet će teta Sally. "Onaj odbigli crnja? Bogme nije. Ufatili ga, živog i zdravog, eno ga opet u kućici, na kruvu i vodi, u verigama, i ostatak će tu dok ne dođu po njega il dok ga ne prodaju!"

Tom se naglo uspravi u krevetu, užagrenih očiju, nosnice mu se šire i podrhtavaju ko škrge, tek se najednom izdere na mene:

"Oni nemaju nikakvog prava da ga drže zatvorenog! Kifeli! Da nisi ni časa časio! Oslobodi ga! On nije nikakav rob, on je slobodan ko i svaki drugi stvor na ovom svijetu!"

"Što to govori ovo dite?"

“Govorim ono što znam, teto Sally, a ako niko drugi ne ode, idem ja. Ja njega poznajem otkako znam za sebe, a isto ga tako poznaje i Tom. Stara gospojica Watson umrla je pred dva mjeseca i na kraju se stidjela što ga je uopće kanila prodat dole na Jug, tako je sama govorila, i u oporuci mu je poklonila slobodu.”

“Pa što ste ga onda uopće tili oslobađat kad si znao da je već slobodan?”

“E, i to mi je neko pitanje, nema šta. Pravo žensko pitanje! Ma to ti je, zaboga, bila prava pustolovina, i da je trebalo gazit po krvi do grla, ja bi... o, bože sveti, TETA POLLY!”

I stvarno, vrag me odnio ako nije teta Polly stajala na samim vratima, sva sretna i blažena, ko anđeo koji se naždroko pite! Teta Sally pohrli do nje i samo što joj ne otkine glavu svojim zagrljajem, i proplače nad njom, a ja nađem za sebe zgodno mjesto pod krevetom jerbo mi se učinilo da je za nas dvojicu postalo u sobi jako vruće. Kad sam izvirio ispod kreveta, vidio sam kako se nakon nekog vremena Tomova teta Polly oslobodila zagrljaja, stala pred Toma i zagledala se u njegov povratak naočala... ko da će ga smlavit pogledom. A onda prozbori:

“Da, bolje ti je da okreneš glavu na drugu stranu... i ja bi tako učinila, Tome, da sam na tvom mjestu.”

“O, kuku meni! “ uzvikne teta Sally. “ Zar se zbilja toliko prominio? Ma, to ti nije Tom, nego Sid. Tom je... Tom je... ma di je sad taj Tom? Ovaj je čas bio ovdi.”

“Oćeš reći će je Huck Finn... to valjda oćeš reći! Nisam ja valjda sve ove puste godine podizala na noge takvog mangupa ko što je moj Tom da ga ne bi prepoznala kad ga vidim. Taman posla! Huck Finn, izlazi ispod kreveta!”

I ja se izvučem ispod kreveta, al nisam se baš osjećao ko neki junak. Tako osupnuto čeljade ko što je bila teta Sally nisam u životu vidio, osim jednog jedinog čovjeka, a to je tetak Silas kad je unišao u sobu i kad su mu sve ispričali. Reklo bi se da je pijan, do kraja dana nije mogo doći k sebi od čuda, a te je večeri održao u kapelici propovijed kojom se nadaleko proslavio, jerbo ni najstariji mudrac ne bi ništa od te propovijedi razumio. Tomova teta Polly rekla je svima ko sam ja, i šta sam, a onda sam moro sam ispričati kako sam se našao u nebranom grožđu kad me je gospoja Phelps dočekala ko Toma Sawyera, al onda mi ona upadne u riječ i rekne: “ Ma zovi me i dalje teta Sally, već sam se na to navikla, pa čemu da sad to mijenjamo! “ A kad me teta Sally već dočekala ko Toma Sawyera, moro sam ostati Tom Sawyer... druge nije bilo, a znao sam da on neće imati ništa protiv, dapače, da će još i cvast u tom zato jerbo je to naša tajna, i da će se otud izleći neka pustolovina, i da će on biti putpunoma zadovoljan. Tako je i bilo, on se onda predstavio ko Sid i priteko mi u pomoć tako da je sve išlo ko podmazano.

Teta Polly potvrdi da je istina ono što je Tom rekao o staroj gospojici Watson, da je u oporuci poklonila Jimu slobodu, pa je dakle istina i to da je Tom Sawyer

napravio svu onu zbrku i uzbunu da oslobodi crnju koji je već bio slobodan! A meni sve do tada, dok to nisam čuo, nikako nije išlo u glavu kako je on mogo, s onim svojim odgojem, nekom pomagat da oslobodi crnju!

Na kraju je teta Polly rekla da kad joj je teta Sally javila da su Tom i Sid sretno stigli k njima, da je rekla sama sebi:

"Pazi sad ovol Ničem se drugom nisam mogla ni nadat kad sam ga pustila da ode sam na put, brez ikog da pazi na njeg. I sad moram sama krenut na taj dugi štramac niz rijeku, da prevalim iljadu i stotinu milja, samo da vidim šta je taj obješenjak ovog puta napravio, kad već nisam mogla dobit nikakav odgovor od tebe."

"Pa, ti mi nisi ništa ni pisala " rekne teta Sally.

"Ma šta mi pričaš! Pa, pisala sam ti dva puta i pitala te u pismu šta to ima značit da je i Sid tu kod vas."

"Ja, sejo, nisam ta tvoja pisma uopće primila."

Tad se teta Polly polako i strogo okrene i podvikne:

"Čuj, Tome!"

"Ma šta je opet? " odazove se Tom nekako preko volje.

"Nema tu nikakav šta, brezobrazniče jedan brezobrazni... amo ta pisma!"

"Kakva pisma?"

"Ta pisma. Pazi da te ja sad ne dovatim i..."

"Eno ih u koferu. Eto, vidite. Ista su ko što su i bila kad sam ih podigo na pošti. Nisam ih ni otvaro, nisam ih ni taknuo. Ali sam znao da bi nam mogla donijet neprilika, pa sam mislio, ako se tebi baš ne žuri, da ću..."

"E, ti si zbilja zaslužio da te prebijem ko mačku, o tom nema dvojbe. Napisala sam ti još jedno pismo u kojem ti javljam da dolazim, valjda je i to on..."

"Ne, to je pismo jučer stiglo, nisam ga još pročitala, al je stiglo u redu, kod mene je."

Mogo sam se mirne duše okladit za dva dolara da nije kod nje, al sam sve nešto mislio da će bit pametnije da šutim. I tako nisam ni pisno.

Zadnje poglavlje

Kad sam se prvi put našo nasamo s Tomom, pito sam ga šta je on zapravo mislio kad smo pripremali bijeg? Šta je smislio da učinimo ako bijeg uspije i ako mu pođe za rukom da oslobodi crnju koji je već slobodan? A on mi rekne da je u samom početku bio skovo plan u glavi, ako sretno izbavimo Jima, da pobjegnemo s njim dalje niz rijeku, na splavi, i da doživimo što više pustolovina do ušća rijeke, i da mu istom onda kaže da je slobodan, pa da ga otpratimo kući parobrodom, u velikom stilu, i da mu platimo za izgubljeno vrijeme, i da javimo gore da dolazimo, pa da se skupe sve crnje iz okolice i da ga svečano, u

povorci, doprate u naše mjesto, sa bakljadom i pleh muzikom, pa da ga slave ko junaka, a isto tako i nas. Al ja sam mislio da je bolje što je ispalo ovako kako je ispalo.

Začas smo oslobodili Jima iz lanaca, a kad su teta Polly, tetak Silas i teta Sally saznali koliko je on pomogo doktoru i kako je njegovo Toma, nisu znali kako da mu ugone, obukli su ga od glave do pete i dali mu da jede što god želi, da uživa i planduje do mile volje. Onda smo ga odveli gore u bolesnikovu sobu, i pričama nije bilo kraja, Tom mu je dao četeraset dolara što je nama za volju bio tako strpljiv zatvorenik, i što se tako dobro držo, a Jim nije znao šta bi od sreće i najednoć se raspričo:

“Eto, vidiš, Huck, šta sam t ono reko? Šta sam t ono reko tamo na Jacksonovom otoku? Reko sam ti d imam rutava prsa, i šta mu to znači, i reko sam ti da sam jednoć već bijo bogat, i da ć jope bit bogat, i vidiš da je istina, da se sve to obistinilo! Eto, vidiš! Rec ti šta oš, al znaci su znaci, paz šta t kažem, i ja sam vala znavao da ću se jope obogatit ko što je jedan i jedan dva!”

Onda je opet Tom razvezo nadugačko i naširoko, predložio je da sva trojica kidnemo odatle jedne noći i da pribavimo opremu, pa da odemo na dva ,tri tjedna preko, među Indijance, na njihov teritorij, da se odamo krvavim pustolovinama. A ja ću nato, dobro, može, što se mene tiče, al ja nemam para za opremu, a sve mislim da ih neću ni od kuće dobit, jerbo se ćaća ko bog opet vratio i izdrančio sve pare od suca Thatchera i zapio ih.

“Ne, nije “ rekne Tom “ sve su pare još tamo... šest tisuća dolara, pa i više od toga, a tvoj se ćaća uopće nije odonda vraćo. Bar nije dok sam ja bio tamo.”

Nato će Jim pomalo svečano:

“Neće se, Huck, više ni vratit.”

Ja ga zapitam:

“Zašto, Jime?”

“Nemoj me pitat zašto, Huck... al neće se vala više vratit.”

Ipak, nisam mu dao mira dok mi najposlije ne rekne:

“Je i se sjećaš one kuće što ju je nosila rijeka, u kojoj je bio jedan čojek, pokriven nječim, i kako sam mu ja prišo i otkrijo ga, i kako te nisam pušto do njeg? E pa, moš podignit svoje pare kad god oš, jerbo j to bio on.”

Tom je sad već fala bogu zdrav, i nosi onu kuglju oko vrata na lančiću mjesto sata, i svaki čas gleda koliko je sati, i sad više nemam o čem pisat i vraški mi je drago što nemam, jerbo da sam znao kakva je to muka napisat knjigu, ne bi se u to upušto, i više se nikad neću ni upuštati. I sve nešto mislim da ću morat kidnut prije ostalih među Indijance, jerbo teta Sally oće da me usvoji i sivilizira, a ja to ne mogu podnest. Već sam jednoć probo.

Svršetak.

Vaš odani Huck Finn

Bilješka o knjizi

Uspjeh *Pustolovina Toma Sawyera* (1876) nagnao je Twaina da razmišlja o nastavku te knjige. Štoviše, iste godine kad je izašao Tom Sawyer počeo je pisati »Autobiografiju Hucka Finna«, o čemu je svom prijatelju književniku Howellsu napisao: »Malo, pomalo ću provesti dvanaestogodišnjeg dječaka kroz život (u prvom licu) ali ne Toma Sawyera, on ne bi bio pogodan za tako nešto.« Međutim, čini se da pisanje nove knjige nije išlo Twainu od ruke jer je iste godine javio prijatelju: »Samo mi se donekle sviđa, možda ću rukopis odložiti ili ću ga spaliti kad ga dovršim« (iako je bio napisao više od 400 stranica). Srećom, nije spalio rukopis nego ga je samo odložio i povremeno mu se, u idućih sedam godina, vraćao. Tako je 1883. pisao svojoj obitelji: »I sam se čudim kako mi rukopis naglo raste. Mislim da ću za dva mjeseca dovršiti knjigu koju sam pisao preko 7 godina. Ljetos je pišem isto tako lako kao što lažem.« U rujnu iste godine ponosno je priznao: »Skromnost mi nalaže da kažem da je to vraški dobra knjiga.« Nakon lošeg iskustva s nakladnicima, Twain je odlučio sam uložiti kapital u novu izdavačku kuću koja će objaviti *Pustolovine Hucklebenyja Finna* i prodavati ih putem pretplate. Tako je osnovana tvrtka »Charles L. Webster and Company«. Knjigu je ilustrirao mladi karikaturist i crtač Edward Windsor Kemble (1861-1933). Twain nije u prvi mah bio zadovoljan ilustracijama, ali je poslije morao priznati da su one znatno pridonijele velikom uspjehu knjige.

Ovaj je prijevod rađen prema američkom kritičkom izdanju *The Annotated Huckleberry Finn* što ga je priredio Michael Patrick Hearn 1981. godine. U njemu je vjerno reproducirano prvo britansko izdanje iz 1884., s Kembleovim ilustracijama, koje je izašlo četiri mjeseca prije prvog američkog izdanja, na temelju špalti složenih u SAD-u. To izdanje velikog formata popraćeno je opsežnim predgovorom, mnogobrojnim fotografijama i crtežima, te još brojnijim komentarima o manje poznatim pojmovima i izrazima koji se pojavljuju u tekstu romana.

Dakako da je takvo izdanje uvelike olakšalo posao prevodiocu. Ipak, prevodilac je imao mnoge druge probleme koje je morao uglavnom sam svladati, ponajviše zato što je odlučio prvi put kod nas pokušati što vjernije i točnije prenijeti svu jezičnu i stilsku kompleksnost izvornog djela.

Naime, većina naših čitatelja koji poznaju *Pustolovine Huckleberryja Finna* samo iz naših dosadašnjih prijevoda nisu uopće svjesni te kompleksnosti jer se prevodioci nisu ni potrudili da je dočaraju u svojim prijevodima. Stoga nisu ni prevodili objašnjenje što ga je autor stavio na sam početak knjige, objašnjenje u kojem ističe da se poslužio sa tri različita narječja iz Missourija i sa četiri varijante jednog od tih narječja. U obranu tih prevodilaca valja priznati da se ni

u mnogim drugim zemljama njihove kolege nisu upuštale u takav vratoloman pothvat da pokušaju slijediti autora na tom teškom i nezahvalnom terenu.

Prevodilac je ovog izdanja to ipak pokušao. Nije uvjeren da je u tome uspio, ali se tješi činjenicom da je, sto godina nakon objavljivanja izvornika, obavio pionirski posao. Kako je riječ o klasičnom djelu svjetske književnosti, nema sumnje da će se u nas i dalje pojavljivati novi prijevodi, pa se možemo nadati da ćemo danas, sutra dobiti i kongenijalan prijevod u koji će možda biti ugrađen i trud ranijih pregalaca na tom polju.

Budući da je nižepotpisani prevodilac odrastao u rodnom selu Čaglinu kod Požege, smatrao je da će najbolje biti da se u ovom poslu posluži onim govorom i narječjem koje je slušao oko sebe od malih nogu, koje dakle najbolje poznaje. Riječ je, s jedne strane, o štokavskom govoru ijekavskog izgovora u kojem ima podosta turcizama i nepravilnih oblika, pa i lokalizama što se mogu čuti i u nekim drugim slavonskim krajevima, a s druge strane o jeziku upijenom i zapamćenom u djetinjstvu, dakle jeziku djetinjstva. Prije nego što je zagrizao u ovaj tvrdi orah, prevodilac je osvježio svoje poznavanje slavonskih dijalekata čitajući neke starije slavonske pisce.

Valja imati na umu daje Twainov Huck, koji govori u prvom licu, bistar ali neobrazovan dječak koji jedva da je naučio čitati i pisati u prvom razredu osnovne škole. Autor je nastojao da u izražavanju glavnog junaka, pripovjedača bude dosljedan, ali se nije ustručavao da govor školovanih ljudi u romanu bude lišen svih onih gramatičkih i stilskih pogrešaka i nezgrapnosti kojima inače vrvi Huckovo kazivanje. Prevodilac mora priznati da mu je na mahove bilo vrlo teško prisiliti se da upotrebljava riječi, fraze i konstrukcije od kojih inače bježi kao vrag od tamjana i koje, u svojoj uredničkoj funkciji, nemilosrdno progoni lektorirajući i redigirajući tuđe prijevode i originalna književna djela. Najveći je problem u ovom poslu svakako bio pogoditi pravi ton i naći pravu mjeru. Ako uzmemo da Huck u ovoj našoj varijanti govori određenim slavonskim dijalektom, crnci, ih »crnje« (Twain rabi riječ »nigger« koja u njegovo doba zacijelo nije imala tako jak pogrđni prizvuk kakav ima danas), govore nekom bosansko-hercegovačko-crnogorskom mješavinom, a teta Sally i njeni zemljaci što žive na Mississippiju više od 1000 milja nizvodno od Huckova rodnog mjesta govore slavonskom ikavicom.

Prevodilac se nada da će unatoč tom govornom i jezičnom šarenilu njegov prijevod biti dovoljno čitljiv i jasan da će ga moći bez većih teškoća pratiti i oni, osobito mlađi čitatelji, koji ne poznaju tako dobro sve te dijalekte. Ako im se ipak neke jezične nepravilnosti i iskrivljavanja učine pretjeranim i suvišnim, prevodilac ih uvjerava da originalni tekst još znatno više odstupa od engleske ili američke jezične norme.

Z. C.

Sadržaj

Prvo poglavlje

Siviliziranje Hucka " Gospojica Watson " Tom Sawyer čeka Hucka

Drugo poglavlje

Dečki izmiču Jimu " Družina Toma Sawyera " Dobro promišljeni planovi

Treće poglavlje

Pranje glave " Milost božja " »Još jedna laž Toma Sawyera«

Četvrto poglavlje

Huck i sudac " Praznovjerice

Peto poglavlje

Huckov otac " Nježni roditelj " Na pravom putu

Šesto poglavlje

Stari tuži suca Thatchera " Huck nakanio da bježi " Politička ekonomija "

Batrganje

Sedmo poglavlje

Vrebanje prilike " Zatočen u kolibi " Potapanje leša " Predah..

Osmo poglavlje

Spavanje u šumi"Buđenje mrtvih"Istraživanje otoka"Otkrivanje Jima " Jimov

bijeg " Znaci " Balam

Deveto poglavlje

Spilja " Kuća plovi rijekom

Deseto poglavlje

Dobar ulov " Stari Hank Bunker " Prerušeni Huck

Jedanaesto poglavlje

Huck i nepoznata žena " Potraga " Izvrdavanje " Na putu za Goshen

Dvanaesto poglavlje

Polagana plovidba " Posuđivanje stvari " Na olupini " Urotnici " Traganje za čamcem

Trinaesto poglavlje

Bježanje s olupine " Čuvar " Potapanje

Četrnaesto poglavlje

Dobra zabava " Harem " Francuski jezik

Petnaesto poglavlje

Hucku je pobjegla splav " U magli " Huck sustiže splav " Krš

Šesnaesto poglavlje

Iščekivanje " Nedužna laž"Novac plovi rijekom"Huck je isplivao na obalu

Sedamnaesto poglavlje

Večernji posjet " Farma u Arkansasu " Unutarnje dekoracije " Stephen Dowling Bots

Osamnaesto poglavlje

Puk. Grangerford "Gospodarska obitelj" "Krvna osveta" "Evandjelje "Otkrivanje splavi " Iza naslaganih drva " Svinjetina s kupusom

Devetnaesto poglavlje

Mirovanje po danu " Jedna astronomska teorija " Antialkoholičarska kampanja " Vojvoda od Bridgewatera " Muke jednog kralja

Dvadeseto poglavlje

Huckovo objašnjenje "Kovanje ratnog plana "Obrađivanje vjerskog sabora " Gusar na crkvenom saboru " Vojvoda u ulozi tiskara

Dvadeset prvo poglavlje

Vježbanje u mačevanju " Hamletov monolog " Švrljanje po gradu "Dokoni gradić " Stari Boggs " Ubojstvo

Dvadeset drugo poglavlje

Sherbum " U cirkusu " Pijanac u areni " Uzbudljiva tragedija

Dvadeset treće poglavlje

Prevareni gledaoci " Uspoređivanje kraljeva " Jim čezne za kućom

Dvadeset četvrto poglavlje

Jim u kraljevskom ruhu " Putnik u čamcu "Prikupljanje podataka -Ucviljena obitelj

Dvadeset peto poglavlje

Jesu li to oni? " Pjevanje hvalospjeva " Pretjerana čestitost " Pogrebne orgije " Loša investicija

Dvadeset šesto poglavlje

Pobožni kralj " Kraljevi svećenici " Ona njega moli za oprost "Skrivanje u sobi " Huck uzima novce

Dvadeset sedmo poglavlje

Sprovod " Udobljavanje radoznalosti " Osumnjičeni Huck " Brza prodaja, mala zarada

Dvadeset osmo poglavlje

Putovanje u Englesku »Beštija jedna!« " Mary Jane pristaje da se ukloni " Huck se rastaje s Mary Jane " Mumps " Protivnička stranka

Dvadeset deveto poglavlje

Osporeno srodstvo "Kralj objašnjava nestanak novca "Uspoređivanje rukopisa " Iskopavanje leša " Huck bježi

Trideseto poglavlje

Kralj napada Hucka " Velikaška svađa " Utjeha u piću

Trideset prvo poglavlje

Zloslutni planovi "Vijesti o Jimu " Stare uspomene " Priča o ovnu " Dragocjeni podaci

Trideset drugo poglavlje

Sve mimo, kao da je nedjelja " Zamjena osoba " U škripcu " U dilemi

Trideset treće poglavlje

Kradljivac crnje " Južnjačka gostoljubivost " Podugačka molitva prije ručka " Katran i perje

Trideset četvrto poglavlje

Kućica kraj spremišta za pepeo " Sramota " Penjanje uz gromobran " Nevolje s vješticama

Trideset peto poglavlje

Bježanje na propisan način " Mračni planovi " Lučenje krađe od krađe " Duboka jama

Trideset šesto poglavlje

Gromobran " Najbolje što se može " Ostavština za potomstvo " Velika svota

Trideset sedmo poglavlje

Posljednja košulja " Mjesečarenje " Protjerivanje iz kuće " Vještičin kolač

Trideset osmo poglavlje

Grb " Stručni nadzornik " Trnovit put do slave " Razgovor o suzama

Trideset deveto poglavlje

Štakori " Živahno društvo u postelji " Lutka napunjena slamom

Četrdeseto poglavlje

Na pecanju " Odbor za "sigurnost građana " Bježanje glavom bez obzira " Jim predlaže da se pozove doktor

Četrdeset prvo poglavlje

Doktor " Tetak Silas " Sestra Hotchkiss " Zabrinuta teta Sally

Četrdeset drugo poglavlje

Tom Sawyer ranjen " Doktorova priča " Tom sve priznaje " Stiže teta Polly " Amo ta pisma!

Zadnje poglavlje

Jim više nije rob " Plaćanje nadoknade zatvoreniku " Vaš odani Huck Finn

Bilješka o knjizi

Mark Twain pseudonim je američkog književnika, novinara i humorista Samuela Langhornea Clemensa rođenog 1835. godine u Floridi u državi Missouri.

Obitelj se 1839. godine preselila u mjesto Hannibal na obali Mississippija, trajnog nadahnuća stvaralaštva koje je obilježilo književnost tog doba. "Huckleberry Finn" (1884.), nastavak romana "Doživljaji Toma Sawyera", djelo je koje se smatra draguljem Twainova opusa i nezaobilaznim romanom

američke književnosti. Roman govori o dječaku Hucku koji bježi od svoga oca putujući na splavi rijekom Mississippi u potrazi za slobodom, a društvo mu pravi odbjegli rob Jim. Iz Twainova opusa od djela prevedenih na hrvatski izdvajaju se još "Doživljaji Toma Sawyera", "Kraljević i prosjak". "Novčanica od milijun funti", "Novinarstvo u Tennesseeju i druge priče"... Mark Twain umro je u mjestu Redding 1910. godine.

"Sva moderna američka književnost dolazi iz jedne knjige Marka Twaina, a to je 'Huckleberry Finn'"

američki nobelovac Ernest Hemingway

Corry & kokica

